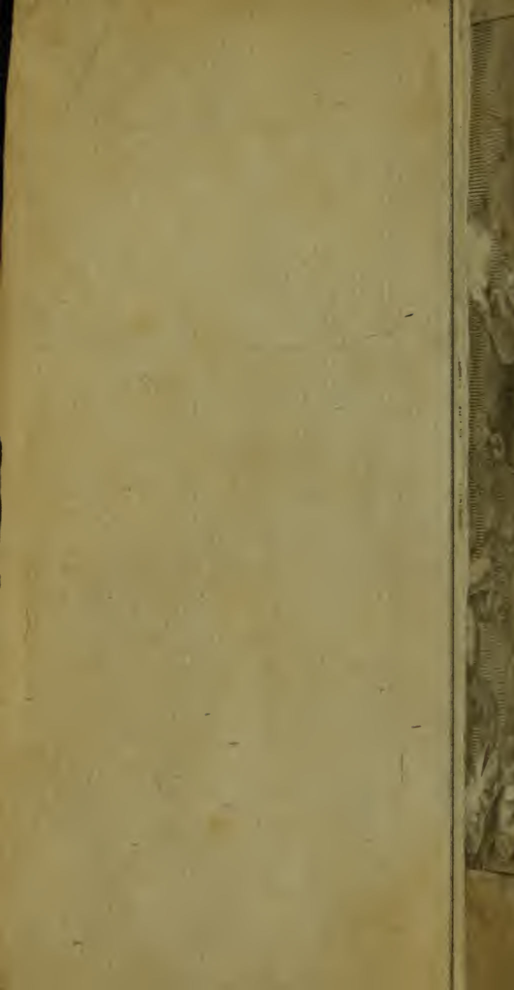
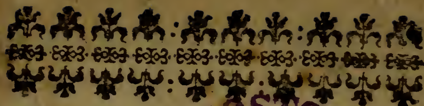
Maffei, Giovanni Pietro, S.J.,
1533-1603.

(copy 2)

AD MA IO REM
DEI GLO RI
IHS
VITA
S. IGNATII
FVNDATORIS
SOCIETATIS
IESV
Auctore
IOANNE PETRO
MAFFEIO
eiusdem Soc. Sacerd.
LVGDVNI
Apud Ant. Molin
propè Colleg. S. Trin.
M.DC.LVIII.

DIVINÆ GLORIÆ.

ui Liber potio-ri jure dedice-tur, quam Tibi, ô DIVINA GLORIA? An non, hanc tu ipsa vitam texuisti? Et is, cujus illa est, num Opus est tuum? Num suam, ipse Tibi vitam, dum vivit, prius consecravit, quàm illam, evulgaremus nos,

postquam vixit? Quid aliud spiravit ille, dum spiraret adhuc mortalis hujus vitæ auram, nisi Te? Quid præter Te, in ore habuit? Quid scripsit unquam, quod tibi non adscripserit? Quid gessit, aut sensit, quod non dicarit? Tu, illius eras Meta cordis unica; Tu Cogitationum Scopus omnium, Animique Centrum, ac Vitæ Finis. Inchoaverat quidem, hanc malè Vitam, Humanæ Gloriæ manus imperita; primoresque, vano conatu, duxerat lineas; pinxeratque nihil,

nisi umbras, nisi recessus: At Tu, DIVINA OPIFEX, hos errorum recessus, umbrarumque nævos delesti luce tua, factisque splendidis; Tuoque imponens coronidem Operi, fecisti Operæ pretium, IGNATIUM dum perfecisti, non minori dignum præmio, quàm Te ipsa. Tibi ergò, inscribenda hæc vita fuit, quæ, antè fuit tua, quàm scriberetur. Debuit, Opus Tibi nuncupare suum, facta qui scripsit; Cui se totum Ille manciparat, qui scripta fecit. Inglorij certè jacerent, ac

ſine vita, hujus Vitæ chara-ēteres emortui; niſi glorioſo illos ambires, radiorum Titulos ipſamque Libri frontem, nomine tuo coronares. Hac luce Nominis, pellicies ad hujus Vitæ lectionem, blandiùs oculos; & illuſtrabis, ſpero, Legentium mentem; ut facienda ſciant, qui facta legent; Exemploque diſcant IGNATII, ſuam Tibi dicare vitam; ſi dignam, quæ tradatur poſteris, actum velint.

Extrait du Privilege du Roy.

PAR Lettres Patentes du Roy, données à Fontaine-Bleau, le 19. Septembre 1683. Signées de Falentin, & scelées du grand sçeau de cire jaune ; Il est permis à ANTOINE MOLIN, Marchand Libraire a Lyon, de faire imprimer vendre, où debiter, les livres intitulez, *Flos Latinitatis, ex Auctorum Latinæ linguæ principum monumentis excerptus*, Auctore Patre FRANCISCO POMEY, è Societate JESU. *Amalthæum Prosodicum, sive brevis, & accurata vocum omnium Prosodia, ab uno è Societate* JESU. *Vita S. Ignatij Fundatoris Societatis* JESU, Auctore JOANNE PETRO MAFFEIO, *ejusdem Societatis Sacerdote* ; Et, *Indiculus Universalis rerum fere omnium quæ in mundo sunt, scientiarum, artiumque nomina aptè breviterque colligens*, en Latin, & en François, par le P. FRANÇOIS POMEY, de la Compagnie de JESUS, & ce durant le temps, & espace de six années, avec défences à toutes personnes d'imprimer, de faire imprimer lesdits livres, sur les anciennes copies, ny autrement en quelle maniere que ce soit, sans le consentement dudit MOLIN, sous les peines portées par lesdites Lettres.

Registré sur le livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, le 14. Octobre 1683.

Achevé d'imprimer pour la premiere fois, le 22 Octobre 1683.

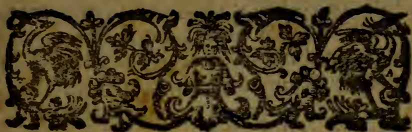
Les Exemplaires ont esté fournis.

Signé C. ANGOT, Syndic.

Signifié aux Syndics des Marchands Libraires, & Imprimeurs de cette ville de Lyon, par l'exploit de IEAN CHOL, *Huissier Audiencier en ladite Ville, le 25. Octobre 1683.*

EFFIGIES
SANCTI IGNATII
FVNDATORIS SOC. IESV

SANCTI IGNATII VITÆ LIBER PRIMUS.

Ortus ejus, & Educatio.

CAPUT I.

IN ea Hiſpaniæ regione, quæ ad Pyrenæum pertinet, ac vulgi ſermone Guipuzcoa nominantur, in primis clara eſt Loïoleïafamilia. Ejus familiæ princeps Bertramus, Ognis & Loïolæ dominus, quæ loca ſunt in fini-

bus urbis Aſpeithiæ, in matrimonium ductâ Marinâ Sone, æquè clari generis fœmina, quinque ſuſcepit ex ea filias, filios octo: quorum minimus natu, fuit Ignatius is, quem Societas Jesu parentem agnoſcit; cujus de vita & moribus, quæ nobis fuerint comperta, in unius Dei gratiam gloriamque, litteris mandare decrevimus.

Hiſce ergo parentibus natus Ignatius eſt anno poſt Virginis partum M. CD. XCI. regnantibus in Hiſpania Ferdinando & Eliſabetha, cognomento Catholicis. Ac de prima ipſius pueritia id unum conſtat, haud ita ſeverâ diſciplinâ educatum à ſuis fuiſſe; atque ab ipſis incunabulis, ut in opulenta domo, profanos admodum hauſiſſe ſpiritus: deinde litteris vixdum à limine ſalutatis, cùm eſſet eximiâ & animi & corporis indole, continuò in Ferdinandi regiam à patre miſſum, veteri Hiſpaniæ more, quo in regno, Principum liberi, ea ferè conditione ac jure naſcuntur, ut maximus ætate duntaxat, in patrimonio imperióque ſuccedat; reliqui, ſive ad acuendam gentis induſtriam, ſive ad ſplendorem familiæ in uno capite retinendum, portiuncula quadam hæreditatis aſperſi, quæ tenuem in victum cultumque ſit ſatis; vel ſtudiis doctrinæ militiæve dant operam, vel aulæ regum-

que præſidio, ad opes gloriámque nituntur. Hîc ille cùm honorarios inter Ephebos aliquandiu apparuiſſet, aulicis imbutus moribus, ad Antonium Manricum ſeſe contulit Naïarenſium Ducem, ex iis, quos in Hiſpania, Magnates appellant; quo cum, Loïoleiæ genti, neceſſitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc, domi foriſque in honore habitus, rei militaris tyrocinia poſuit: & quod iis ferme uſu venit, qui nondum cœleſtes delicias deguſtarunt, id ipſum Ignatio contigit, ut ardenti laudis humanæ ſtudio & communis conſuetudinis impetu abreptus, cùm eſſet in corporis ornatu elegantiſſimus, equorúmque & armorum uſu præcelleret; quod ſibi datum fuerat temporis ad negotiationem ſalutis æternæ, id ille miſerabiliter, ut plerique mortalium, partim in factionum rixarúmque periculis, pertim in amatoria veſania, & cætera ſæculi vanitate conſumeret. Verumtamen inter ejuſmodi vitia, & cœcos errores, præclara quædam emicabant bonæ ac religioſæ mentis indicia. Primùm enim in tanta licentia militari, támque corruptis hominum moribus, quamvis animo coſternatus eſſet interdum, & multis undique cinctus anguſtiis; nulla tamen ipſius atrocior unquam audita vox eſt, quales multæ à nefariis ho-

minibus in Deum ac Dei providentiam vulgò jactantur. Nec solùm ab omni verborum impietate semper abhorruit, sed etiam sacra omnia sacrorúmque antistites, naturæ perpetuo instinctu, admodum religiosè reveritus est. Erat prætereа intactus ab avaritiæ sordibus, & à lucri cupiditate vehementer alienus: quod cùm aliàs, tum verò in expugnatione urbis Naïaræ, quæ in Cantabriæ finibus est, perspici potuit: quam jure belli cùm Dux militi diripiendam dedisset; Ignatius, quamvis ad ipsum, victoriæ pars non exigua pertineret; tamen nec præsentis prædæ dulcedine, nec cæterorum exemplo adduci potuit, ut sese alienæ rei contactu pollueret; non Christiano solùm, sed etiam ingenuo homine id indignum existimans. Quæ ipsius altitudo animi, in privatis quoque dissidiis ac simultatibus eminebat; ut si quando ex certamine dignitatis (ut fit) ad manus pugnámque venisset, si locus reconciliationi daretur, illico unà cum armis odium omne deponeret, & cum inimicis in gratiam, planè bona rediret fide. Neque verò eidem in magnis arduisque negotiis capessendis alacritas, vel gerendis consilium & cautio deerat; quocirca inter quosdam Cantabriæ populos gravi orta seditione, legatus ad eos, à Duce Naïaræ, brevi con-

troverſias omnes magno partis utriuſque conſenſu & approbatione diremit: Ac licèt juvenis admodum eſſet ætate; in agendo tamen, tractandiſque hominum ingeniis, jam tum ſenilis quædam in eo maturitas apparebat; prorſus, ut negotium nullum ferme ſuſceperit, quod non ad optatum exitum, ſua lenitate ac virtute perduxerit: Quamquam ob imperitiam rerum divinarum, hæc tam egregia animi bona & quaſi talenta non optimé collocabat interdum: ad hominum videlicet gratiam, ac ſui ipſius incrementa, iis artibus utens, quas ad unius Dei honorem & gloriam omnino referri oportuerat.

Converſio ejus ad Chriſtum.

C a p. II

HUnc maximè in modum, adoleſcentiâ atque ipſo ætatis flore conſumpto, cùm annum ageret jam nonum circiter & vigeſimum, à miſerabili errore certóque æternæ vitæ periculo in rectum ſalutis iter, ſummo Dei beneficio revocatus eſt. Tota autem converſionis ratio fuit ejuſmodi: Ardebat eo tempore

Hiſpania, inteſtini belli tumultibus; quam nactus occaſionem, Franciſcus Galliæ Rex, Navarræ Vaſconum, quæ Guipuzcoam attingit, Henrico Alibreto cognato ſuo recuperandæ, cujus pater ex ea Ferdinandi Catholici armis olim exactus fuerat; Andream Foxium, cognomento Aſparotum, cum exercitu juſſit in eas regiones impetum facere; qui celeritate uſus, cum aliquot loca improviſo adventu cepiſſet; cúmque nobilitas Henrici cupida, ad Gallum ſeſe quotidie adjungeret; Naïaræ dux, qui Navarræ ſummo cum imperio præerat, ejus rei fama commotus, in ulteriorem Hiſpaniam ad auxilia contrahenda profectus eſt, Ignatio paucíſque præterea, Pompelone, cuſtodiæ causâ relictis. Ac cæteri quidem appropinquante Gallorum exercitu, magnitudine pedeſtrium & equeſtrium copiarum exterriti, & ſimul diffiſi oppidanorum animis, tempori cedere & urbem relinquere omnino decreverant: Ignatius verò, multis verbis homines ab eo conſilio revocare conatus, ubi ſe nihil proficere hortando perſpexit, ardentibus oculis deteſtatus ignaviam perfidiámque, ſpectantibus omnibus in arcem ſolus introit, paratus illam cum aliquot in præſidio relictis omni ope tueri: quo virtutis exemplo permo-

tus alius quidam Ignatij in studio bellicæ laudis æmulus, eandem aleam subiit: reliquis verò salus, quàm aut fides aut gloria fuit antiquior. Ventum deinde in consilium est à custodibus de summa rei: cúmque in tanta propugnatorum paucitate contra tantas hostium copias negarent plerique, locum obtineri posse diutius, ac seniorum præsertim sententiæ ad profectionem inclinarent; Ignatius, quo erat animi & corporis robore, quàm acerrimè sese rursus opposuit, rémque disjecit. Interea Galli, resistente nemine, propiùs ad urbem accedunt, & magna civium voluntate admissi, castris ad arcem positis, Præfectum præsidij ad colloquium evocant. Ille accepta fide cum tribus duntaxat egreditur, in quibus erat Ignatius; qui cùm ab hostibus proponi conditiones iniquiores vidisset; exarsit nimirum, eásque conditiones tam acri ac vehementi oratione commilitonibus dissuasit, ut ad extrema omnia perpetienda potiùs, quàm arcem deferendam cunctos accenderit. Nec mora: Galli omisso colloquio acriùs instare, tormentis mœnia quatere, atque diruere: undique ascensum tentare: Hispani contra, Ignatij præsertim exemplo atque adhortationibus incitati, fortiter sese defendere, subeuntem hostem gla-

diis, telis, contis arcere: Quoad Ignatio, ante alios dimicanti, globi vi excussus è muro lapis, lævam haud ita graviter læsit tibiam; globus verò ipse quamquam impetu refracto subsiliens, dextram adeò labefactavit atque confregit, ut è vestigio semianimis alienata mente corruerit. Tum verò debilitati animis cæteri, & deditio facta. Ignatium porrò stratum, vel ad colligendam clementiæ famam, vel etiam virtutem in hoste admirati, Galli benignè suscipiunt, & in urbem ex arce translatum, in pristino hospitio collocant, medicísque adhibitis, & rebus omnibus necessariis diligenter curant. Huic Gallorum benignitati, pro sua animi magnitudine, egregiè respondit Ignatius; quippe tantum aberat, ut eos odisset, à quibus in illam calamitatem, vitæque discrimen erat adductus, ut cùm in lecto decumberet, singulos blandè comitérque compellans, omnia ferè sua, in eos, amoris causa diviserit; atque hunc clypeo, illum pugione, alium thorace donarit. Interjectis deinde aliquot diebus, cùm graviùs laboraret, quam ut brevi tempore sanari posse videretur; ad cæteram humanitatem illud etiam additum à Gallis, ut Ignatium, lecticâ Loïolam usque (neque enim longè aberat) deportandum cura-

rent, qui peramanter à suis acceptus, cùm ingravescente in dies morbo periculosiùs ægrotaret, accersiti confestim undique medici, crure inspecto, severè pronuntiant, ossa illa, sive id prioris chirurgi vitio, sive itineris agitatione contigerit, nequaquam esse bene locata: neque verò, nisi ea coagmentatione denuò resoluta, frustisque suo loco repositis, posse ullo modo fieri, ut coalescant. Qua tam acerba denuntiatione Ignatius minimè exterritus, non modò statim æquo animo sese paratum ostendit ad omnia subeunda, sed etiam inter ipsam curationem, quamvis esset asperrima, nullum aliud indicium dedit doloris, nisi ut coactos in pugnum digitos valde constringeret. Ex eo die morbus majorem in modum est auctus; cúmque jam Ignatius omnes ferè cibos haustúsque stomacho fastidiente respueret, aliáque in eo cernerentur lethalia signa; suorum admonitu sacris, quæ ad expiandum animum pertinent, ritè procuratis, ipso B. Petri Apostoli pervigilio, cunctis mœrentibus, eò deductus est, ut medici prorsus actum affirmarent, nisi ante mediam eam noctem vis morbi remitteret. Venerabatur jamdudum Ignatius præcipuo quodam cultu principem Apostolorum: quin etiam ejus laudes mi-

litariter olim, carmine Hispanico celebraverat : cujus profectò pietatis fructum non exiguum tulit : si quidem illa ipsa decretoria nocte, per quietem videre sibi visus est eundem Apostolum, optatam sibi valetudinem divinitus afferentem. Nec sanè in irritum ea visio recidit : quippe continuò levari doloribus, cibóque refici est cœptus. Jámque Dei beneficio periculum mortis evaserat, magnáque suorum gratulatione, melius habebat in dies : cum repentè animadvertit os quoddam, genu sub ipso fœdiùs prominere: quod quoniam præter cætera incommoda impedimento etiam sibi videbat fore, quò minùs graphicè, quàm soleret ac vellet, ocreatus incederet, (ut erat idem & patientiæ militari, & urbanæ munditiæ & elegantiæ apprimé deditus) percontatus est medicos, possétne ullo pacto deformitas tolli. Qui cùm respondissent posse utique, sed dolore omnium, quos ad eam diem sensisset, maximo & acerbissimo; propterea quòd in eam sedem fragmenta jam firmiter coaluerant; non dubitavit Ignatius, ingenti omnium vel admiratione vel metu, concinnum ac decorum corporis habitum anteferre manifesto vitæ discrimini, secaríque de sententia medicorum, os jussit, clariore etiam,

quam antea, fortitudinis ac patientiæ documento: quandoquidem in ea carnificina (quæ quò lentior, eò fuit horribilior) non modò ligari tenerive se non est passus, verùm etiam iis, qui aderant, pavore propemodum exsanguibus, ab omni prorsùs querimonia gemitúque se ipse continuit. Post hæc, doloribus magna jam ex parte mitigatis, nondum tamen gressu recuperato, nec pedibus ad insistendum idoneis; interea dum jacentis corpus, terrestres medici persanare conantur, ejusdem animi vulnera curare medicus cælestis aggreditur. Cum enim affixus lectulo Ignatius, fallendi temporis causa, prophanum quempiam librum poposcisset ex iis, quos antea per otium lectitare consueverat; divino planè consilio factum est, nullus ut eo tempore, domi, liber esset ejusmodi: at verò longè meliores alij duo reperti sunt, Hispanico sermone conscripti; quorum alterius, Vita Christi; alterius, Sanctorum Flores, erat inscriptio. Ea videlicet lectio salutis initium attulit homini. Dum enim oblatos sibi libros variis locis quasi aliud agens delibat, sensim capi cœptus est pulchritudine eorum, quæ scripta reperiebat; atque adeò, inter ipsam lectionem, ubi quidpiam insigne

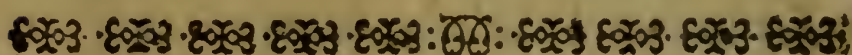
cognoverat, subsistere, secum ipse deliberans: Quid si præclarum hoc sancti Dominici facinus, quid si hoc sancti Francisci, Deo fretus aggrediar? Neque verò, cùm hæc & alia sibi multa proponeret, res occurrebat ulla tam ardua, támque difficilis, quam non perficere sese posse generosa quadam alacritate confideret. Quæ cùm apud se diutiùs agitasset, emergebant rursus rerum inanium voluntates, & sæcularia desideria: quorum sese nonnullis adeò manciparat, ut dum eorum vel adipiscendi rationem exquirit, vel potiundi spem animo concepit, plures interim horas per imprudentiam in ea cogitatione defixus hæreret. Jámque priora illa propemodum exciderant, accensósque nuper igniculos pietatis, voluptatum illecebræ & perniciosa rerum fluxarum blandimenta restinxerant; cùm periclitanti servulo Divina Bonitas opem celeriter afferebat; ex eorum videlicet recordatione, quæ legerat, meliorem ei mentem & consilia saniora submittens. Atque in hac item commentatione tamdiu morabatur, donec interventu cujuspiam, aliò mentem animúmque converteret. Hac ille vicissitudine & quasi conflictu, dies aliquot mirum in modum exagitatus, cùm in ejus pectore voluptas &

virtus, pænè ex æquo certarent; contrarias in partes magna ſua perturbatione diſtrahebatur, incertus animi, hanccine viam, an illam, cùm primùm poſſet, inſiſteret. Verumtamen inter alternas fluctuantis animi propenſiones, illud intererat, quòd blandis illis rerum fluxarum imaginibus, quandiu præſentes obverſabantur, tamdiu titillabatur Ignatij mens: abeuntibus verò ſuccedebat illicò amarus quidam torpor, & ægritudo, & ſibimet diſplicentis animi tædium. At contrà, præclari illi ad Chriſtianam laudem impetus, cogitationéſque de adæquanda vigilantia & ſobrietate Sanctorum, de votivis peregrinationibus, de victu cultúque in primis horrido & aſpero; non modò cùm aderant, animum inſolita quadam jucunditate mulcebant, ſed in receſſu quoque, triſtitia ſubeunte nulla, ſecurum hilarémque præſtabant. Sed enim, tantum hoc ille diſcrimen, ſæculi tenebris occæcatus adhuc, hebéſque ad ſubtiliora hominis interni judicia, quaſi ignotum quidpiam præteribat; quoad clariore demum oborta ſibi luce, mentis aciem accuratiùs in eam varietatem cœpit intendere; ac denique non ſine admiratione quadam animadvertit, ab illis cogitationibus, ut erant inanes ipſæ, ſic

ſe jejunum & aridum ; ab his autem , velut à pabulo ſalutari , lætum vegetumque diſcedere : Liquidóque perſpexit , fucata & inſidioſa voluptas , quantùm à vero & ſolido gaudio & ſuavitate diſtaret. Atque hanc primam de intimis animi ſenſibus motibúſque ratiocinationem , habuiſſe fertur Ignatius : ad quam ubi major deinde rerum divinarum uſus acceſſit, tantam in ſpirituum diſcretione (quæ conſummatæ ſapientiæ virtus eſt) ſolertiam atque peritiam eſt conſecutus ; ut egregia etiam illius generis præcepta in eo libro , qui , Exercitiorum, appellatur, poſteritati reliquerit. His ergo obſervationibus & aſſiduis librorum monitis è lethali animæ veterno excitatus, anteactæ vitæ peccata & infinitam in ſe Dei clementiam aliquando cœpit agnoſcere ; nec ſolùm de mutandis in poſterum moribus , verùm etiam de expiandis omni ratione delictis , placandoque Numine, ſeriò cogitare. Atque in hanc deliberationem ingreſſus , denuò ſeſe ad Chriſti Domini Sanctorúmque ſectanda veſtigia, occulto quodam inſtinctu acriter ſentiebat impelli ; eorum præcipuè , qui in ſe ipſi quam maximè duri ac ſeveri exſtitiſſent : Artium quippe ſpiritualium & Chriſtianæ philoſophiæ rudis & ignarus

adhuc, omnem ferè ſanctitatis & officij perfectionem, in aſperitate vitæ & in voluntaria corporis afflictatione ſtatuerat. Quocirca jam tum agitabat animo, ſimul atque per valetudinem liceret, nudis pedibus Hieroſolymam petere, ac frequenti verberatione longóque jejunio, tantas peccatorum pœnas ultro ſuſcipere, quantas videlicet ab excelſo magnóque animo, ſalutare odium ſui, & ardens divinæ gratiæ promerendæ ſtudium, exigebat. Jamque rectis euntem ſenſibus, & optima quæque expetentem, longè vehementiùs incitavit divina viſio. Etenim nocte quadam, vigilanti, auguſtiſſima ſpecie ac beatiſſimo lumine fulgens, MARIA Virgo unà cum puerulo JESU, non modò ſeſe palàm oſtendit, verùm etiam incredibili benignitate ſpectandam aliquandiu præbuit: Quo viſo mirificè recreatus Ignatius, tantum repentè odium faſtidiúmque concepit eorum, quæ apud cæcos mortales prima putantur, ac præſertim quæ cum inhoneſta voluptate conjuncta ſunt, ut omnes rerum illarum quantumvis diuturno uſu ac vetuſtate corroboratas imagines, ex hominis memoria confeſtim aſpectus ille deterſerit. Acceſſit ad hæc illud quoque non leve Dei beneficium, quòd ei in omnem deinde vitam, proprium ac ſtabile

mansit: ut quotiescumque sublatis in cœlum oculis astra suspiceret, (quod sanè sæpe faciebat ac diu) mortalia cuncta illi repentè sordescerent; & miro quodam æternæ patriæ desiderio raperetur.

Ad Montem-serratum, religionis causâ proficiscitur.

Cap. III.

INTEREA simul & animo & corpore convalescens, è lectulo surgere, & intra cubiculi fines paulatim crura explicare atque ingredi cœperat; nihilque longiùs ei videbatur quam ut de cognatione sua & de domo patris exire, & præteritæ vitæ peccata quàm acerrimè vindicare sibi liceret. Sed quia nondum erat ad iter faciendum idoneus, constituit interim præclarissimas quasque Christi Domini, Sanctorúmque res gestas, memoriæ causâ describere: atque ad id ipsum, exquisiti cujusdam nitoris & elegantiæ, codice comparato; quæ de virtutum exemplis præcipuè admirabatur, in eum codicem vario picturæ genere

nere, quàm compositissimis & quàm clarissimis literis, ordine referebat. Atque huic operi dum insistit ardentiùs, quamquam sua de instituendo novo genere vitæ, consilia, mortalium nulli aperuerat; hæc tamen tanta scribendi ac legendi assiduitas, contemptus corporis, frugalitatis amor & parcimoniæ, sermo quotidianus non ad urbanitatem, vel ad ambitionem, ut antea, sed ad modestiam pietatémque compositus: hæc, inquam, & alia non obscura immutati animi indicia, celeriter illum domesticis prodiderunt. In iis, Martinus Garzia, frater natu maximus, qui demortuo jampridem Bertramo, in dominatu reíque familiaris administratione successerat, suspicatus id quod erat, Ignatium vel morbi vexatione, vel eorum quæ legerat admonitione compunctum, ac pertæsum vitæ prioris, novum aliquid ac magnum moliri, atque etiam fortasse nuntium rebus humanis velle remittere; commotus animo vehementer, hominem sevocat, variisque interrogationibus blandè pertentans, ad extremum, per communes parentes, perque fortunas omnes obtestatur & obsecrat, videat etiam atque etiam quid agat, quò progrediatur, neu quid consilii capiat, quod vel ipsi munitum & exploratum ad gloriam & opes iter

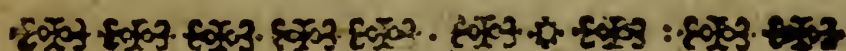
impediat; vel ſempiternam Loïoleiæ familiæ, dedecoris notam inurat. Ad quæ Ignatius breviter, quò ſe quam primùm à fratre expediret, ſatis memorem fore ſeſe reſpondit officii: & ſimul, quoniam de recuperata propemodum ejus valetudine, ad Naïaræ Ducem nuntii venerant, in oppido finitimo, cui Navarreto nomen eſt, eo tempore commorantem; veniam à fratre petit, Ducis pro amicitia reviſendi; ac per eam cauſam, duobus duntaxat aſſumptis famulis, eques in viam ſe dedit, ac brevi Navarretum pervenit incolumis. Ibi Duce, amiciſq; ita ſalutatis, vt arcana conſiliorum ſuorum quàm accuratiſſimè tegeret, ſimul etiam certâ pecuniæ ſummâ in uſus pios inſumptâ, Barcinonem petere, ut Hieroſolymas inde contenderet, famulóſque dimittere, ſtatuit, quò liberiùs remotis arbitris, in ſuum ſævire corpus, & debita vitæ licentiùs actæ ſupplicia, à ſemetipſo poſſet exigere. Solus ergo per ſummam diſſimulationem Navarreto profectus, primùm omnium, religionis causâ, celeberrimam Beatæ Virginis ædem adire decrevit, quæ in Monteſerrato à monachis Benedictinis incolitur; eſtque Barcinonem è Navarra petentibus, minimè devia. Deinde reputans apud animum ſuum, partim voluptates,

quibus anteà indulſerat, partim etiam periculoſum & grave bellum, quod ſibi rursùm à carnis illecebris, atque ab inferioris animæ viribus imminebat; omni ratione ſe, contra domeſtici hoſtis inſidias muniendum, eſt arbitratus. Ergò non ſolùm inſtitutam, ex quo die, Loïola diſceſſerat, conſuetudinem, obfirmato retinuit animo, vt ſingulis noctibus, pœnæ nomine, ſe accerrimè verberaret; ſed etiam ratus, nullum continentiæ præſidium poſſe firmius inveniri, quàm Dei Matris ejuſdémque Virginis perpetuæ patrocinium, recenti præſertim illius in ſe clementiâ ac benignitate invitatus; in ejus maximè clientelam fidémque confugit; ac ſtudio virtutis incenſus, illicò fecit, ut eidem Virgini Beatiſſimæ, ſeſe irrevocabili voto caſtitatis obſtringeret. Quod religioſi animi obſequium & ſacrificium, pro ſua infinita bonitate ratum & gratum, Deus ipſe videtur habuiſſe: quandoquidem, ipſa Virgine deprecante videlicet, ex eo tempore ad extremum uſque diem, Ignatius planè omni ſenſu libidinis caruit. Cæterùm quò faciliùs omnes intelligant, quàm ſit periculoſum & anceps, in Chriſtianæ philoſophiæ curriculo, ſine rectore ac magiſtro verſari; non omittam hoc loco, quod ambulanti

in fervore ſpiritus, per eos ipſos dies, Ignatio contigit. Erant eo tempore in Hiſpaniæ finibus, Maurorum multæ reliquiæ; quos nefariæ ſuperſtitioni Mahometis addictos, Ferdinandus Catholicus haud ita pridem è ſuo pepulerat regno. Ex ea igitur fæce, quidam inſidens mulo, Ignatium fortè aſſecutus, comitem ſeſe illi adjunxit; ac nonnulla primùm (ut fit) de itinere ſciſcitantur; variis deinde ſermonibus eò deventum eſt, ut de ſingulari Mariæ virginitate diſſererent. Quam cùm nefarius ille, ante partum quidem integram illibatámque fuiſſe fateretur, à partu verò nequaquam; contra Ignatius, ab ejuſmodi errore quibuſcunque poterat rationibus, hominem revocare contenderet; poſt multam altercationem magis magíſque obſtinatus impius ille, cùm oblatam ſibi veritatis lucem intueri nollet; repenté, non ſine rabie quadam, ſubditis mulo calcaribus anteceſſit, ſeque celeriter ex Ignatii conſpectú proripuit. Quo facto vehementiùs irritatus Ignatius, parum abfuit, quin citato greſſu perſequeretur abeuntem, & pugione confoderet; facinus indignum exiſtimans, non tam contemptum relictumque ſuperbè ſe, quàm de ſumma caſtimonia & ſanctitate Reginæ Angelorum, auſum fuiſſe viliſſi-

mum caput, ore polluto detrahere: cúmque militari etiam tùm ſpiritu, religionis officiique momenta perpenderet, ſeſe vix pietati ſatisfacturum putabat, ſi tantas blaſphemias pateretur inultas, neque ab impuro Dæmonis mancipio, pœnas petulantis linguæ repoſceret. Verumtamen incitatum jam generoſi pectoris impetum retardabat ſuſpicio latentis in tam ſpecioſa cogitatione piaculi; metuſque probabilis, ne per hanc animadverſionem, & cœleſte Numen, & eam ipſam, quam defendere conabatur, Virginem offenderet. Cùm igitur multa ſecum agitaſſet, motu corporis pariter atque animo varius; ad extremum, ſanè quàm præcipiti conſilio ſtatuit ad bivium uſque procedere, unde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum noverat divertiſſe: in eo bivio laxatis omnino mulæ, qua vehebatur, habenis, ita de re tota interpretari, ut ſi beſtia ipſa per ſe, Mauri veſtigiis inſiſteret, non dubitaret quin accepta futura eſſet ultio Majeſtati divinæ: ſin minùs, pro certo putaret, nequaquam id à ſe officii, Deum Beatamque Virginem poſtulare. Hac ille mente proceſſit ad bivium: cúmque pagus ille, quem diximus, abeſſet diverticulo paſſuum non ampliùs quadraginta, via facili ac ſpatioſa; planè

divinitùs factum est, ut sponte sua jumentum angustiore via Barcinonē versùs iter arriperet. Atque hunc in modum Ignatius in re tam gravi, nullo pia ipsius studia regente periclitatus, lethalis noxæ crimen feliciùs effugit, quàm sapientiùs. Inde progressus ad vicum à Monte-serrato haud longè distantem, de peregrinatione Hierosolymitana, déque asperiore vita quamprimùm ineunda mirè solicitus, viatorium ibi coëmit ornatum, sparteos videlicet calceos, talarem è sacco tunicam, funemque pro baltheo, tornatilem baculum, & in usum aquæ, cucurbitam. Quæ omnia, ut Christi paupertatem non erubescere, & perversam recti verecundiam deponere paulatim assuesceret; suspensa propalàm ex ephippiis, ad montem usque lætus advexit.

Acta ejus in Monte-ferrato.

CAP. IV.

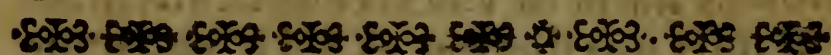

Quò, simul atque pervenit, templum ingressus, ac Numine salutato; nihil antiquius habuit, quā ut per sacram totius anteactæ vitæ confessionem, contractas animi sordes elueret;

qua confeſſione in primis fideliter atque accuratè de ſcripto peracta per triduum, ſumma deinde cum veneratione ad Sacramentum Altaris acceſſit. Contulit etiam cum eodem patre, qui ſibi confitenti aures dederat, omnia ſua conſilia cogitationéſque de imitatione Sanctorum, quæ ad eam uſque diem prorsùs nemini patefecerat. Præterea, quidquid habuit pecuniæ, totum id in Chriſti Domini gratiam pauperibus benignè diviſit. Dein ſilentio noctis ejus, cui dies feſtus Angelicæ ſalutationis illuxit, pretioſa veſtimenta, quibus erat ornatus, quàm occultiſſimè potuit, pannoſo cuidam ex infima plebe largitus, confeſtim optato illo ſacco ſeſe alacer induit, ac fune præcinxit; dextro pedi, quòd ex reliquiis morbi, ſingulis etiam tum noctibus intumeſceret, calceum induxit è ſparto; ſiniſtrum utique nudum relinquere, & capite idem nudo prorsùs decrevit incedere. Sed quia non ignorabat, plurimos pallio tenus eſſe philoſophos, veſtemque faciliùs multò mutari quàm mentem; omni ope ſibi enitendum exiſtimavit, ut illa exterioris amictus inſignia, ad intimos animi ſenſus occulta quadam affinitate pertingerent: Cúmque accepiſſet in more poſitum olim fuiſſe, ut nobiles Equites, antequam in ordines re-

ferrentur, in ſacris ædibus noctem unam armati excubarent, (quod in Hiſpania, Pervigilium armorum appellant) militarem illum ritum ad rudimenta Chriſtianæ perfectionis in ſemetipſo transferre conſtituit. Igitur gladio ac pugione, quibus antea mundo meruerat, è tholo ſuſpenſis, novo inſtructus armorum genere, totam eam noctem pervigil ante aram ſanctiſſimæ Virginis, modò ſtans, modò nixus genibus, præteritorum veniam demiſsè precari, divino cultui devovere ſeſe, ac Beatam præcipuè Dei Matrem intenta ſupplicatione propitiare non deſtitit. Atque hunc in modum Chriſtianæ militiæ nomen ex animo dedit Ignatius anno poſt Chriſtum natum M. D. XXII. quo fermè ipſo tempore, ut à multis non ſine admiratione quadam animadverſum eſt, Martinus Luther infamis hæreſiarcha, magnis in Germania motibus excitatis, juſſus à Carolo V. Imperatore adeſſe Vormatiæ, malè preſſum ad eam diem virus opinionum ſuarum effudit in illo conventu palàm, Sedíque Apoſtolicæ & Catholicæ veritati nefarium atque impium bellum temulentus indixit; ut ſatis appareat, cùm maximè furiam illam contra omnia divina & humana jura legéſque ſacratas obarmaret Satanas; tùm ex al-

tera parte, præter alia militantis Ecclesiæ robora, novum etiam hunc Ducem excitatum, divinæ providentiæ nutu quem Christus Imperator & ipsum, & sectatores ipsius, obligatos religionis arctissimæ Sacramento, adactósque nominatim in verba Romani Pontificis, furori ac libidini hæreticæ pravitatis opponeret.

Ardores ejusdem, in studio pœnitentiæ.

Cap. V.

Sacra igitur vigiliâ, quemadmodum dicebamus, exactâ, quò celebritatem hominum famámque sanctitatis vitaret Ignatius, nondum certa luce, relicto monachis jumento, pedes ipse, obvoluto etiam tunc fasciis altero crure claudicãs, per summũ laborem à Monte-serrato discessit, & è via militari paulò pòst deflexit ad oppidum Barcinonensis agri Minoressam, (hodie Manresam vulgus appellat) novẽ ferè millibus passuum à Monte-serrato: ubi antequam longinquæ & periculosæ peregrinationi Hierosolymitanæ sese committeret, sæviente præsertim Barcinone per id tempus pestilentia, devio & obscuro loco aliquandiu delitescere, & humilitatis Christianæ, quæ

cæterarum est parés custósque virtutum, solida jacere fundamenta decreverat. Interea mendicus ille, quem Ignatius pridie suis vestimentis induerat, cùm ex insolito ornatu in furti suspicionem venisset, illicò à loci magistratibus comprehenditur, & divinam humanamque frustrà implorans fidem in vincla conjicitur. Cúmque inter quæstionem ea sibi à viro quodam nobili clàm donata jurejurando affirmaret, notasque corporis, ignarus nominis, ederet; conquiritur extemplò diligenter Ignatius: cùm nusquam appareret, mittitur ad eum insequendum festinè viator; qui ægrè procedentem facilè consequutus, quærit ex eo num cui quidpiam in Monte-serrato donaverit. Ad eam vocem, id quod erat, suspicatus Ignatius, substitit; coactusque innocentis periculo, pauperi cuidam vestimenta sese pridie largitum esse confessus est: cúmque viator porrò instaret, quis tu, aut cujas? nullum omnino ad ea verbum Ignatius reddidit, sed itinere cœpto perrexit tacitus, casum insontis apud se miserans, ac semetipsum incusans, qui ne benefacere quidem sine ipsius cui benefaceret damno, vel certè discrimine, didicisset. Ut igitur Minoréssam accessit, oppidum ingressus quo dicebamus amictu, ad publi-

cum infimæ plebis hoſpitium precariò ſeſe contulit; ibique ſanctæ paupertatis ac pœnitentiæ ſtudio, inter egentes ac ſordidos, quam exſequemur vitam exorſus eſt. Victum oſtiatim precibus infimis emendicare quotidie: totam hebdomadam, excepto die Dominico, jejunare; in ipſo cibatu, ſimplici pane contentus, atque ubi ſitis urgeret, aqua profluēte: ſomni parciſſimus, humo nuda cubare: auctoque ſupplicio, ſingulis diebus ter ſeſe flagellis quàm acerrimè cædere. Ad hæc horas quotidie ſeptenas genibus nixus in oratione vocali perſiſtere; nam ejus quæ mentalis dicitur, uſum & conſuetudinem adhuc ignorabat. Præterea, Sacrificio matutino, Veſperarum & Completorii officiis attentiſſimâ curâ ſemper intererat; obibat etiam octavo quoque die ſacra Confeſſionis & Euchariſtiæ myſteria. Et quoniam ſuperioribus annis (ut diximus) & humanæ laudis famæque appetentior, & munditiarum ornatuſque fuerat ſtudioſior: ut vitium utriuſque diligentiæ, pari neglectu rependeret, natalium ſuorum generiſque ſplendorem, ne quis illi honos haberetur, ſtudiosè celare; & capillum, quem pro ejus ſæculi more, promiſſum impēſiùs comere curareque conſueverat, relinquere cœpit impexum & ſqualidum: quin etiam un-

gues ipsos excrescere, per diuturnam incuriam pati: atque in hoc tam aspero tamque horrido vitæ instituto, constanter id omne refugere, quod ullam posset afflictæ carni delectationem aut levamen afferre. Itaque cùm esset decoro vultu, & egregia totius corporis firmitate; detractis paulatim viribus, omnis ille vigor acerrimi bellatoris, & forma viridis juventæ prorsùs elanguit.

Molestia scrupulorum, ac Tentationes ejusdem.

CAP. VI.

EJusmodi vitæ cursum aliquandiu secutus Ignatius magno animi fructu sine ulla offensione tenuerat, nondum graviora prælia & occultas Dæmonum artes expertus, quibus incauta mens hominum ad præclara tendentium, si præsertim suis viribus ipsi confidant, facilè in fraudem inducitur; cùm repentè quædam illi objicitur species, cujus, quamvis identidem apparentis formam & figuram satis explicare non posset, multis distincta luminibus, & grato quodam splendore collucens, quod spectrum diabolicum postea, ut dicemus, agnovit:

Iisdemque ferè diebus cùm se illuvie & squalore obsitum animadverteret, atrox illa cogitatio nec opinantem invasit: Quæ, malùm, ratio te, miser, impulit, ut relictâ patriâ, cognatis, amicisque potentibus, pædore ac dira macie deformatus tristissimo & obsoletissimo vestitu, vel stipem in triviis corrogares, vel inter infimas plebis minutæ quisquilias lateres inglorius? nonne intermissa militiæ honoratæ stipendia, dulcissimosque æqualium convictus & pristinæ fortunæ cultum victumque, majore cum tua, tuique sanguinis dignitate repeteres? Hæc & alia id genus, ubi animo vehementer objecta, auctorem sensit Ignatius illicò, & quamvis initio paulisper ea recordatione commotus, tamen ut se collegit, illam ita constanter ab se rejecit ac repulit, ut ultrò etiam familiariùs, quàm antea, sese cœtibus atque colloquiis egentium & mendicorũ insereret; qua submissione victus princeps auctorque superbiæ, rursùs Ignatio templum ingredienti ad officia divina celebranda, quibus mira cum attentione ac perseverantia quotidie dabat operam, ut diximus, incœpti operis molem ac difficultatem ita repræsentavit, quasi ejus ærumnas & incommoda miserans diceret: Hem! infelix Ignati, annis utique septua-

ginta, quot ætas tua recipit, in tantis tibi laboribus, in tanta vitæ asperitate degendum est: quos tu, præsertim urgente senio, tolerare quî poteris? Tum ille fortiter, nec sine cōtemptu: Quasi verò, inquit, mihi tu vel unius diei spatiū præstare possis? Hæc duo prima post conversionem Ignatius de summâ rerum, certamina subiit, quorum utroque turpiter superatus humani, generis hostis, ubi se irruptione & aperta vi nihil proficere intelligit, longè diversa bellādi ratione, dolo cuniculisque grassari constituit: Neque abnuit Christus, pugnarum ejusmodi justissimus Arbiter, qui ut neminem suprà id quod potest oppugnari permittit, sic militibus suis, quos gratiæ divinæ præsidio & liberæ volūtatis arbitrio ad omnem virtutē exercet, ne partâ semel victoriâ per otium torpeant, novā in dies gloriosi triumphi materiam deesse nō patitur. Est igitur in Dæmonis artibus, quas ad bonorum perniciem assiduè meditatur, illa vel pessima; ut quos ita videt studio virtutis ac religionis addictos, ut inde terrestrium, vel honorum spe vel commodorum & voluptatum illecebris, avelli non possint; hos per speciem ipsiusmet honesti, quod adamarunt, ad immoderatam inediam & carnis macerationem acrioribus incitamētis impellat, eosdémque præ-

teriti temporis piacula reputantes, ac cœlestis iræ servili metu perculsos, in singula momenta, misero quodam angore solicitet; id autem eo cònsilio, ut vel planè defecti viribus, per causam recuperandæ valetudinis paulatim ad socordiam atque ad ignaviam delabantur, vel assiduâ scrupulorum agitati molestiâ, dum se ipsi calumniari non desinunt, si minùs inertia, certè defatigatione ac lassitudine, ab incepto desistant; cujus utriusque cladis, utinam ne tam multa nobis quotidie exempla suppeterent. Hæc igitur eadem fraus Ignatium quoque in discrimen adduxit. Obtinuerat ille, (quemadmodum dicebamus) ex quo sese ad Christum adjunxit, in summa vitæ austeritate perpetuam animi tranquillitatem atque lætitiam; quam ne ex quotidiana copia vilem duceret, neu suis ipse meritis per insolentiam adscriberet; ab iis, quas diximus, tentationibus cœpit illi Pater cælestis universam repente subtrahere, sic ut interdum, cùm maximè gaudens exultaret in Domino tunc subitò nulla præcedente significatione, prorsus exui nudarique se omni gaudio & jucunditate sentiret: nec jam in precibus, neque in psalmis, neque in cæteris, quibus assueverat, pietatis officiis, ullam inveniret omninò

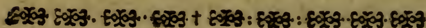
delectationem aut requiem: idque cùm ei frequenter accideret, attonitus rei novitate, animo suspenso ac mirè sollicito, causas ejus varietatis & immutationis inquirere, ac dubitare apud se, recténe confessionem in Monte-ferrato, quam diximus, peregisset? quidquámne omisisset, quod ad integram criminum accusationem attineret? ac proinde num idcircò fortasse Deum adhuc iratum experiretur? Quæ ille dum anxius agitat, arrepta occasione diabolus perturbandi hominis, déque suo statu dejiciendi, hanc ipsam suspicionem atque etiam formidinem instititit illi vehementer etiam atque etiam incutere. Ex eo tempore tyro vanis agitari terroribus, dies noctesque fletibus jungere, nullam capere partem quietis. Itaque dum amissam recuperare conscientiæ pacem, & hærentem visceribus pestem omni ratione conatur evellere; non satis habuit peccata vetera, quorum de confessione ambigebat, iterùm iterúmque apud Sacerdotem exponere; sed etiam cujusdam concionatoris monitu, qui Minoressæ per eos dies agebat, totius vitæ noxas, quotquot revocare in memoriam potuit, in libellum relatas, quod ad Montem-ferratum antea fecerat, quàm accuratissimè rursùs explicuit. Sed (quod

sæpe contingit) quod sibi adjumento fore putabat, id erat ei contrarium maximè; si quidem ipsa commemoratione rerum, quas aliquando oblivisci oportuerat, fiebat, ut, etiam si quid ipsa die mitigatum fuerat, recrudesceret. Nec jam tantummodò superiorum annorum delicta occupatum animum amarissima superstitione torquebant, sed etiam præsentis temporis cura pavorque, ne invisa Christo sua essent studia, neu Dominum suis omnibus dictis, factis, cogitatis offenderet. Quocirca multis jam rebus frustra tentatis, unum dumtaxat occurrebat illi remediũ, nec sanè spernendum; ut Sacerdos pro potestate omnino sibi posthac ejusmodi suspicionibus ac recordationibus interdiceret. Sed id ipsum consilii, ad eum deferre non audebat, perversa videlicet ratiocinatione delusus, ac veritus, ne sibi minùs ea medicina prodesset, cujus auctor ipsemet extitisset. Inter has ergo curas, gravi pressus mœstitia, cùm ita jaceret, ut nulla jam res mitigare dolorem posse videretur; invasit hominem atrox & sæva cogitatio, uti ad luctus miseriásque finiendas, è fenestra cubiculi (Dominicanorum hospitio tum fortè utebatur) semet ipse præcipitem daret. Quam ille cogitationem ope divina, cùm acerrime

repulisset, subiit animum firmitas & constantia cujusdam anachoretæ, quem in Patrum historia legerat, impetrandi gratia nescio quid, quod vehementer optaret, omni cibo tamdiu abstinuisse, quoad per eam abstinentiam, propitiato Numine, voti compos existeret, & quanquam periculosa admodum ea ratio videbatur, metusque suberat, ne tam audaci incœpto Deum irritaret potiùs, quàm reconciliaret sibi; tamen tota re apud se diu multúmque agitata, ne quid omnino intentatum relinqueret, illum ipsum rigorem perseverantis inediæ, sine ulla dubitatione experiri constituit, atque ita experiri, ut nihil interea de quotidiana precatione, verberibus, & cætera corporis maceratione remitteret. Dies igitur unus, duo, tres, quatuor; nec tamen aut linqui animo, aut molestia liberari. Itaque ad septimum usque diem obfirmata mente jejunium extendit, extendissetque porrò, ni Sacerdos idem, cui sua non modò vitia, sed etiam bona & intimos omnes animi recessus ac latebras, divino quodam instinctu, nudas & apertas habebat, pro imperio vetuisset eum longiùs progredi, minis insuper additis, ni paruisset, illum à sacra corporis Christi cõmunione prohibendi. Hac igitur tam severa denuntia-

tione deterritus, cibum sumpsit Ignatius, & illo quidem, ac postero die, fuit illi quies: tertio verò eadem illa peccata rursum occursare memoriæ, quarum cogitationum initia dum admittit incautiùs, ac species (ut fit) speciem adducit; sensim in pristinos fluctus æstúsque solicitudinũ revolutus; cùm ex una parte prorsùs instaurandum Confessionis misterium judicaret, ex altera verò id sibi non modò non profuisse, verùm etiam nocuisse antea cerneret; ex vehementi fluctuatione, tam grave tædium præsentis miseriæ mẽtem ejus invasit, non quidem ut de morte oppetenda, sed ut de abjicienda severiore disciplina, & sæculi commodis repetendis, magno quodam impetu cogitaverit. Verùm, in tantis tenebris ac procellis nutanti, & in magnum adducto periculum, peropportunè radius divinæ bonitatis affulsit, cujus beneficio, diabolica discussa caligine, totius tentationis exordia progressúsque attentè considerans, liquidò comperit, omnes illos conscientiæ stimulos, vanasque suspiciones, à malo spiritu fraudulenter immissas; ac proinde sine ulla dubitatione constituit præteritæ vitæ labes, quòd ad confessionem attineret, perpetua oblivione conterere. Atque in hunc modum, singulari Dei bene-

ficio, non modò infelicem illam ſui calumniandi miſeriam ac pœnam evaſit ipſe, verùm etiam alios curandi, qui eâdem ægritudine laborarent, miram à Patre luminum facultatem & ſcientiam eſt conſecutus.

Ignatii profectus in ſpiritu.

CAP. VII.

HISCE igitur periculis perfunctus, Ignatius, ac veluti avulſus ab ubere; majores quotidie efficiebat, in ſolida virtute proceſſus: & quò acrior ac diuturnior probatio fuerat, eò magis idoneus evaſit ad nova omnipotentis Dei chariſmata capienda: in quibus fuit illud eximium. Cùm enim religionis causâ ædem Pauli Apoſtoli extra oppidum peteret, & in ipſo itinere ad Rubricatum amnem, qui Minoreſſam interfluit, conſtitiſſet; nec opinanti, repentè divina quædam oborta lux eſt tanta, támque mirifica, ut momēto penè temporis nullo magiſtro quàm plurima clarè perſpexerit, non ſolum de fidei Chriſtianæ myſteriis, verū etiam de aliis vel ſubtiliſſimis philoſophorum quæſtionibus atque decretis,

quaſi nitidiſſimo quodam in ſpeculo perſpicuè cerneret e a, quæ poſt multam accuratamque lectionem, maximoſque labores ac vigilias, vix demùm ſolent homines intelligentiâ comprehendere: atque in eo cæleſti prorſus intuitu, non ſine ſumma animi voluptate, diutiùs acquievit. Quo tanto, támque inſigni accepto beneficio, cùm ad agendas Domino gratias, acceſſiſſet ad Crucem, in propinquo defixam; oranti ſeſe denuo in aëre ſpectrum illud objecit, de quo diximus antea; ſed (quæ nimirum virtus ac poteſtas eſt Crucis) nequaquam pari ſplendore, vel pulchritudine; itaque, quod ſuſpicatus pridiè Ignatius fuerat; tùm denique clarè perſpexit, eſſe dæmonium; eodémque deinde ſæpiùs apparente, tantùm abeſt ut moveretur, ut illud etiam baculo per contemptum abigeret. Atque ejus ferè generis, per id tempus, planè divinitus, alia multa percèpit. Quodam die, dum indicta publica ſupplicatione, Minoreſſæ religioſum agmen inſtruitur; & Ignatius interim, beatiſſimæ Virgini pſallit, inſiſtens gradibus templi Dominicani; ſubitò in Deum ita rapta mens ejus eſt, ut quaſi per appoſita quædam, & maximè illuſtria ſymbola, Trinitatis ipſius Numen auguſtiſſimum cerneret diſtinctum Perſonis,

unum Essentiâ. Qua visione, tanto gaudio est delibutus, ut neque in ipso mox agmine, lacrymis & singultui crebrò temperare valuerit, neque verò totum eum diem, alia ulla de re, nisi de sanctissimo illo fidei Christianæ mysterio, disputare, idque tanta similium & exemplorum varietate & copia, ut cuncti obstupescerent. Quia etiam, per eos ipsos dies, non dubitavit homo, literarum propemodum ignarus, librum de Trinitate conscribere, quoquo potuit stylo: usque adeò cælestes typi, quos diximus, in ejus memoria atque intelligentia, divinas illas rerum altissimarum notiones, impresserant. Ac licèt anteà quoque & Monadem in Triade, & in Monade Triadem, sanctissimè coleret; suasque & Naturæ Divinæ communiter, & separatim singulis Personis, preces hymnosque persolveret; ab hoc tamẽ raptu longè studiosior & ardentior evasit, in eodem officio pietatis; eamque laudabilem consuetudinem, ad extremum usque vitæ retinuit; sic, ut præcipuam caperet voluptatem, & proprio quodam sensu rerum cælestium afficeretur, quotiescunque sanctissimæ Trinitati sacra perageret. Neque verò fuit hic finis mirabilium visionum: siquidem rursus per significationes arcanas, & mystica quædam exempla,

oblatus eſt ejus menti modus ipſe, quem in hujus univerſitatis molitione, ſummus ille rerum Opifex tenuit:quas illuſtrationes atque doctrinas, ut omnino vires naturales excedunt, ſic poſtea negabat Ignatius, poſſe verbis adumbrari, nedum exprimi. Præterea cùm ſacrificio Miſſæ, in eodem templo Dominicano intereſſet; dum à ſacerdote, de more, Hoſtia ſalutaris attollitur, apertiſſimè vidit Ignatius, illa ſpecie, Chriſtum, Deum eundem & hominem, veriſſimè contineri. Factum eſt etiam aliquandò, (idque ipſimet, qui interfuere, teſtati ſunt) ut alienatus à ſenſibus, à Completorio Sabbati, ad alterum uſque proximi Sabbati Completorium, in altiſſimo quodam exceſſu perſtiterit; quâ ipsâ horâ, multis adſtantibus, qui rei totius eventum attentè exſpectabant, quaſi è profundo ſomno excitatus, repentè ſuſtulit oculos, Jeſum, perquàm ſuaviter invocans; atque interim, pii quidam homines, mortuum rati, utique terræ mandaſſent, niſi contemplati omnia diligentiùs, ac pertentato corpore, latentem in eo vitam, ex tenui cordis palpitatione ſenſiſſent. Ad hæc, intento precationi, ſeſe non ſemel, tum Chriſtus Dominus, tum Virgo mater oſtendit; quibus, & aliis id genus clementiæ divinæ ſubſidiis, in recta fide uſque

adeò confirmatus eſt; ut etiam ſi nulla extitiſſent, Chriſtianæ religionis monumẽta, vel teſtimonia; nequaquam tamen dubitaſſet, ex iis tantummodò, quæ, Deo, ſibi aperiente, cognorat; mortem, pro defenſione catholicæ veritatis, oppetere; & qui paulò ante, vix vocalis noſſet orationis uſum, paucis menſibus, tantam rerum ſpiritualium peritiam, ac tantam Dei familiaritatem eſt nactus; ut quidam, ejus omnia, vel dicta, vel facta, curiosè obſervantes, intempeſta nocte ſupplicantem animadverterint (elevante ſpiritu ſarcinam corporis) quatuor circiter cubitis, à terra ſublimem: & quidem ex conſortio ſermonis Domini (quod de Moyſe ſcriptum legimus) tota facie mirum in modum radiante.

De ſtudio collato ad proximos adjuvandos.

CAP. VIII.

QUÆ omnia, quamquam egregia atque expetenda per ſe, tamen, eò pluris erant in Ignatio facienda, quò magis erant cum aliorum fructu & utilitate, conjuncta. Nam in cæteris ornamen

ornamentis ac beneficiis, quæ in eum Deus, plenâ manu congessit, illud equidem, vel præcipuum duxerim, quòd in tanto perfectionis ardore, non dedit illi spiritum solitudinis, animúmve uni sibi vacantem: sed Christianæ propagandæ fidei cupidissimum, ac mirè studiosum divinæ gloriæ, salutisque communis. Cùm igitur acta ejus in Monte-serrato (quanquam ea ipse occultissima voluerat esse) institutamque vitæ asperitatem ac sanctimoniam, vicinis locis, fama vulgaret, ac nobilitatem viri præcipue, rumor (ut fit) etiam in maius attolleret; ingens hominũ concursus, ad eum fieri cœptus, partim visendi gratia, partim etiam consulendi; quos ille, ut omni conatu, quàm acerrimè ad Christum adjungeret, neu squallor ille nimius, & diutina illuvies ad se adeuntibus, terrorem incuteret; primùm deponere sordes, & externum corporis habitum, cœpit aliqua ex parte componere: deinde cùm intelligeret, difficilem in primis & ancipitem esse curationem animorum; quò cautiùs, rectiúsque, in re tanta procederet, ope divina suppliciter etiam atque etiam implorata, suæ conversionis originem ac seriem, variasque tentationum procellas ac tenebras, & subsequutam mox tranquillitatem ac lucem, quàm

accuratiſſimè ſecum expendens ; demum ex iis, quæ partim cœleſti Magiſtro dictā-te perceperat, partim etiam ipſemet experiendo cognorat, de fructuoſa ratione meditandi orandique, præclaras obſervationes & ſaluberrima præcepta cōſcripſit: qui liber, (ut antea dictum eſt) Exercitiorum Spiritualium titulo; tempore procedente deinceps, ab eodem auctus atque recognitus, & Romani Pontificis judicio ac teſtimonio comprobatus, ità multos omnis ætatis atque ordinis homines, tùm in eligendo genere vitæ, tùm in componendis moribus, perturbationibuſque ſedandis, ac præſertim in retinenda conſtantia ſalutari, mirum in modum juvit, juvatque quotidiè; ut jure optimo videatur, hoc non in poſtremis numerandum eſſe remediis, quæ Divina Bonitas, hac hominum ætate, vel ad corrigenda ſæculi vitia, vel ad renovandam veterem Eccleſiæ diſciplinam clementer adhibuit. His ergo meditationibus, quos ad bonam perfectæ virtutis frugem, Ignatius reperiebat idoneos, paulatim & quaſi per gradus cœpit excolere: cęteros interim precibus monitiſque, prout ſeſe dabat occaſio, à vitiorū fœditate deterrens, atque ad ſtudium æternæ beatitudinis incitans : idque eò libentiùs atque ſecuriùs, quòd communicandis iis,

quæ à Domino acceperat, nihil interim ſibi religionis ac ſpiritus deperire ſentiret. Nec ſolùm venientes ad ſe benigno excipiebat alloquio, ſed etiã invitatus interdùm ab aliis ad prandium, minimè recuſabat accedere; nimirùm eo conſilio, ut ex re & ex tempore ſumpta occaſione, qui ſe in Dei gratiam terreſtri paviſſent cibo, eoſdẽ ipſe viciſſim ſpiritualibus epulis & opportuna quapiam adhortatione reficeret. Atque in hunc ferè modum adjuvante Domino, permultos ad arctam ſalutis ſemitam, à via lata & ſpatioſa traduxit.

E gravi morbo periclitatur.

CAP. IX.

SED in ejuſmodi curam, dum incumbit ardentiùs, nec tamen interea ferè quidquam, de aſſiduitate precandi, ac de quotidiana vitæ aſperitate diminuit; morbum ex ingenti labore contraxit, adeò periculoſum & gravem, ut ſæviente atrociter febri, proximè ad mortem acceſſerit; quo tempore & oppidi Magiſtratus, periculo viri permoti, publicè diverſorium illi curarunt, neceſſariis rebus inſtructũ: & præter aliam ami-

corum turbam, honestæ matronæ, quæ vitandæ pestilentiæ causâ, Barcinone sese eò receperant, certatim ægrotanti assidere, & nocturnas agere excubias, perinde quasi unius vita, salus omnium verteretur. Atque his populi officiis, ac pia sedulitate bonorum, ereptus è præsenti vitæ discrimine, in id ipsum, iterùm ac tertiò recidit, ob eam causam, quod nondū planè confirmatis viribus, (blandimenta videlicet carnis, & veteris hominis malitiam veritus) præpropera festinatione, ad pristinas occupationes corporis animique redierat; quarum pondere oppressus, denique didicit ipse, aliisque deinde præcipere solitus est, imbecilla valetudine minuendos labores, curandumque tali tempore, ut quantùm de consuetis exercitationibus infirmitas demat, tantùm ad Dei gloriam & proximorum ædificationem, æquitas animi, & exemplum Christianæ fortitudinis addat. Vetabat idem etiam, corpus debito somno ciboque fraudari, multis eo tempore doctus experimentis, ut moderata sobrietate vegetatur animus, sic immoderatâ vigiliâ vel inediâ, vires adeò frangi ac debilitari, ut mēs earum ministerio destituta, vix munere suo fungi, aut ad contemplationem rerum divinarum possit exurgere. Vexatus

igitur, ut dicebamus, diuturna & periculosa ægrotatione: demùm ità convaluit, ut ex reliquiis morbi, dolore stomachi molestissimo subinde cruciaretur: quapropter calceos induere, & panni crassioris tunica cinerea, & capitis tegumento, contra sævitiam hyemis munire sese, piorum hominum benignitate precibusque coactus est.

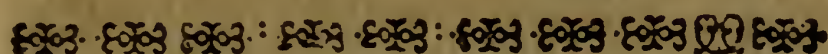
De inanis gloriæ vitio superato.

CAP. X.

ACcessit ad illa corporis ægrotantis incommoda, gravis etiam animi cruciatus, ab importuna quadam inanis gloriæ tentatione profectus. Dum enim ingravescente morbo conscientiam suam diligentiùs excutit, séque ad extremum comparat mortis agonem, subiit illi repentè, se justum esse, neque ullo pacto, sibi de sempiterna beatitudine dubitandum. Cui suasioni, dum resistere vi summa conatur, intelligens, ut quisque sibi maximè placet, ita Deo maximè displicere; diuturnum & anceps intra sese certamen, tanta tenta-

tione metuque ſuſtinuit, ut miris modis quotidiè torqueretur, majoremque ex offenſionis divinæ formidine, quam ex ipſa graſſantis morbi vehementia, metum ac ſolicitudinem caperet. Verſabat videlicet in omnes partes, hominis animum, Dæmon callidus, Chriſti permiſſu; & quem deſperationis jaculis, paulò antè ſuperare nequiverat, eumdem rursùs nimiæ confidentiæ ac vanitatis elatione, ſupplantare & evertere nitebatur. Sed contra ejuſmodi cogitationes Ignatius, & in ipſo (ut diximus) morbo, & recuperatâ poſtmodùm valetudine, cùm diutiùs dimicaret; partim agendis identidem Domino gratiis, partim naturæ humanæ fragilitatem apud ſe reputando; denique divino præſidio, deteſtabile hoc ingrati animi vitium, ita debellavit, evulſitque radicitùs, ut poſtea, quotieſcunque ſalus animarum, aut Dei gloria poſtularet, ſua non minùs bona quam mala, ſine ulla prorsùs cenodóxiæ titillatione, palàm & ingenuè expromeret.

De profectione Hierosolymitana.

CAP. XI.

INTER hæc, anni se è spatio exacto, partim spiritualium rerum scientia instructus, partim etiam, arte quadam & consuetudine regendarum animarum imbutus, cùm nihil vulgare aut exiguum agitaret animo, sed egregia quædam & ardua in Dei gloriam ab ipso conversionis initio concepisset; Hierosolymam, quod jamdudum habebat in votis, petere omnino constituit; non tam, ut Christi Domini sacratissima incunabula cerneret (tametsi idipsum vehementer optabat) quàm, ut in convertendis ad Evangelii lucem infidelibus, qui ea tenent loca, vel operæ pretium faceret; vel certè martyrii palmam, cujus avidissimus erat, acquireret. Sed hoc suum de prædicando Evangelio consilium, vitandæ scilicet humanæ laudis causa, nemini prorsùs aperiebat: peregrinationis verò propositum, cùm necessariò amicis patefecisset, multi primùm, id ei multis ratio-

nibus dissuadere, obtestari etiam & orare, ne populum, ab se nuper è somno vitiorum excitatum ad studia virtutis pietatísque, repentè desereret, neu se ipse, affectâ præsertim valetudine, itineri tam longinquo ac tam periculoso committeret: deinde cùm nec precibus, nec suasionibus, eum de sententia dimovere possent, instare saltem & urgere, ne incomitatus abiret; multa posse in tam remotis, ignotisque sibi regionibus, ac tanta rerum humanarum varietate contingere; quæ præsentem cujuspiam fidelis opem solatiumque requirerent. Omninò probabilia videbantur afferre, & humano judicio rem æstimantibus, etiam necessaria: nec verò deerant homines impigri, peritique linguarum, qui sese illi comites laboris ac periculorum libenter offerrent. Verùm Ignatius, qua erat animi altitudine, in cœlum semper intentus, atque à divina providentia usquequaque pendere mirabiliter cupiens, amicis omnia sua in eum studia profitentibus, ita remisit, ut diceret, in præcipuis hominis Christiani virtutibus, non modò fidem & charitatem esse, verum etiam spem. Ejus porrò comparandæ gratiâ; certum sibi esse non modò sine viatico, sed etiam sine comite, iter id ingredi; quòd clarè perspice-

ret, si, qualia multa possunt homini accidere, peregrinanti præsertim, sibi quidpiam evenisset; fieri non posse, quin aliqua saltem ex parte, comitis præsidio fideique confideret: proinde quidquid in eo spei locasset, id utique ex ea detractum iri fiducia, quam totam, in uno Deo clementissimo Parente ac Rectore, vellet esse repositam.

Navigat in Italiam.

Cap. XII.

Hac igitur mente, sub initium anni M. D. XXIII. magno omnium dolore, Minoressâ profectus, venit Barcinonem; ut in Italiam, ex eo loco trajiceret; cúmque peropportunè paratam ibi navem offendisset, egit cum Navarcho suppliciter, ut se mendicum, egentemque gratis admittere ac transportare ne gravaretur; cui naulum quidem ille se remissurum promisit, ea tamen conditione, ut nautici saltem panis, quod erat necessarium, secum inferret. Eo responso, cùm vehementer ange-

retur Ignatius, quòd commeatus copiam, quamvis exiguam, cerneret inopiæ illius, quam sibi summam proposuerat, legibus adversari; post multas anxiasque cogitationes, totam rem denique permittere statuit, arbitrio Sacerdotis, quem sibi, paucis illis diebus, Barcinone, tùm suæ conscientiæ, judicem, tùm interpretem divinæ voluntatis elegerat. Ille, re cognita, Ignatio respondit, æqua postulare navarchum: proinde non resistendum esse, nec verò timendum, ne si cibaria, tam vilia præsertim ac necessaria, sibi paraverit, quidquam idcircò, contra consilium perfectæ paupertatis admittat. Tum Ignatius, quamquam soluto vixdum religione animo, tamen partim Sacerdotis impulsu, partim etiam metu occasionis ejus amittendæ; emendicatâ de more pecuniâ, panes in navem imposuit, & ne quid præterea secum inferret, paucos qui superfuerant nummos, reliquit in ipso littore: Deinde, solutis anchoris, die quinta, Caïetam non minùs periculosa quàm celeri navigatione delatus, Romam, pedibus iter intendit, ac prima nocte divertit ad villam militibus refertam; quibus nefaria quædam ac turpia molientibus, tanto animi ardore ac vociferatione, se objecit, ut illi partim verborum pondere,

partim constantiæ miraculo, obstupefacti, à flagitioso conatu destiterint. Inde laboribus maximis, cùm sæviente per eos dies pestilentia, luridus ipse ac macilentus, tectis ferè atque oppidis arceretur; denique in urbem Romam, haud ita custoditam, lassitudine ac fame penè confectus, introiit ipso Dominico die Palmarum. Cúmque venerabundus religiosissima quæque loca obiisset, Adriani VI. Pont. Max. pedes exosculatur. Mox paranti Venetias ire, ut in Palæstinam inde transmitteret; rursùm Hispani amici nonnulli, qui Romæ, eo ipso tempore versabantur, profectionem dissuasere, cùm aliis rationibus, tùm præcipuè, navigationis longæ & infestæ periculis proponendis: quippe cùm paulò antè, per summum nominis Christiani æque damnum, ac dedecus, Turca Rhodum insulam expugnasset, quo nuntio videlicet, omnis Italia cohorruerat. Sed cùm Ignatius, ab instituta peregrinatione, nullo terrore posset abduci; illud saltem hortari & orare instíterunt, ne se daret in iter ejusmodi sine pecunia, tùm in alios usus necessaria, tùm utique ad naulum, pro transmissione solvendum. Nam, ut Venetias emendicato victu pervenisset, quæ deinde ratio, quæ spes homini externo &

ignoto foret, in tam remotas regiones, trajectum nancifcendi gratuitum? Proinde, recte amicéque fuadentibus, ne refifteret; juvarique fe, in Chrifti gratiam, aliquo faltem viatico pateretur. Cùm hæc & alia ejufmodi afleverantes pariter ac miferantes ingererent; fæpiùs eadem iterando, cunctantem ac tergiverfantem denique perpulerunt, ut in ipfo difceffu, aureos aliquot nummos acciperet; quo ille fubfidio oneratus veriùs quàm inftructus, non multùm procefferat viæ, cùm rem totam attentè contemplans, féque ipfe accufans graviter, quòd de fiducia divina, humano metu, fe dejici, fixumque paupertatis propofitum, oblato auro, paffus effet infringi? parùm abfuit, quin omnem pecuniam illicò indignabundus abjiceret, fed quia id prodigum, ac Deo ingratum fore videbatur, decrevit certè in obvios pauperes, paulatim infumere; quod cum alacriter præftitiffet, brevi & nummis omnibus vacuus, & ftimulis confcientiæ liber evafit. Pergentem porrò Venetias, eadem quæ fupra memoravimus incommoda & difficultates, itinere penè toto, vexarunt. Sæviebat etiam tùm, locis aliquot, fœda lues atque contagio; difpofitique cuftodes, aditus oppidorum, affiduè tuebantur. Ignatium ve-

rò ex ipso corporis habitu, vel in summa cœli temperie, metuisses. Oblita erat squalore vestis & horrida; color exsanguis, cavum macie caput, conditi introrsùm oculi, & inanes faucium sinus: quocirca fiebat; non solùm, ut exclusus à diversoriis omnibus, pernoctare sæpe cogeretur in publico; sed etiam ut pallore & macie peremptum, rigentemque, prætereuntes aliquando nonnulli, ceu monstrum quoddam aut triste simulacrum, horrerent. Ipse verò linguæ imperitus, ignarus itinerum, cùm præ defatigatione, sæpe deficeret; ad Fossam tamen Claudiam, Deo adjuvante pervenit; quo ex emporio brevis & quotidianus Venetias trajectus est. Ibi certior factus à viatoribus, observari Venetiis omnia diligentissimè, & è suspectis præsertim regionibus venientes accessu prohiberi; flexit inde, itinere terrestri Patavium, quorundam consilium secutus, qui id ipsum periculi metuentes, faciliorem sibi, ex ea urbe Venetias, transitum fore sperabant, iidemque Ignatium adjunctum sibi comitem, præ imbecillitate, haud ita æquantem gradus, in campis circumpadanis repentè destituunt, unius ope Christi subnixum: qui sanè, pro sua infinita clementia, laboranti servulo, in tanta solitudine, minimè defuit,

ſed proxima nocte ſeſe illi, quemadmodum antea ſæpe fecerat, viſendum obtulit, recreatumque mirificè, intra ipſa Patavina mœnia primùm, deinde Venetias, ſine ullo errore aut difficultate perduxit. Nemo quippe ex Patavinis cuſtodibus, ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus, ad inſulas frequentiores appropinquantem (cum navim ingreſſi, de more, ſingulos vectores diligenter excuterent) Ignatium, nullâ munitum valetudinis teſſerâ, ne appellavit quidem: mirantibus, cognita poſtmodum re, Clodianis deſertoribus illis; quibus per adulterata videlicet ſymbola, introitus in urbem utramque non ſine magna, vel ſolicitudine, vel contentione, patuerat. Venetiarum urbis, in receſſu intimo ſinus Adriatici, ea regio ac ſitus eſt, ut leniter ſtagnãtes ex alto aquæ, illam ex omni parte circumluant. Ea inclytæ urbi & ad merces copiaſque invehendas, opportuna receptacula, & contra hoſtiles incurſus munimenta firmiſſima ſunt. Ex iis porrò æſtuariis, majores minoreſque euripi, totam urbem intercurſantes, variis mæandris ac flexibus, ita diſtinguunt; ut, quot in partes pedibus, in totidem ferè, mari aditus ſit; egregio ſanè, vel artis, vel naturæ miraculo. Inde vicorum, inſularum, ac pontium in-

gens numerus : ut qui diutiùs ibi versati non sunt, viarum locorumque, modò varietate, modò similitudine, sæpe fallantur. Sed contra ejusmodi ambages, certum paratùmque remedium est, maxima multitudo cymbarum, quæ usquequaque dispersæ, nominatim ad omnia, & publica, & privata loca, quemlibet, haud ita magna mercede trajiciant. Ignatius navi Patavina, ex iis quæ per Medoacum flumen, assidué commeant, in area Marciana, sub noctem expositus, cùm neque vias ad publica xenodochia nosset, nec portitori conducendo suppeterent nummi; assuetus longo jam usu, malè cubare, sub porticu Procuratoria, quam appellant, intendentibus jam se tenebris, vacuum opificis cujusdam fulcrum elegit, in quo fessos artus, utcumque reficeret. Tenet fama, literisque multorum est memoriæ traditum, dum ille ibi noctem exigit, vicinum senatorem M. Antonium Trivisanum (quem, ipsi multo deinde post, ejusdem civitatis Principem vidimus) cœlesti voce excitatum, increpitumque, quòd in multa veste, mollique strato decumberet ipse, cùm interim, Dei Famulus, peregrinus, non longè à vestibulo illius ædium, jaceret in publico pauper, & omni humana ope ac solatio destitutus; itaque in-

genti metu & horrore perfusum, prosiliisse confestìm, & quæsitum diligenter Ignatium, excepisse per honorificè. Sed ille postridie, cùm in amicum veterem Cantabrum incidisset, à lautiore hospotio, sese ad eum familiariter transtulit.

Navigat in Palæstinam.

CAP. XIII.

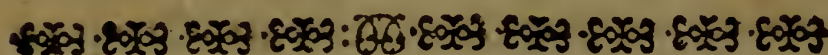

BI, cùm aliquandiù moraretur, in omnem navigandi occasionem intentus; ecce tibi novæ amicorum pugnæ, (quos illi, ubivis, brevi conciliabat cognita viri virtus atque modestia) eum variis terroribus ab instituta peregrinatione revocare conantium; quibus ille, Deo fretus, ita resistebat, ut diceret, pro certo habere se, ut cætera cuncta deficerent, vel unâ solummodo tabulâ, quò cupiebat, utique perventurum. Nec eum fefellit bonitatis divinæ fiducia. Cùm enim eo anno formidine Turcarum, ut diximus, solito minor esset, in Judæam peregrinantium numerus; & quotquot erant, simul omnes paulo antè sol-

vissent; desperatâ jam à cæteris re, Ignatius repentè fit certior, navem in Cyprum parari, patricio Veneto, Prætori ejusdem insulæ designato: cumque inde non ignoraret, brevem atque facilem esse trajectum, in Palæstinam; nullo adhibito deprecatore, cùm tamen multi, nec aspernandi suppeterent, ad Venetorum Ducem Andream Gritum, adiit ipsemet, insigni non minùs humanitate, quàm prudentia Principem: ac Deo favente, facilè ab eodem impetravit, ut gratis in Cyprum usque deveheretur. Sed interea dum Prætoria ornatur navis, in febrim Ignatius incidit, factumque divinitùs est, probandæ scilicet ejus constantiæ causa, ut quo die pharmacum hauserat, eo ipso Nautæ, signum profectionis ediderint: qua re minimè conturbatus Ignatius, veniam petit ab hospite; qui pertinaciter ipsum etiam atque etiam retinere conatus, cùm nihil omninò proficeret, consulitur medicus. Ille verò sine cunctatione respondet, hominem ad interitum ruere. Attamen Ignatius, nihilo magis immutatus, & cœlestis nimirum Medici ductum sequutus, felici sane consilio (quod tamen admirandum potiùs quàm imitandum aliis duxerim) fluctuante etiam tum, in stomacho, potione, conscendit; Deique

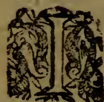
providentiâ contigit, ut anchorâ solutâ, inter navigandum, ex ipsa maris agitatione, tantam vim pestiferi ac vitiati humoris evomeret, ut morbo planè levatum sese celeriter senserit. Recuperata valetudine, institit suo more, quoscunque poterat, factis dictísque, ad virtutem & pietatem adhortari; cúmque in eadem navi per summam impudentiam, committi gravia quædam flagitia, comperisset; non dubitavit apertum dedecus, detestari palam; & impuros illos homines, tantâ orationis acrimoniâ reprehendere, ut ij factâ cum nautis conjuratione, molestum sibi monitorem, in deserta quadam insula, exponere, atque ab suo conspectu & consuetudine, procul amovere decreverint. Quam rem odorati, è vectoribus quidam Hispani, ad Ignatium pro amicitia detulere; suadentes etiam atque etiam, ut in loquendo cautior esset, sibique consuleret; sed ille nihilominùs, turpiter peccantes objurgare perrexit, divinæ providentiæ ope subnixus: cujus beneficio factum est, ut ad insulam sceleri destinatam appropinquantes nautæ, adverso repentè vento rejecti, volentes nolentes Ignatium in Cyprum usque pervexerint: ubi cùm stare ad salinas peregrinam navem, de qua suprà diximus, audisset; illuc itinere terres-

tri,se contulit;in eamque gratis admissus, nihilo plus viatici,secum intulit,quàm in priores intulerat ; Christo uno videlicet fretus, qui tota illa navigatione, sese illi non semel ostendit ; eumque magnopere confirmavit ; ac denique incolumem, ad portum Palæstinæ perduxit.

Palæstinæ loca sancta perlustrat.

Cap. XIV.

Inde, cum cætera peregrinorum turba progressus, ut ad conspectum sacratissimæ urbis est ventum,incredibilem ex ipso illius intuitu, cepit animo voluptatem; ac deinceps, partim in comitatu, partim etiam solus, loca illa Christi Domini, Mariæ Virginis,& Apostolorum nobilitata vestigiis, eximio quodam animi fructu,venerabundus haud semel obiit,modò inclyti quondam templi reliquias, modò sepulchra Prophetarum intuens : hîc nascentis & vagientis ; illìc docentis, & miracula patrantis Filij Dei monimenta considerans. Ubi verò, ad loca, ejusdem

acerbiſſimis pœnis inſignia, & morientis in cruce, ſanguine conſecrata, atque ad defuncti ſepulchrum accederet; effuſus in lacrymas, humo pia oſcula imprimere, immortales agere Domino gratias, incredibili quadam ſpiritus dulcedine, & ſuavitate compleri. Ad hæc, antiquum beatiſſimæ Virginis domicilium, itémque locum, inſtituto primùm Euchariſtiæ myſterio, & ſancti Spiritus adventu, memorandum; & alia ejuſmodi quàm plurima, quæ per otium deinde reviſeret; à Myſtagogo quàm accuratiſſimè addiſcere. Erat Ignatio, jamdiu deliberatum, ut diximus, in anguſtis illis Judææ ſedibus, pedem figere, atque ad convertendos, ad Evangelij lucem, Infideles, toto pectore incumbere; quòd non reperiret, vel ubi ſanctiùs in terris vitam degeret, vel in quo munere, fructuoſiùs operam collocaret. Neque, plurimis jam experimentis divinæ bonitati confidere, & in diem parvoque vivere aſſuetum; rerum, quæ ad corpus pertinent, habebat cura ulla ſolicitum. Id verò laborabat unum, fragilitatis humanæ videlicet conſcius, ne ſpiritui quotidie deficienti, & noxarum ſordes aliquas contrahenti, opportuna ſacræ Pœnitentiæ Ablutio, & Cœleſtis Panis alimenta deeſſent. Quam ad rem, idoneum ratus mi-

nisterium Fratrum, è Franciscana familia, qui loca illa religiosa tuentur, & peregrinis advenientibus præstò solent esse; adit ille ad Custodem cœnobij, ac literas ei, quas ex Italia commendatitias attulerat, reddidit; &, quòd ad conversionem infidelium attinet, nihil ei suorum consiliorum impertit; voluntatem verò suam in eisdem sedibus commorandi, habitandique demonstrat: rogat proinde, uti se, Fratres, duntaxat tecto, recipiant, sibique Confessionis & Eucharistiæ sacramenta ministrent: se, quæ ad victum cultumque spectent, nullo prorsùs eorum incommodo, curaturum. Custos, partim commendatione amicorum, partim postulati moderatione permotus, bene sperare jubet Ignatium, ita tamen, ut rem in adventum Provincialis Ministri differret, qui per eos dies, in Bethleem oppido versabatur; nec dubitavit Ignatius, quin æquè facilem Provincialem esset habiturus, atque Custodem habuerat. Itaque cùm reditus jam peregrinorum instaret, literas ad amicos in Occidentem scribere aggressus est, quibus eos de suo statu, faceret certiores. Cùm igitur maximè scriberet, quòd in posterum diem, peregrinis erat indicta profectio; ecce tibi à Custode nuntius, adesse Provincialem, & Ignatium accer-

ſere; ad quem bonæ ſpei plenus, cùm ex templo adiiſſet, collaudat ille primò piam hominis voluntatem; ſed re apud ſe diligentiùs deliberata, videri ſibi, ait ſatiùs, ut recedat; idque, cùm alias ob cauſas, tum verò quòd ante id tempus, nonnulli eodem ſtudio accenſi, dum ſecuriùs vagantur, à Turcis excepti, vel miſerè periiſſent, vel certè in acerbæ ſervitutis calamitatem incidiſſent, quos deinde propter officium, ac vicinitatem, Franciſcani fratres, non ſine magno cœnobij detrimento, redimere cogebantur: proinde, ſe in diem inſequentem, cum cæteris peregrinis, ad iter accingeret. Ad quæ cùm ita reſpondiſſet Ignatius, ut ſibi certum fixumque eſſe affirmaret, Hjeroſolymis omnino reſtare; ſimúlque modeſtè ſignificaret, ſe, quamvis aliter ſentiente Provinciali, nequaquam, niſi aliquâ oblatâ religione, à propoſito receſſurum: tùm ille, poteſtatem ſe à ſummo Pontifice habere ſubjunxit, ſacris interdicendi; ſi quis invito ſe, ibidem remanere conatus eſſet: jámque poteſtatis ejus diploma proferre paranti, confeſtim Ignatius, (ut omnia Eccleſiaſtica jura & imperia valde reverebatur) nihil prolato opus eſſe reſpondit; credere ſe, quod diceret, & quoniam ita juberet, dicto au-

dientem fore. Dum igitur ad hoſpitium tendit mœrens, ut ſe ad reditum comparet; acris illum inceſſit repentè cupiditas, montis Oliveti illius celeberrimi reviſendi, quo in ſummo, cernuntur adhuc Jesu Chriſti aſcendentis in cœlum, expreſſa veſtigia: ac ne quis fortè in tantis temporis anguſtiis, impedimento ſibi eſſet re nemini patefacta, & (quod periculoſius eſt) nullo, propter inopiam, Turca ſecum adhibito, ex iis, qui mercede conducti peregrinis in ea regione, præſidio ſunt; ſolus ad montem excurrit: cúmque à cuſtodibus non admitteretur, cultellum è calamaria theca detractum, mercedis loco iis dedit, ſacri mentis cacumen ſubiit alacer, & divinorum pedum notas, multa cum prece, & ingenti gaudio veneratus, ad Bethphage properavit: ubi dum ſingula curiosè perluſtrat, ſubiit illius animum ſubitò, minùs diligenter, in Oliveti faſtigio ſeſe animadvertiſſe, utra ex cœli plaga dextrum, utra, ſiniſtrum eſſet Chriſti veſtigium: qua dubitatione, quaſi quibuſdam calcaribus incitatus, illicò ad montem recurrit, adnotavitque intentis oculis, vel minutiſſima quæque, ſic, ut locus in poſterum dubitationi non eſſet: uſque adeò inexplebile ſtudium ſacroſancta illa redemptionis humanæ moni-

menta & incunabula Christianæ religionis, penitùs etiam atque etiam cognoscendi, recolendíque, mentem ejus invaserat. Intereà, cùm abesset diutiùs, nec in turba peregrinorum appareret, ad Franciscanos defertur, desiderari ex eo numero Ignatium. Franciscani, suspicati id quod erat, ac veriti, ne per eam solitudinem Ignatius, in aliquod vitæ vel servitutis discrimen incurreret; Armenium quendam, in eo cœnobio ministrantem, ad illum perquirendum celeriter mittunt; qui descendenti ex Oliveto commodùm Ignatio factus obviam, fuste primùm, ac truci vultu acriter minitari, ac temeritatem asperè admodum increpare: deinde immissa manu, & brachio ferociùs apprehensum, ad diversorium trahere minimè sanè renitentem, quin etiam novo cælestis gaudij rore perfusum, quòd inter eas contumelias, Christum sibi præsentem, & usque ad hospitium præeuntem, incredibili quodam genere consolationis, aspiceret.

In Hispaniam redit.

CAP. XV.

UT igitur, postera dies illuxit, cum reliquo peregrinorum agmine, Ignatius abiit, præ desiderio tristior, & relictam provinciam, sine fine respiciens: nec tamen, quoniam præsenti necessitate victus, inde recederet, de muniendo in posterum sibi quandoque reditu ac mansione, desperans. Cúmque primo trajectu, Cyprum tenuisset incolumis, tres ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarum una erat Veneti mercatoris, maxima, & omnibus rebus instructa; altera minor, sed benè firma, Turcarum: tertia Christianorum, parva, & malè compacta. Ac cæteri peregrini, quòd tempus erat hybernum & obnoxium tempestatibus, pro se quisque tendere, ac certa mercede pacisci, ut in primam ascenderent: cúmque Ignatius propter egestatem, à navarcho repudiaretur, iidem illum enixè precari, ut hominem sibi notum, probum, atque adeò

ſanctum, ne recuſaret admittere; quibus ille non minus amarè quàm ineptè facetus: Atqui ſancto, nihil opus eſt (inquit) navi; calcabit æquora multorum exemplo; neque unquam exorari ſe paſſus eſt: ſed magno ei ſtetit cavillus, & contumacia. Cùm enim Ignatius, inde per contemptum excluſus, facilè obtinuiſſet iiſdem deprecatoribus, ut in illam debilem gratis admitteretur: cúmque ſimul omnia navigia vento ſecundo ſolviſſent; repentè cooritur atrox adeò ac ſæva tempeſtas, ut Turcica navis, in omnium conſpectu, miſerandum in modum fluctibus hauſta, nullo prorſus evadente, perierit; Veneta verò, in ſcopulos illiſa, naufragium fecerit, ſalvis tamen hominibus: tertia tantùm, qua vehebatur Ignatius, minimè valida, ventis ac fluctibus, diù multúmque agitata, altero denique menſe, in Apuliam lacera ac valde feſſa pervenit: quo ex loco ipſe deinde Venetias petiit, tam longa & periculoſa navigatione mirè vexatus. Etenim ſtudio paupertatis, quæ fuit illi ſemper omnibus commodis & emolumentis antiquior, nudis cruribus, hyeme ſæviente conſcenderat, femoralibus tantùm, è tela, conciſáque ad humeros aploide, ac ſciſſili tunica breviore, ſemiamictus: cùm è cælo denſa caderet

nix, ac tristi gelu cuncta inhorrescerent: atque, ad has cæli injurias accedebant quotidiana vitæ discrimina, vigiliæque, & cætera maris incommoda, quibus ille penè confectus cùm venetias pervenisset, Januario mense, anni M.D. XXIV. ab hospite Cantabro clementer acceptus, nummisque aliquot ad iter faciendum, atque ad fovendum stomachum nimio frigore languentem, panni quodam frusto donatus, Ferrariam venit. Ibi, maximum urbis templum ingressus, dum religiosè numen adorat, mendicus quidam ex iis qui sacrarum ædium vestibula conterunt, precationi apprimè intentum intuitus, confestim ad illum accedit, manumque ad stipem porrigit supplex: cui cùm Ignatius, ex ea quàm habebat pecunia, nummulum hilari vultu dedisset, atque is, (ut fit) rem ad cæteros pauperes detulisset; alius, aliusque deinceps ad Ignatium accurrêre: quos ille, cùm se per Christum obsecrantes, frustrari fas esse vix duceret, à minoribus nummis, ad majores paulatim progressus; brevi totam crumenam ita penitùs exhausit, ut sibi deinde, ad cibum illo die capiendum, ostiatim emendicare necesse fuerit; quam rem pauperes iidem mox conspicati, & maxima quadam admiratione correpti,

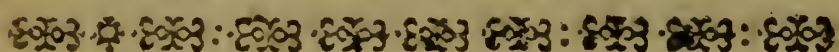
ſanctum illico exclamant; quibus plauſibus, vocibúſque nequaquam inflatus ipſe cùm uno bonę conſcientiæ teſtimonio niteretur, Genuam inde ſine ulla cunctatione profectus eſt. Grave, per id tempus, inter Chriſtianos Reges, vigebat bellum; & præcipua quæque Ciſalpinæ Galliæ loca, vel Hiſpanicis, vel Gallicis præſidiis tenebantur: cúmque ob id ipſum, valde infeſta cædibus ac latrociniis itinera eſſe conſtaret; admonitus à bonis quibuſdam viris, Ignatius eſt; ut per occultos tramites, à via regia declinaret; ni cum ingenti vitæ periculo, in manus militum vellet incidere. At ille, quem ardens odium ſui & amor imitandæ Chriſti patientiæ, intrepidum redderet, rectà nihilominus ire perrexit; neque ita multùm viæ proceſſerat, cùm ad oppidum neſcio quod, in ſtationes circumſidentium Hiſpanorum incurrit, qui tam periculoſo ac ſuſpicioſo tempore, exploratorem ſine dubio rati, comprehenſum Ignatium, & in domunculam quandam ſeductum, blandè primùm interrogant; deinde omni veſtimento, & ipſis denique calceis, ferociter exuunt, ſingulas partes protervè ſimul & curiosè pertractant, num quid ad obſeſſos, vel nuntii vel literarum afferat, diligenter exquirunt; cùm

nihil eorum, quæ putaverant, nec percunctando elicerent, neque perscrutando invenirent; irâ commoti: Atqui te Præfecto sistemus, inquiunt, & confessionem, quam pertinaciter supprimis, exprimemus: cùm nihil recusaret Ignatius, ac tantummodò peteret, ut sua se tunica tectum incedere paterentur; illi verò, ludibrii & ignominiæ causa, brachatum per media castra, vulgo inspectante atque irridente, perducunt; quam ille tam insignem contumeliam excepit ac subiit alacer, cum aliis nominibus, tùm præcipuè, quòd intereà sibi, species quædam est objecta Christi Domini, cùm à Pilato, per mediam urbem, ad Herodis tribunalia missus esset, ab eo per summam injuriam atque indignitatem, spreti & illusi, & universo irridente, ac sibilante populo, per hominum ora semel iterúmque traducti; cujus opprobrij, se quoque factum esse utcumque participem, mirificè lætabatur: sed ubi, ad Præfecti diversorium appropinquavit, repentino quodam timore perfusus, cœpit subitò cogitare apud se, quonam modo ipsum alloqueretur. Etenim Ignatius, quòd olim in regia, sermonis flosculos, & verborum elegantiam, nimium studiosè captasset; ad eam vanitatem expiandam, consultò, post con-

versionem instituerat, rudi & agresti sermone cum ipsis quoque dynastis ac principibus agere; & quò magis vulgo contemneretur, omne liberalioris educationis & nobilitatis indicium, studiosè celare. Tum igitur, subiit illius animum, expediretne, tali tempore, quidpiam de suscepta, seu tarditate seu rusticitate deponere. Sed, cùm rem totam accuratiùs intuens, ab humano timore profectam, animadvertisset; usque adeò in semetipsum animo concitatus est, ut nulla habita ratione periculi, non modò mutata consuetudine, ad orationis lenocinia non descendere; sed nullum prorsus, neque gestus, neque verborum honorem habere Præfecto, decreverit. Quæ res, cuipiam fortasse temeritatis potiùs, quàm consilii videatur esse: sed utique, servorum Dei, præsertim in ipso fervore pœnitentiæ, facta vel dicta, ad communem sensum, ac normam exigenda non sunt. Cùm igitur coram illo stetisset; ut erat seminudus & squalidus, ne aperto quidem capite, oculos humi defigit: multa ac varia sciscitanti, nullam omnino reddit vocem, tantùm ad illam interrogationem: Esne speculator? non esse, respondit, ídque ob eam causam, ne, si nihil contradixisset, silentio ipso, quòd aiunt, rem affirmas-

ſe, & meritò quæſitorem, in ſuam perniciem efferaſſe, videretur. Tum ille, inſanum ratus Ignatium, acriter milites increpat; quòd in conſpectum ſuum, non bene cognita re, dementem abduxerint; & ſimul, Abigite hunc, inquit, liberumque dimittite. Qua reprehenſione, magis magiſque irritati, cùm adversùs Ducem, hiſcere non auderent; ſui doloris pœnas, ab innocente Ignatio repetunt; nec modò jurgia, & probra certatim ingerere, ſed etiam impetu facto, pugnis, cubitis, calcibus, hominis latera faciemque contundere, mirabiliter in ipſo verberum dolore lætantis, quòd aliquid innoxio ſibi, ad Chriſti exemplum perpeti contigiſſet. Cumque verberando & convitiando, feſſi denique deſtitiſſent; miſeratus alius quidam miles excepit exanimem, ac fovit; ciboque recreatum inſequenti luce, tutum abire permiſit. Sed antequā Genuam accederet, rursùs in ſtativa Gallorum incidit, verùm evētu admodum diſpari, ſiquidem Dux, ut eum in Guipuzcoa natum audivit, Vaſco ipſe eidem regioni finitimus, quaſi popularem clementer agnovit, ac benignè tractari à militibus juſſum, poſtridie dimiſit incolumem. Inde cùm Genuam perveniſſet, Rhetoricum Portundum ibi offendit Cā-

abrum, Hispaniensi classi præpositum, in Ferdinandi quondam regia, sibi notum; cujus beneficio, dum Barcinonem trajicitur, nihilo pacatiori usus est mari, quàm terrâ paulo ante, usus fuerat. Etenim à piratis conspecta navis, qui valida per eos dies classe, infestum habebant mare Ligusticum, ingenti nautarum labore metuque, manus insectantium effugit.

Barcinone ad studia litterarum aggreditur.

Cap. XVI.

NTEREA Ignatium; Hierosolymitana commoratione prohibitum, gravis coquebat cura, quid ageret, quodnam potissimùm vitæ genus eligeret; ac multa secum agitanti venerat illi dudum in mentem, cœnobium aliquod ingredi maximè dissolutum, ut ibi, dum lapsam religionis disciplinam, & verbo & exemplo, conatur ad veterum instituta redigere; & cæteris aliqua re prodesset, & ipse interea (quod necessariò futurum videbat) ab iis, qui

restringi se nollent, multa pro Christi nomine pateretur. Sed incertus, num id maximè ad Dei Gloriam pertineret, quam videlicet unam in omni actione spectare consueverat; multa ac diligenti prece & jejunio explorat Numinis voluntatem: ac diu perplexus, in eam denique mentem sese divinitùs planè sensit impelli, ut sine dubitatione statueret, primùm operam suam, qualis qualis esset, nequaquam intra unius familiæ cancellos includere: deinde, quò latius pateret utilitas ac fructus animorum, ejusdem consilii ac propositi idoneos aliquot adlegere socios atque adjutores: postremò, ut sine hominum admiratione versari in adjuvandis hominibus posset, ad sancti Spiritus unctionem, doctrinæ quoque subsidium ac literarum cognitionem adjungere; præsertim quòd ea commendatione, facultatem etiam repetendæ atque obtinendæ Hierosolymitanæ provinciæ, (cujus illi cura vivebat in pectore) facilè ab Ecclesiasticis magistratibus, aliquando impetraturum sperabat. Et quidem, quòd ad literarum studia pertinet, cùm nondum intelligeret, quàm illa sibi totum hominem ferè vindicent, ratus posse interim se animis quoque adjuvandis vacare; Minoressam, ad gregem illum suum

reverti decreverat; ubi & ſparſa in hominum mentibus, pietatis virtutiſque ſemina, ad bonam frugem perducere, & Ciſtercienſis cujuſdam Monachi, ſpectatæ ſanctitatis ac doctrinæ viri, tum conſuetudine perfrui, tum induſtriâ erudiri, magnopere cupiebat. Sed cùm illum, contrà quàm putarat, demortuum reperiſſet; Barcinonem, ſibi ſtudiorum idoneam ſedem, putavit fore, propter eam maximè cauſam, quòd cum paupertatem perpetuò colere, nihilque ab domo ſua & cognatis accipere decreviſſet; in ea urbe, multos habebat ſpirituali neceſſitudine ſibi conjunctos: in iis, Ardebalum quendam, peritum, ut locis ac temporibus illis, Ludimagiſtrum; & Eliſabetham Roſellam, primariam fœminam; quorum alter, operam illi gratuitam in docendo; altera in quotidianos uſus, quidquid opus eſſet, benignè detulerat. Ut igitur Barcinonem revertit, ſeque Ardebalo dedit in diſciplinam, repueraſcere in gratiam Chriſti, maturâ jam ætate vir (quippe tertium circiter ac trigeſimum agebat annum) & elementarius propemodum fieri non erubuit. Cæterùm, ad illa ſpinoſa rudimenta grammaticæ capienda, edicendaſque verborum inflexiones & nominum, cùm alia erant ei impedimento, tum illud præ-

cipuè, quòd animum ad rerum cœlestium sensa concipienda, longo iam usu promptum & agilem, si, *amandi*, vocabulum, vel alia quæpiam ejusmodi vox, admonuisset eorum quæ, piè ac religiosè cogitare & commentari consueverat, subitò penè abstractus à sensibus, in contemplationem divinæ caritatis ac sempiternæ beatitudinis, tota mente raperetur. Ex quo fiebat, non solùm ut nihil novi, mandare memoriæ posset, sed etiam, ut si quid antea impressum esset, id ipsum concursu novarum & præstantiorum imaginum, illicò deleretur. Quam ipsam rem, quasi futura præsagiens, pro sua parte adjuvabat etiam vafer humani generis inimicus; eò maximè tempore, crebra intelligentiæ lumina eidem offerens, & recondita patefaciens scripturæ sacræ mysteria. Quod ille cùm cerneret, cúmque adhibito sæpe conatu, evagationem hanc frustra cohibere tentasset, pro ea discretione spirituũ, quã diuturna exercitatione paraverat, facilè sensit diaboli fraudem, sese à literarũ studio revocare conantis; ac, quo consilio, Barcinonem sese contulerat, idipsum labore ac diligentia, consequi, majorem in modum exoptans, hanc iniit rationem, ejus abigendæ molestiæ. Templum erat beatæ Virginis, cui à Mari cognomen est,

gymnasio proximum : in id templum fusis ritè ad Deum, eandemque Virginem precibus : Ardebalum pro amicitia accersit; rem illi totam, ut erat, exponit; deinde, se ad pedes abjicit homini, etiam atque etiam obtestans, ne ab incepto desistat; se utique, modò sibi panis & aqua non desit, in proximum biennium, & eò ampliùs, si opus fuerit, ad scholas frequentem esse venturum, sedulóque daturum operam literis : petere & rogare, ut ab se quotidie non minùs, quàm à cæteris pensum exigat; cessantem, quasi quemlibet unum è grege puerorum, arbitratu suo, & verbis, & plagis accipiat. Miratus viri humilitatem ac probitatem Ardebalus, bonum animum jubet habere, suamque illi operam denuò pollicetur. Atque hac submissione victus denique Dæmon abscessit, & importunis illustrationibus, Dei beneficio, recedentibus, operæ pretium Ignatius facere, & liberiùs in grammaticæ cognitione, cœpit excurrere. Interea discendi mirabiliter avido, & omnia studiorum compendia perquirenti, suasere nonnulli, ad pietatem videlicet, cum elegantiore doctrina jungendam, ut Erasmi Roterodami, qui ea tempestate Latinitatis auctor idoneus habebatur, Enchiridion Militis Christiani studiosè perle-

geret; quod ille facere cùm cœpiſſet, celeriter ſenſit, ea lectione, ſpiritus fervorem, in ſe, quaſi frgidâ ſuperfusâ, reſtingui: conſultoque per preces Deo, ita librum illum abjecit, ut neque in manus poſtea ſumpſerit ipſe, & multo pòſt, Generalis creatus, omnia Scriptoris illius opera, in Societate Iesu, legi vetuerit; non, quòd ſingula hæretico veneno infecta putaret; ſed ne quis fortè captus facetiis ac dicacitate viri; ſenſim, ut fit, ab incorruptis, ad vitioſa deſcenderet. Nec tamen, eo tempore Ignatius, quamquam ſtudio literarum adeò intentus, conſueta caritatis officia, & ſtudium pœnitentiæ omiſit; Quin imò, cùm Barcinonem, valentiore, quàm inde abierat, ſtomacho revertiſſet; non ille quidem ad ſaccum rediit, neque orationi ita multum temporis tribuit; ſed tamen veſtitu admodum vili, uſus eſt; & calceos, ad oſtentationem vitandam, ita perforavit, ut ſoleis paulatim magis magiſque diſcerptis, hyeme jam ſæviente, nudis humi plantis incederet: atque etiam ſubſecivis operis, erepto è ſcholaſticis exercitationibus tempore, inſtitit, pia paſſim colloquia ſerere; plebem infimam, doctrinæ Chriſtianæ præceptis imbuere; quoſdam etiam ſpiritualibus exercitiis, ad virtutem ac perfectionem informare. Qua-

rum rerum admiratione permoti, præ cæteris viri quatuor, ſeſe ad Ignatij ductum atque inſtitutum aggregarunt, (quibus tamen, ut ſuo loco videbimus, in propoſito conſtantia defuit) Calliſtus quidam, qui auctore Ignatio, peregrinationem Hieroſolymitanam nuper obierat; alterum, Artiagam, cognomento appellabant; tertius fuit è Gotholaniæ Proregis familia, nomine Gazeres: ad quos, ultimo loco, Joannes adoleſcens, natione Gallus, acceſſit. His ille ſociis auctus; tametſi ſtudiorum metam, quàm primùm attingere optabat, quò liberiùs, omnem curam atque operam, in hominum ſalute conſumeret; tamen, quod ſibi, nondum ſat firma grammaticæ fundamenta jeciſſe videbatur, nunquam adduci potuit, ut ab Ardebali diſciplina diſcederet, (quamvis ad ſuperiores Artes, vulgò idoneus haberetur) quoad inſignis quidam Theologiæ doctor, cui ſeſe excutiendum examinandumque tradiderat; facto periculo, ad reliquorum ſententiam acceſſit. Cujus auctoritatem, & judicium, ne contemnere videretur, licèt ipſe ſibi haud ſanè placeret, ad graviora ſtudia, Complutum unà cum ſociis, abiit.

Ejusdem commoratio Complutensis.

Cap. XVII.

IBI, cùm ad publicum xenodochium, suo more divertisset; Artium, ut appellant, curriculum iniit, non admodum felici successu: quippe qui eâdem illâ præproperâ festinatione incitatus, nullo pænè servato, vel ordine, vel discrimine disciplinæ, multa & varia, uno eodemque tempore aggressus est; & in Logicis, Terminos, quos appellant; in Physicis, Albertum; in Theologia, Magistrum sententiarum (qui maximè libri tum in Hispania terebantur) evolvere, & plures quotidie in scholis audire cœpit interpretes; quæ res in speciem utilis & compendiaria, vel maximo, ei, in idipsum, quò properabat, impedimento fuit. Etenim, (quod in rebus humanis ferę fit) cùm avidè sequeretur omnia, nihil propemodum assequebatur: & ipsa varietas ac multitudo rerum, tum intelligentiæ tenebras, tum verò memoriæ perturbationem & confusio-

nem afferebat. Ad hæc, illud etiam accedebat incommodi, quòd in summa paupertate, non solùm ex emendicato vivebat ipse cum suis, verùm etiam, aliorum inopiam ac difficultates, conquisitis undique eleemosynis, magno labore, & corporis, & animi, sublevabat. Præterea, quod ejus cursum vel maximè retardavit in literis, tanta cupiditate ardebat, errantes animas ad bonam mentem, atque ad legem Evangelicam, revocandi; ut se, quamvis alieno tum tempore, continere non posset, quo minùs & in scholasticorum circulis, de vera virtute ac pietate sermones injiceret; & in triviis, pueros, plebemque, fidei Christianæ præceptionibus erudiret; & omnium ordinum homines, passim ad cultum Dei, studiumque religionis, acri ac vehementi oratione incitaret. Quibus adhortationibus commoti multi, cùm ad sanitatem & officium redirent, & crebris altisque suspiriis, veram cordis contritionem ac pœnitentiam testarentur; ab imperitis quibusdam, Ignatius, in suspicionem & crimen veneficij vocari est cœptus; quasi homines oratione sua, cardiacos redderet. Cumque insignes quædam, in populo, repentè morum ac vitæ mutationes existerent, & major in dies hominum concursus, ad Igna-

tium fieret; brevi rem, ad sacros Inquisitores, Toletum pertulit rumor. Gliscebat, eo maximè tempore, apud Germanos Lutherana pestis, manabatque malum quotidie latius. Quin etiam, in Hispania ipsa, insani conatus eorum, qui sese Illuminatos ferebant, paulò antè, Magistratuum diligentiâ, oppressi fuerant. Quocirca, sacri Quæsitores, in omne ejusmodi contagionis periculum, excubantes animo, atque ex hac hominum frequentia, & inusitato agendi genere, veriti, ne quod novum incendium existeret, Complutum celeriter advolant, in Ignatij doctrinam, ac mores, diligenter æquè, ac dissimulanter inquirunt; cùm nihil neque in dictis, neque in factis, à recta fide alienum invenirent, Ignatium, ne appellant quidem; tota re delegata Vicario Archiepiscopi, Joanni Figheroæ, qui deinde Regio consilio præfuit; Toletum, ipsi, ad sua tribunalia revertuntur. Neque ita multo pòst, Vicarius ipse, magis usurpandi juris causâ, quam quòd, rem ulla animadversione dignam putaret, ad Ignatij diversorium adit quietè, & pauca quædam ab eo percunctatus; ad extremum exponit; inquisitum, in ipsius & sociorum vitam, esse acriter; neque inventum quidpiam vitiosum: proinde, more

ſuo, animarum ſaluti operam darent, cum eo tamen, ut non uno, eodemque omnes habitu, incederent; ne, tali tempore, novam aliquam ſectam inducere viderentur. Nativi coloris, lanea veſte, cuncti utebantur: juſſit ille, Ignatium & Artiagam nigro, Calliſtum & Cazerem, rufo colore, diſtingui; adoleſcentem Gallum, nihil mutare; nec recuſavit Ignatius, ut erat Magiſtratibus apprimè obediens. Interjecto deinde, quatuor ferè menſium ſpatio, cùm nihil de inſtituta docendi ratione remitterent, nec perſuadere ſibi Vicarius poſſet, homines idiotas, in iis tractandis, quæ ad Chriſtianæ fidei dogmata pertinent, nuſquam labi; rursùs in eos, clam inſtitit quærere, ſed cùm nihilominùs ſana cuncta reperiſſet, rem totam, ſine ullo judicij tumultu, ſuppreſſit. Nec tamen ita multo poſt, Vicarius idem, tertiam in Ignatium quæſtionem exercuit, quorundam calumniis ac ſuſpicione compulſus. Confluebat, ad novum Doctorem audiendum, ut diximus, populi turba promiſcua; in iis fœminæ duæ honeſto loco natæ, grandis natu mater, & filia forma eleganti; Hæ, publicis Ignatij adhortationibus incitatæ, ut eſt ſexus ad pietatem propenſus, adeò exarſere; ut cuncta Hiſpaniæ valetudinaria peragrare

& in Christi Domini gratiam, toto vitæ suæ tempore, pauperibus ministrare decreverint. Hoc animi propositum, Ignatio cùm aperuissent; dissuasit ille magnopere, cùm alias ob causas, tùm, ne cujus oculos animumque sollicitaret aspectus adolescentulæ; non deesse Compluti pauperes, quos officij causâ, si vellent, inviserent; posse etiam, operam dare sacro Eucharistiæ ferculo prosequendo, & alia id genus obire permulta, utriusque sexui, alterius etiam ætati, magis congruentia. Quibus rationibus, & simul auctoritate viri deterritæ, cogitatam quidem illæ deposuere provinciam; veruntamen eâdem agitatæ spiritus vi, temperare sibi postea nequiverunt, quo minùs, inconsulto atque inscio prorsùs Ignatio, pedibus, ac mendicantium specie, aliud genus peregrinationis, longæ difficilisque, susciperent. Giennium in Bætica est urbs, quam nonnulli, Mentesam Oretanorum, falsò putarunt, sacro Sudario in primis visenda, in quo crucem sibimet bajulantis expressa, Christi Domini adoratur effigies. Ad id Sudarium venerandum, pedibus, ut dictum est, paucis admodum consciis, profectæ, duodecim fermè dierum itinere; cùm in urbe non apparerent, admiratio primùm affinium ac vicinorum

orta: deinde, ubi, à familiaribus cognitum eſt, peregrinantium habitu, petiiſſe Giennium, variè pro ſuo quiſque ſenſu rem interpretari, nonnulli probare factum, plerique reprehendere; quòd eo loco fœminæ, ſine comitibus, nullo apparatu, ſe in iter periculoſum dediſſent. Doctor verò Cirolius, cujus in tutela erant mulieres, auctorem ejus conſilij ſuſpicatus Ignatium, vehementer excanduit, facinus indignum exclamans, hominem externum & ignotum, in aliena patria, ſuis concionibus cuncta miſcere, & ipſas matres familias, à cura domeſticarum rerum avocare; nubiles verò puellas, in pudicitiæ diſcrimen adducere. Atque his querimoniis, Vicarium perpulit, ut Ignatium in carcerem, miſſo repentè viatore, conjiceret. Erat æſtivum anni tempus, & ſatis laxa cuſtodia, itaque ad eum, totis iam illis finibus celebrem, vel ſpectandi, vel audiendi causâ, plurimi ventitabant: Quibus ille ſecuritate mirabili tum Chriſtianæ doctrinæ rudimenta, tum etiam, ubi res exigeret, ſpiritualium exercitationum præcepta, more ſuo tradebat. Georgius quidem Naverius, inſignis ea tempeſtate doctor, & magnâ, apud Carolum Cæſarem, gratiâ, cùm ad eum viſendum acceſſiſſet; animi magnitudinem & dicendi vim admiratus,

ut primùm, ad ſuos domum revertit, hodierna die, vidi Paulum (inquit) in vinculis. Jamque ſeptimum decimum diem, ibi tranſegerat, non ſolùm innoxius, verum etiam prorsùs ignarus, cujus criminis nomine accerſeretur; cùm ejus interrogandi gratiâ (multa quippe ad eum, ab iniquis delata fuerant) Vicarius ipſe, cum ſcriba publico, in carcerem venit. Ac primum (ut fit) variis quæſtionibus verſat in omnes partes, Ignatij animum: dein ſciſcitatur ex eodem, obſervet ne Sabbata? cui ille: Utique, in honorem beatæ MARIÆ Virginis, inquit, nam cæteroquin & Judaïcos ritus ignoro, & verò Judæum, patria mea fert nullum. Poſtremò noſtin', ait, mulieres quaſdam duas, matrem & filiam? Cùm Ignatius annuiſſet; Nunquid auctor illis fuiſti (adjungit) peregrinandi Giennium? Nihil verò minùs, ait Ignatius: quin imò, credas mihi jurato velim, ejuſmodi concurſationes, & itinera, in univerſum, utique diſſuaſiſſe me: &, ſi profectæ ſunt, me ignaro, atque adeò invito, profectas. Tum hilari vultu Vicarius, humeros Ignatij leniter apprehendens: Atqui ob id ipſum, inquit, in cuſtodiam, te ſcito fuiſſe conjectum. His ita peractis, ac tota ſerie quæſtionis, per ſcribam in commentarios relata, Vicarius abiit. Interea, peregrina-

tione confecta, secundo & quadragesimo denique postquam abierant die, mulieres revertuntur, è quibus Ignatij innocentiâ, clarè perspectâ; venit in carcerem Scriba, & Vicarij sententiam Ignatio recitat: qua primùm jubebatur ipse cum sociis, cæterorum scholasticorum habitu incedere, deinde quadriennij præfiniebatur spatium, sacræ Theologiæ cognoscendæ, ante quod exactum spatium, de fidei Christianæ mysteriis, ad populum, verba ne facerent. Quibus auditis, quod ad habitum pertinet, nihil sanè recusabat Ignatius; dummodò, in idipsum, egenti sibi necessaria præberentur: illam verò temporis finitionem, ægre admodùm tulit; quod, ea re sibi viam, ad procurandam animorum salutem, obstrui cerneret. Itaque, sine ulla dubitatione, Salmanticam, ad sua prosequenda studia, migrare constituit, cùm sesquiannum circiter Compluti moratus, inter eas ipsas difficultates & occupationes, nonnihil tamen è Logicis, Physicisque, & ex ipsis Theologiæ fontibus degustasset. Sed interim, ad gloriam Dei, ne quid in doctrina moribusque suis, resideret infamiæ, Toletanum Archiepiscopum (cujus in diœcesi Complutum est) sibi ex itinere adeundum, totamque ei rem gestam, & omnem consiliorum suorum rationem explicandam existimavit. Is erat

Alfonſus Fonſeca, morabaturque eo tempore Pintiæ: à quo benignè acceptus, animatuſque ad cœpta ſtrenuè promovenda, nec non inſtructus viatico, Salmanticam venit, quò comites, jam antè præceſſerant; quorum ille diverſorium ignorans, primum omnium, ſacram ædem ingreditur; ubi, orantem conſpicata pia quædam mulier, inſtinctu videlicet Numinis, ultrò ad eum acceſſit, & ſciſcitata nomen, ad ſocios jam ſibi notos, læta perduxit. Verùm Ignatio, ne Salmanticæ quidem, quieto eſſe, diutiùs licuit. Cùm enim quod ſupererat à ſtudiis, otij; in cohortandis, ad virtutem ac pietatem, & privatim, & publicè, non modò plebeiis, verum etiam principibus viris, inſumeret; neque verò, adjuvante Domino, fruſtrà operam collocaret, omnium in ſe oculos, repentè convertit, urbemque totam, celeriter ejus nominis fama pervaſit. Erat omninò inuſitata res, & ipſa novitate valde mirabilis; laïcos homines, & externa re nulla differentes à cæteris, (etenim eos Figheroa, ſuo ſumptu, Compluti, ſcholaſticorum veſtimentis ornarat) Apoſtolico ac paſtorali propemodum munere fungi palam, & Sacerdotes ipſos, ad partes ſuas ritè obeundas, accendere. Et cùm ejuſmodi vitæ genus valde proba-

rent, ſuſpicerentque permulti; tum verè non deerant, qui totam rem ſecùs interpretarentur, ac diligentiùs, cautiùſque examinandam putarent. In iis Dominicani Fratres, è divi Stephani præclaro cœnobio, quamquam eorum, pro poteſtate non erat, ejuſmodi quæſtio; tamen, quo erant caritatis ardore, ſat ſuum rati, quod communem ad rem totius Eccleſiæ pertineret; Ignatium noſcere, ſpiritumque ipſius, & doctrinæ genus, & vitæ inſtitutum expendere, omnino conſtituunt. Interim ignarus hujuſce conſilij Ignatius, confeſſarium ex ipſo cœnobio ſibi delegerat. Is igitur confeſſarius, advenam, juſſu Vicarij (nam Prior, ſeu Cœnobiarcha, tum aberat) in proximum Dominicum diem, ad prandium invitat; nec renuenti, Fac (inquit) paratus accedas; quærenda ex te non pauca. Ac nihilominùs, ubi dies advenit, ſine cunctatione promiſſa fecit Ignatius. Exceptus eſt, cum uno è comitibus, Calliſto, comiter. Sublatis deinde menſis, utrumque Vicarius cum eodem confeſſario, & alio è fratribus, in ſacellum quoddam ſeducit, conſident omnes. Tum blando vultu Vicarius Ignatium intuens, gaudere ſe admodum, inquit, ac valdè probare, quòd ille cum ſociis, Apoſtolicum in morem, peregrinando populos doceat,

teat, atque ad cultum Dei, ac studium pietatis impellat: Verumtamen, avere se nosse, quibus maximè literis, operam dederint. Cùm, id quod erat, Ignatius, minimè doctos, fateretur esse: Quid igitur, inquit, expertes doctrinæ, conciones de rebus divinis, habetis? Nos verò, nequaquam concionamur, ait Ignatius; verùm de virtutis pulchritudine, de vitij fœditate, cùm occasio, sese dat, familiariter & ex æquo loco disserimus, atque homines ad odium peccatorum, amoremque probitatis hortamur. Ad ea Vicarius: Sed utique de virtutibus, vitiisque, sine liberalium artium cognitione, disputari non potest, vel à magistris & libris accepta, vel infusa divinitùs: vos verò, neque literis, neque doctoribus operam dedistis, ut ipsi fatemini; restat igitur ut à Spiritu sancto vobis hæc tradita sint. Tum Ignatius, ut peti se vidit repentino dilemmate, cùm aliquantulùm substitisset: De his, inquit, hactenus. Cùm nihilominùs, instaret ille, ac Spiritus sancti verbo, hominem urgeret, oppressus Ignatius, tam perseveranti interrogatione, in eodem tamen gradu constantiæ perstitit, seque nihil præterea responsurum affirmavit, nisi quibus legitimè interrogandi jus esset. Quo loco Vicarius: Itáne verò? in-

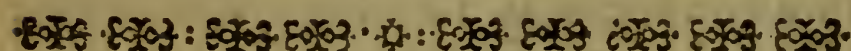
quit. Cùm novæ impoſtorum ſectæ quotidie pullulent, & in errorem ac fraudem ita multos inducant; vos in reddenda veſtræ doctrinæ ratione tergiverſamini? Atqui efficiam, ut omnino reddatis. Triduum deinde, intra ſacros cœnobij fines, detinentur, atque humaniſſimè tractantur à fratribus. Eo ſpatio exacto, ecce tibi, à Baccalaureo Fria, Vicario Salmanticenſis Epiſcopi Notarius ambos perducit in carcerem, includitque, ſeparato à reliqua reorum turba conclavi, mirum in modum ſqualido ac pervetuſto, odoriſque teterrimi: cujus tectum medium ſtipes ligneus fulciebat, ac ſtipiti ferrea catena erat affixa, dodrantium longitudine, circiter novem, bifidâ ad extremum ſerie: Huic ergo catenæ, altero utrumque pede adſtringunt, ſic, ut nuſquam alter ſine altero progredi, aut loco penè movere ſe poſſet. Igitur, tota ea nocte, per ſummum corporis incommodum, nulla capta quiete, in hymnis & canticis perſtitere. Poſtridie, ut per urbem vulgata res eſt, continuò boni viri complures, cum ſtragulis, culcitriſque, & ciborum apparatu adfuerunt, quorum benignitate recreatus Ignatius, ac paulo clementiùs haberi deinde, in ea cuſtodia, cœptus eſt. Itaque ut antè Compluti, ſic eo tempore concurſus ingens hominum, ad eum fieri;

ad quos ille, admirabili tranquillitate, de contemptu rerum humanarum, de futuro extremo judicio, deque sempiternis præmiis atque suppliciis disserebat. In iis, Francisco Mendozæ (qui postea S. R. E. Cardinalis & Episcopus Burgensis, est mortuus) miseranti casum ipsius, & amicè ex eo quærenti, graviterne ferret custodiam & vincula? Tantumne malum, tibi videtur esse carcer? inquit Ignatius: Atqui, scito, urbe Salmantica tota, non ita multas esse compedes, manicasve; quin ego plures, Christi Domini causâ, vehementer exoptem: Interea, Baccalauteus Frias, ad carcerem accedit, Ignatium & Callistum, diversos interrogat, ac variis percontationibus, quales haberi à judicibus solent, utriusque sensus & animum diligenter explorat. Cùm illi congruentia responderent, nec modò sibi, sed etiam inter se mirè constarent; denique librum Exercitiorum, de quo inaudierat, poscit; nec recusat Ignatius: quinetiam, sibi præterea esse tres in eadem urbe socios aperit, editque diversorij nomen, ac notas, quibus inveniri sine errore possint: neque verò supersedit ille, missis Lictoribus, eos in carcerem tradere inferiorem; ne quod iis colloquium, cum Ignatio, neu qua communicatio consiliorum esset. Post hæc, ablatum Exercitiorum Li-

bium, & ipſemet accuratè perlegit, & exa-minandum præterea tradidit, tribus Theologiæ doctoribus : qui dum ſingula diligenter expendunt, accedit interea res, ad innocentiam Ignatij, & Sociorum declarandam, non levis momenti. Cùm enim cæteri, qui in vinculis tenebantur, per negligentiam cuſtodum, effracto carcere, omnes repentè dilapſi eſſent; Ignatius, comitesque ſoli, in ſumma fugiendi licentia, poſtridie ibidem inventi ſunt, & cunctis admirantibus, approbantibuſque, confeſtim in amplam domum, & commodam, inde Magiſtratuum juſſu, traducti. Citatus præterea Ignatius, ad Baccalaureum, & reliquos libri ſui Recognitores; cùm & de Exercitiorum ratione, & de præcipuis fidei Chriſtianæ myſteriis, multa ex eo quærerentur, paucis ac demiſsè præfatus, neque ſe vacaſſe admodum litteris, & quæcumque ſentiret, diceretve, Eccleſiaſtico judicio, & cenſuræ cuncta ſubmittere; ad ſingulas quæſtiones de ſanctiſſima Trinitate, de Incarnatione Domini, de Sacramento Euchariſtiæ, aliaſque complures, ita reſpondit, ut Judices ipſi penè obſtupeſcerent. Præterea, è Jure canonico, proponitur ei difficilis quidam nodus, quem ipſe, cùm item reſponſa Doctorum, ſe ignorare dixiſſet, illicò ſolvit egregiè. Poſtremò

jussus, primum Decalogi præceptum, uti consueverat ad populum, sic ibidem repentè explicare; in eam sententiam, usque adeò variè & copiosè dixit, ut omnem illis præterea interrogandi cupiditatem exemerit. His rebus ita peractis, cùm dies vinculorum esset secundus jam & vigesimus, unâ cum sociis evocatur, ad judicum sententiam audiendam; cujus erat summa, innoxios eos, & ab omni hæretica labe intactos, videri; ac proinde, posse arbitratu suo, in adjuvandos homines ac plebem erudiendam incumbere: tantùm, ne intra quadriennium in Theologiæ studio exactum, quæ cogitatio, lethali; quæ, veniali crimine teneretur, (qui locus in toto penè Jure Pontificio ac Theologia difficillimus est) auderent ipsi per se definire atque statuere. Id autem, propterea quòd, in Exercitiorum libro, signa quædam tradita viderant Judices, ad peccata capitalia, à venialibus dignoscenda: Quæ tamen, quòd nihil continerent à recta fide alienum, nominatim improbare non audebant. Recitatâ sententiâ; cùm honorificè tractatum ab se Ignatium, putarent Judices; ille verò suis rebus, è conscientia apprimè confidens, vehementer indoluit, ab iis, quos veræ & Catholicæ fidei tutores ac præsides agnoscebat, nullo in suis neque dictis, neque scri-

ptis, deprehenso vitio; tamen in re tanta, tamque necessaria, sibi silentium imponi; atque iter, ad excolendos, ac pro viribus adjuvandos homines, impediri. Quæ ipsa res inclinatum jam antè animum ejus impulit, uti satius judicaret ex hisce difficultatibus, quas in Hispania objici sibi subinde videbat, ad scholas Parisienses, in Galliam ultrò sese transferre: ubi tum ob suam novitatem, & ejus linguæ inscitiam, sibi minùs interim negotij putabat fore; tum propter illius Academiæ celebritatem atque frequentiam, non defuturos deinde, quos ad suum institutum, atque ad Apostolica vestigia sectanda pelliceret.

Lutetiam proficiscitur.

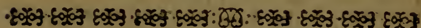
Cap. XVIII.

ET quoniam, ad iter adeò longinquum & anceps, non idem erat sociis animus: atque etiam, ut maximè incolumes eò pervenissent, incertum erat, apud ignotas nationes, quam copiam in studiis litterarum degendi, essent habituri; communicato cum iis con-

filio, ſtatuit Ignatius antecedere ſolus ipſe Lutetiam: & ſi quidem res facultatem habitura videretur, ut eos ibidem alere poſſet, ipſos èvocare per literas; ſin minùs, tota de re facere certiores; ut quamquam diverſis locis, eadem tamen conjunctione animorum, emenſo interim Philoſophiæ ac Theologiæ curriculo, intermiſſam ad tempus conſuetudinem, Deo volente deinde repeterent. Rebus igitur ita compoſitis, quamquam è præcipua Salmanticenſi nobilitate, multis ægre ferentibus, ac majorem in modum renitentibus, vigeſimo circiter die, quàm è cuſtodia exierat, in viam ſe dedit Ignatius; onuſtum libris aſellum, præ ſe agens; ac Barcinonem devenit. Hic verò, ut inter veteres amicos ac familiares, omni ope certandum illi fuit, ut ſe à lachrymis atque à complexu carorum avelleret, etiam atque etiam deprecantium, ne patriam, cum externa regione mutaret, neu ſe tali tempore, in manifeſtum vitæ periculum, ultrò demitteret. Vigebat adhuc bellum, inter Hiſpanos Galloſque; & circa regni utriuſque præcipuè limites, infeſta latrociniis loca, & recentes multorum cædes ad metum proponebantur. Sed ille, nec terrore nec precibus, de ſuſcepto conſilio dimoveri ſe paſſus, certè illud recuſare non po-

ruit, quo minùs, tum ad ſumptus itineris, tum ad neceſſaria Pariſiis comparanda, nummorum aliquid, partim in numerato, partim in nominibus, ab Eliſabetha Roſella, & aliis quibuſdam amicis acciperet. Quibus ille ſubſidiis, ac præcipuè divinæ Bonitatis ope munitus, hyeme ſumma, pedibus, ut ſolebat, nullo duce vel comite, inde profectus eſt, ſub initium anni M. D. XXVIII. cumque Januarium totum, in itinere poſuiſſet; Februario menſe Lutetiam, ſoſpes introiit. Ibi, quod ad ſtudia pertinet, reſpiciens perexiguum præteriti temporis fructum, rationibus ſuis accuratè ſubductis, ad Dei gloriam ſtatuit, in litteras toto pectore incumbere; cumque experiendo jam cognoviſſet, eam eſſe humanæ mentis imbecillitatem, ut in plura, uno eodemque tempore, vix atque ægrè ſufficiat; damnata priore feſtinatione, in poſterum, compendiis omiſſis, regiâ viâ procedere, & ſtudiorum ſuorum novum initium ordiri decrevit. Igitur, ad Montis acuti collegium itare quotidie, ibique inter procacium puerorum greges, matura jam ætate vir, grammaticæ rudimenta repetere non dedignatus eſt. Simul etiam de ſtato precationis tempore, & vexatione corpuſculi, quo plus otij ac virium, ſtudio ſupereſſet, multùm immi-

nuit; sic tamen, ut illa præcipuè tria nunquam omiserit: primùm, ut quotidiè Sacrificio Missæ religiosè interesset: alterum, ut octavo quoque die post Pœnitentiæ Sacramentum, cælesti Pane sese reficeret: extremum, ut bis quotidie sua ejus diei dicta, facta, cogitata quam diligentissimè recognosceret; conferensque hodiernum cum hesterno die, hebdomadam cum hebdomada, mensemque cum mense, suos in spiritu, vel progressus vel regressus perquàm accuratè exploraret atque perpenderet. Procurationem quoque alienæ salutis, & institutam consuetudinem agendi cum proximis, tantisper dum literis, ac præsertim Philosophiæ vacaret, aliqua ex parte remisit, nunquam tamen omnino deposuit.

Extremæ inopiæ incommoda superat.

CAP. XIX.

JAM verò satis usu ipso edoctus, quantum detrimentum studiis afferat mendicitas, & cura tolerandæ in singulos dies vitæ; & nihilominùs

optans Christi Domini, & Apostolorum exemplo, nihil prorsùs in hoc sæculo possidere; piorum benignitate ac facultatibus, totam rem ita moderari constituit, ut neque in diem, ut antea, precariò victitaret, & nihil idcircò, de voluntariæ paupertatis proposito meritoque deperderet. Sed ea res primis utique mensibus minimè cessit illi è sententia. Cùm enim sese in Hispanorum aliquot contubernium contulisset, qui plurimi Parisiis ipso belli tempore versabantur, & exactam è syngrapha Barcinonensi pecuniam, cuidam ex eadem natione custodiendam dedisset, eam ille clàm suos in usus non optima fide convertit; cumque postea reddendo non esset, reliquis jam nummis insumptis Ignatius, & à locupletibus amicis, quorum ope adjuvari posset, longo intervallo disjunctus; tantâ subitò rerum omnium inopiâ oppressus est, ut ei cibum ostiatim quæritare quotidie, & in hospitalem sancti Jacobi domum, infimis precibus exorato ejus loci præfecto, demigrare necesse fuerit gravi sanè incommodo. Quippe Lutetia Parisiorum, urbs in primis Europæ totius & magnitudine & celebritate visenda, trifariam est divisa: partem unam, quàm Sequana fluvius insulam efficit, regia vetere, foro, & tribunalibus nobilem, vul-

gò Civitatem appellant; altera, quæ novam Regiam continet, Oppidum dicitur; tertia pars, jam inde à Carolo Magno dicata Musis, Universitas nominatur. In hac, præter ceteram incolarum turbam, scholastici maximè inhabitant, ac numerantur ibi collegia permulta libero aditu, cum suis unumquodque, liberalium artium discipulis, & doctoribus, & præfecto collegij, quem Primarium vocant. Igitur, ex ea vicinitate in sancti Jacobi hospitium, quod procul inde est in suburbio, extrema necessitate compulsus Ignatius, in tanto locorum intervallo, cùm aliis afflictabatur incommodis, tum verò, quòd cùm ante lucem in academia inciperent scholæ, nec nisi nocte desinerent; ipse, illius hospitij legibus, nec manè, ante solis ortum egredi poterat, & vespere ante occasum, regredi cogebatur; sic, ut inter eundum & redeundum, quamvis industrio, ac vigilanti discipulo, multum & de magistri dictatis & de tota scholarum exercitatione deperiret. Cui tanto detrimento, cùm in præsentia, nullum aliud remedium occurreret, consilium cepit, more scholasticorum egentium, ea conditione, locandi operam suam alicui ex academiæ Primariis, Doctoribusve; ut, quod sibi à rebus domesticis otij superes-

ſet, id totum in ſcholaſtica diſciplina ſtudiiſque doctrinæ conſumeret. Sed magis magiſque probante Deo conſtantiam & patientiam viri, conditionem ejuſmodi, quamvis magnâ adhibitâ diligentiâ, nactus eſt nullam. Itaque dejectus hac ſpe, cùm id ærumnoſæ vitæ genus aliquandiu toleraſſet; & quos in Hiſpania reliquerat ſocios, de ſtatu rerum ſuarum per literas monuiſſet; hortatus, ut ibidem ex condicto circulum ſtudiorum abſolverent; rationem iniit multo commodiorem, ut indictis vacationum feriis, in Belgium, atque interdum etiam in Angliam, ſive Britanniam, ad Hiſpanos negotiatores excurreret: quorum benignitate, cum facilè obtinuiſſet annuam pecuniæ ſummam, Lutetiæ, toto ſtudiorum tempore, certis penſionibus exigendam, commodiùs multò cœpit, in liberalium diſciplinarum cognitione verſari. Cumque octodecim ferè menſes, Latinæ linguæ tribuiſſet in Montis acuti collegio; in collegium, cui à ſancta Barbara, nomen eſt, ad Philoſophiæ ſtudia tranſiit, alacritate mirabili: ac primùm occurſantes denuò rerum cæleſtium importunas imagines, quamquam eximia cum animi delectatione conjunctas, eâdem ſpiritus conſtantiâ, qua ſuperiores illas, iterùm ab ſe rejecit ac repulit; dein-

de magistris attentè audiendis, multa ac diligenti eorum, quæ audierat commentatione, quotidianis denique gymnasij exercitationibus, triennio & mensibus sex (quod spatium temporis, curriculo Philosophiæ, in academia illa tribuitur) ita profecit, ut honorifico Magistri judicio ac testimonio, (is erat Joannes Penna Philosophus) post consueta certamina, ritu solemni, laurea cæterisque doctrinæ insignibus decoratus sit. Post hæc, in cœnobij Dominicani gymnasio, sacram Theologiam aggressus est, ingenti sanè labore & industria, cùm præter cæteras lucubrationes, hyeme sæviente, quotidie manè ante lucem ad scholas, quæ illâ circiter horâ, ibi habebantur, accederet; atque ex eo studio, tantum Deo adjuvante percepit, quod satis esset, ad fidei doctrinæque suæ rationem; sine suspicione ulla novitatis, ex Patrum decretis atque auctoritate reddendam.

Variè propter Christum exercetur.

Cap. XX.

Neque verò, quamvis interim à plebis cathechesi, atque à publicis actionibus abstineret, idcircò tamen, quoad per scholas licitum est, ab adjungendis ad Christum hominibus, animandisque ad studium veræ laudis & gloriæ destitit; quâ propter, multi nec infimæ sortis viri, privatis ipsius colloquiis ac monitis incitati, partim, castigato vetere luxu, Christianæ disciplinæ severitatem induerunt; partim etiam, solemni voto, varia religiosorum instituta professi sunt; partim denique, ingenti academiæ totius admiratione, in Christi gratiam, pecuniâ egentibus distributâ, pauperem vitam agere, atque adeò ad conculcandum penitus omnem sæculi fastum, & expianda superbiæ crimina, palàm per vicos & compita, manum ad stipem ipsi porrigere, victumque palam emendicare cœperunt. Quos tamen amici, rem indignè ferentes, cùm neque pre-

cibus neque minis, à proposito revocare valuissent, facta manu denique, ab hospitali domo sancti Jacobi, quò sese contulerant, vi armisque, in pristinum academiæ diversorium, ad sua prosequenda studia retraxerunt. Ignatius verò tantam ejusmodi rerum invidiam subiit, ut præter cæteras injurias & maledicta, falsis etiam criminationibus, ad sacrum Inquisitorem, semel ac iterum delatus sit. Is erat, ea tempestate, Matthæus Ori, ex Dominicana familia, Theologiæ magister, tum eruditione, tum probitate conspicuus; qui accusatorum fraude comperta, Ignatium non absolvit modò, sed etiam miris ornavit laudibus, ipsumque Exercitiorum librum, qui præcipuè in suspicionem crimenque vocabatur, tantùm abfuit, ut damnaret; ut etiam sibi ejusdem exemplum, Ignatij permissu, desumpserit: Præterea absolutionis ac sententiæ formulam, publici Scribæ chirographo & signo munitam, quam, contra iniquorum calumnias, quandocunque opus esset, proferret, tametsi minùs gratum id, potentibus quibusdam viris fore, videbat, Ignatio petenti concessit. Neque verò pro Christi nomine solùm hac falsæ accusationis procella defunctus Ignatius est; sed eorum ipsorum opera, qui illum

deinde vel maximè dilexerunt, virgarum quoque publicè periculum adiit. Mos est Parisiis, in scholasticos improbos ac seditiosos, ad sanciendam academiæ disciplinam, in hunc ferè modum animadvertere. Dissimulato consilio, ad condictam diem, in aulam collegij, Primarius, Magistrique, nodosa instructi virga conveniunt, comprehensumque repente noxium, & in medio consessu nudatum, certo plagarum numero, singuli afficiunt. Id supplicij genus, cùm ad sensum corporis peracerbum est, tum verò ad ignominiam ac dedecus, longè turpissimum, denique ipsius loci nomine, Aula vulgò appellatur. Hunc igitur cruciatum ac notam maleficis constitutam, Ignatio insonti, quòd condiscipulos, festis præcipuè diebus, à schola ad oratorium & sacra mysteria Confessionis, Altarisque traduceret, vehementer iratus magister ipse Joannes Penna paraverat, Jacobo Govea Lusitano, Collegij Primario, in suam sententiam facilè adducto; quippe qui, jam antè privatim erat infensus Ignatio, quòd familiarem quendam suum, Amatorem nomine, severioris vitæ præceptionibus imbuisset, atque (ut pietatem ferè interpretantur homines) infatuasset, abductum à curis inanibus, & jucundo convictu

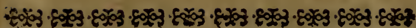
amicorum, atque à priſtina conſuetudine. Ut igitur dicta ſupplicio dies illuxit, adventans jam ad ſcholas, ab amico fideli maturè monetur Ignatius, ne intra collegij ſepta, utique illo die, inferat pedem; concitatos in eum eſſe omnium animos; pœnas Aulæ daturum extemplo, ni caveat. Ad cujus rei nuntium, ancipiti deliberatione diſtractus Ignatius, quòd & pro Chriſti nomine verbera, & contumelias perpeti, mirificè optabat; & ſupplicij apud homines adeò turpis infamiam metuebat, ne complures è juventute, ipſius operâ, jam ad meliora converſos, nec dum in bono ſtabiles, à ſua conſuetudine atque auctoritate avocaret, iterque ſibi ad alios etiam deinceps Chriſto lucrifaciendos abrumperet; totam rem, ad ipſius Goveæ arbitrium, judiciumque rejicere ſtatuit: quod ille, re cognita decreviſſet, id ex divina maximè gloria & voluntate futurum; neque de ejuſmodi ſententia, ullis amici denuntiationibus precibuſve dimoveri ſe paſſus, quamquam horrenti pœnæ imminentis acerbitatem, & renitenti carni, vim fortiter intulit: ingreſſuſque collegium & rectà Goveam petens, nondum è cubiculo egreſſum, placido ac ſereno vultu, & altam animi pacem ac ſecuritatem

indicante : *Si meæ mihi* (inquit) *existimationis & incolumitatis, quàm divinæ gloriæ salutisque animorum cura prior esset ac potior; nequaquam hodierno die pedem, intra fines hujusce collegij posuissem; neque enim antequam huc venirem, ignarus eram, Govea, quantùm è vestra omnium indignatione dedecoris, quàm acerba tormenta me maneant. Sed quoniam, nihil omnino mihi, vel ad meritum optabilius, vel ad veram dignitatem præclarius duco, quàm Christi Domini causâ, tam gravia tamque multa pro me perfuncti; vicissim probra, plagas, mortem denique perpeti: idcircò nimirum, ad scholas accessi, & ultro memet in tantum & corporis & famæ discrimen objeci. Verùm enim verò, mihi non modò, quid votis meis ac desiderio; sed etiam, quid proximorum rationibus & sempiternæ saluti conducat, charitatis lege considerandum est. Multos habeo adolescentes, Dei beneficio nuper è cœno flagitiorum emersos, ac vixdum avulsos ab improborum pestilenti consortio; hos ego vereor, ne si me in tam honesto conventu publicè vapulasse constiterit, à meo sermone, congressuque protinùs avocet infamiæ metus; ac proindè, ut sunt flexibiles hominum voluntates, ad eadem illa saxa, quibus paulò*

antè adhæſerant, ingenti Dæmonum gaudio, & fervor ætatis, & pravæ conſuetudinis æſtus abripiat. Simul etiam, (verum ut fatear) tui me Govea, doctoriſque mei Pennæ miſeret, qui Chriſtianam pietatem ac fidem, Sacramento profeſſi, cæteriſque ad exemplum juſtitiæ, virtutiſque præpoſiti; CHRISTI *famulum*, CHRISTI *cauſam agentem, adeò acerbè inſectamini; & qui, quâ pœnâ lex affici jubet eos, qui ſcholaſticos depravare, magiſtris illudere, ſeditiones conflare voluerint; eâdem dignum judicatis eum, qui juventutem à vitiis, doctores à jurgiis, academiam à tumultibus vindicare conatur: quæ, quoniam mecum ipſe reputans, non levis momenti ducebam eſſe, quamquam cupidus inimicorum odij, vel meo ſanguine explendi, tamen pro noſtra neceſſitudine deeſſe nolui, quominùs, eadem tibi quoque, integrâ etiamnum re, conſideranda proponerem. Mihi, ut dixi, pro Chriſti nomine vexari ac torqueri optatiſſimum eſt: jamque ſi videtur, ſponte ad patibulum pergo: Tu, Lutetiæ Pariſiorum, in Sanctæ Barbaræ collegio, in ejuſmodi cauſâ, tale documentum vel pietatis, vel æquitatis, dari an expediat, pro tua ſapientia ac religione conſtitue.* Vixdum Ignatius dixerat, cum Govea, vir &, ni concitaretur aliunde, ſuo-

pte mitis ingenio, & tum instinctu divino valde compunctus, illicò cœpta damnavit, ac majorem in modum detestatus est; apprehensumque amicissimè Ignatium deduxit in aulam, quò jam collegæ cum reliqua turba parati convenerant. Ibi silentio indicto, repentè contra omnium expectationem, de Ignatij laudibus orationem instituit; viri fortitudinem, innocentiam, charitatem extollens; se ipsum & cæteros, qui innoxio periculum struxerant, vehementer accusans; quam in sententiam cùm multa dolenter, graviterque dixisset, ad extremum obortis lacrymis, ad Ignatij genua procidit, precatusque delicti veniam, & apud cæteros, illum in admirationem gratiamque restituit, & ipse in omni deinde vita, Ignatium & socios, præcipuo amore, studioque complexus est.

De sociis ad Ignatium adjunctis.

CAP. XXI.

HASCE igitur, aliasque ejusmodi insectationes atque pericula, Ignatius, Christi causâ contraxit; attamen idem plurimorum quoque sibi gratiam ac benevolentiam, optimis artibus peperit. Fuit enim in illo, præter divinitùs infusa charismata, mirum etiam, atque efficax ingenium, & studium ad animos hominum demerendos. In Principum amicitias opportunè insinuare sese, easdemque obsequio & submissione tueri; pares, facilitate ac suavitate morum allicere; inferioribus & egentibus, auctoritate, operâ, necnon è suis angustiis, etiam pecuniâ præstò esse; morbo aliquo laborantes, vel cum valetudinis & contagionis periculo, adire, solarique amantissimè; eorum, quibuscum viveret, ageretve, vel difficultatem naturæ, & arrogantiam perpeti; vel ineptias ac stultitiam, quoad ita res ferret, exsorbêre, dissimulatione mirabili; ad aliorum arbi-

trium ac voluntatem, quibuſcunque rebus honeſtè poſſet, ſemper accommodare ſe ac flectere; omnibus denique, in Chriſti gratiam, omnia fieri: ubi penitùs in hominum ſenſus, ac voluntates irrepſerat, tum demùm, officiis ac benevolentia comprehenſos occupatoſque, pro ſuo quenque captu, ſenſim & cautè progrediens, Chriſtianæ religionis & officij præceptionibus excolebat. Atque his fermè artibus, & ſimul, ſanctimoniæ ac frugalitatis exemplo, multos, ut diximus, à turpi ac flagitioſa vita, non modò ad ſobrietatem & continentiam, ſed etiam ad contemptum rerum mortalium, atque ad ſalutaria conſilia Chriſti convertit. Complures præterea Hæreticos, graſſante jam tum peſte Lutherana, tempeſtivis diſputationibus, monitiſque convictos, ad ſacra Quæſitorum tribunalia volentes adduxit; & cum ſancta Romana Eccleſia, in gratiam, ſecreta abjuratione reſtituit. Jam verò, quod ei, vel in primis propoſitum initio fuerat, ut aliquos, ingenio doctrinaque præſtantes, ad ſuum inſtitutum ac vitæ rationem aggregaret; in id ipſum, per Theologiæ maximè tempus incubuit: adjunxitque ſibi, Deo bene juvante, Juvenes novem, ex academia univerſa lectiſſimos; quorum primus fuit Pe-

trus Faber Allobrox, pago Villareto, Genevenſis diœceſis, humili natus loco, ſed egregiè pius, quippe qui duodecimo ætatis anno, per ſummum ſanctimoniæ ſtudium, virginitatem Deo voverat; idemque, ad literas à vita paſtorali traductus, tantùm ingenio induſtriâque profecerat, ut eum in locis Ariſtotelis difficilioribus, magiſter ipſe Penna conſuleret. Hunc igitur Ignatius, & ſtudiorum, & contubernij communione ſibi conjunctum, licet ſocium glorioſi operis, ipſo initio deſtinaſſet, non tamen continuò illi rem aperuit, neque ad tantam perfectionem impellere confeſtim aggreſſus eſt; ſed conſcientiam excutere, & in ſe ipſum quotidie diligenter inquirere, primùm edocuit; deinde ad totius anteactæ vitæ noxas, per ſacram confeſſionem expiandas adduxit; poſtremò, cùm jam Philoſophiæ curriculum exegiſſet, ſpiritualibus exercitationibus perpolivit; adeò propenſum ad pœnitentiam, tantoque animi ardore ſuccenſum, ut hyeme ſumma, concretum glacie flumen Sequanam, plauſtris impunè prementibus; in ſeparata Jacobæi vici domuncula, propoſitas meditationes, & quidem inſidens nivi, ſub dio peregerit, ſexque ipſos dies, omni prorsùs cibo potuque abſtinuerit; inediam longiùs uti-

que protracturus, nisi eum, re animadversa, consultoque suppliciter Deo, vetuisset Ignatius; & sanè respondit operi fructus. Cum enim anteà, in eligendo certo vitæ genere, Faber mira animi solicitudine variisque scrupulorum molestiis, adeò torqueretur, ut præ nimio angore, sese in avias abdere solitudines, ibique radicibus herbarum victitare penè decerneret; ex hac spirituali exercitatione vocari se, unà cum Ignatio, ad animorum subsidium, non dubiè sentiens, tantam est pacem ac tranquillitatem conscientiæ consequutus, ut ex vehementissima tanquam agitatione ac salo, placidum tutumque portum se denique nactum esse profiteretur. Ex eodem contubernio, Franciscus quoque Xaverius, nobilis Cantaber, idemque non vulgari eruditione; quippe qui, laurea magistrali donatus, Lutetiæ postmodum publicus Aristotelis Interpres exstiterit; quamquam principio, ita non studiosus Ignatij, ut ejus pietatem (ut fit) etiam procaciter irrideret; tamen viri tum patientiâ; tum obsequiis adeò delinitus est, ut ad illius ductum arbitriumque, sese omninò contulerit. Hunc & divitiarum affluentiâ, & vivido ingenio, & viribus corporis præferocem, admirabili prudentia, ac lenitate
man

mansuefecit Ignatius; in eamque rerum humanarum despicientiam & charitatis ardorem paulatim adduxit, ut inter ipsa Exercitia spiritualia, tum ad carnis macerationem quatuor dies jejunus omninò transegerit; tum verò, quòd inter juvenum greges desultor eximius, corporis agilitate, sibi nimiùm placuisset: ad ejus piaculum vanitatis, membris valido fune perstrictis, non sine acri sensu doloris, dies aliquot, in commentandi orandique labore atque attentione perstiterit. Hic est Xaverius ille, qui non multò deinde post, Joannis Lusitaniæ Regis rogatu, ex auctoritate Pontificis Romani, missus in orientem, plenus Apostolico spiritu, totâ Indiâ maritimâ, summis laboribus ac periculis, peragratâ, in ultimas Japoniorum terras, Evangelij lumen primus intulit, atque ingenti infidelium numero ad CHRISTUM adjuncto, multis clarus miraculis, in ipso aditu Sinarum, excessit è vita. Porrò Xaverium & Fabrum imitati sunt, Jacobus Laines Seguntinus, qui deinde Societati nostræ, proximus ab Ignatio præfuit; vir de Christiana republica in primis optimè meritus; & Alfonsus Salmeron Toletanus, Græcis & Latinis literis admodum eruditus: uterque confecto Compluti, Philosophiæ curri-

culo; Parisiosque, partim Theologiæ causâ, partim, etiam Ignatij noscendi gratiâ, profecti, cujus de laudibus, jam tum in Hispania, constanti hominum sermone, multa cognoverunt. Accessit ad hos etiam, Nicolaus Bobadilla, Palentius, doctus juvenis, & Philosophiam publicè professus in oppido Hispaniæ, Pintia: itemque præstanti indole, Simon Roderigius Lusitanus, & pòst aliquantò, Claudius Jaïcus, Gebennensis; & Joannes Codurius, Ebredunensis; Paschasiusque Broëtus, Ambianensis, Fabri præcipuè (cujus jam erat nomen Parisiis celebre) monitis & exemplo permoti. Hi omnes impulsu planè divino, cùm alter alterius consilium ignorarent, post exactissimam totius vitæ confessionem, spiritualibus exercitiis, ab Ignatio perquàm diligenter exculti, vehementi quadam spiritus motione, sese non quidem in umbram ac solitudinem, sed in solem ac pulverem evocari, ad prælia Domini præliandа sensерunt. Nec fuit, è novem ullus ferè, quin ad propitiandum cœleste numen, ejusque voluntatem suppliciter exquirendam, præter cæteram abstinentiam, & incommoda voluntaria, tridui, ut minimum, totius inediam, sponte pertulerit, nimis audaci fortassè consilio; nisi eos, &

multorum exempla,& fervor ſimul ætatis, ac pietatis excuſet. Hoſce igitur ſocios, Dei beneficio nactus Ignatius, (quorum tres erant ſuperſtites, hæc ſcribente me, Salmeron, Roderigius,& Bobadilla) quòd jam diu moliebatur & agitabat animo, re ipſa aggredi primo quoque tempore ſtatuit; ut Hieroſolymam, Pontificis maximi permiſſu repeteret, genteſque finitimas Chriſtiana quondam religione præſtantes, deinde Mahometis nefaria ſuperſtitione deceptas, vel à miſerabili errore, ad veritatem Evangelij revocaret, vel certè (quod erat proximum) ſanguinem ac vitam, in cauſa tam pia tamque glorioſa, profunderet. Neque ſanè difficile fuit, cæteros jam ſponte currentes,& Dei amore incenſos, in eandem ſententiam & propoſitum adducere: Et quia plerique Theologiæ ſtudia, nondum abſolverant; ne interim conceptus ardor animi refrigeſceret; & ſimul, ut ipſorum, eò gratius divinæ Majeſtati obſequium eſſet, quò majorem ſibimet ipſi neceſſitatem ſervitutis ac religionis impoſuiſſent; implorato beatiſſimæ Virginis patrocinio, ac ſancti Dioniſij Areopagitæ, cujus in tutela, Pariſij ſunt; in Æde ſuburbana, quæ Mons Martyrum, dicitur; ſub Confeſſionis & Euchariſtiæ myſteria, ſeſe voto obſtrin-

xere singuli, emensis Theologiæ spatiis, continuò mortalibus rebus nuntium remittendi, atque in paupertate perpetua, serviendi gloriæ divinæ, salutique animorum: ac nominatim, ad cónstitutam diem, Hierosolymam, eo consilio navigandi; ut in conversionem infidelium toto pectore incumberent, palmamque martyrij, studiosè captarent: id consilium, si qua re impediretur, anni circumacto spatio, denique Romam adirent, suamque operam summo Pontifici, Christi Vicario, ad spirituale proximorum auxilium, sine ulla vel præmij pactione, vel temporum aut locorum exceptione, deferrent. Id votum, in eo templo, vovêre ingenti consensu & alacritate, anno post Christum natum M. D. XXXIV. decimo octavo Kalendas Septembris, quo die, Assumptionis Mariæ Virginis anniversaria gratulatio celebratur; idemque votum, eodem loco dieque pariter, anno proximo, ac tertio renovarunt: Atque ea res, tum ad conspirationem ac vinculum animorum, tum ad confirmandas in suscepto consilio mentes omnium, mirificè valuit. Incendebat præterea studium alter alterius, omni genere officij & charitatis, duce ac moderatore simul Ignatio, quem omnes ut parentem eundem & unicè diligebant, & valde reve-

rebantur; ac primùm spirituales modò apud hunc, modò apud illum agitare cœtus; ibique suavissima de rebus divinis habere colloquia, & sese mutuò ad Christianam laudem & decus hortari; deinde, in studiorum difficultatibus, locisque obscurioribus adjuvare inter se; & lucubrationes quisque suas, lumenque doctrinæ & ingenij, cùm res exigeret, in commune conferre: præterea, invicem sibi, omnibus in rebus, adesse certatim; denique à frequenti Sacramentorum usu, & assiduitate precandi meditandique, nullo pacto recedere. Quibus rebus & varias Dæmonum insidias tentationesque, conantium eos ab incepto revocare, vicerunt: & brevi, tantâ coaluêre concordiâ, ut quanquam è diversis, nec non infensis inter se orti nationibus, gratia tamen superante naturam, intra eosdem alti parietes, atque adeò, ex uno propemodum omnes utero, in lucem editi viderentur.

LIBRI PRIMI FINIS.

SANCTI IGNATII VITÆ LIBER SECUNDUS.

Æger Hiſpaniam repetit.

CAPUT I.

NTEREA Ignatius, gravi morbo, partim è maximis laboribus vigiliiſque, partim etiam è Pariſienſis cœli gravitate contracto, vexatuſque ſubinde ſtomachi jam pridem affecti do-

loribus acerbiſſimis ; poſt multa remedia incaſſum adhibita, jubetur à medicis, ad patrium ſolum, & incunabula ſe referre; quod unum ad inveteratas corporis ægritudines, certiſſimum perfugium, vulgò arbitrantur. Nec recuſavit ille; non tam valetudinis ratione, vel deſiderio ſuorum adductus, quàm duabus aliis maximè cauſis: primùm, ut quibus olim in regionibus, malo publico, juvenilis licentiæ ac vanitatis ipſemet ſpecimen exiſtitiſſet; ibidem, ad ſpiritualem ædificationem, viciſſim aliqua Chriſtianæ humilitatis atque modeſtiæ documenta præberet; populareſque ſuos, & verbo, & exemplo, ad ſtudium pœnitentiæ ſalutaris accenderet: deinde, ut, quoniam ſociis aliquæ erant in Hiſpania rei familiaris tricæ; eas, eodem itinere atque opera, ipſe expediret; neque per eam cauſam, illi vel avocarentur à ſtudiis, vel recenti etiam tum vocatione, & expeditionis tam arduæ tamque laborioſæ conſilio, patriæ dulcedinis ac domeſticæ tentationis, quâ nulla ferè periculoſior eſt, aleam ſubire cogerentur. Simul etiam, è relictis olim in Hiſpania ſociis, cogitabat, ſi quem in propoſito conſtantem inveniret; ſecum in eandem expeditionem educere. Cæterum, ne quid è ſuo diſceſſu, res Pariſienſis caperet detri-

menti, primùm commilitones ad perseverentiam ac fidem, paucis adhortatus; Petrum Fabrum, & annis & vocatione antiquissimum, illis præposuit; cui interim obtemperarent, quem Parentis ducerent loco: deinde tempus certum edixit, iisdem approbantibus; quo tempore, cuncti, rebus omnibus præter viaticum & necessaria scripta, ex voto abdicatis, navigaturi Hierosolymas Italiam peterent, sequè jam antegressum Venetias, convenirent. Dicta profectioni dies est octavo Kalendas Februarij, anno M. D. XXXVII. ineunte, qua die Apostoli Pauli Conversio beata recolitur. His ita constitutis, anno M. D. XXXV. per autumni tempus, ipse non sine lachrymis, mutuique amoris magna significatione, singulos in digressu complexus, cùm vellet de more pedibus, quamquam ægro corpore, proficisci; coëmpto à sociis equo uti coactus est: brevique, partim ex ipsa vectatione, locorumque mutatione; partim etiam, è studiorum intermissione, morbo levatus, Pyrenæo superato, Guipuzcoam Provinciam attigit. Ejus de adventu, propinqui festinè præmoniti, ab iis qui hominem ad Aquas Augustas, quàm hodie Bajonam appellant, in transitu agnorant; extemplò, quòd regni limes latrociniis in-

festus esset, armatos homines ad eum excipiendum, tuendumque dimiserant: atque hos primum Ignatius, in Guipuzcoæ finibus, deinde etiam, quæ jam tum erat fama de sanctitate viri, clericos omnes, agmine composito, ad oppidum Aspeithiam, honoris causâ obvios habuit. Cumque ab iis, & ingenti præterea gratulantium turba deduceretur ad ædes paternas; ille, ut ostenderet, quantopere ab ejusmodi fastu, pompaque abhorreret; ut primùm potuit, ex eo comitátu sese proripiens, ad publicam hospitalem domum divertit, victumque continuò emendicare ostiatim cœpit; frementibus videlicet cognatis, eamque rem (ut ferè depravata sunt Christianorum quoque judicia, & pauci ex animo crucem amplexantur) summi dedecoris atque ignominiæ loco, sibi ducentibus. Deinde, quanquam invitis iisdem, institit plebem Christianæ doctrinæ rudimentis imbuere, privatisque colloquiis, eos qui ad se ventitabant, à peccatorum veterno excitare; festis verò diebus, etiam conciones habere, tantâ hominum frequentiâ, ut cùm eos templa non caperent, in agrum prodire necessariò cogerentur, vulgóque arbores, audiendi causâ conscenderent. Et sanè, operæ fructus egregius, Dei beneficio, constitit.

Complures ad virtutem ac Dei cultum à vitæ pravitate conversi, multæ sublatæ discordiæ, & odia inveterata restincta; contra aleatores lata publicè lex pœnæque propositæ: institutum præterea, ut preces pro salute, quotidie funderentur, eorum omnium, quibus lethalis noxæ piaculo obstrictis, in singula momenta, exitialis exitus immineret: itemque, ut ex Ecclesiæ Romanæ consuetudine, salutationis Angelicæ signum daretur manè, meridie, & vespere. Jam verò gravia quædam vitia, quæ non in populum modò, sed etiam in Sacerdotes irrepserant, magna ex parte correcta; denique morbo incurabili affectis, & extremâ pressis inopia; ne, vel oppido errarent, vel strati passim in compitis, cœlum miserabili questu complerent publico sumptu consultum. Atque hasce leges moresque custodiendi, ne (quod ferè fit) bene cœpta propediem obsolescerent, curam & munus Loïoleia familia, placata postmodùm Ignatio, sibi desumpsit, qui cùm in eo xenodochio aliquandiu ita versatus esset, ut satis appareret, ipsum exemplo Christi Domini laboribus & paupertate multò magis, quàm otio & rerum affluentiâ delectari; ad extremum, quotidianis propinquorum precibus exoratus, ne cognationi, aut nihil omninò dedisse, aut

etiam inimicitias palàm denuntiasse videretur, in paternam domum, ex hospitali se transtulit; ibique aliquot moratus dies, restitutâ domesticâ disciplinâ, cunctis ad officium ac pietatem animatis, valentior multò, quàm Lutetiâ discesserat, ad sociorum expedienda negotia proficisci constituit. Atque hîc, novum ecce tibi certamen, Ignatium inter & cognatos exoritur; cùm ille pauperis habitu prorsùs, & pedes, iter facere destinasset animo; illi contrà, quoniam quidem eum apud se diutiùs retinere non possent, certè non nisi bene comitatum, & pecuniâ instructum abire permitterent. Verùm certaminis denique is fuit exitus, ut Ignatius, ne frustrà diutiùs tenderet, ad viæ modicum, in speciem, deduci se passus, brevi domum, & famulos, & cætera cuncta remiserit, pedibusque porrò perrexerit; Gallicano equo, Ministris valetudinarij, jam antè relicto, quem illi deinde, in Ignatij memoriam, veluti sacrum & immunem ab opere, vagari in pascuis, ad extremum usque senium permisere. Ignatius igitur Navarrâ primùm, deinde Castellâ peragratâ, mandatisque recentium sociorum exhaustis, de veterum statu ac voluntate cognoscere, nequaquam omisit: verùm, illi partim expectationis ac moræ tædio victi, partim etiam aspero

virtutis itinere fatigati, in alia ferè omnia, dudum abierant. Joannes tantùm Gallus, ne de animi salute periclitaretur, monasticæ se addixerat vitæ. Callistus, ab animorum cura, ad pecuniæ lucrum studio repentè converso, in Indiam navigaverat, unde aliquantò pòst, benè nummatus ingenti omnium admiratione, qui eum anteà norant, Salmanticam rediit. Cazeres cùm Segoviam patriam petiisset, mollioris vitæ commodis, & domesticorum consuetudine delinitus, otio ac voluptati sese dediderat. Artiaga verò, curriculum honoris & ambitionis ingressus, & è Commendatario, factus Episcopus, cùm aliquandiù in eo dignitatis gradu vixisset, ad extremum ægrotus, epôta per imprudentiam, veneni laguncula, (cum duæ starent, altera salubris aquæ, altera sublimati, quod appellatur, medicamenti) miserabili genere lethi, defunctus est.

Venetias ingenti labore contendit.

CAP. II.

IGNATIUS ergo, cùm in Italiam properaret, & hosce quos dixi socios, tam longè latéque dispersos, in unum redigendi atque ad pristina revocandi consilia, spes nulla se ostenderet; occulta Dei judicia secum expendens, fusis pro ipsorum salute, ad superos precibus, Valentiam venit, ubi videlicet, navem stare paratam audierat. Ibi, dissuadentibus multis, ne se tali tempore, mari committeret, quòd præter cæteras difficultates, etiam nobilis archipirata Ænobarbus, loca opportuna & littorum flexus, valida obsideret classe; nullis terroribus de sententia decessit Ignatius; & navis, prædones quidem effugit; veruntamen fœdissima tempestate coorta, clavo distracto, fusisque armamentis, cùm jam de salute, vectores nautæque omnino desperassent, lacera & quassata fluctibus, Genuensem portum ægerrimè tenuit. Atque hæc tanta maris incommoda, non sanè levius terre-

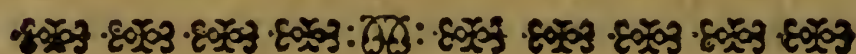
ſtris itineris diſcrimen, excepit. Cùm enim ſolus, ignaruſque regionum Ignatius, per Apennini tramites Æmiliam peteret; viam ingreſſus initio ſpatioſam, ſed in arctum deinde magis magiſque coëuntem; ſtudio procedendi, ſenſim in eas pentravit anguſtias, unde ſeſe expedire humana ope vix poſſet. Primò igitur ſolicitè veſtigium facere, deinde cùm neque progredi, neque jam regredi tutum eſſet, in exilitate ſalebroſa & horrenda crepidine, torrente rapido minaciter ſubterfluente, hæſit aliquantiſper ſtupenti ſimilis, ubi repentè ſeſe tot periculis cinctum animadvertit. Sed ad extremum, fidenter implorato divino auxilio, quod unum reliquum eſſe videbatur, humi procubuit; & genibus manibuſque reptando, quadrupedis inſtar, ac prominentia modò ſaxa, modò è ſaxis enata virgulta prenſando, tandem evaſit labore, quos ad eam diem pertuliſſet, omnium maximo. Inde per immenſæ altitudinis invias rupes ac ſolitudines, diù errabundus, cùm ad radices montium denique deveniſſet, omnia rursùs offendit, partim nivium tabe, partim etiam hybernis imbribus impedita. Cumque nihilominus urgeret progrediendi neceſſitas, viâ teterrimâ, (& eſt mollis & cretoſus ager, ac ſemitæ per horum temporum incuriam, exi-

guo munimento, nec ullis ut olim, ſtratæ lapidibus) cum profundo ac tenaci limo diù multumque luctatus, ad Bononiæ portas, tandem aliquando pervenit. Atque hic, ne quid deeſſet ad probandam æquitatem ac patientiam viri, ad cæteras miſerias, illud etiam ludibrium acceſſit; ut in ipſo urbis introitu, è ponticulo in foſſam, limo cœnoſo, margine lubricante, decideret, emerſuſque, luto deformatus ac madidus, ab iis qui tum aderant, non ſine joco & facetiis (ut ſunt procacia in alienis malis hominum ingenia) rideretur. Sed ille nimirum, identidem exerceri ſe à Patre cœleſti, prudenter intelligens, & in gratiarum actione perſiſtens, ſole ſiccatis utcunque veſtibus, laſſitudine ac fame confectus, cùm urbis magnam partem, fruſtrà emendicando perambulaſſet, in collegium Hiſpanicæ nationis demùm exceptus, ibique dies aliquot clementer eſt habitus. Inde cùm itinere jam facili & certo, Venetias perveniſſet, exactâ pecuniâ, quam illi per trapezitas, eadem Elizabetha Roſella benignè curaverat; interea dum ſocios, è Gallia præſtolatur, in varia pietatis opera, ex inſtituto cœpit incumbere. Nec ſanè fruſtra: ſiquidem complures omnium ordinum homines, partim Chriſtianæ doctrinæ præceptionibus imbuit, partim ab im-

pura & flagitiosa vita, ad castum Dei timorem studiumque virtutis, eodem Deo adjuvante convertit. Quibusdam etiam primariis viris, tum patritiis indidem, tum externis, prava animi affectione ac vitio laborantibus, non sine copioso fructu, Spiritualium Exercitiorum, expertæ virtutis medicinam, adhibuit. In iis Didacum Guiam & Stephanum, germanos fratres, è præcipua nobilitate Cantabriæ, sibi quondam Compluti familiariter notos, ac tum Hierosolymis redeuntes, earumdem commentationum beneficio, tantam ad rerum divinarum intelligentiam, & humanarum contemptum adduxit, ut omnibus divitiis & honoribus abdicatis, CHRISTI consilia omnino sequi decreverint. Atque hos imitatus est postmodum Baccalaureus Hozius, item Hispanus, Theologiæ peritus: qui cùm ad easdem commentationes peragendus valdè propensus esset, veruntamen ex quibusdam iniquorum sermonibus haberet suspectam Ignatij doctrinam ac dogmata; demùm se Ignatio exercendum atque colendum ita commisit, ut multos in cubiculum, quò secessit, secum afferret libros, quibus Ignatij dicta scriptaque, ad Sanctorum Patrum & Conciliorum trutinam, expenderet. Sed ubi, appositas ab Ignatio epulas degusta-

vit; tantùm abfuit, ut in iis veneni deprehenderit quidquam, ut etiam ardenti quodam rerum cœlestium amore inflammatus, mortalibus commodis nuntium sponte remiserit, atque ultrò, ad Ignatij voluntatem & vitæ rationes adhæserit. Ex Veneta verò nobilitate, in primis eo secessu ac meditatione profecit, Petrus Contarenus, Zachariæ filius; is, qui multò pòst, magna cum integritate ac sanctimoniæ laude, Pephensem Episcopatum administravit. Sed & aliorum ex Ignatij consuetudine, insignis vitæ morumque mutatio est consecuta. Quæ quoniam, nec ab obscuris hominibus & incolis celeberrimæ civitatis fiebant, brevi, ut aliis locis antea, sic tùm Venetiis, Ignatij pietas in crimen invidiamque vocari cœpta, non ferente Diabolo, tantam sibi prædam è faucibus eripi: statimque vulgatum ab ejusdem emissariis est, Ignatium pravitatis hæreticæ, semel iterumque convictum in Hispania, elapsum è custodia, in Galliam profugisse; ac proinde ejus effigiem, ab Hispanis Inquisitoribus, ignominiæ causâ, publicè concrematam: Eundem Parisiis, novas molientem res, inficientemque perniciosæ doctrinæ labe scholasticos; ubi delatum suum nomen ad sacra tribunalia odoratus fuisset, fuga prævertisse lictorum manus,

& consilia magistratuum. Quas criminationes Ignatius, cùm non modò in vulgus, iniquorum operâ sparsas, verùm etiam ad Legatum Apostolicum, Hieronymum Verallum, qui deinde S.R.E. Cardinalis fuit, delatas inaudisset; non tam de sua, quàm de Sociorum existimatione solicitus, ultro ad Legatum adiit, & acriter institit, ut eorum criminum quæstio exerceretur: Quod ita factum, & veritate comperta, honorificè à Legato est absolutus, incumbente in ejus causæ cognitionem, Gaspare Docto, legati assecla; qui ex eo tempore Ignatium unicè dilexit, ac sacratissimæ domui Lauretanæ deinde præpositus, in Societatem universam, plurima egregiæ voluntatis officia contulit.

Venetias, ad Ignatium, socij veniunt.

Cap. III.

Um hæc in Italia gerit Ignatius, interim bello inter Christianos ingravescente Reges, cum exercitu formidabili, Cæsar per Insubrum & Allobrogum fines, in Galliam irruperat. Ea fuit sociis

Ignatij, causa & profectionis maturandæ, & itineris per Thuringiam, seu Lotharingiam atque Germaniam, sanè incommodo anni tempore faciendi. Igitur pecunia, rebusque omnibus, præter viaticum & scripta, in Christi Domini gratiam distributis; mense Novembri, anno circiter post discessum Ignatij, suo quisque baculo innixi, pedites viam capessunt, & quidem tanta cum alacritate ac fervore spiritus, ut ne à Jacobo quidem Laine, viribus nondum è recenti morbo recuperatis, extorqueri potuerit, quò minùs, & pedibus ambularet ut reliqui, & inter ambulandum, insuper invalida membra discruciaret, hispido in primis & horrenti cilicio. Vestitus erat omnium, ut peregrinorum & pauperum, nequaquam elaboratus & ad modestiam, submissionemque compositus. Pendebat è scapulis mantica ex corio, in qua sacra Biblia & breviarium asservabantur, & scripta, quæ diximus. Rosaria verò, ad catholicam fidem, vel inter ipsos hæreticos profitendam, palàm gestabant è collo suspensa. Hospitium ingressi, primùm omnium, nullo adstantium respectu, nixi omnes genibus, Deo gratias agebant; eundem in egressu pariter sibi propitium precabantur. Sobria & frugalis erat mensa; oratio ac meditatio non solùm in di-

versoriis, verùm etiam in ipso itinere plurima, Sacerdotibus, qui tres erant, sacrificantibus, cæteri quotidie, Cælesti reficiebantur Pane. Sermo, nisi de rebus divinis aut necessariis, ferè nullus; in decernendo, si quid in deliberationem incideret, mira concordia: in superandis viarum difficultatibus periculisque, summa constantia & æquitas animi. Autumnales pluvias, totâ ferè Galliâ pertulerunt: occurrêre mox Alpes penè obstructæ nivibus. Multa fuere subinde famis, frigoris, defatigationis incommoda subeunda: nihil se illis objecit tam arduum, aut tam extimescendum, quod eorum quenquam, à concepta religione, officioque deduceret. Atque hac disciplinæ, pacisque custodia, cùm omnibus, per quorum fines transierant, populis, bonus odor in Christo fuissent, cunctis non catholicis modò, sed etiam hæreticis, novum ac religiosum agmen, magna cum approbatione mirantibus, ad tertium Idus Januarias, anni, M.D.XXXVII. Venetias, ingenti omnium gaudio & mutua gratulatione sospites, ad Ignatium pervenerunt. Atque ubi paululùm, è longa contentione, ac lassitudine, quietis est captum, statim Hierosolymitanæ provinciæ consilia renovantur. Primùm omnium, rati, gratiora Superis fore sua studia, si ad ea sum-

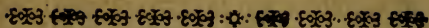
mi totius Ecclesiæ Pastoris auctoritas & consensus accederet, simul atque hyems remitteret, tunc vel maximè sæva, Romam ire constituunt, & à Pontifice maximo jus, tum ad sacros ordines, titulo voluntariæ paupertatis; tum, ad mansionem Hierosolymitanam, & prædicationem Evangelij, sine ullo interdicti metu, suppliciter petere. Intereà, Venetiis ne cessarent, atque adeò, ut quædam quasi rudimenta futuræ militiæ ponerent; publicis valetudinariis inter se distributis, ægrotos ac pauperes, omni ope adjuvare instituerunt; Confessionis & Eucharistiæ Sacramenta, gratis ministrare, qui per Sacerdotium poterant: cæteri, solari jacentes, afflictos mœrentesque, spe cælestium bonorum erigere, adesse animam agentibus, cunctos denique ad patientiam fidemque adhortari: nec modò spiritualibus officiis fungi certatìm, sed ne vilissima quidem ac servilia, corporibus pauperum curandis, defugere ministeria; sternere lectulos; evertere sordes; purgare scaphia; cadavera defunctorum ritè curata, humi condere; interdiù pariter, noctúque omnibus præstò esse, tanta cum alacritate ac diligentia, ut cuncti obstupescerent, vulgatoque rumore, principes etiam viri, ad spectaculum convenirent. Quibus in officiis, cùm aliorum omnium, tum Xaverij præ-

cipuè charitas ac virtus enituit. Is, cùm in quendam incidisset, morbo Gallico miserè deformatum; atque ad ejus aspectum exhorruisset; ut ea re, infringi ac debilitari sensit charitatem in proximum, ità repentè in semetipsum excanduit egregius Christi miles, ut manantem saniem ex ulceribus purulentis, (cujus rei, vel mentionem, aures delicatæ refugiant (obfirmato animo, semel iterúmque non dubitarit exsugere: qua re non modò se ipsum in præsentia præclarè vicit, sed etiam in omne tempus, propriam quamdam atque perpetuam in elephantiacos atque ulcerosos, clementiam & misericordiam, est consecutus; quam deinde, ubicumque terrarum fuit, quotiescumque se dedit occasio, diligenter exercuit. Quidam etiam, è sociorum numero, pauperem leprà, toto corpore, copertum, cùm Præfectus nosocomij non admitteret, in suum lectum accepit ipse; cùmque manè surrexisset, cunctis ingemiscentibus, eâdem ipse quoque morbi fœditate correptus, postridiè, non sine miraculo, prorsùs illæsus atque intactus apparuit. Hæc & alia ejusmodi, veræ pietatis & officij documenta, cùm in ea urbe dedissent, (quorum ibi grata in multos annos deinde memoria viguit) appetente jam vere, uti condixerant, Romam cuncti fere, præ-

ter Ignatium, discessêre. Ipse, tum ad parta in Domino retinenda, tum ad expedienda, quæ ad navigationem pertinerent, ibidem intereà substitit. Atque illi quidem, eâdem ferè disciplinâ, quam suprà diximus, iisdemque imbrium difficultatibus, iter ingressi, ad superiorem parsimoniam ac frugalitatem, illud etiam addidere, ut neque ullo prorsùs viatico, divinæ tantùm providentiæ bonitatisque fiduciâ, Romam usque contenderent: & quia, tum Ceneralium, seu Quadragesimæ tempus erat, quotidiè, quanquam in tantis laboribus, ritu catholico jejunarent. Nec sanè defuit illis & exercendæ spei, & Christi Domini inopiam ac perseverantiam, aliqua saltem ex parte imitandi, materies: acciditque aliquando, ut cùm panis duntaxat frustulum, singuli manè sumpsissent, imbre densissimo, stagnantibus latè campis, ut alicubi pectore tenus, aqua pertingeret, nullo præterea cibo, millia passuum ferme triginta, nudis pedibus, uno die peregerint, & quidem incredibili non modò tranquillitate animi, sed etiam hilaritate psallentes. Diversoriis verò, cùm propter inopiam excluderentur, & ad publica xenodochia, de more confugerent, quamvis oppidò lassi, tamen iis, quæ supra diximus, charitatis muneribus fungebantur: seque ipsi

domare ac vincere, magis magisque nitebantur in dies. Sane, Ravennæ, quidam ex iis, cùm hospitalis lectuli sordes, ac manantia tabe stragula, nauseabundus vitasset, quæ prima deinde occasio data est, fuimet puniendi, non prætermisit. In pago, nescio quo, pauper phthiriasi consumptus, è vita migraverat; cùm in eum pagum Nostri venissent, distributisque cubilibus, nullum jam superesset, nisi quod phthiriacum foverat; Pater ille, amissam nuper palmam, recuperare vehementer exoptans, nudus illicò, per summum animi ardorem, easdem subiit lodices, ibique sese identidem versans, cum ingentes animalium greges, ea tota pavisset nocte; ad sudorem usque defatigatus, non leves ab se, prioris fastidij ac deliciarum pœnas exegit. Denique sanctam Urbem ingressi, ut sacra Apostolorum limina & præcipuæ religionis templa castè obierunt, à Petro Ortizio Hispano, Cæsaris procuratore, ad Pontificem maximum introducuntur. Is erat, eo tempore, Paulus III. è gente Farnesia, cujus nomini, plurimùm utique nostra Societas debet. Consueverat autem, super mensam, non fabulatores aut mimos inducere, sed præstantes philosophos atque Theologos; & ipsemet, veritatis indagandæ atque illustrandæ causâ, ponere, de quo inter

inter se disputarent; ea erat gravissimi Senis & prudentissimi Principis oblectatio. Ad has ergo disputationes, post pedum oscula, Patres adhibiti, cum egregium, quà Christianæ humilitatis atque modestiæ, quà eruditionis & ingenij specimen præbuissent; non modò, quæ volebant de Sacerdotio, deque Hierosolymitana provincia, libente atque approbante Pontifice, impetrarunt; sed insuper, pecuniâ ab eodem instructi, & fausta cum prece dimissi sunt. Ad quam deinde pecuniam, cùm è nationis maximè Hispanicæ collatione accessisset, quod aureorum ampliùs ducentorum summam expleret; Socij, ne quid ex eo viatico, præterquàm in usum votivæ navigationis attingerent, apud mensarios pecunia omni deposita, & Romæ victum emendicantes, admirabile dedere spectaculum iis, qui coram Pontifice dissentes illos audierant: Et deinde, quemadmodum venerant, sic Venetias, prorsùs egentes ac vacui, reverterunt.

Sacris initatur Ignatius: & de rebus ab eodem & Sociis, in Veneta ditione gestis.

Cap. IV.

Post hæc, diligenti adhibita præparatione, cùm ad ejuſdem Legati Veralli pedes, perpetuæ paupertatis & caſtimoniæ nuncupaſſent vota, divini amoris igne ſuccenſi, mirante ac majorem in modum approbante populo, ſeſe denuò, ad priſtinos illos labores & aſſidua pauperum miniſteria retulerunt. Deinde, in exitu menſis Junij, Divi Joannis Baptiſtæ die natali, Ignatius & reliqui laïci, per omnes ordinum gradus, ad apicem Sacerdotij, à Vincentio Negoſantio Fanenſi, Arbenſium Epiſcopo, evecti ſunt, tantà non modo ipſorum, ſed etiam ipſius Epiſcopi lætitiâ, & animi voluptate, ut ſeſe inter ejuſmodi cæremonias, nihil unquam ſimile ſenſiſſe affirmaret. Interea Patribus, neque in eam diem ulla fuerat in Palæſtinam tranſmittendi facultas; & eo ipſo tempore, cum grave bellum, ex fœdere Chriſtianorum Principum, Venetos

inter & Solymanum Turcam exarsisset, sublato repentè commercio, omnis non modò peregrinorum, sed etiam institorum navigatio conquievit; ut satis appareat, cæleste Numen iratum gentibus iis, quæ creditum sibi regnum Dei, per summum olim scelus negligentiamque amisêre; Apostolicum hunc, devotumque sibi manipulum, in alias longè nationes atque provincias justo jam antè judicio destinasse. Itaque propter eam quam dixi caussam, spe trajiciendi sublatâ, quamquam voti religione soluti videri propemodùm poterant, tamen ne quis omnino scrupulus animis insiderat, finem anni vertentis, uti Parisiis, antè decreverant, prorsùs expectare, seque interim, tum ad Sacerdotij primitias Divinæ Majestati libandas, omni diligentia comparare; tum etiam, post multam precationem & abstinentiam, proximis operam ex instituto navare constituunt. Id, quò liberiùs atque commodiùs facerent, è tantæ urbis celebritate ac frequentia, in finitima ejusdem ditionis oppida, aliò atque aliò recepêre sese; ut si fortè (quod tamen in præsentia vix fieri poterat) bello sedato, præter opinionem, transitus paruisset; è propinquo, Venetias cuncti simul accurrerent. Franciscus ergo Xaverius, & Salmeron, ad montem Cel-

ſum (id vico nomen , ab urbe Patavio, millibus paſſuum ferè quindecim (ſeceſſere ; Joannes Codurius , & Hozius, Tarviſium ; Claudius Jaïus , & Simon Roderigius , Baſſanum , oppidum agri Patavini; Paſchaſius & Bobadilla, Veronam ; Ignatius verò, Faber, & Laines , cùm Vicetiam petiiſſent, hanc vitæ rationem iniere. Erat extra urbem domuncula ruinoſa & deſerta , nullis foribus aut feneſtrarum obicibus, vento cuilibet pervia : Id ſibi diverſorium, ne cui moleſtiam exhiberent , atque, ut ab urbano ſtrepitu remoti , liberiùs uni Deo vacarent, memores inſuper ſtabuli , quod Regem ipſum Angelorum, noſtrâ causâ naſcentem olim exceperat, unanimes delegerunt , quotidianis muneribus , ita inter ſe diſtributis ; ut unus ad cuſtodiam diverſorij , & paucula victus miniſteria remaneret , (qui fermè erat Ignatius , quod propter nimiam lacrymarum copiam, graviter ex oculis laboraret) reliqui duo, urbem ingreſſi , cibum in ſingulos dies emendicarent ; quod, ab ea functione, ſupereſſet otij , totum id, omnes cœleſtium rerum contemplationi tribuerent. In hoc vitæ genere cùm quadraginta jam dies, non minori cœleſtium donorum copia, & animorum voluptate, quàm corporum vexatione, & carnis incommo-

modo perſtitiſſent; quanto nimirum ſpatio temporis, Chriſtum ipſum Dominum ac Magiſtrum, anteqnam turbæ ſeſe committeret, abſtinuiſſe cibo, & in eremo cum beſtiis latitaſſe meminerant; ad eos reviſendos, Tarviſio repentè Codurius adfuit, cujus acceſſu læti, cùm ſpiritus vehementiam, ex ea ſolitudine, aſſiduitate precandi, jejuniiſque conceptam, diutiùs cohibere non poſſent; ad CHRISTI gloriam, ex umbra in arenam prodire, & quæ divinitùs acceperant bona, cum proximis communicare conſtituunt. Nec mora: Vicetiam ingreſſi, deſcriptis inter ſe celeberrimis oppidi partibus, eâdem omnes horâ, de rebus divinis ad populum dicere incipiunt, nullo prorsùs, aut loci apparatu, aut pompâ verborum. In triviis plateiſve, prout cuique locus obtigerat, deſumpto ex aliqua fortè officina ſcamno pro ſuggeſtu utebantur; populum clara voce, & in gyrum acto ſupra verticem pileo, ad concionem invitabant; ſermo, ut peregrinorum & hoſpitum, ex variis linguis ferè miſtus, ac minimè proprius: Verumtamen, is erat orationis impetus, adeò graves ac veræ ſententiæ, tanta in omni geſtu atque habitu pietas, denique is ardor in oculis emicabat, ut peritiſſimus quiſque rerum æſtimator, hos demùm eſſe Chri-

ſtianos concionatores, germanoſque præcones Evangelij dictitaret : multi etiam, qui rei novitate illecti, cum cæteris, initio per jocum laſciviamque ludibundi confluxerant, prudentiſſimis eorum præceptis, & dicendi gravitate permoti, depoſitâ paulatim petulantiâ, longè alij atque acceſſerant, dimiſsâ concione recederent. Quòd ſi quis deinde, ſeorsùm ad Patres adiret, veritatis & officij ſtudioſior; hunc verò humaniſſimè acceptum, pro ipſius ingenio, privatis inſtitutionibus, ad omnem virtutem ac religionem informabant. Illud verò præcipuè rem adjuvabat, quòd neque inanes plauſus, ut diximus, fucata oratione captarent; neque inter ipſam concionem, aut ubi peroratum eſſet, quanquam in ſumma rerum omnium inopia, quidquam à circumfuſa multitudine vel peterent ipſi, vel etiam ultro delatum acciperent: brevique conſtare cœpit, paupere tecto ciboque contentos, ab omni avaritia & vanitate abhorrentes non aures populi ſcalpere, ſed vulneribus omni ratione mederi; nec ſuum potiùs, quàm Dei proximorumque negotium agere. Atque haud ſanè diſſimilis fuit cæterorum Patrum, in ſua cujuſque provincia, probitas & induſtria; ut etiam aliqui, ex magnis laboribus & incommodis, extremum

adierint vitæ discrimen. Neque ita multò pòst, cùm evocati ab Ignatio, ut de rebus communibus agerent, cuncti Vicetiam convenissent, tanta animorum inclinatio ac benevolentia populi Vicetini erga peregrinos apparuit, ut qua nuper in urbe, tribus duntaxat, cibarij panis, ac fere mucidi, quotidiana vix circuitione colligebatur, quod satis esset ad vitam ægerrimè tolerandam; in eadem, ipsis jam undecim, ex voluntariis civium eleemosynis, omnia ad victum cultumque necessaria largè ac benignè suppeterent. Ibidem igitur, primas Divinæ Majestati hostias immolavere novi Sacerdotes, uno Ignatio excepto, quippe qui, ad se comparandum, ampliùs adhuc temporis sibi sumpserat, & Romæ postea sacrificandi fecit initium, ad ipsum Præsepe, & incunabula Christi Domini, quæ in æde sacratissimæ Beatæ Mariæ ad Nives, religiose coluntur.

Ignatio Romam appropinquanti, Christus apparet : & unde Societati JESU *nomen inditum fuerit.*

CAP. V.

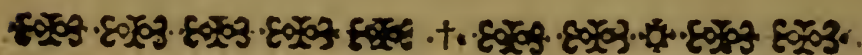
ET quoniam expeditioni transmarinæ præfinitum anni spatium erat in exitu, & infestum adhuc classibus mare; quid proinde agendum esset, Patres inter se deliberant: nec dubium fuit, quin, ut Lutetiæ voverant, cuncti sese ad fidei Catholicæ propagationem, & animarum auxilium, Sedis Apostolicæ cultui, & Romani Pontificis obsequio manciparent. Cujus officij procuratio (quoniam satis id esse videbatur) Ignatio & duobus primariis patribus, Fabro & Laini mandata est, Romam adirent, & (quod bene verteret) CHRISTI Vicario, hæc sociorum studia ac vota, quàm primùm exponerent. Interea reliqui, ne conceptus è diuturna meditatione & sacrificiis fervor ac spiritus evanescerent, non modò se ipsi diligentissimè custodire, sed etiam præsidij divini fiduciâ, proximis omni ratione opitulari decernunt: Ac præcipuis ur-

bibus inter se descriptis, præsertim in quibus litterarum studia florere, & frequentissimam juventutem versari cognoverant, Codurius, Hoziusque, Patavium; Rodegius & Jaïus, Ferrariam; Xaverius & Bobadilla, Bononiam; Paschasius & Salmeron, Senas profecti; eadem fermè ratione, quam paulo antè Vicetiæ adhibitam diximus, privatim, & publicè cum hominibus agere, eosque è lethali flagitiorum veterno excitare, atque ad contemptum rerum mortalium, & cogitationem futuri sæculi, omni conatu atque artificio impellere, atque adhortari cœperunt. Cumque ipsa novitate rei, omnium in se oculos atque ora vertissent, paucis mensibus, Deo aspirante, non modò id effecere, quòd maximè optabant, ut magni animorum motus, & insignes ad Christum conversiones existerent; sed etiam, quod minimè laborabant, ut ipsorum nomen ac fama, Italiam ferè totam, ingenti cum admurmuratione pervaderet. At Ignatius, Romam, duobus quos dixi comitibus, rectâ contendens, & ab eorum altero, quotidie corpus CHRISTI religiosè castéque suscipiens; MARIA virgine potissimùm præside, atque adjutrice, sese ad sacrum suo tempore faciendum, ac multa pro Christi nomine secunda, dies

noctesque, simul intentâ quadam animi curâ, simul inæstimabili spiritus dulcedine, & novâ divini luminis copiâ præparabat. Etenim, ex quo primùm Hierosolymis rediens, ad litterarum studia, in Christi gratiam, animum adjecerat, de rerum cœlestium contemplatione, ut diximus, non sine magna difficultate, remiserat multum, seque ipse Domini charitate, spirituali consolationi, deliciisque sponte subduxerat. Sed studiorum exacto curriculo, deinceps & Venetiis, & in Vicetino secessu, & in hoc, de quo dicebamus itinere, tam crebra divinitùs lumina, tam liquidas animi voluptates, eadem scilicet Virgine favente, percepit; ut in antiquum statum illum Minoressanum (quem postea ob singularem & eximiam illius temporis, in se Dei benignitatem, religioso joco, primitivam suam Ecclesiam, appellare consueverat) non solùm ex integro, sed etiam cum fœnore sibi restitutus esse videretur. Sed præter cætera, quæ, quòd mortalem naturam exsuperant, verbis exsequi difficillimum est; quo die, Romam accessit, res ei contigit, vel ad memoriam posteritatis, insignis; vel ad confirmandum in proposito Ignatium cæterosque, haud mediocriter efficax. Etenim, orandi causâ, non longè ab Urbe templum in-

greſſo, qualia paſſim impoſita militari viæ cernuntur, ſtatimque, ut ſæpe ſolebat, abſtracto è ſenſibus, atque alta quadam animi contemplatione defixo, clariſſima in luce, per ſpeciem, illi, ſeſe Deus Pater oſtendit, Jeſu filio bajulanti crucem, & crudeliſſimis affecto ſuppliciis, præſentem Ignatium Sociosque commendans; quos ille, cùm in fidem, ac patrocinium libentiſſimè recepiſſet, ad Ignatium placido & ſereno vultu converſus, hæc ipſa effari verba dignatus eſt: EGO VOBIS ROMÆ, PROPITIUS ERO. Quo tanto, tamque divino ſolatio, mirum in modum erectus & confirmatus Ignatius, ac Socios deinde compellans: Quid nobis, ait, Romæ futurum ſit, fratres; in crucemne, an in rotam, agi nos velit Deus, ignoro: unum ſcio, quidquid eveniat, Jeſum Chriſtum nobis propitium fore; ac ſimul, totius viſionis ordinem expoſuit. Quæ res non in præſentia tantùm, illos inſolitâ quâdam lætitiâ, & voluptate perfudit; ſed etiam in poſterum, contra omnes difficultates atque pericula, magnopere corroboravit ac muniit: Atque idipſum vel in primis fuit cauſæ, cur Ignatius, confirmatæ poſt modum Societati, ſalutare potiſſimum JESU Nomen, indiderit: quam tamen deinde, verbo ſcriptoque, mini-

mam vocare solitus est, quòd reliquis religiosorum familiis (quas item Societates Iesu, licet optimo jure appellare) cunctis omninò, tum de splendore, tum de antiquitate concederet.

Ignatius Romæ, Christianæ rei dat operam: In Cassinati monte, animum Hozij, cœlum intrantem videt.

CAP. VI.

IGITUR tam secundâ Numinis voluntate, tamque liberali promisso, mirum in modum læti, sic tamen, ut non sine mysterio, Christum Dominum, crucifixi maximè habitu, apparuisse apud se reputarent, cum gratiarum actione ac prece, sanctam Urbem ingressi, nihil antiquius habuere, quàm ut viatici nomine sibi numeratam anno priore pecuniam, quoniam quidem navigationis consilia in irritum cecidissent, prorsùs ad nummum, iisdem à quibus acceperant, redderent; quæ utpore sacra, in alios pietatis usus & opera expenderetur. Deinde, quemadmodum antè convenerat, suam & reliquorum operam, Pontifici maximo, in Apostolicis

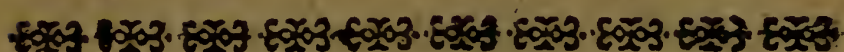
præcipuè functionibus, citra honoris titulos & dignitatis insignia, detulere. Neque aspernatus est pia Patrum studia, Christi Vicarius: atque in præsentia, donec ejusmodi aliqua sese offerret occasio, jussi Faber & Laines, in almo Sapientiæ Gymnasio, sacras literas profiteri: Quo munere, dum alter in bibliis explicandis, alter in scholastica Theologia, ut appellant, pari cum eruditionis ac pietatis laude, perfunguntur, atque etiam sæpe coram ipso Pontifice, de gravibus rerum divinarum quæstionibus, disputant; interim Ignatius proximorum saluti, de more operam navabat, cùm aliis artibus, tum verò Spiritualibus præsertim Exercitationibus; quippe, ad curandas perturbationes admodum efficaci, virtutisque jam pridem expertæ, remedio; quibus ille per eos dies, præter cæteram turbam, insignes aliquot viros diligenter excoluit. In iis, Gasparem Contarenum Cardinalem, gravissimum Senatorem, eundemque temporibus illis (quod ejus varia monimenta præclarè testantur) ingenij & doctrinæ facilè principem. Is, Ignatij prudentia & consuetudine usque adeo captus est, tantumque ejus præceptis consiliisque profecit, ut qualem dudum optaverat, animi regendi moderandique magistrum, denique sese Dei beneficio nactum esse.

affirmaret. Idemque, tradita ſibi Exercitia (quod exemplum, apud hæredes hodieque aſſervari perhibent) ſua ipſe manu perquàm accuratè deſcripſit. Hunc imitatus Cæſaris procurator, (de quo ſuprà dictum eſt) Petrus Ortizius, Theologiæ doctor inſignis, eaſdem exercitationes ad Chriſti Domini gloriam & ſuam ſalutem omninò experiri conſtituit. Id, quò liberiùs ſimul & fructuoſiùs faceret, procuratione interim vicariis delegata, cum paucis quotidianæ vitæ adminiſtris, & Ignatio præceptore, in montem Caſſinatem ſeceſſit, quo in monte, antiquiſſimum & nobiliſſimum cernitur ſancti Benedicti cœnobium. Ibi, remotis arbitris, maximâ diligentiâ, dies ipſos quadraginta, piæ meditationi ex Ignatij præſcripto vacavit; idque, tanto cum animi fructu, tantáque acceſſione virtutis, ut quanquam Chriſtianam Philoſophiam multò antè profeſſus, tamen ſe tum demùm verè Philoſophari cœpiſſe, fateretur; ac parùm abfuit, quin grandis jam natu vir, & Imperatoris Legatus, illico mortalibus rebus abjectis, magno animo ſeſe, ad laborioſum Ignatij vitæ genus, adjungeret; ſed cùm id, neque per ætatem liceret, neque per ſuſcepta negotia: certè quod proximum fuit, egregiè præſtitit, ut & ſanctimoniæ, ac

pietatis exemplo, in posterum sui ordinis hominibus præluceret, & Societatem deinde nostram, quibuscumque posset rebus, perquàm studiosè ornaret atque defenderet. Non omittenda videtur, hoc loco res memorabilis, quæ Ignatio, in illa Cassinati commoratione divinitùs accidit. Dum enim pro salute Baccalaurei Hozij, quem graviter ægrotare cognorat, Domino supplicat; repentè vidit in spiritu (quod ipsum ibidem D. Benedicto, fertur olim in obitu Germani Episcopi contigisse) animam Socij, luce clarissima radiantem, deducentibus Angelis in sublime ferri, atque ipsa demùm cœli beatissima regna conscendere; eidemque Ignatio, paulò pòst, dum ad rem divinam accedit, in ipso Missæ introitu, Sanctis omnibus ritè appellandis, lucidissimum Cœlestium agmen subitò apparuit, sic, ut in iis, Hozium eximio fulgore micantem, sine ulla dubitatione dignosceret. Qua ex utraque visione, tanto est gaudio delibutus, ut multos dies præ dulcedine, lacrymis temperare nequiverit. Huic Hozio, Patavium (ut diximus) provincia, nuper obtigerat, ubi dum in officio, singulari cum industria & fide versatur, ex ipsa rei novitate suspectus, & conjectus in carcerem, ab Antistite Patavino, moxque ab eodem

dimiſſus perhonorificè fuerat. Cumque acriùs denuò, in proximorum ſalutem incubuiſſet, è magnis diurnis nocturniſque laboribus, lethali morbo correptus, ex hac vita migraverat, cùm aliis miræ cujuſdam ſanctimoniæ relictis indiciis, tum verò quòd, qui ante obitum ſubniger fuiſſet, ac vultu deformior, in ejuſdem demortui facie, tantus repentè nitor ac venuſtas apparuit, ut eo ſpectaculo Codurius, conſors provinciæ, animum exſaturare & præ lætitia fletum cohibere non poſſet. Hujus igitur tam felici exitu, majorem in modum gaviſus Ignatius, è Caſſinate Romam, unà cum Ortizio, peracta commentatione, regrediens, obvium habuit in itinere Franciſcum Stradam Hiſpanum, præclaræ indolis juvenem, ſibi antea non ignotum: qui cùm è cujuſdam principis viri familia, pertæſus aulicæ vitæ, militandi cauſa Neapolim peteret, uno Ignatij congreſſu atque ſermone (quæ hominis erat in dicendo vis) à ſæculi ſtipendiis, ad Chriſti vexilla, facili negotio traduci ſe paſſus eſt: ac variis deinde locis, ejuſdem Ignatij miſſu, & Societati noſtræ & rei Chriſtianæ univerſæ concionator egregius haud mediocriter profuit. Hoc igitur auctus commilitone, Romam Ignatius revertit: ad quem deinceps aliquot etiam alij, rebus gerendis ido-

nei, divino impulsu, paucis diebus adjuncti sunt.

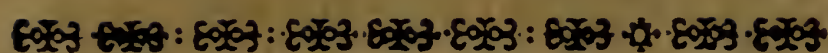
Romam, Patres universi conveniunt: veterum plebis erudiendæ morem, & frequentem usum Confessionis & Eucharistiæ restituunt.

Cap. VII.

QVÆ, dum ardens Christi amore diligenter agit Ignatius, interim Patres cæteri, suâ quisque provinciâ bene gestâ, Romam, (uti decreverant) circa mediam Quadragesimam convenere. Is fuit annus, post Christum natum, M. D. XXXVIII. Tecto recepti sunt à Quirino Garzonio cive Romano, ad villam, Minimorum fratrum cœnobio proximam. Ibi, in summa omnes egestate precariò victitantes, communi consilio ad rem Christianam pro viribus adjuvandum aggressi, permissuque Antistitum, varia Urbis templa sortiti, concionibus primùm civitatem ad omne officium, atque virtutem vehementer accendere; deinde etiam veteri Ecclesiæ instituto, plebem pverosque, Christiana catechesi (quæ jamdiu obsole-

verat) vicatim erudire instituerunt. Ac licèt piis eorum studiis, Dæmon omni conatu se opponeret; tamen partim exemplo vitæ, partim assiduitate dicendi hortandique, cùm alia multa propediem assecuti sunt, tum verò præcipuè, ut sacræ Confessionis & Eucharistiæ frequens usus, (quo nihil est humano generi salutarius) Diaboli fraude jampridem extinctus, magno utique Christianæ Reipub. commodo, in principe, magistraque orbis terrarum Ecclesia reviviseceret. Ex quo deindè paulatim effectum est, iisdem scilicet adjutoribus, non solùm ut in Italia, Gallia, Hispania, cæterisque Catholicis Europæ regionibus, verùm etiam, ut in ipsa India, atque adeò in ultimis terris, ubi paulò antè ferales Dæmonum dapes, & nefaria sacra viguerant; jam nunc, ingenti bonorum gaudio, per pœnitentiæ Sacramentum frequenter elutis animi sordibus, divina passim convivia celebrentur.

Falsis criminibus circumvenitur Ignatius, & absolvitur.

Cap. VIII.

QUæ nimirum Satanas futura præsagiens, ipsis rerum initiis per se suosque satellites obviam ire non destitit. Augustinus quidam erat ex Eremitana familia concionator, prorsùs indignus eo nomine atque ordine. Is, Lutheri impij sectator occultus, per ambages identidem perniciosa dogmata spargebat è pulpito: ac miris artibus auditores à recta in Deum fide atque à Romani Pontificis auctoritate sensim abducere conabatur. Id autem eò fidentiùs, quòd per eos fortè dies Pontifex aberat, maximis de rebus, quæ ad salutem Ecclesiæ pertinebant, in fines Galliæ Narbonensis, Nicæam usque profectus. Hanc rem odorati è Patribus quidam; ne ad perniciem animorum latiùs manaret, communi consilio totam ipsi cognoscere atque investigare non dubitant. Ad eum concionatorem audiendum, cum cætera multitudine semel iterúmque conveniunt; quæ ratio disputandi sit, qui scopus totius ora-

tionis diligenter attendunt: Neque verò peritos dogmatum, quæ per id tempus in controversiam vocabantur, diabolici ministri fefellit astus, ac latens lupi, sub ovis pelle, rapacitas. Itaque satis jam comperta atque explorata re, primùm ex Evangelij præceptis privatim ad hominem adeunt; quid ad se delatum, quid auribus ipsimet suis deinde perceperint, iis potissimùm verbis exponunt, quibus non de populi modò salute sese, verùm etiam de ipsius, qui populum pestifera contagione inficeret, pro Christiana charitate solicitos esse demonstrent: rogant, hortantur, denuntiant, prava dogmata corrigat, ambiguè dicta, quæque ad contemptum Sedis Apostolicæ & Ecclesiasticarum traditionum ac rituum facilè trahi possint, ad conciliorum decreta normamque sinceræ fidei quamprimùm interpretetur: utique à depravanda Romana civitate, atque à perturbando ipso veritatis fonte, in posterum abstineat. Ille (qui fastus hæreticorum est) homines nimirum idiotas ex habitu ratus, eorum dicta primò elevare & eludere; deinde ubi se variis urgeri ac premi argumentis & rationibus vidit, versante animum simul irâ metuque, pauca præfatus quæ ad occultandam in præsentia improbitatem valerent, cum inanibus promissis, Dei fa-

mulos ab se dimisit. Deinde ut se è timore collegit, diabolicis actus furiis, & amicorum opibus fretus, quos ille sibi multos potentesque paraverat, ad institutam agendi consuetudinem pari scelere atque impudentia rediit. Quod ubi sensere Patres, in re tam atroci tamque periculosa, nequaquam lenibus rati opus esse remediis, consilium cepere dignum hominibus divinæ gloriæ studiosis, dignum sacræ Theologiæ doctoribus; ut improbi concionatoris mendacia, palàm & ex superiore loco, suis ipsi concionibus refutarent. Id ergo cùm facere instituissent, bonis majorem in modum approbantibus, cognita re, Lutheranus vehementer excanduit; vocatisque ad se confestim amicis, rabiem doloremque suum impertiit; etiam atque etiam obtestans, ne tantam ac tam insignem injuriam, inultam esse paterentur. Illi, & eâdem laborantes opinionum insaniâ, & magisti ignominiâ valde commoti, facta conspiratione, Ignatium & socios omni dolo per fas ac nefas evertere, nec modo famâ, sed etiam si res procedat, vitâ spoliare constituunt. Primùm igitur tota Urbe, fictis criminibus dissipant, Ignatium sociosque omni scelerum genere coopertos, tum in Hispania, tum in Gallia; quin etiam nuper Venetiis,

falsæ religionis & probri flagitiique damnatos, & elapsos è judicum manibus, ad corrumpendam juventutem specie pietatis Romam se contulisse; ibi, quod bonis artibus nequeant, id, alios criminando accusandoque, per summam injuriam quærere, ut sibi apud imperitum vulgus, famam sanctitatis eruditionisque concilient. Cùm, aures nacti secundas, hæc & alia id genus quàm appositissimè ad veritatis imaginem, & per se ipsi, & per emissarios oppido sererent; tantam in invidiam & odium brevi servos Dei adduxerunt, ut eos multi jam, quasi facinorosos ac fugitivos horrerent; ipsorumque congressum & consuetudinem vulgò refugerent. Cúmque jam res è sententia flueret, læti successu adversarij, præterea promissis ingentibus onerant subornantque, qui iisdem ferè nominibus, quæ sparsa in vulgus fuerânt, apud Urbis Præfectam insontes accusent. Has verò partes, inexpiabili scelere sibi desumpsit Michaël Hispanus quidam, qui jam ante Parisiis in Ignatium debacchatus, ac deinde singularibus ab eodem Ignatio, lucrandi fratris mirabiliter cupido, provocatus officiis, egregiam viri beneficentiam (ut ferè fit) minimè vulgari perfidia atque impietate rependit; atque ut Ignatium & socios fa-

miliariter noverat, confictis quam maximè ad similitudinem veri criminibus, apud Præfectum, sanè magnam in suspicionem cunctos adduxit. Omninò res erat insigni infamia; nec modò in urbe vulgi sermonibus terebatur, sed apud exteras quoque nationes atque provincias, adversariorum nuntiis ac litteris percrebuerat, Ignatianos cum suo capite, denique manifestorum scelerum hæresisque convictos teneri: videlicet, ut quas noxij variis locis effugissent pœnas, eas justo Dei judicio, Romæ in celeberrimo totius orbis terræ theatro persolverent. Interea Ignatius, totius machinationis nequaquam ignarus, fretusque tum præclaro conscientiæ testimonio, tum etiam Christi promissis, qui se illi Romæ propitium spoponderat fore, omnes inimicorum impetus, totámque belli procellam invicto animo sustinebat, Deúmque unà cum sociis, pro adversariorum salute precabatur assiduè. Jamque causæ dicendæ tempus appropinquabat; cùm incidit in ejus manus epistola, quam antea Michaël, recentibus quibusdam Ignatij meritis delinitus, (quippe vel ferrea pectora, interdum patientiâ & charitate flectuntur) ad amicum nescio quem, summa cum Ignatij & sociorum laude perscripserat. Ea videlicet epistola,

delatoris causam jugulavit, namque ubi judicij advenit dies; citato ad tribunal Ignatio, multa in ejus vitam ac mores improbè mentitus est Michaël. Ad quæ, dùm Ignatius admodum sedatè respondisset, prolatâ ad extremum epistolâ ac recitatâ, institit ab adversario quærere, nunquid earum rerum meminisset? num chirographum agnosceret? Tum ille re inopinata perculsus, victusque conscientiâ, repente pallescere, titubare, frigido sudore perfluere. Quod ubi animadvertit Præfectus (is erat Benedictus Conversinus, vir prudens, & in causis cognoscendis, apprimè versatus) confestim suspicatus coitionem ac dolum, datâ operâ Michaëlem diligenter interrogat; cumque non obscuris vestigiis, ad ipsa fraudis cubilia pervenisset, severum calumniæ vindicem sese præbuit: ac multis verbis increpitum calumniatorem (quamquam Ignatio pro ipsius periculo deprecante) insuper multavit exilio. Post hæc Ignatius flagitare & urgere, uti conspirationis nefariæ principes, quæ privatim in circulis, cœtibusque jactarant, eadem coram Præfecto palàm ac legitimè exponerent, ut sibi diluendi crimina, & se sociosque purgandi copia fieret. Misso igitur viatore, vadimonium obire coguntur. At illi, veteratores & callidi,

lidi, & cùm in foro, judiciisque, diu multumque versati, tum etiam recenti Michaëlis malo facti cautiores, ubi ad tribunal adfuêre, per summam dissimulationem, se de Ignatio ac Sociis & sentire quàm optimè, & ad eam diem sensisse respondent: neque ullum esse crimen, quod ipsi quidem in eorum vitam moresque conjiciant. Atque hæc & alia ejusmodi coram Judice: rati nimirum fore ut Ignatius præclarè secum actum existimans, quòd imminens calumniæ periculum evasisset; tam illustri præsertim accepta satisfactione, proinde quiesceret. At ille multa ac magna, quæ ad juvandam Ecclesiam pertinerent, mente ac cogitatione complexus; veritusque ne si quid suspicionis incommodæ, aut si qua dedecoris nota, nascenti Societati adhæresceret, vel omnes in posterum ipsius conatus irritos redderet, vel certè magnum rebus gerendis impedimentum afferret; à Præfecto etiam atque etiam postulare, ne fictæ adversariorum palinodiæ fidem haberent: eos quippe alia, tum sermonibus, tum per epistolas longè latéque vulgasse, ac quæ tunc ad tempus accommodata, judicij metu perterriti, dixerint; quæ, nisi à magistratibus ritè cognita & quæsita publicè coarguantur malo videlicet publico, pel summum nefas

hæſuram in Societate magnam infamiam; proinde, jure ſe poſtulare, ut in ſua dicta, vitamque omnem diligenter inquirat; ſe, ſuoſque ad cauſam uſque cognitam, in vinculis habeat, ac prout re ipſa compererit, ita pronuntiet. Hæc igitur, & alia id genus, Ignatius. Contra adverſarij, veriti ne ſi quæſtio perageretur, ingenti ſuo periculo ac damno paterent ipſorum artes atque mendacia, per ſe ſuoſque omni ope contendere ac niti, ut Præfectus ab inſtituta cognitione deſiſteret. Jamque, utpote qui plurimùm opibus & gratia poterant, in ſuam ſententiam non modò Præfectum, ſed Legatum etiam, qui Urbi pro Pontifice, ſummo cum imperio præerat, Cardinalem Neapolitanum adduxerunt: Quin etiam ex ipſiſmet Ignatij ſociis non deerant, qui adverſariis jam à ſuſcepta actione deterritis, & ſponte cedentibus, non ultrà inſtandum, vitandas lites, paci & quieti conſulendum eſſe cenſerent. At verò Ignatius in poſterum longè proſpiciens, eoque judicio, non tam ſuam, quam Chriſti Domini cauſam agi, prudenter animadvertens; nullis neque minis, neque promiſſis, nec ſuaſionibus, de ſententia deduci ſe paſſus eſt: cumque omni ad eam rem conatu non ſemel adhibito, propter adverſariorum gratiam atque potentiam, nihil

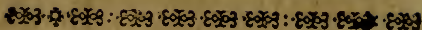
planè proficeret; non dubitavit, consulto per sacrificia precesque Deo, ad ipsiusmet Pontificis maximi fidem opemque confugere, qui Nicææ, per eos dies, adultâ jam æstate, redierat, & in Tusculano secessu valetudinis causa morabatur. Facili ergo ad Principem aditu, quo die venit, admissus Ignatius, Latino sermone (quippe qui nondum satis Italicè nosset) eidem ex fide retulit, quo consilio à militari vita, sese ad animorum auxilium, atque ad literarum studia transtulisset: ac dum rem Christianam pro virili parte administrat, quoties, quot locis, quibusve nominibus accusatus, & absolutus fuisset. Nuper etiam ab Hierosolymitana peregrinatione, bello prohibitum (quod Pontifex ipse non ignoraret) se, ceterosque ejusdem instituti laborisque socios, qui se vitamque suam ad Christianæ religionis amplificationem, Sedi Apostolicæ mancipassent, cùm maximè, in urbe Roma, populum docere insistunt, paratique in omnem quamvis arduam atque longinquam expeditionem, ejusdem Pontificis reditum nutumque avidè præstolantur; circumventos repentè iniquorum insidiis, & summam in invidiam non modò in urbe, sed etiam apud remotas nationes adductos, ne id quidem à magistratibus obtinere posse, ut jacta in

ſuos mores vitamque crimina, in cogni-
tionem vocentur. Sibi quidem propriæ uti-
litatis & nominis rationem (quamvis ea
per ſe negligenda non ſit) minùs antiquam
eſſe: ſed quoniam, eodem judicio & ipſo-
rum exiſtimatio, & animarum ſalus aga-
tur, (omnium enim, qui ad rem publicam
accedant, rationes, non veritate ſolùm, ſed
etiam famâ niti) petere ſe, & orare, ne gra-
vetur pro ſua ſapientia ac poteſtate perfi-
cere, ut Præfectus Urbis, inchoatam quæ-
ſtionem, primo quoque tempore peragat,
ne in Urbe totius æquitatis parente, con-
tra paucorum factionem opeſque, nullum
inopiæ ac ſolitudini præſidium fuiſſe vi-
deatur. Sub hæc audita, Pontifex bono eſſe
animo jubet Ignatium; & collaudatâ (quod
antea fecerat) ipſius & Sociorum induſtriâ
& pietate, Præfecto per codicillos impe-
rat, judicium utique reddat Ignatio, cau-
ſam ritè cognoſcat, feratque pro veritate
ſententiam. Et quidem hoc loco adeſſe
mihi animis velim eos, qui Deum res hu-
manas negligentem, circa cæli cardines
otiari non minùs ineptè quàm impiè fa-
bulantur; ex iis quippe quæ conſequuta
ſunt, nemo ſanus paternam cæleſtis Nu-
minis curam ac providentiam in ſuos
non clarè perſpiciat. Cùm enim tota ad-
verſariorum actio, eâ maximè calumniâ

niteretur; Ignatium sociosque variis locis jure damnatos, ambustosque judicij flammâ, per dolum effugisse; cumque longum & operosum esset; nemine præsertim, necessaria in eam rem impendia subeunte, ex tam remotis disjunctisque provinciis, rei gestæ seriem literis consignatam, testibusque firmatam, ex forensi formula petere; planè divinitùs factum est, ut quotquot in Italia, Gallia, Hispania, Ignatij Judices extitissent, sub ipsum ferendæ sententiæ tempus, Romam fere omnes, alius alia de causa convenerint. Joannes Figheroa, quondam Archiepiscopi Toletani Vicarius, is qui compluti primùm, de Ignatij fama capiteque cognorat, gravibus de causis, Neapolim à Cæsare missus, in reditu commodùm Romæ substiterat. Venerat eòdem è Gallia Parisiensis Inquisitor Matthæus Ori, Dominicanus, apud quem Ignatius, ut suprà dictum est, semel iterumque ab improbis fuerat accusatus. Denique in tempore, Gaspar etiam Doctus, à Venetiis adfuit, qui habitæ in ea urbe in Ignatium quæstioni præfuerat. Hi omnes, in judicium adducti, adversariorum commenta detexére, cum summa testificatione virtutis, ac pietatis Ignatij. Præterea literæ civitatum, apud quas Italiâ totâ Patres aliquandiù vixerunt, per idem tempus allatæ

magnum pondus, ad illustranda ipsorum merita, & refellendas iniquorum calumnias attulêre. Jam verò, Hercules quoque, secundus hoc nomine, Dux Ferrariensium, qui Patribus familiariter usus, iisdemque peccata ritu Christiano confessus, ex eorum etiam manibus, corpus Domini sumpserat; libentissimè fecit non modò, ut per epistolam, sed etiam ut per Legatum, perspectæ ipsorum innocentiæ ac sanctitati debitum testimonium laudesque tribueret. Quibus rebus adductus, Urbis Præfectus, urgente præsertim Pontificis jussu, quamquam adversariis omni studio contrà nitentibus, denique suâ sententiâ Ignatium & Socios, omni nō modò culpa, sed etiam culpæ suspicione liberavit verbis amplissimis, ejusque sententiæ, ad vindicandum insontium famam, varias in provincias, testato descripta exempla dimissa: Quibus ex rebus, dici vix potest, quantum Patribus ubique honoris & existimationis accesserit. Atque hac maximè ratione, diu suppressa atque occultata veritas extulit aliquando sese, ac malitiâ superatâ, processit in medium; quæque machinamenta Diabolus, ad teneram adhuc Societatem deformandam, atque adeò præfocandum, artificiosè paraverat, ea ipsa, moderante rem Numine, in ejus maximè decus & incre-

menta cessere. At verò insidiatorum longè dissimilis fuit exitus. Namque administer conscelerataæ calumniæ Michaël, fraude patefacta (quemadmodum dicebamus) in exilium actus est: E ducibus verò (quos nominare hoc loco necesse non est) unus paulò post judicium, gravi correptus morbo, semet acriter ac dolenter incusans, cum insigni facinoris detestatione, diem obiit; alter, cùm deinde manifestis hæreticarum opinionum indiciis teneretur, maturè sibi fugâ consuluit, effigiemque suam, pro se judicibus cremandam reliquit; tertius, eodem nomine comprehensus, & cognitâ causâ, perpetuo addictus carceri, ad extremum tandem, morte jam imminente resipuit, eidemque animam agenti, quidam è Societate, ad ultimum usque spiritum assedit; quæque illi tempori tribui solent, pietatis & charitatis officia præstit. Porrò Lutheranus ille concionator, qui totam conspirationem scelusque conflarat, intra catholicorum castra, per fraudem aliquandiù versatus, cùm religionis ac pudicitiæ simulationem ultra sustinere non posset, larvâ depositâ, palam fidei & continentiæ bellum indixit, atque ad optata hæreticorum lustra popinasque se contulit.

Ignatius & cæteri Patres, de constituenda Societate deliberant.

CAP. IX.

HAc igitur falsæ accusationis procellâ, Ignatius, Sociique defuncti, primùm omnium (ut æquum erat) ingentes & universi communiter, & singuli privatim, egere divinæ Clementiæ gratias: Deinde, partim, quòd aliqui subinde ad Ignatij institutum aggregabantur; partim etiam, quòd inaudierant, aliquot è suo numero varias in urbes atque provincias jam tùm rogatu Principum, à summo Pontifice destinari; visum est faciendum, uti de stabilienda quàm maximè ad Dei gloriam salutemque animarum Societate, primo quoque tempore, inter se consulerent; ad eam quippe diem, communi tantùm officio ac pietate ducti, sine certis & propriis legibus ac magistratibus vixerant. Ergo precationibus, jejuniis, & sacrificiis in eam rem quàm accuratissimè adhibitis, quotidianæ vitæ munera laboresque ita partiti sunt, ut diurna tempora Dei verbo, consuetisque functionibus; nocturna verò privatis inter se colloquiis,

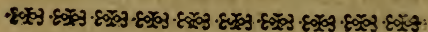
& necessariæ consultationi darent. Prima igitur nocte quæsitum est, verùm Pontificis jussu digressi, prout se daret occasio, suam quisque sine aliorum consensu, vel respectu, rem agere; an potiùs, quanquam corporibus locisque disjuncti, animorum tamen conspiratione, & meritorum communione, ut adhuc fuerant, sic in posterum conjuncti esse deberent. Dictisque sine variatione sententiis, nullum fuit dubium, quin tam suavis tamque arcta societas, Dei prorsùs munere, ex tam diversis moribus, linguisque coalita, omni conatu studioque retinenda foret, tum ne qua Spiritu sancto injuria fieret, à quo divinitùs fuerant, in eam consensionem adducti; tum verò, ne concordiæ atque unitatis bonum amitteretur, quo nihil est ad res magnas atque arduas moliẽdas, & obstantia quæque perrumpenda, valentius. Cùm hæc & alia multa, in eam sententiam ingẽti alacritate & gaudio spirituali, pro se quisque dixisset, magnopere incensis ad mutuam charitatem & benevolentiam animis, cœtus ille dimittitur. Proximo deinde consensu de Religione relatum est, placeretne, ad vota duo, Paupertatis Castitatisque ritè suscepta, tertium perpetuæ item Obedientiæ adjungere, & è suo corpore eligere, qui cæteris ampla cum potestate

H 5

præesset. In eam rem, quòd majoris momenti videbatur esse, diem proferri placuit, spatiumque seorsim singulis ad deliberandum dari, atque interim instauratis precationibus & sacrificiis, divinæ Sapientiæ lumen opemque diligenter exposci. Ut igitur ejus consultationis dies advenit, omnium in unum congruêre sententiæ, quandoquidem Christum Dominum ac Magistrum, sibi pro viribus imitandum, cuncti susceperant, quoniam ille sese perfectum atque integrum holocaustum Deo Parenti, pro salute humani generis obtulisset, prorsùs oportere, ut ipsi quoque pro suo modulo Christum effingerent: ac quemadmodum singulorum corporis bona, per voluntariam inopiam, corpus ipsum per castimoniam Deo immolatum esset; sic animus quoque, ante cœlestes aras, per obedientiam, spiritualis victima caderet; præsertim cùm hoc sacrificio nullum Divinæ Majestati gratius aut suavius esse constaret. Ergo, sine controversia diligendum videri, cui omnes in terris tanquam Christo parêrent; cujus in verba jurarent; denique, cujus sibi nutum ac voluntatem, instar divini cujusdam oraculi, ducerent. Hisce ita constitutis, deinceps quæsitum, de hujus ipsius potestate, utrùm certo dierum spatio definitam, an verò perpetuam esse opor-

teret. Perpetuam esse placuit omnibus; Idque, cùm alias ob causas, quas commemorare hoc loco necesse non est; tum verò ut negotia graviora, quæ ad conficiendum non modò plenæ libertatis, verùm etiam longi ferè temporis indigent, leniter & ex animi sui sententia, posset ad exitum sine ulla trepidatione perducere. Additum ad hæc, ut Societatis candidati, cùm aliis experimentis, tum verò præcipuè spiritualibus exercitationibus, peregrinatione, & infimis publici alicujus valetudinarij ministeriis probarentur. Itemque, ut qui Societatis instituta profiterentur; ij ad tria solemnia vota, quæ nobis cum aliis dicatis Deo familiis, ferè communia sunt; quartum nominatim adjungerent, quascunque ad fidelium vel infidelium terras, Christianæ rei causa, Pontifici maximo, ipsos mittere placuisset, eò sine ulla tergiversatione, atque adeò sine ulla non modò mercede, sed ne viatici quidem petitione proficiscendi: ac simùl, conceptâ verborum formulâ sese obstringerent, puerili ætati per catechesim erudiendæ; quòd eo remedio, nullum fermé efficacius foret ad intemeratam fidem tuendam, ac pravæ religionis prohibenda contagia. Hæc igitur & alia id genus nonnulla, per eos dies ab Ignatio patribusque decreta sunt: eidemque Igna-

tio negotium datum ut ea in summam redacta, Pontifici maximo, primùm Apostolica auctoritate sancienda, atque approbanda proponeret; deinde, ut eadem ipse postea, per otium, fusiùs explicaret, ordinaretque; & quàm accommodatissimas ad Societatis vocationem & spiritum leges, canonesque perscriberet.

Patres, in varia loca, Pontificis jussu discedunt.

CAP. X.

SUB hæc ferme decreta, Pontifex maximus aliquot operarios, ab Ignatio, in varias agri Ecclesiastici vineas, postulavit. Id nostræ Societati fuit Apostolicæ peregrinationis exordium. Ennio Verulano, S.R.E. Cardinali, per eos dies, cum amplissima potestate legatio Permensis obvenerat. Huic, Pontificis jussu, legationis comites, & rerum spiritualium administri duo, Petrus Faber, & Jacobus Laines, ab Ignatio dati: Senas verò, in Etruriam Paschasius, ad instaurandam sacri cujusdam cœnobij dis-

ciplinam, ab eodem Pontifice missus est: In Ænariam seu Inarimem insulam, pacificationis gratiâ non levis momenti, Nicolaus Bobadilla: Brixiam, in Cenomannos ditionis Venetæ, Claudius Jaïus, gravibus item de causis abiit. Ac per idipsum tempus, etiam in extremas terras primùm Societati patuit aditus. Brasilicam oram, & præterea quidquid inter inaccessum olim Bonæ spei promontorium, ultimosque Sinas interjacet, maritimi tractus; Indo & Gange superato, Lusitani, armatis classibus, ante annos aliquot, ingenti ausu & labore, æquè fortiter ac feliciter aperuerant; neque Joannem, hoc nomine, tertium Lusitaniæ Regem, insigni virtute ac pietate virum, ulla magis angebat cura; quàm ut barbaras illas nationes, à misera Dæmonum servitute, ad unius veri Dei notitiam cultumque traduceret: atque ob idipsum, quos in ea mitteret loca, præcones Evangelij, & moribus & eruditione præstantes, totâ Europâ impendiò conquirebat. Ejus rei conscius Jacobus Govea, is, qui Parisiis, in ipso virgarum periculo, singularem Ignatij fidem virtutemque, ingenti cum admiratione cognorat, procul dubio statuit, illum & socios, ad Indicam expeditionem, fore quàm accommodatissimos, quoniam quidem ab

Hierosolymæ accessu, bello impediti, quemadmodum audierat, in Italia substitissent. Neque tamen quidquam ejus consilij, ratus impertiendum Regi, antequàm ipsius Ignatij voluntatem explorasset; pro amicitia ad illum scribit, quàm libentē Lusitaniæ Rege, quàm spatiosus bonorum industriæ pietatique campus in India pateat: sibi quidem, quando illum & socios ab Hierosolymitana curatione arceat bellum, sanctissimis ipsorum studiis, provinciam in primis aptam videri. Si conditio placeat, ultrò semet apud Regem, totius negotij forem interpretem, pollicetur. Ad ea, cum gratiarum actione rescripsit Ignatius, neque se, neque socios esse jam sui juris, quippe qui summo Christi Vicario semetipsi, perpetuo nexu Obedientiæ mancipassent; proinde agendum esse, cum Romano Pontifice; quidquid ille jussisset, id verò sine mora facturos. Quo accepto responso Govea, cùm facilè speraret à Pontifice impetrari posse, rem totam Regi suo per litteras aperit, ipsumque exemplar epistolæ Ignatij ad eum mittit, cum summis illius & sociorum laudibus, etiam atque etiam suadens, ut ejusmodi virorum operâ potissimùm utatur, neu tam præclaram occasionem elabi patiatur è manibus, cui similem fortasse nullam,

ſit in poſterum habiturus. Haud incaſſum adhibita hortatio; quippe Rex & ſua ſponte jam incitatus, & Goveæ, talis viri monitis, & auctoritate permotus, confeſtim Petro Maſcareniæ, ſuo apud Pontificem maximum Oratori, mandat, mox in Luſitaniam redituro; det operam, ut quàm plurimos ex Ignatij diſciplina ſecum deducat, Evangelij cauſa mittendos in Indiam, eaque de re, cum Ignatio quàm primùm agat: ſi res cum illo minùs procedat, omni conatu, cum ipſo Pontifice tranſigat; utique, ne ſine tali comitatu revertatur ad ſe. Hoc tam ſevero mandato Legatus accepto, ſine cunctatione Ignatium convenit, ac pauca præfatus (ut fit) conciliandæ benevolentiæ, mandatum ſui Regis exponit, Patreſque minimum ſex in miſſionem Indicam poſtulat. Ad quem ille, ſubmiſſa oratione, tam honorifico Regis de ſe judicio gratias cùm egiſſet; eadem ferme, quæ ad Goveam reſpondit: quod ab ſe petatur, totum id è ſummi Pontificis voluntate imperioque pendere; qui tamen, ſi quid ego ſentiam quæris, (inquit Ignatius) unum aut alterum fortaſſe tibi conceſſerit, plures vero, nequaquam. At ille, cùm nihilominùs in eodem poſtulato perſiſteret; Dei fidem & hominum teſtans, nuſquam operam collocari

fructuosiùs posse; tum Ignatius, quasi futura præsagiens, familiari ac placido vultu: Deus, inquit, meliora, Charissime Orator; quippe si è tam exiguo numero, sex, unam duntaxat in provinciam demas, quantulum, quæso, reliquo terrarum orbi superenit? Neque tamen idcircò ille ab incœpto desistit; & quoniam Ignatium flecti posse diffidebat., ad ipsum adit Pontificem, narrat quid sibi ab Rege mandatum sit, suppliciter etiam atque etiam obsecrans, ne in tam honesta causa, tamque pia, frustrari se Regemque suum, concepta peropportuni subsidij spe patiatur. Hìc Pontifex, quamquam lætus ab urbe Roma potissimùm, ut par erat, peti sacri Evangelij nuntios; & insuper, tanto Regi tamque de Romana Ecclesia bene merito gratificari vehementer exoptans; tamen, ut in tali negotio, ne videlicet servis Dei ad omne paratis obsequium abuti pro potestate videretur, (qua erat lenitate ac sapientia vir) audito Legato, rem ipsam probavit, de numero ad arbitrium rejecit Ignatij. Is proinde (sanè quàm ægrè ferente Mascarenia, neque tamen aspernante, quod datum est) post multas in eam rem fusas ad Superos preces, quemadmodum antea significaverat, duos duntaxat glorioso muneri destinavit, Simonem Ro-

terigium Lusitanum, & Nicolaum Bobadillam, qui cùm idcircò Romam evocatus, graviter ischiade laboraret, neque legatus Regius maturo jam reditu expectare diutiùs posset; ægro Bobadillæ, sibique vicem ereptam dolenti, Franciscus Xaverius repentè sufficitur. Erat omninò laboriosa provincia, iterque longinquum, &, cùm ferè nullam in spem reditus, tum verò in apertum penè quotidie vitæ discrimen. Sed, quæ alios ab ejusmodi consilio retardassent, ea ipsâ incitamenta fuere Patribus, cùm se quisque tali sorte præ cæteris beatum existimaret. Ac Simon quidem parata in Lusitaniam navi, celeriter antecessit: ac deinde Regis Lusitaniæ jussu, Procerumque rogatu, quamvis invitus, in eadem provincia substitit. Xaverius autem, ubi delatum ad eum est, confestim exiluit gaudio, datoque sibi tempore, vix quod satis esset ad laceram, attritamque tunicam resarciendam, & salutandos fratres; cum Legato postera die profectus est, immortales agens Domino gratias, quòd se denique voti compotem effecisset. Perpetuas quippe clades percuntium ex ignoratione Dei, in ultimis regiônibus, animarum, jam antè miserari, & messis potissimùm Indicæ magnitudinem, crebris consueverat usurpare sermo-

nibus. Quin etiam, per quietem non semel erat sibi visus, Æthiopem in humeros sustulisse, usque adeò ponderosum, ut ipsa oneris magnitudine excitaretur è somno mirè defatigatus, membrisque omnibus dolens: continuóque rem omnem Jacobo Laini patefaciebat, ejusdem cubiculi socio: Hæc igitur fuere nostris hominibus, Pontificiæ missionis initia: Patresque in varia deinceps loca profecti, majorem in modum aucta Societate, institutisque, supplementi causa, totâ ferme Europâ, Collegiis Domibusve, res eas Deo duce atque adjutore gessere, quæ proprio & quidem justo volumine, ipsæ per se, ad enarrandum indigeant.

Ignatius plebi fame periclitanti succurrit.

CAP. XI.

NEQUE verò Ignatio & cæteris, qui remanserant Romæ, negotium defuit. Erat annus à Virginis partu M. D. XXXVIII. insignis annonæ caritate, ac per hyemem præcipuè tantâ frugum inopiâ, ut passim jacentes in publi-

:o pauperes, frigore fameque confecti, miserandum in modum expirarent. Quo spectaculo commotus Ignatius, tantæ calamitati, sibi omni ope subveniendum putavit. Jamque è Garzonij villa, cum suis, in Urbis frequentiora loca migraverat, laxiore sibi ab amicis domo conducta, ad Circum Flaminium, in ea regione quæ sancti Angeli, ad forum Piscarium hodie dicitur. In ejus igitur domus ampla cœnatione, fœno stragulisque dispositis, & in pauperum alimenta, eleemosynis undique corrogatis, in omnes partes dimisit, qui in id hospitium, ut quemque periclitantem extremâ inopiâ invenissent, vel inter manus, prout res ferret, vel gestatoriâ sellâ deveherent. Cum strenuè curaretur, adhibitis etiam, ubi opus esset, adjutoribus bajulisque; brevi numerus decumbentium ad quadringentos ascendit. Hîc verò, eodem Ignatio præside ac duce, Patrum fratrumque, sese charitas ac virtus exerüit. Diluculo quotidie linteati omnes, ad imperia accipienda præstò aderant. Inde ad sua quisque officia discurrere, sine ulla perturbatione vel tumultu; alij recens illatos pauperes clementer exuere, & calida elutis corporum sordibus, in lectulo collocare; alij assidere languentibus, eosdemque amicissimis consolari verbis; hi

cibos aut domi excoquere diligenter, aut aliunde missos instruere: illi fercula inferre, & longâ inediâ propemodum enectis pretiosos liquores instillare: hi, cubilia sternere; illi, scopis pavimenta purgare: denique certatim omnes munere suo ita fungi, ut præclarè testarentur, in minimis illis agnoscere se Regem regum, & Dominum dominantium. Neque verò corpora solùm egentium, sed animi quoque eâdem operâ curabantur. Plurimi quippe rudes, Christianæ doctrinæ præceptis probè instituti; multi, à turpi quæstu fraudibusque deterriti, & quod caput est, sacra omnes Confessione expiati, ac Pane cœlesti longo intervallo refecti sunt. Deinde, ut aliqui convaluerant, succedentibus invicem aliis, cum tegumentis ad frigus arcendum, & certo pecuniæ subsidio mittebantur. Ea res per Urbem vulgata, magnam populi benevolentiam conciliavit Ignatio; atque ad eam Christianæ humilitatis charitatisque officinam visendam, interdiù promiscua turba, noctu verò, etiam viri principes ventitabant: ac tanta fuit exempli vis, ut quidam, cùm præsentes non suppeterent sibi nummi, depositis illico in usus pauperum vestimentis, domum seminudi reverterint. Alij etiam, sanctâ æmulatione incitati, ejusdem con-

ditionis homines, quorum non deerat passim copia, hospitio susceptos benignè curarunt. Multi præterea proceres, in gloriosi operis perfectionem, Ignatio, pecuniæ summam ultra retulêre non leves. Qua in re, Margaritæ Austriacæ Caroli V. filiæ, Octavio Farnesio nuptæ, Placentinorum, & Parmensium hodie Duci, pietas ac beneficentia vel in primis enituit. Atque ejus pecuniæ, cùm Ignatiùs intelligeret, se vel maximâ eorum qui contulerant voluntate, partem aliquam in suas & suorum necessitates erogare posse; tamen tanta fuit religione vir, ut ne obolum quidem, nisi in externorum pauperum commoda, insumpserit, relatis in codicem accuratè nominibus, ut omnium prorsùs ratio constaret. Atque hunc maximè in modum labor ad exactam usque hyemem, secundâ civitatis admurmuratione perductus; ac vere demum ineunte, frumenta partim ab iis qui suppresserant, sponte prolata; partim à magistratibus aliunde convecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxavit; gravique perfuncta periculo plebs, Deo adjuvante, ad solitos quæstus & opificia rediit.

Confirmatur à Pontifice maximo Societas.

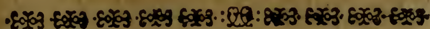
CAP. XII.

NTEREA, cùm ad Ignatium studio religionis, aliqui subinde se adjungerent; nequaquam immemor ille, quod ad Societatem confirmandam attinebat, negotij paulò ante suscepti; quidquid à publicis occupationibus otij datum est, in eam ipsam rem diligentissimè contulit. Ac primùm totius instituti formulam (fusiùs postea explicandam) ad certa capita dilucidè redegit ac breviter. Deinde nactus opportunitatem, quòd Pontifex maximus per autumni ferias, è turbâ negotiisque, Tibur sese receperat, eam formulam auctoritate Apostolica sanciendam, eidem Pontifici suppliciter obtulit, per Gasparem Contarenum Cardinalem, de quo suprà dictum est, ob egregiam virtutem sapientiamque, Principi in primis acceptum, nostrique ordinis amicissimum: Quam ille ubi perlegit; confestim, Spiritus, inquit, Dei est hîc, ac multa præterea in eam sententiam

adjunxit; quare consideret recentem huiusce manipuli ardorem, tali tempore divinitùs excitatum, afflictis Ecclesiæ rebus, non levi tum præsidio, tum ornamento futurum. Veruntamen, ut in tanta re, ne minùs consultè quidpiam statuisse videretur, totum negotium delegavit tribus viris è sacro Collegio Cardinalium, apud quos minimum loci fore putavit gratiæ. In iis fuit Bartholomæus Guidicionius Lucensis, vir divini humanique juris apprimè peritus, idemque novarum Religionum adeò non amicus, ut de iis ad certum numerum redigendis, librum etiam conscripsisse dicatur. Is, præjudicatâ jam causâ, collegas nequaquam propensos in Ignatium, facilè in suam sententiam adduxit; certamque propemodum confectamque rem, consilio & auctoritate sua penè discussit. Quod ubi sensit Ignatius, parum præsidij ratus in hominibus esse, ad opem divinam de more confugit, ac præter jejunia, supplicationes, cæteraque ad Numen propitiandum adhiberi solita, cælestes insuper hostias, eo tantùm nomine, per se & per amicos immolavit, ad tria millia: Qua procuratione, intra finem anni vertentis, cùm cæterorum, tum præcipuè Guidicionij ita immutata voluntas est, ut cùm de multitudine Religionum cohibenda, idem quod an-

tea, omninò sentiret; huic tamen refragari se ultrà negaret posse, divino videlicet monitu & occulta spiritus operatione vehementer instinctus. Ita, qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumque spem, variis frustrationibus propemodum extinxerat, idem unè cum cæteris collegis repentè placatus ac favens, rem ultrò suscepit, commendavitque Pontifici, Tibure denuò commoranti: qui libentissimo animo & Societatem ipsam, & Societati inditum Nomen, ritè sanctèque approbavit, V. Non. Octobris, anno M. D. XL. idque testatum voluit esse publicis literis, eodem die locoque datis, cum eo tamen, ut in universum Socij, ne plures sexaginta numerarentur. Ea videlicet fuit novellæ Societatis quædam quasi probatio; siquidem triennio pòst, cùm variis locis atque provinciis, Deo aspirante constaret egregius operæ fructus; ab eodem Pontifice limes ille omninò sublatus est, liberumque Ignatio & successoribus relictum, cuilibet petenti Societatem dare: Quod item apparet diplomate dato, pridie Idus Martias, anno M. D. XLIII.

Præpositus Generalis creatur Ignatius.

CAP. XIII.

EGITUR post multas difficultates; approbatâ denique Societate; gratiæ primùm (ut æquum erat) actæ Superis, quorum benignitate res bene feliciterque vertisset; deinde, quoniam in dies à Pontifice, missio Patribus imminebat; è suo corpore, Præpositum Generalem (sic enim qui cunctis præesset appellare placuerat) primo quoque tempore deligere visum est. Societatis autem status, per id tempus erat ejusmodi; Franciscus Xaverius, & Simon Roterigius, in Lusitaniam erant profecti. Petrum Fabrum, Cæsaris Legatus Ortizius ad Vormatiensem conventum, Pontificis permissu, in Germaniam adduxerat. Jacobus Laines Parmæ, Claudius Jaïus Brixiæ, Senis Paschasius agebant. In Brutios Nicolaus Bobadilla discesserat. Cum Ignatio Romæ, duo duntaxar è Patribus versabantur, Salmeron & Codurius: Tyrones verò qui nomen dederant Scietati, partim apud Ignatium erant, partim studiorum causa, ab eodem Parisios

missi, necessaria ad bellum spirituale arma enixè parabant: Quidam etiam, ad res domesticas componendas, in Hispaniam profecti; & concionibus jam tum & colloquiis, ingenti hominum approbatione, Societatis nomen longè latéque vulgaverant. Hoc Societatis statu, cùm Præpositi eligendi tempus adesset, Patres, qui quidem in Italia erant, per literas moniti, quòd rei Christianæ commodo facere possent, creandi Præpositi causâ, ad Urbem accederent; sub initium Quadragesimæ, anni M. D. XLI. convenêre omnes, uno dempto Bobadilla, quem in oppido Bisiniano tum maximè res gerentem abduci rursùs ab opere Pontifex noluit. Is & cæteri qui longiùs aberant, suum quisque in schedula suffragium ritè obsignatum; partim in discessu reliquerant Romæ, partim deinde misêre inclusum epistolis. Ac primùm tridui supplicatio indicta, vetitumque inter ipsos de Præpositi electione colloquium est. Deinde conjectis in urnam schedulis, triduum insuper continuatæ preces: ac septimo denique die, legitimè extractis recitatisque suffragiis, Præpositus declaratur Ignatius, nemine præter ipsum Ignatium discrepante: namque is consultò, ne unum nominatim ex omnibus deligendo, cæteros quodammodo notasse vi-

deretur; in schedula scripserat, se ad eum accedere, in quem plurima suffragia convenirent, uno se duntaxat excepto. Igitur explorata jam Numinis voluntate, ad Ignatium venerabundi accurrunt Patres. At ille, parendi nimirum longè quàm imperandi cupidior, severo vultu jubet eos absistere; negatque, se munus viribus impar suis, ulla ratione subiturum: multaque seriò disputat, cur alium potiùs quemlibet sibi sufficere debeant. Sed videlicet quibus rebus putabat voluntates Patrum aliò posse transferri, eæ ipsæ vel maximè, studia eorum incendebant. Nihil enim ad conciliandos homines æquè valet, atque animi moderatio atque submissio: quo factum est, ut nihil eorum quæ ad munus detrectandum Ignatius afferebat, aliquandiu non modò animum admitterent, sed ne ad aures quidem. Sed post multam denique altercationem ægrè Ignatius tenuit, ut ampliùs in tertium diem obsecratione protracta, rursùs in suffragium iretur: Quo die, cùm idem prorsùs omnium consensus exstaret, neque jam locus tergiversationi videretur esse; tum Ignatius: *Quandoquidem, vos in me potissimùm eligendo perstatis, inquit; ego autem meæ conscius infirmitatis, vestro judicio, salvâ religione assentiri nequeo; reliquum est, ut*

hujusce controversiæ arbitrum diligamus eum, qui mihi à confessionibus est; quoque, ut scitis, utor divinæ voluntatis interprete. (Is erat ante conditam Societatem, frater quidam Theodosius, ex ordine Minorum, cœnobij, quod ad sancti Petri in Monte aureo, qui fuit olim Janiculus, appellatur.) Quod, ne frustra diutius tenderent Patres, eò faciliùs concessere, quòd minimè dubitabant, quin ipsorum suffragij prærogativam, ille quoque sua sententia comprobaturus esset: neque eos fefellit opinio. Cùm enim rem totam ad eum detulisset Ignatius, imbecillitatem suam corporis animique commemorans, dein etiam atque etiam obtestans, ut se tanto onere levatum vellet; ille cognita re tantum abfuit ut precibus Ignatij cederet, ut etiam objurgaverit hominem, quòd, tam explorata divinâ voluntate, Spiritui sancto diutius restitisset: & simul, ne dissimulationi esset locus, ultrò adiit Patres, ac de suo responso certiores fecit. Quibus rebus denique victus Ignatius, omni spe in uno Deo rei bene gerendæ reposita, dedit manus, diemque constituit, x. Kal. Maij, quo die ad auxilium divinum implorandum præcipua septem Urbis templa simul omnes obirent, & in divi Pauli potissimum (quoniam ejus maximè Apostoli vestigia sequerentur) so-

lemni professione, suæ religionis vota susciperent. Ut igitur ea dies adfuit, in eo templo, ad sacellum beatæ Virginis, ubi tum Eucharistia custodiebatur, quod sacellum ad imos gradus est aræ maximæ, sub ipsam cœlestis Panis communionem, ipse primùm qui sacrificabat Ignatius, tum cæteri sua quisque vota, clarâ voce de scripto, ex Apostolici diplomatis formula nuncuparunt. Deinde sumpto ex Ignatij manibus Corpore Domini, post gratiarum actionem, sacratissima ejus ædis loca religiosè cùm adiissent; circa aram maximam, sub qua Petri & Pauli Apostolorum ossa condita sunt, cuncti consistunt, flentesque præ gaudio, & suavissimè amplexantes inter se, gratulantur denuò Superis, quòd cœptis adfuerint, suamque Societatem arctiori vinculo colligarint: deinde reliqua templa, pari lætitia ac pietate circumeunt. Quibus rebus, ingenti omnium consensu & conspiratione peractis, magistratum Ignatius iniit. Ac primùm omnium, ad constituendam domesticam disciplinam adjecit animum, quæ digna tali instituto, digna Christianæ Philosophiæ professoribus haberetur. Itaque ad cæteros provocandos, atque ad jacienda in tyronum animis veræ humilitatis fundamenta, in sordidis culinæ ministeriis aliquandiù versatus est ipse,

tantâ cum alacritate ac diligentiâ, quasi tum primùm, ad suam ipsius emendationem, vitæ spiritualis curriculum esset ingressus; neque tamen interea gravioribus negotiis deerat, temporibus ita distributis, ut quantum liceret, utrique muneri satisfaceret. Accedebat ad hæc, summus paupertatis amor, summa in victu cultuque frugalitas: præterea in singulorum officiis exigendis, erratisque puniendis, admirabili mista lenitate severitas: in sublevandis verò omnium & animi & corporis necessitatibus, cura & vigilantia plusquam paterna. Cumque ad ea charitatis officia, prout res postulabat, opportunas insuper adhortationes, & publicè & privatim adhiberet; haud sanè difficile fuit, in animos, recentissimo tum Societatis spiritu sponte incensos officio ac religione, eos mores, eamque vivendi rationem inducere, ut (si cælestibus terrena cumparare fas est) intra illa tecta parietesque, Angelorum, in humanis corporibus, quidam convictus videretur esse; nullæ tum querimoniæ, nullæ detractiones, nulli susurri, quibus incommodæ suspiciones excitantur, & disjunguntur animi; sed acerrimum sui cujusque deprimendi, submittendique certamen; in superiorum jussis excipiendis, exequendisque alacritas ingens; mirus, in

communicando interpretandoque, candor atque ſimplicitas; oculorum ac ſenſuum intenta cuſtodia; ſtudium precationis ac ſolidæ virtutis ardens, quæque ex his rēbus neceſſariò provenit, admirabilis in magna nationum, ætatum, ingeniorum varietate concordia. Itaque conjectis, ut fit, omnium oculis in ordinem novum; brevi non ad noſtros tantùm, verùm ad exteros etiam, ſalutaris exempli manare utilitas cœpit. Adoleſcens quidam, egregiis naturæ adjumentis, è Septentrionali plaga Romam advenerat, non modò Lutherana tabe infectus ipſe, verùm etiam mirè cupidus ejuſdem longè latéque vulgandæ. Is cum ex occaſione ſeſe in hominum cœtus inſereret, verbiſque venenatis, clericorum vitam ac mores, ſummam in invidiam vocaret primùm, deinde abductis à Sacerdotum reverentia mentibus, prava dogmata ſenſim illuſtrare quotidie pergeret; patefacta re, juſſu magiſtratuum comprehenditur, qui cum & ipſi per ſe, & ſacræ Theologiæ magiſtris adhibitis, illum ab opinionum inſania revocare fruſtra conati eſſent; ne quid intentatum relinquerent, ætatem & ingenium miſerati, prius quàm in eum lege ageretur, accerſito Ignatio rem totam exponunt: Quoniam ipſorum neque adhortationes, neque minæ proficiant, ha-

beat illum aliquandiù apud ſe, videat etiam atque etiam ut errantem oviculam ad Eccleſiæ caulas, aliqua ratione traducat. Ille clementer acceptum hæreticum domum adducit: neque verò ſapientes judices fruſtrata ſpes eſt; ſiquidem adoleſcens ab Ignatio ſociiſque amiciſſimè habitus; eorum dictis, factis, & inſtitutis accuratè obſervandis paulatim affici atque immutari, Dei beneficio eſt cœptus; & quam antea reſpuerat medicinam, libentiùs in dies accipere; ac demum perſeverantibus Patrum officiis, & diligentiſſima curatione, eò proceſſit res, ut evulſis lethalium dogmatum fibris, priorem pertinaciam gemebundus agnoſceret: nec anteà ſalutari incœpto deſtitit, quàm voluntaria abjuratione deteſtatus errores, ingenti bonorum, tum admiratione, tum gaudio, cum Eccleſia ſancta in gratiam rediit. Is deinde, quærentibus viris gravibus, cur qui antea tot machinis oppugnatus, pervicaciſſimè reſtitiſſet, Ignatij denique, & Patrum hoſpitio & conſuetudine vinci ſe paſſus eſſet; ſine cunctatione reſpondit, ſe illorum non tam diſputationibus argumentiſque (licèt in eo quoque genere valerent plurimùm) quàm ſpectatæ ſanctitati, virtutique ceſſiſſe: quòd ita apud ſe propè neceſſariò ſtatuiſſet, à tam incorruptis moribus, tanta

pace atque concordia, tam bonis operibus, rectam in Deum fidem abesse, nullo modo posse. Quæ res documento erit hominibus nostris; licèt ad convertendas ad Christum animas, ingenij ac doctrinæ præsidia requirantur; tamen conspectâ vitæ morumque innocentiâ plus multò, quàm literis aut concertationibus profici. Alius quidam filiusfamilias, desertis liberalibus studiis, ac repudiatâ omni disciplinâ, prorsùs indomitus & effrænis, cum neque à parentibus jam, neque à magistris regi ullo modo posset, Ignatio traditur, cujus lenitate, itemque cæterorum Patrum præceptis, atque instituti s accuratissimè excultus, positâ paulatim ferociâ petulantiâque, cunctis admirantibus, ita pudicos modestosque induit mores, ut vix minimum in illo vitium reprehenderes. Multi præterea omnium ætatum atque ordinum, quos præceps in omnem licentiam natura cupiditasque compulerat, Ignatij consuetudine exemplisque incitati, collegere sese, atque ad bonam frugem Deo adjuvante rediere.

Generalis Ignatius, denuò Catechistæ munere fungitur.

Cap. XIV.

PER eos dies nomen Societati dederat è Pontificia familia Petrus Codatius Laudensis, vir honoratus, & opulento Sacerdotio præditus. Is, divino prorsùs instinctu, divitiis & commodis omnibus propter Christum abdicatis, Marthæ munus in Societate sibi ultrò depoposcit, & egregiè præstitit; in alimenta Patrum (erat autem Urbe tota notissimus, & apud Principes gratiosus) eleemosynis undique corrogandis: Quæ res, Ignatium & Socios magna molestia liberavit; quippe quos in spiritualem proximorum salutem omni studio intentos, temporariæ curæ, ad eam diem, valdè impedierant. Ejusdem Petri operâ, templum etiam proprium Societas nacta est sanctæ MARIÆ à Strata, non satis amplum illud quidem, aut commodum; sed tamen in celeberrima urbis regione, & ad Societatis functiones in primis idonea: cujus loco, dum hæc scriberemus, Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III.

Pontificis maximi nepos, Ædem nomini Jesu magnificentissimam regio sumptu exstruebat. Ei templo deinde adjuncta domus est, quam hoc tempore Patres incolunt, Philippi Archinti beneficio, Salassiorum Episcopi, qui tum Pontificis vices in dioecesi Urbana gerebat, viri de Societate universa in primis optimè meriti. In eo igitur templo Ignatius, professionis lege, sex & quadraginta diebus Christianæ catechesi operam dedit è loco superiore, magnâ & assiduâ non modò plebis, verùm etiam præstantium virorum frequentiâ: prorsùs, ut quidam ex optimatibus palàm gloriarentur, beatosque se ferrent, quòd nullam omnino ex Ignatij concionibus omisissent. Agendi autem rationem sequebatur ejusmodi: Fidei præcepta, & mysteria cognitu necessaria, primùm ad vulgi captum explanabat, iterabatque, ubi opus esset, eadem sæpius: deinde opportunis digressionibus certos interim locos tractabat fusiùs, non tam ad ingenij, vel doctrinæ ostentationem, quàm ad pietatem excitandam populumque permovendum accommodatos. Idque tam veris gravibusque sententiis, tam ardenti vultu oculisque, ut divini amoris ignem undique spirare videretur, minimè fucatæ eloquentiæ vir, nec in singulas voces numerosque solicitæ, sed ingenti ani-

mo, prout impetus tulerat, sua sensa prosequentis. Itaque, perorationem ejus non ineptus populi plausus, aut stulta facundiæ commendatio sequebatur, sed alta suspiria gemitusque, & anteactæ vitæ detestatio salutaris: ut vel defixis humi oculis, tristes ac sibimet irati discederent, vel etiam illicò sese ad Sacerdotum pedes abjicerent confitendi causa, tanto cum fletu, atque singultibus, ut linguam solvere, aut vocem in verba formare vix possent.

Societas augetur, distribuuntur provinciæ.

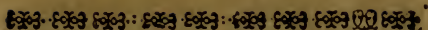
CAP. XV.

INTER hæc, Societas majorem in modum crescere, sublatisque Pontificis decreto cancellis, quos initio idem Pontifex (ut dictum est) illi probandæ præfixerat, multi certatim ad militiam spiritualem, Ignatio dare nomina. Cumque novi ordinis fama, bonusque odor instituti operis manaret quotidie, latiùs; Patres, variis orbis terræ locis, vehementer expetebantur. Itaque ab Romana domo, tanquã à Metropoli disjun-

ctissimas in regiones, civitatum Regumque invitatu, missæ coloniæ; domusque vel collegia ingenti approbatione constituta: primùm omnium in Lusitania, atque adeo in ipsamet India, sumptu ac munificentia Regum Lusitaniæ; tum aliorum pietate, in Hispania, Gallia, Germania, Italia. Sed cum aliæ pleræque nationes avidè Societatem amplexæ sunt, tum verò Sicilia & invitavit perhonorificè, & permissu Pontificis maximi acceptam, in primis copiosè ac benignè tractavit; adnitente præsertim Joanne Vega Hispano, (qui regnum illud pro Cæsare administrabat) præstanti non minùs religione quàm prudentiâ viro; cujus, etiam anteà, dum Romæ Legatus Cæsaris ageret, plurima & maxima in Ignatium & Socios, egregiæ cujusdam benevolentiæ documenta constiterant. Itaque tam latè jam fusâ Sncietate, non modò collegiis domibusve Rectores præficere, ut anteà; sed etiam Provinciales Præpositos, quos appellant, cum ampla potestate in singulas nationes describere coactus Ignatius est. Ac primùm Lusitaniæ præposuit Simonem Roterigium, deinde Hispaniæ Antonium Araozium Cantabrum, Italiæ Jacobum Lainem, Indiæ Franciscum Xaverium, Germaniæ Petrum Canisium, Galliæ Paschasium Broëtium, aliis-

que deinceps alios; Nam urbanam provinciam, nisi si quando graviori valetudine premeretur, ad extremum usque ipse administravit. Interea de Societatis universæ progressu mirè solicitus, à singulis Provincialibus per literas pensum exigere; unicuique mandare diligentissimè, quæ è re communi essent: Romæ verò, præter domesticæ disciplinæ curam, de qua dictum est, cæterasque functiones, multa & gravia quæ ad incrementum ac defensionem Catholicæ fidei pertinerent, partim cum summo Pontifice, Cardinalibus, Legatisque Principum coràm, partim etiam cum ipsis Regibus atque Principibus, per epistolas interpretes agere. Accedebat ad hæc, solicitudo ingens atque indefessus labor, in sublevandis pauperum difficultatibus; orborum, orbarumque educatione ac pudicitiâ procurandâ tuendâque; & perditis mulierculis à turpi quæstu, ad frugem & continentiam traducendis.

Variæ in Ignatium tempeſtates excitantur.

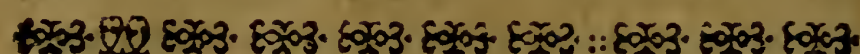
CAP. XVI.

UIBUS ille rebus, dum Chriſti cauſam agit intrepidè, multorum, ut fit, odia ſimultateſque contraxit. In iis, aulicus quidam (cujus nomini parcitur) eo tempore potens & gratioſus, cùm abductam à ſe mulierculam, quam miſerè deperibat, & in malè nuptarum, ut appellant cœnobio collocatā ferre non poſſet; ſæviore in dies concepta rabie, quam libido & amor incendebat, ita demũ exarſit, ut penè furere videretur. Ac primùm, factâ manu, feneſtras cœnobij lapidibus petere, cuſtodes infeſtare, minari: deinde in Ignatium auctorem & Socios, in circulis cœtibuſque omnia maledicta cōferre; quin etiam ex occurſu probris & contumeliis eoſdem inceſſere: deniqueꝫ ad eos funditùs evertendos, improbiſſimas in ipſorum vitam calumnias diſſipare: quæ domos primùm nobilium circumlatæ, celebratæque ſermonibus (quos partim prona in deteriùs perſuaſio, partim veſani illius artificium dolorque excitabant) ad Cardinales etiam,

atque adcò ad ipſum Pontificem pervenerunt. Igitur vulgus, ut eſt plumâ & folio levius, quos nuper ſumma cum approbatione ſuſpexerat, eoſdem repentè contemnere, & acerbiore in dies odio execrari, & ſingulorum caput, dira imprecatione defigere; prorſus ut jam non modò cum proximis agere, ſed ne pedem quidem januâ tutò efferre poſſent. Principes verò, licèt magna ex parte fictas criminationes putarent, tamen rati ſubeſſe profectò neſcio quid, quod tantæ invidiæ flammam foveret; vel immutatâ, vel certè labefactatâ in Ignatium voluntate videbantur. At Ignatius, quamvis à ſua ſuorumque conſuetudine multos abduci, non ſine rei Chriſtianæ jactura cerneret; tamen ratus mitigari hominis ferociam poſſe, primò rem diſſimulare, atque adeò officiis cum improbitate certare: deinde, ubi malum ſerpere quotidie latiùs, & ipsâ patientiâ corroborari audaciam ſenſit; non tam privato dolore, quam reipublicæ detrimento permotus, ad Summum Pontificem adiit, ab eoque ſuppliciter impetravit, ut criminum, quæ ſibi ſuiſque denuò objicerentur, acre judicium exerceretur ab Archinto Vicario, & Franciſco Michaëlio, Urbis præfecto. Ij, citatis omnibus, ad quos criminum vel ſuſpicio, vel conſcientia pertinebat, ac per di-

ligentem inquisitionem, calumniatoris fraude comperta, Ignatium & Socios non modò absolverunt latâ sententiâ, sed etiam debitis laudibus & honore verborum extulerunt, increpito valdè adversario, pœnaque proposita non levi, nisi à petulantia maledictisque desisteret; nam, ne graviùs in eum animadverteretur, Ignatio in primis deprecatore perfectum est: Ita, quæ antea semper, tum quoque Ignatij sanctitatem illustravit hominum injuria; & Deo duce, virtus ac veritas, dum violatur, effulsit. Iisdem ferè insidiis postmodùm appetitus Ignatius est à Sacerdote quodam; qui cùm domum catechumenorum administraret, ferre non poterat in ea regenda familia, majorem à loci præsidibus Ignatij rationem haberi, quam sui: Sed miser, Ignatio silente ac pro eodem orante, brevi perfidiæ pœnas dedit; atrocibus enim anteactæ vitæ sceleribus, justo Dei judicio patefactis, quæ ad eam usque diem astutè suppresserat, Sacerdotio spoliatus, & perpetuo carceri addictus est.

Regimen Fœminarum, à Societate depellit Ignatius.

Cap. XVII.

Interea Elisabetha Rosella Barcinonensis, quæ Ignatij prima literarum studia foverat, Societatis Jesu coalitæ & confirmatæ famâ commota, Romam ex Hispania contulit sese, partim ut Ignatium longo intervallo reviseret, partim etiam, ut unà cum quibusdam aliis piis fœminis, ad normam illius atque præscriptū, ageret vitam. Atque Ignatius quidem sospitem adventum mulieri de se optimè meritæ gratulatus est, & omnia officia detulit, quæ salvo religionis instituto præstare posset; curam verò fœminarum suscipere sese negavit posse, plurimis gravissimisque occupationibus impeditum. At illa nihilominus instare; sanctissima veteris amicitiæ jura testari, postulati æquitatem obtēdere: Denique ubi magis magisque obfirmatum vidit Ignatium, ad aulicas confugit artes; atque ut erat nobili nata loco, per viros principes facilè tenuit, ut Pontifex maxi-

mus Ignatio munus idipſum, quod recuſabat, injungeret. Sed ea res magnum in Societatis commodum vertit, præter ſpem; ac noſtros non ſolùm in præſens, verùm etiã ìn poſterùm à tam periculoſa provincia liberavit. Etenim Ignatius, Pontificis juſſu, ea procuratione ſuſcepta, paucis diebus tantam difficultatem ac laborẽ ſenſit, dum querimonias mulierum audire, ſuperſtitiones evellere, inanibus & curioſis quæſtionibus reſpondere identidem cogitur; ut penè plus ei negotij paucæ feminæ, quàm Societas univerſa faceſſeret. Itaque licèt Eliſabethæ, pro ejus in ſe promeritis, gratificari admodum cuperet; tamen reputans apud ſe, quantum ex hujuſmodi tricis detrimenti reſpublica pateretur, ſimul etiam cogitans fore, ut harum exemplo, aliæ deinceps religioſæ mulieres virgineſve, idem à Societate in poſterùm expeterent; nequaquam ignarus quàm periculoſa & ſuſpicionibus plena ſit ea conſuetudo; privati officij rationem poſthabere communi utilitati, ac totũ hoc genus adminiſtrationis, à Societate prohibere, omni ratione conſtituit. Igitur adhibita (quod in omnibus gravioribus cauſis faciebat) præparatione diligenti, imploratoque per iteratas preces & hoſtias cœleſti præſidio, ad Pontificem acceſſit, verbiſque ſupplicibus demonſtravit,

ex onere ſibi nuper impoſito, quàm exiguo cum fructu, quantum laboris ac moleſtiæ pertuliſſet; ea ipſa re monitum, quàm aliena ſit à Societatis inſtituto, ejuſmodi præfectura; petere ſe & orare, ut non ab illis modò, ſed ab omnibus in perpetuum fœminarum collegiis gubernandis, immunem Societatem eſſe jubeat; non defuturos aliorum ordinum idoneos homines, qui id munus libenter & cum fide obeant: ſibi quidem & ſuis provinciam videri minimè accommodatam: neque verò æquum eſſe, qui ſeſe ad omnium gentium auxilium, ſine ulla regionum aut locorum exceptione, CHRISTI Vicario mancipaverint, eorum operam & induſtriam, non ſine gravi communis rei damno, paucis regendis mulierculis implicari. Quibus rationibus ita permotus eſt Pontifex, ut ſupplicanti, omnia largè ac prolixè conceſſerit. Itaque Societati ab ejuſmodi munere vacatio in perpetuum data, ejuſque vacationis auctoritas teſtata eſt trinis deinde literis Apoſtolicis, quæ tempore procedenti magno uſui fuêre noſtris hominibus, ad ejus generis pericula & moleſtias abigendas.

Honoribus in Societatem noſtram Ignatius aditum obſtruit.

CAP. XVIII.

ATQUE iis difficultatibus perfuncta Societas, proſperum Dei beneficio curſum tenere videbatur, cùm nova rursùs in eam coorta tempeſtas eſt, eò quidem gravior & periculoſior, quò in ſpeciem lenior blandiorque. In iis, qui per Germaniam variis locis Domini vineam excolebant, Claudius Jaïus, è primis Patribus unus, virtutem & ſanctitatem ſuam, cùm genti univerſæ, tum Romanorum Regi Fernando, ita probaverat, ut eo Rex nullum prorsùs ad curandas animas atque ad paſtorale munus aptiorem exiſtimaret. Is pro ſua ſapiētia cùm præclarè intelligeret, regni cauſam, cum cauſa religionis ita eſſe conjunctam, ut quantum de catholica religione detraheretur, tantum de obſequio multitudinis, & de imperij majeſtate decederet; contra ſævientem eo maximè tempore Lutheranam peſtem, velut unicum remedium, quàm optimos animarum paſtores & Epiſcopos, omni diligentia con-

quirebat. Igitur vitâ functo per eos dies Tergestinorum Episcopo, quæ civitas est Istriæ, (cui tum provinciæ, quam dixi lues, propter vicinitatem Germaniæ, imminebat) circunspectis diligenter omnibus & personis & rebus, denique Ecclesiam illam Claudio Jaïo perspectæ sibi virtutis & doctrinæ viro, tradere ac demandare constituit. Sanè, ut vulgò expetũtur hujusmodi Sacerdotia, minimæ timendum videbatur esse, ne delatum ultrò præsertim honorem, Claudius repudiaret: siquidem Tergestina cathedra, cùm in primis ejus regionis ampla & honorifica est, tum verò (quod potissimùm hodie quæri solet) vectigalibus haud sanè contemnendis instructa. Veruntamen Rex, ne quid inscio Glaudio, cum Pontifice maximo ea de re transigeret; primum omnium literas ad ipsum Claudium dat, Tridenti, per id tempus rei Christianæ causâ commorantem, ac nihil cogitantem minùs; quarum erat sententia, Tergestinum gregem, orbum spirituali Custode, circumquaque frementibus lupis, in maximo versari discrimine; dignam esse vigiliam charitate Jaïj, studioque hominum servandorum; petere se, ut si à Pontifice maximo, id ei muneris onerisve imponatur, ne recuset subire, & populo utilem, & sibi gratam operam vehementer fo-

re. Perculsus inopinata re Jaius, primò exhorruit; non quòd detestandum quid sibi oblatum putaret; sed quòd Episcopus, quà curam gerit animarum, divinam penè virtutem & omnibus numeris absolutam postulet sapientiam: quà gradus honoris est (& quidem ad continendam in officio multitudinem ferme cum splendore opibusque conjunctus) à spiritu humilitatis, ac paupertatis, quem profitetur Societas IESU, vehementer abhorreat. Deinde, ut sese ex pavore collegit; fusus in preces lacrymasque, etiam atque etiam obtestatus est Deum, ut ab se tantum discrimen averteret; neu se primùm quasi janitore, speciosos titulos honoresve in Societatem, ad id tẽpus intactam invehi sineret; tum rescripsit ad Regem, multis rationibus ei suadens, ut tam honorifico judicio decoraret alium digniorem; longè imparem suam imbecillitatem esse, oneri: ac demùm ita conclusit epistolam, ut omissis ambagibus, quod petebatur, præcisè negaret. Quæ res jam satis incensum studium Regis, multò vehementiùs inflammavit, quòd ita statueret, tantam in summa virtute & eruditione modestiam, nequaquam privatæ vitæ quasi tenebris delitescere, sed in editissimo fastigio, ut luceret omnibus, collocari oportere. Ergo cum ex literis Claudij diffideret, ullis

aut precibus aut promiſſis flecti ejus animum poſſe; per Pontificem ipſum, inconſulto ultrà Claudio, rem conficere ſtatuit. Ad eum igitur quàm accuratiſſimè ſcripſit, quanto in periculo Tergeſtina civitas verſaretur Epiſcopo deſtituta: ſe quidem pro ſua parte diligenter circunſpexiſſe, quem nominaret aptum ei muneri, nec ullum inveniſſe aptiorem Claudio Jaïo, Societatis JESU Presbytero, cujus innocentiam doctrinamque exquiſitam, plurimis rebus eſſet expertus; ſed fruſtrà per litteras tentaſſe ejus animum, in ſtudio Chriſtianæ humilitatis ita defixum, & ab honorum inſignibus admittendis uſque adeò alienum, ut niſi pro poteſtate cogatur, nulla ſit ſpes laborantis illius Eccleſiæ tam opportuno præſidio ſublevandæ; Proinde ſuppliciter ſe etiam atque etiam orare & obſecrare, ut Claudium pro imperio jubeat, delata ſibi gubernacula munuſque ſine tergiverſatione recipere, quoniam ut quiſque de ſe ipſe minimè alta ſentiat, ac proinde ſtudiosè lateat, ita Eccleſiaſticis functionibus & ipſo Epiſcopatu digniſſimus ſit. Hæc igitur, & alia id genus multa, ad Pontificē, & ſimul Didaco Laſſo mandat oratori ſuo, ut idipſum & cum Pontifice, & cum quibus opus fuerit, quàm diligentiſſimè curet, prorſúſque conficiat. Ejus rei fama cum

per

per aulicos quosdam ad Ignatium pervenisset; primò haud ita sanè commotus est: nam & Claudij constantiæ & Pontificis æquitati ac sapientiæ confidebat, & ejusmodi petitiones jam antè Societas, Deo adjutore, non semel eluserat. Veruntamen, ut quid esset rei clariùs cerneret; continuò Bernardinum Maffeium (qui tum erat Pōtifici ab epistolis, ac postea in Cardinalium numerum cooptatus est) ultrò convenit, ac totâ de re familiariter pro amicitia sciscitatur. Ille haud sanè gravatè ipsam epistolam Regis ostendit, ad Pontificem summis cum Claudij laudibus & vehementi contentione perscriptam; quâ lectâ confestim Ignatius eadem de causa, ad Regis oratorem Didacum Lassum adit, qui litteras item ad se propriè datas demonstrat, & quidem magna ex parte ipsius Regis chirographo, etiam atque etiam postulantis mandātisque, det operam, ut Episcopatus ab se in Claudium collati, primo quoque tempore, auctor fiat Pontifex maximus, ejusque auctoritatis diploma ritè confectum ad se transmittat. His cognitis Ignatius, ubi tam iniquo loco rem vidit esse, pertimuit; sed ita, uti nequaquam animo caderet: ac licèt se talibus adversariis longè imparem sciret esse, tamen fiduciâ numinis, omni ope sibi contra ni-

tendum existimavit. Atque in præsentia Didaco suadere conatur, ut ab actione, rationi Societatis tam aliena desistat ipse, & simul ab ea mente Regem aliquo pacto deducat. Quibus verbis cum nihil proficeret, quin potiùs ab homine rideretur; domum regressus, quàm intentissimas preces & sacrificia de more suis indixit: deinde nactus opportunitatem, facilemque aditum, Pontifici demonstravit quanto res ea damno esset futura & Societati nostræ privatim, & Ecclesiæ universæ communiter. Non quòd dignitatis gradus ac tituli ipsi per se mali atque improbandi sint, quippe ad Ecclesiam regendam & ordinum discrimina retinenda inducti divinitùs: sed quòd & perfectos viros requirant, quales pauci admodum omnibus sæculis exstiterint, & insuper ab hujus minimæ Societatis instituto valde alieni esse videantur. Etenim quibus artibus, quove spiritu excitata & conflata sit, eodem profecto alendam & cōservandam esse, non amplitudinis & splendoris nimirum, sed humilitatis & parcimoniæ. Quod si aditus in Societatem honoribus pateat, multum utique de vera charitate imminutum iri, quæ nihil omnino habet in vita propositum, nisi unius gloriam Dei. Nam (ut sunt hominum ingenia) & complures fortasse

ad hanc religionem accessuros, opum cupiditate magis, quam divini obsequij studio: & qui nuper adscripti sint, magnitudine laboris, & disciplinæ asperitate defatigatos, ut primum præsentis præmij cómodum affulserit, mutato repente cursu, novæ spei valificaturos. Atque ut maximè in officio cuncti persistant; tamen nisi præsenti jacturæ eatur obviam, sine dubio Societati exitialem (quod Deus averteret) exitum imminere. Id adeo vel inde facilè perspici posse, quod paucis illis annis, quatuor viris ex ea familia præcipuis, totidem Episcopatus delati sint; quos nisi fortiter ab sese Patrum virtus & constantia rejecisset, videlicet alio deinceps atque alio dilabente, brevi miseram Societatem ipsis luminibus carituram fuisse. Atque hæc, quod privatim ad conservationem ipsius Religionis attinet. Jam, si communem spectemus utilitatem, nemini dubium esse, quantum ex ea re detrimenti, res publica perceptura sit. Nihil enim omnibus ætatibus æque deplorandum fuisse, atque in tanta messis copia, tantam operarum inopiam: atque ex ea ipsa paucitate, qui uni cuipiam agro addicti affixique sint, longè minùs utique perficere, quàm qui Apostolico ritu soluti ac liberi, omnes Ecclesias pervagentur, ad eamque potissimùm rei-

publicæ Christianæ partem sublevandam accurrant, quam maximè laborare cognoverint. Præterea, ad faciendam populis fidem, & animos permovendos, nihil esse efficacius vitæ ac morum exemplo. Itaque adhuc Societatem (absit verbo invidia) Ecclesiæ non mediocriter profuisse, propterea quod minimè ab ejus dictis facta dissenserint; nunc autem, si ad id fastigium extollantur Patres, quomodo fieri posset, ut apud multitudinem inſciam arcanorum, ambitionis ac levitatis crimen effugiant? qua porrò fronte, quo vultu, repente aucti ac decorati ipsi honorum insignibus, de imitatione CHRISTI, de fugienda gloria, de voluntario sui contemptu ac submissione verba facturi sint? Hisce, aliisque de causis, Pontificem maximum etiam atque etiam obtestari atque obsecrare, ut quam Societatem primus auctoritate & benignitate sua confirmaverit, ornaverit, auxerit; eandem ab omni suspicione incommoda velit esse liberam, suaque in eam beneficia tam periculoso præsertim tempore tueatur. Audit Ignatium Pontifex perbenigne, ut solebat; sic tamen, ut integritatem hominis admiraretur potiùs, quàm consilium approbaret. Itaque collaudatâ initio, ipsius fide ac probitate, sensim flexit orationem; & contra senten-

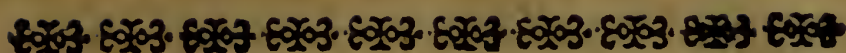
tiam Ignatii, cùm alia multa disseruit, tum verò ex veteri oraculo: *Cor*, inquit, *Regis in manu Domini*: quasi diceret, in Claudio eligendo, tantam Fernandi Regis contentionem plane divinitùs extitisse; ac proinde clariorem esse Numinis voluntatem, quàm ut obsisti ultrà oporteret. Quæ cum Ignatius graviter ac dolenter accipere videretur; Pontifex, qua erat lenitate, ne Dei famulum, tristem ac mœrentem ab se dimitteret, ad extremum jubet illum super ea re ampliùs consultare, precesque ad Dominum fundere; se quoque idem esse facturum. Interea Didacus Orator negotium urgebat acerrimè. Jamque instabat dies, quo die in Senatu de Tergestina Ecclesia referendum erat. Qua re Ignatiùs cognitâ, confestim Cardinalium penè omnium domos, quarum erant multæ longis intervallis inter se disjunctæ, ingenti diurno & nocturno labore cirumiit, singulis eadem illa fere proponens, quæ paulò antè Pontifici maximo. Sed videlicet eorum mentes jam ante occupaverat Orator. Itaque mirè obfirmatos offendit in Claudij electione approbanda; partim quòd tanti Regis voluntati faverent; partim etiam quòd Vigiles & Custodes, Claudij maximè similes, tam formidoloso tempore, in Ecclesiæ propugnacu-

lis atque speculis ipsimet collocandos putarent. Hac quoque spe dejectus Ignatius, unum reliquum videbat esse remedium, si Fernandum ipsum Regem à suscepto consilio per litteras avocaret, quem pro ipsius pietate virtuteque, ita in se suosque animatum noverat, ut minimè dubitaret, quin cognita re, salutem Societatis, Tergestinorum rationibus antelaturus esset. Sed ne illa quidem ratio habebat exitum: quippe insequenti luce, de Tergestina cathedra Senatus erat futurus. Ignatius igitur exclusus angustiis temporis, nunquam intermissis ad Deum precibus, quasi ad extremum in rebus humanis perfugium, sese contulit ad Margaritam Austriacam Cæsaris filiam, de qua suprà dictum est, fœminam, per id maximè tempus, gratia & opibus florentissimam. Hanc pro spirituali necessitudine, (erat enim illi à confessionibus) edoctam, quanto in periculo Societas esset, infinitis precibus obsecrat, uti Societatis causam in se recipiat, & imminentem relationem, auctoritate suâ interpositâ tandiù differat, quoad Regem ipse per epistolam alloquatur, & ab eo responsum accipiat. Fecit illa quod rogabatur, & illicò datis ad Pontificem codicillis, optatam dilationem impetravit. Ea demum res, aliquid laxamenti dedit Ignatio: etenim spa-

tium nactus, ad Regem ſcripſit literas deprecationis & querimoniarum plenas; illum etiam atque etiam per Chriſtum obſecrans, ne Societatem nuper ad gloriam Dei tanto labore conflatam, ſine cauſa perditum iret; non ita de ipſius Majeſtate, regniſque, & ſe & ſocios eſſe meritos, ut ab eo, nulla eorum exiſtimationis, famæ, ſalutis denique ratio habenda eſſet: Non defore idoneos viros qui rem Tergeſtinam capeſſant; ſineret modò ſui ordinis homines, quâ cœpiſſent paupertatis & humilitatis viâ, ad Chriſti gloriam & ſalutem animorum, ſine offenſione pergere: Id ſi (ut ſperabat) permitteret; ſeſe & ſocios immortali beneficio Regi obſtrictos fore, preceſque pro ipſius Majeſtâte ſaluteque nunquam intermiſſuros. Hiſce, aliiſque id genus, incenſis officij religione rationibus preciburſque minimè reſtitit Rex: & quanquam invitus, tamen ſuis rationibus, amicorum utilitati poſthabitis, quod vix fieri videbatur poſſe, per epiſtolam juſſit Oratorem ſuum, ab inſtituta vel potiùs penè confecta actione deſiſtere. Quæ res vulgata, & Pontificem maximum facilè in Ignatij ſententiam adduxit, & Ignatium ipſum ac Socios affecit ingenti lætitia. Itaque & in poſterum ſupplicationes decretæ, & in præſentia ſolemnis

hymnus, in gratiarum actionem publicè persolutus est. Ac pari deinde constantiâ, sese Ignatius idem opposuit, cum nostris hominibus pinguia Sacerdotia, quibusdam verò Cardinalatus etiam deferretur, ac nominatim Francisco Borgiæ, Hispano dynastæ, qui amplissimis in eo regno perfunctus honoribus, divino instinctu, post uxoris obitum, rebus mortalibus valere jussis, & sponte deposito Gandiensi Ducatu, magnâ hominum admiratione, Societati se addixerat. Quanquam in Æthiopica legatione, quæ postmodùm Lusitaniæ Regis Rogatu, à summo Pontifice nostris injuncta est, cùm ad eam functionem, Ecclesiasticæ dignitatis insignia & honorum tituli necessariò quærerentur, imperanti pro potestate Vicario Dei, resisti non potuit: Præsertim cùm periti rerum æstimatores argutè conjicerent, novam hanc manum, non ad opes & copias, verùm ad labores & aperta vitæ pericula destinari.

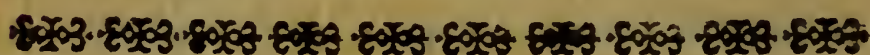
Confirmatur à Julio III. Societas.

CAP. XIX.

OST hæc, Paulus III. Pontifex maximus, ſenio curiſque confectus, è vita migravit; comitiaque novo creando Pontifici, in magna ſtudiorum ac voluntatum varietate, in aliquot menſes extracta ſunt. Quo ipſo tempore cùm Urbs, ut in diuturno interregno, annonæ difficultate vehementiſſimè laboraret, noſtriſque numero in dies auctis, extrema fames adeſſe videretur, Ignatius, cùm aliorum, tum præcipuè ſacri Collegij Cardinalium eximiam in ſe ſuoſque benignitatem expertus eſt: quippe in ſummis occupationibus, Patres Auguſtos, pia noſtrorum hominum recordatio ſubiit: communique conſilio ad eorum inopiam ſublevandam, non levis pecuniæ ſumma ex ipſo Conclavi tranſmiſſa eſt: enixè in primis favente atque adjuvante Rodulpho Pio Carpenſi, quem Ignatius jam antè ſibi, Sociiſque, Patronum ac Protectorem, ut appellant, è ſummi Pontificis auctoritate delegerat. Ac rebus diu multumque agitatis,

Pontifex denique declaratur Julius eo nomine tertius, qui, quòd in Synodo Tridentina Legatus, Fabrum, Lainem, & Salmeronem Theologos Apostolicos familiariter noverat, multaque tum ex iis, tum ex aliis de Societatis instituto didicerat; Ignatio supplicanti multa in Societatis incrementum ac rem, admodum liberaliter tribuit; nec enim solùm prioris Pontificis de Ordine nostro judicia & acta, firma rataque voluit esse; verùm etiam eundem Ordinem novis insuper ipse testimoniis atque decretis ornavit. Cujus rei, publica diplomata exstant verbis amplissimis.

Magistratu sese abdicare conatur Ignatius.

Cap. XX.

HIS CE rebus ita peractis, cùm satis in præsentia, communi rei consultum esse videretur; Ignatius, qua erat humilitate, vigiliam suam alteri tradere, seque Generalatu omnino abdicare constituit. Igitur Patribus, quotquot communis rei commodo potuit, Romam evocatis; cùm in consilium convenissent, ne, ut olim, sibi fortè coram dicenti re-

clamaretur, per epiſtolam deſertis verbis expoſuit, ſe, qui vitia noſſet ſua, & initio invitum, atque adeò coactum, Societatis gubernacula recepiſſe, & nunc graviore etiam valetudine ætateque, multo minùs idoneum eſſe tanto muneri, proinde per Chriſti Domini ſanguinem petere atque obteſtari ſeſe, ut ſine ullo ſui reſpectu, communi utilitati proſpiciant, & quamprimùm ſibi ſufficiant virum & animo & corpore firmiorem. Id, quò liberiùs faciatis, inquit: Ego in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, unius Dei ac Creatoris mei, depono Generalatum ſimpliciter & abſolutè, meque abdico hoc munere, privoque: & omnibus animæ meæ viribus obſecro, tum Profeſſos omnes, tum ſi quos profeſſi adhibere ad hanc deliberationem volent, ut huic meo tam juſto deſiderio faveant, piamque oblationem libenter admittant. Hâc epiſtolâ recitatâ, magnus animorum motus eſt factus, cùm partim viri modeſtiam ac ſubmiſſionem ſatis admirari non poſſent, partim etiam pro ſe quiſque metueret, ne quis alius fortaſſis Ignatij voluntati aſſentiretur. Verùm, ut ad ſuffragia ventum eſt, idem planè conſenſus omnium in eo retinendo exſtitit, qui olim fuerat in eligendo: & enixè petenti, præcisè negatum. Denique per internun-

tium jussus Ignatius alia omnia cogitare: etenim se quidlibet potiùs, quàm alium gubernatorem ipso vivente passuros. Atque hæc communiter: dimisso deinde cœtu, privatim singuli cum eodem expostulare, quòd ab incœptis desistere, quòd vixdum constitutam Societatem, omnique custodia egentem, quasi durus pater teneram adhuc filiam deserere conaretur. Pergeret porrò, & publicam rem ordinaret, legesque perscriberet: Deum, cujus manus alligata non sit, in posterum quo que, sicut anteà, piis ipsius conatibus adfuturum. Itaque Ignatius, quamquam invitus, & religiosæ quietis vitæque privatæ avidissimus, tamen ne minùs dicto audiens videretur esse, Patrum auctoritati ac precibus denique cessit, seque ad institutum opus legum scribendarum, quàm diligentissimè retulit. Ac primùm, unius Dei gloriâ saluteque animorum sibi propositâ, Societatem universam, quò faciliùs administratio tota constaret, certas divisit in classes: providitque, quantum ingenio & cogitatione assequi valuit, cùm ut cæteris vitiis, tum verò ut ambitioni & avaritiæ, quæ duæ perniciosissimæ sunt mortaliũ pestes, omnino obstrueretur aditus: veræque humilitati & paupertati, quàm maximus & maximè diuturnus honos ab omnibus ha-

beretur. Ad hæc, rationem præpositi Generalis creandi, necnon privatam ac publicam disciplinam, quæque alia cœtibus hominum regendis usui solent esse, præscripsit. Nec modò majora, sed minora quoque ministeria curationesve, certis legibus ac præceptis, quàm accuratissimè persecutus est. Has deinde leges, quanquam longo tempore, summaque cura elaboratas & conditas, non tamen continuò pertulit, sed per idoneos homines tota Societate promulganda, curavit, ut usu ipso & magistrâ rerum experientiâ probaretur, satisne ad Societatis propositum, atque ad Apostolicam instituti formulam convenirent. Neque antè ratas fixasque voluit esse, quàm in proximo conventu Patrum totâ re agitatâ & planè perspectâ, legitimè sanciretur: Iisdemque Patribus deinceps addendi, moderandi, immutandi, ac demendi, prout expedire videretur in Domino, plenum jus ac liberam potestatem reliquit.

Societati in Hispania valde laboranti succurrit.

Cap. XXI.

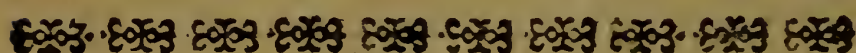
PER idem tempus Societas, videlicet ne lætiore successu intumesceret, vel ad otium ignaviamque delaberetur, variis in Europæ regionibus divino permissu vehementer exercebatur, idque partim ab invidis & obtrectatoribus, partim etiam ab iis, qui temporibus ita periculosis, tam insolitam concionum frequentiam, tam assiduam Sacramentorum administrationem, & reliqua instituti nostri munera, genusque doctrinæ suspectum haberent. Quo in numero, in aliis provinciis alij, sed in Hispania, vel accerrimus nostrorum insectator exstitit Joannes Siliceus Archiepiscopus Toletanus. Is cùm à cæteris Societatis nostræ ministeriis valdè abhorreret, tum Exercitiorum Spiritualium, quibus nostri eo tempore vel maximè in erudiendis hominibus utebantur, nomen ipsum pati non poterat. Compluti verò, in sua diœcesi, piorum civium liberalitate Collegium Societatis JESU

repentè excitatum, quò academia illa penè tota conflueret, ita ægrè ferebat, ut de nostris è sua ditione pellendis, toto animo dies noctesque cogitaret. Sed cùm in ipsos palàm impetum facere vereretur, partim spectatâ vitæ innocentiâ, partim etiam virorum principum gratiâ, & summi (quod caput est) Pontificis auctoritate subnixos; iracundiæ suæ fulmina in populares suos, familiares nostros, apertè contorquet. Ac primùm, quòd è suo clero complures nostra disciplina ac meditationibus imbutos esse cognoverat, edicto minaci, juris in Ecclesia Toletana dicundi potestate privat Sacerdotes eos, qui è nostra formula spiritualibus exercitationibus operam dedissent; deinde, præsenti anathematis pœnâ propositâ, vetat in academia Complutensi omninò quenquam à nostris hominibus Ecclesiæ Sacramenta suscipere. Quæ res, útpote insigni infamiâ, varios illico rumores hominum, Hispaniâ penè totâ commovit: cùm alij nostrorum acta, mores, instituta defenderent; alij contrà, non sine gravi aliqua certaque ratione tantum Antistitem ita de Societate statuisse disputarent. Nostri, quamvis Dei clementia & conscientiæ testimonio freti, re tamen tam atroci, tamque inopinata perculsi, angebantur animo; neque tam

ignominiâ ſuâ, quàm Eccleſiæ damno permoveantur, quod ex tanta hominum alienatione, tantiſque calumniis imminere neceſſariò videbatur. Itaque cùm obſecrationibus, & ſacrificiis, & voluntaria corporum caſtigatione, cœleſte Numen, de more propitiaſſent; per communes amicos Archiepiſcopũ docent, nihil ab ſe vel contra Eccleſiæ rem, vel contra ipſius Archiepiſcopi dignitatem eſſe commiſſum, cur in rebus divinis occupati, & nihil niſi Dei gloriam & proximorum ſalutem ex Apoſtolica auctoritate quærentes, tantis injuriis affici, præſertim indictâ causâ, debuerint. Si quid ſecùs ab inimicis, ad eum delatum ſit, ſe ad purganda crimina, atque ad omnem ſatisfactionem in Domino paratos eſſe; tantùm ab eo ſuppliciter petere, uti conceptam iram, ad cauſam uſque cognitam, pro ſua ſapientia ac pietate ſuſtineat. Cùm ille nihil idcircò de acerbitate remitteret, ſatiſque appareret, noſtri nominis odium, altiùs in ejus animo inſediſſe, quàm ut evelli aut mitigari ulla ratione poſſet; Ignatij voluntatem atque conſilium per literas quàm primùm exquirunt. Ille, circunſpectis rebus omnibus, Deumque per ſe, ſuóſque enixé precatus, ut ea res ad ipſius gloriam, ſalutemque animarum, bene ac feliciter eveniret; ſine ulla dubita-

tione, si Archiepiscopus incœpto persistat, jubet Nostros, ad consilium Regium provocare; literas Apostolicas proferre: Societatis causam cum Christi causa conjunctam æquè moderatè ac fortiter agere. Ipse interea ad Pontificem adit supplex, Archiepiscopi factum exponit, summi tribunalis opem & auctoritatem implorat, sine ulla tamen graviore querimonia, vel exaggeratione verborum. Ac Nostri quoque in Hispania, ex Ignatij præcepto, rem ad consilium deferunt, Pontificia diplomata, & jura Societatis legitima ostendunt, obseptum sibi aditum ad proximos adjuvandos expostulant. Quæ cum nullâ ipsorũ culpâ ab Archiepiscopo acta esse constaret, eum denique exitum habuit res, ut & Regij consilij decreto, & acri Pontificis objurgatione, Archiepiscopus edicta sua revocare, nostrosque omni molestia atque ignominia liberare coactus sit. Quæ res lætitiam bonis omnibus attulit eò majorem, quò magis de nostra existimatione ac fama soliciti fuerant. Atque haud ita multò pòst, Archiepiscopo vitâ functo, Nostri à Toletana civitate benignè invitati, & in iis ipsis ædibus publicè collocati sunt, quas idem Archiepiscopus paulò antè, clericis quibusdam ædificaverat, ut ab iis qui Divinam Providentiam, ex re-

rum humanarum eventis obſervant, non ſine cauſa animadverſum fuerit, omnes tanti Præſulis in Societatem impetus & conatus, eò denique recidiſſe, ut cùm maximè noſtros, opinionis errore deceptus, ex univerſa Hiſpania pulſos cuperet, tunc ipſe, in ſua Toletana metropoli, domum illis exſtrueret, ornaretque. Ejuſmodi fuit igitur Hiſpanienſis illius procellæ tranſitus. Ac pari felicitate in aliis quoque provinciis coortæ in nos tempeſtates, Ignatij lenitate, prudentiaque, ſedatæ ſunt: ac Dei beneficio ubique ferè Societas, majora in dies incrementa capiebat.

De Julij III. Obitu, & de Marcelli II. in Ignatium noſtroſque benevolentia.

Cap. XII.

INTER hæc Julius, anno Pontificatus quinto demoritur; cui Marcellus Cervinus Politianus, ingenti bonorum omnium gaudio ſuffectus eſt: Quidquid enim erat ſpei de publicis rebus, id penè totum, ejus Pontificatus annis vulgò deſponderant. Ad hunc Ignatius pro veteri familiaritate, cùm

adorandi & gratulandi causa venisset; arctè amplexatus hominem Pontifex, & suavissimè exosculatus, multa cum eo inambulans, de fidei Christianæ propagatione, deque restituenda Ecclesiastica disciplina seriò contulit: atque ob idipsum, nonnullos ab eo petiit viros, quos haberet apud se consilij causâ. Cæterùm in primis dilexit Jacobum Lainem & Martinum Olavium, quorum videlicet utriusque virtutem ac sapientiam optimè noverat: Nam de Francisco Xaverio, cujus fama rebusque gestis valde permovebatur, jam antè exoraverat, ut illum omnino Romam ex India revocaret: quòd tanti viri videndi, ruendique in ejus amplexum miro quodam desiderio teneretur: Quinetiam nostros, quotquot ea tempestate Romæ versabatur, ad se in palatium adduci jusserat: quòd hasce copiolas recensere, & singulos coràm, quasi bonus Imperator, milites vellet inspicere: Denique multis de nostra Societate verbis ultrò citróque habitis: Tu bellatores, inquit Pontifex, confice; nos utemur. Cùm ab eo congressu, aliisque deinde colloquiis, lætus admodum discessisset Ignatius, & optima spe Societatem implesset, brevi ea lætitia cunctis evanuit. Siquidem Marcellus altero & vicesimo die quàm Pontifex declaratus fuerat, febri extinctus, ingenti

omnium luctu Christianam rempublicam orbam ac debilitatam reliquit.

Ignatij obitus.

Cap. XXIII.

SUccessit Marcello Paulus eo nomine quartus, qui cum propter nonnullas interpositas offensiones, acerrimus nostri Ordinis inimicus fore putaretur, hominum opinionem longâ fefellit. Nam & in Ignatium ipsum, cunctis admirantibus, perhonorificum sese præbuit, & Societatem multis rebus decoravit auxitque, & nostrorum hominum operâ maximis in rebus Ecclesiæ, plurimùm usus est, & de fundando collegio seu academia, quam in Urbe Ignatius magno reipublicæ Christianæ bono instituerat, seriò cogitavit. Hunc Pontificem inter, & Philippum Catholicum Regem, exorto gravi & periculoso bello, quod brevi deinde compositum est; cuncta misceri, compleri armatis Urbs, tympanorum ac tormentorum horrifico strepitu omnia personare; pacis artibus parum admodum loci esse. Quocirca Ignatius partæsus tempo-

rum, & Societatis rebus utcunque compositis, contemplandi studio secessit in villam, quam non longè ab æde sanctæ Balbinæ, ad Thermas Antonianas, in usum præcipuè Romani Collegij, amicorum benignitate nuper exstruxerat. Ibi, vel tectorio novi operis malè acceptus, vel urgente jam senio, lethalem in febrem incidit; sic, ut cùm ejus intima urerentur præcordia, nullus in facie pallor, nulla in toto corpore signa mortis existerent: tantùm insolita quædam lassitudo in membris ac motu apparebat. Itaque domum relatus, in lectulo collocatur. Accersiti confestim medici, bono animo jubent nostros esse. At ille cùm sibi ultimum diem instare sentiret, mirantibus cæteris, misit qui à summo Pontifice, sibi decedenti, salutarem expiationem & indulgentiam, ritu catholico precaretur. Deinde cùm ad multam noctem de more vigilasset, quin etiam nonnulla cum domesticis in rem Collegij transegisset; sopori se dedit: itemque qui aderant, cubitum dicessere, nihil admodum periculi suspicantes. At ecce manè postridie, duo è fratribus, ejus vitæ quotidianæ administri, cubiculum visendi Patris causâ introëunt; ad lectulum sensim accedunt, ac præter omnium opinionem, vitali spiritu penè defectum offendunt.

Accurritur illicò ad Socios, alij ad medicum advolant: alij interea ad refocillandas vires (ut assolet) jusculum porrigunt: quibus ille cùm nihil jam opus esse dixisset, JESUM intermortuis vocibus identidem appellans, placidissimè efflavit animam, horâ post solis ortum primâ, feriâ sextâ, pridie Kalendas Augusti, anno post Christum natum M. D. LVI. Qui verò ad Pontificem pridie sub vesperam fuerat destinatus, quòd nihil tale metueret, re in proximam lucem dilata, cùm quod volebat, statim impetrasset libente Pontifice, & verbis amicissimis Ignatium prosequente; graviter deinde semet incusans, tempori non occurrit. Defuncti corpus tum inspiciendi, tum exenterandi causa dissectum, summam viri abstinentiam & sobrietatem liquidò comprobavit: Siquidem & stomachus venterque prorsùs inanis, & præ siccitate diuturna mirè contractus apparuit; & jecur ea ipsa de causa ita obduratum aridúmque, ut penè lapidesceret. Sanè Realdus Columbus, egregius ea tempestate Sector, qui aperiendo interfuit, in hepatis venâ, quæ Porta dicitur, lapides tres, sese invenisse testatur in suo de Anatomia libro: ut pro miraculo non levi habitum sit, vitalibus adeò affectis, ac propemodum

exustis, hominem tandiu vivere potuisse, præsertim hilari semper eodemque vultu exequentem Præpositi Generalis officia & munera. Mortuus est autem anno ætatis quinto & sexagesimo, suæ conversionis ferme trigesimo quinto, confirmatæ verò Societatis sextodecimo: Quam ille tam exiguo temporis intervallo, tam longè latéque propagatam reliquit; ut jam tum ab ipso constitutæ numerarentur provinciæ duodecim, & in iis varia nostrorum domicilia fere centum. Vulgatâ ejus morte, ingens confestim hominum concursus visendi causa, domum est factus, atque hi manus, hi pedes certatim exosculari: alij rosaria, quæ vocantur, applicare corpori, multi etiam pilei vestiumve, quibus uti consueverat, frustulum aliquod enixè rogare: quibus tamen modestiæ gratiâ nihil à nostris est datum. Corpus in eodem cubiculo, ubi expiraverat, biduo fermè servatum, Sabbatho sub vesperam inclusum arcæ, post exequias mirâ populi frequentiâ celebratas, in templo nostro ad dextrum latus aræ maximæ humatum est. Ac statim præsentem opem ex Ignatij patrocinio Nostri sensere. Non enim, ut multi putarant, orba tali parente Societas, mœrori se dedit, aut concidit: quin imò ste-

têre animis Patres; perque omnes ordines insolita quædam suavitas spiritus & mentium vigor, ad subeundos CHRISTI causa labores, & cœpta strenuè promovenda, pervasit.

LIBRI SECUNDI FINIS.

SANCTI IGNATII VITÆ

LIBER TERTIUS.

HActenus Ignatij toto vitæ curſu propoſito, nunc præcipua quædam de ipſius factis, dictis, ac moribus, & quidem quò magis in promptu ſint, per ſpecies exequemur: Ac primùm de Studio precandi meditandique, qua laude in primis Ignatius floruit.

De Orandi aſſiduitate, & ſtudio Pietatis.

CAPUT I.

INITIO converſionis, ut antè diximus, precandi contemplandíque cauſa, magnam ſibi vim intulit, partim in rerum caducarum, quibus aſſueverat, vitanda recordatione; par-

tim etiam in ſcrupulorum moleſtiis abigendis. Procedente deinde tempore, cùm magis in dies à contagione corporis, Deo adjutore, ſe abſtraxiſſet; tantam ejus generis facultatem adeptus eſt, non modò ut è cœli ſiderúmque aſpectu, quo maximè capiebatur, ſed etiam ut ex intuitu floris, aut herbæ, aut leviſſimæ cujuſlibet rei, confeſtim in Dei cogitationem amoremque ſuaviſſimè raperetur. Idque noſtris hominibus cupiebat eſſe familiariſſimum, ut in ſingulis creatis rebus, quoad ejus fieri poſſet, Creatoris potentiam, ſapientiam, bonitatem agnoſcerent. Eoſdem monebat, ut contra quotidianas Dæmonum inſidias, ne circumventi repentè in fraudem inducerentur; vel inſtructo, quod aiunt, agmine ſemper incederent, vel certè diſſipatis in varias curas & negotia viribus, animi tamquam receptui canerent, ſtatis horis diei; & in ſemetipſi deſcenderent, ſuáque omnia dicta, facta, cogitata, coram Deo quàm diligentiſſimè reputarent, adhibito etiam monitore, ſi opus eſſet, vel memoriæ, vel etiam notitiæ causâ: denique omnia probè contemplati, contra id vitium maximè pugnam capeſſerent, quo vitio ſe præcipuè urgeri & laborare ſentirent; nec antè deſiſterent, quàm Deo duce debellatum eſſet. Sanè ipſe, quan-

quam se habebat semper in potestate, & ex divi Bernardi præcepto, non se rebus tradere, sed commodare consueverat; tamen, quâ erat diligentiâ, in singulas horas ultrò inquirebat in se: ídque, propter diuturnam exercitationem, nullo negotio; magísque ac magis in spiritu proficere nitebatur, diem cum die, ut suprà diximus, hebdomadam cum hebdomada conferens: qui cursus ad candorem animi ac perfectionem certissimus est; neque id solùm, sed etiam statis quotidie temporibus, erepto ex summis occupationibus otio, contemplationi vacabat: quam ad rem aliquoties à domesticis clàm observatus est, hoc maximè modo se comparans: Ut enim superiorem ascenderat ædium partem, unde liber esset prospectus ad sidera; stabat aliquantisper oculis in cœlum defixis; tum provolutus in genua, totius hujusce pulchritudinis Creditorem suppliciter adorabat; deinde propter imbecillitatem, humili scabello simul atque consedisset, continuò ex oculis uberes lacrymarum rivuli profluebant; idque nullo prorsùs vel singultu vel strepitu. Atque in hunc ferè modum, æquè animo & corpore immotus, excipiebat divini luminis radios, ac Patri cælesti mira quadam spiritus dulcedine jungebatur. Neque verò ad bea-

tos hosce congressus, tantummodo sub orationis horam componebat ille sese, verùm in perpetua quadam erat vigilia, contra omnes rerum mortalium illecebras, & otiosam mentis evagationem; nec minùs accuratè animum ab omni labe tuebatur, quàm qui pretiosis ornati vestibus, viâ lutulentâ coguntur incedere: Intenta erat custodia sensuum, quotidiana cujuslibet omissionis confessio, jugis recordatio beneficiorum Dei, in aliorum factis dictisque interpretandis nulla temeritas; denique summâ observabat curâ, quicquid ad Christi gratiam vel tuendam vel augendam quoquo modo pertinere intelligeret. Mortalium rerum curas, ac præcipuè quæ ad affines cognatósve pertinerent, omnino refûgit, illud Apostoli dictum reputans apud se: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.* Erat ei Proneptis ex fratre, virgo, quæ deinde Joanni Borgiæ nupsit, hodie Philippi Regis apud Cæsarem Legato; de hac in matrimonio collocanda cùm ad eum subinde referretur; totam ille rem semper ad cognatos rejecit, nec adduci unquam potuit, ut vel minimam ejus negotij partē attingeret. Oranti aliquando per hyemem clauso cubiculo, allatas è Guipuzcoa litteras, Janitor festinè reddidit, ratus gratissimas fore, quòd ni-

mirùm longo & locorum & temporum intervallo afferrentur; at ille fasciculum, ut erat ligatus, illico in ignem abjecit, re ipsa janitorem admonens, qui sese cœlesti militiæ addixerit, huic esse mortalia negligenda. Peregrinis hominibus, conditionem ipso interprete (quòd multùm apud Principes, auctoritate valeret) in aula quærentibus, negabat sibi nisi cum summi Regis aula rem esse: ad eam si aditum optarent, daturum se operam, quantum labore ac precibus assequi posset, ut essent in intimis Regis amicis ac familiaribus; quo responso vulgato, minùs multi jam in eo genere, molestiam illi exhibebant. Nihil majoris momenti aggrediebatur unquam, nisi attentè consulto ac propitiato Deo; nec ullum quamvis leve religionis obibat officium, quin ejus animi ardor ex toto corporis habitu, ac præsertim ex fronte atque oculis, emicaret; ex quo facilè existimari potest, qualem ille se in horaria precatione psalmisque, & in sacrificio Missæ præstiterit. Sanè, cùm initio sacerdotij, in medio Lateranensi templo, Christi natalitia celebraret, ad Aram sacris Apostolorum Petri, Pauli, & Andreæ reliquiis inclytam, tantâ est repentè spiritus dulcedine delibutus, ut inter divinam rem peragendam lacrymas tenere nulla unquam ratione potuerit. Quo

tam insolito spectaculo commotus, è circumfusa multitudine quidam, ac rem longè secùs interpretatus, Francisco deinde Stratæ, Ignatij administro in aurem insusurrans; Facinorosum nempe virum, inquit, sacerdotem istum tuum, & omnibus flagitiis coopertum, qui conscientiæ stimulis agitatus, crimina sua toto penè sacro defleverit. Visionum præterea extat libellus ac luminum, quæ illi ferme sacrificanti obvenere, quo maximè tempore Societatem ordinabat: quas visiones ipsemet pietatis & memoriæ causâ in ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentiùs legat, clarè perspiciat, qua præparatione, quo spiritu ad Sacramentum altaris accedere consueverit. Septem etiam Urbis templa, & religione & Pontificum indulgentiis celeberrima, certis anni temporibus diligenter & castè visebat pedes, & quidem per hyemem lacernatus, aut sine mantelo; nec ulla corporis lassitudine, aut cæteros exemplo suo destitui, aut se tantorum bonorum communione fraudari patiebatur. Piacularia verò grana quæ dicuntur, & cereas Agni cœlestis effigies, pictásque Sanctorum icunculas, & alia id genus, quæ ab impiis irridentur, ita studiosè tuebatur, & charas habebat, ut in ejus scrinio post mortem nihil ferè aliud apparuerit. Pro Eccle-

ſtra catholica, ac nominatim pro Chriſtianis Regibus atque Principibus, quotidie ardenter orabat; pro ſummo vero Pontifice numquam ſine uberrimis lachrymis. Et quoniam denuò lachrymarum incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memoratu digna. In cæteris ornamentis ac beneficiis, donum etiam lachrymarum Ignatius à Chriſto Domino acceperat, ſic, ut in ſingulas preces illico fletus erumperet; qua conſuetudine eò denique adductus eſt, ut propter acrimoniam humoris paulatim exeſa luminis vi, aciem oculorum penè amiſerit; hâc ille jacturâ, quòd ad ipſum privatim attinebat, non ſanè movebatur; quin imo triumphabat, ſe in obſequio Chriſti oculos perdere. Sed quoniam id fieri ſine magno communis rei detrimento non poterat; ſuorum præſertim accedente impulſu, precari Dominum inſtitit, ut ſibi liceret interdùm à lachrymis temperare; nec fruſtrà, ſi quidem ex eo tempore tantum in lachrymas jus & arbitrium obtinuit, ut earum quaſi habenas, prout vellet, adduceret idem atque remitteret. Quæ res cuipiam fortaſſe veritatis fidem excedere videatur: ſed nobis, utique in tam recenti memoria, mentiendi cauſa non eſt.

Quod ejus fuerit de perfectione judicium.

CAP. II.

C licèt precationi uſque adeò deditus eſſet, tamen eo ſtudio, ſe vel à publica re adminiſtranda, vel à charitatis cæterarumque virtutum officiis minimè patiebatur abduci; Et quanquam certum unicuique ſpatium temporis quotidie neceſſarium eſſe dicebat ad ſe colligendum, viréſque divinitus impetrandas; tamen eos non ita laudabat, qui dulcedine ſolitudinis & divinæ familiaritatis illecti, in arenam deſcendere, & ſua primùm vitia evellere, deinde etiam proximos adjuvare negligerent: Quin imo, pluribus doctus experimentis, aiebat, qui minùs in eo genere ſibi temperant, eorum pleroſque (niſi periti cujuſpiam ductum ſequantur, vel præcipuo Dei fulciantur auxilio) partim Dæmonum illuſionibus obnoxios eſſe, partim etiam contumaces, & ſibi placentes, & in ſua ſententia mire obſtinatos ac pervicaces evadere: qua peſte, nulla propemodum eſſet hominum cœtibus capita-

lior; Itaque ſuorum ille profectum, non tam ex continuata precatione, vel diuturno ſeceſſu, quàm è ſolidæ virtutis officiis, ac præſertim ex manſuetudine atque animi æquitate, ſpectabat. Cùm è familiaribus neſcio quis, fratrem præſtanti religione collaudans, ad Ignatium cum admiratione dixiſſet: En hominem jugiter precationi vacantem: imò verò, mutata voce, en, inquit Ignatius, hominem ſibimet acriter imperantem. Alium quempiam, quòd ſtomachoſior eſſet naturâ, & ſubinde in amara verba prorumperet, ſeſe fratrum conſuetudini alieno tempore ſubtrahentem, Ignatius blandè compellans: Quin te, inquit, ſtatutis horis in fratrum conſuetudinem das? cùm ille iracundiam naturæ bilémque prætenderet; Næ tu vehementer erras, ait Ignatius; etenim hæc & hujuſmodi vitia non fugiendo, ſed reſiſtendo vincuntur. Denique licèt piæ precationis laude præcelleret ipſe, ut dictum eſt, ſemper tamen ſpiritum, quem vocant, mortificationis, ſpiritui ſpeculationis antetulit: Nam ut in eloquentiæ ſtudio, cùm & ars & uſus ipſe ſit neceſſarius, longè plus tamen à ſapientibus viris, uſui quàm præceptioni tribuitur; ſic in parandis virtutibus, cùm & commentatio & actio requirātur; multo plus tamen agendo

& pugnando, quàm ſpeculando vel cogitando proficitur.

De Charitate ipſius in Deum.

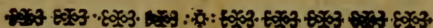
CAP. III.

CHARITATE in Deum fuit; quantâ par eſt eum eſſe, qui ipſius Dei gratia, rebus humanis nuntium ſponte remiſerit; neque ſolùm eatenùs Dominum amabat, ut præ illo reliqua omnia nihil duceret (quæ virtutis hujuſce præcipua eſt pars) verùm inerat in amore voluptas mira: prorsùs ut quantiſlibet preſſus curis, ac moleſtiis fatigatus, in unius Dei recordatione, & quaſi amplexu, per ſummam delectationem acquieſceret. CHRISTUM verò Dominum ac liberatorem videndi ſicuti eſt, tanta flagrabat cupiditate, ut eam ipſam ob rem, ſolvi corporis vinculis vehementiùs in dies optaret. Itaque, ſi quando graviorem incidiſſet in morbum; concepta migrandi ſpe, abſtrahebatur illicò à ſenſibus, non ſine magno valetudinis detrimento; quocirca mentem à cœleſtibus rebus interim avocare, etiam atque etiam jubebatur.

á medicis; & quoniam acerbiſſima Chriſti mors pro ſalute humani generis obita, Ignatio ſemper obverſabatur; viciſſim ille pro Chriſto per ſummos cruciatus quotidie cupiebat emori millies. Quoties verò ingeſta in illum convitia & ludibria reputaret apud ſe; non modò rei atrocitate permovebatur, ut multi; ſed etiam accendebatur generoſo quodam imitandi ſtudio, atque in ſemetipſum quaſi tanti ſceleris auctorem acerrimè exardeſcebat: ac niſi eum cohibuiſſet exiſtimationis ratio propter ſalutem aliorum; ſimulatâ dementiâ, ad plebem in ſe concitandam, nudus onuſtúſque cornibus, aut alio fœdo corporis habitu, prodire non dubitaſſet in publicum, & inceſſentes cœno vel ſtercore pueros, voceſque improbas, & ſputa, & omnes alias inſanæ multitudinis contumelias libentiſſimè pertuliſſet. Sed quoniam ejuſmodi nulla ſe dabat occaſio, certè quod erat proximum ſedulò faciebat, ut immortalia Domini beneficia in ſe memoriâ coleret ſempiternâ, & in ejuſdem vel indaganda voluntate, vel gloriâ quærendâ, ſuas omnes curas cogitationeſque conſumeret; cujus rei vel hoc ſatis magno argumento ſit? Inter ipſam negotiorum molem, perditas meretriculas tanto ſtudio conabatur ab impuritate avocare, ut ſi qua

ex iis resipisceret, séque intra pudicitiæ septa recipere vellet, grandis jam natu vir, & præpositus Generalis, antecedere ipsemet, ac perductoris quodammodo munere fungi, Christi causâ non erubesceret. In quo cùm admoneretur à quibusdam, frustra tempus ac laborem insumi; quippe insanabiles esse ejusmodi fœminas, ac licèt in præsentia pœnitentiam ostenderent, brevi tamen ad ingenium redituras, Ego verò, inquit ille, cujuslibet istarum, unius dumtaxat noctis impedisse flagitia & injurias in Deum, omnis operæ ac vigilantiæ pretium duxerim.

De Charitate in proximos.

CAP. IV.

Ex hoc tam incenso in Deum amore, egregia nimirum illa charitas in homines redundabat; quos quoniam pretioso ejusdem sanguine redemptos, ac proinde charissimos illi sciebat esse, quidquid in Deum non poterat nullius egentem rei omne id, ipsius gratiâ, in proximos cônferebat. Ut primùm è peccatorum cœno emersit, confestim ad

cæteros ex eodem cœno extrahendos incubuit, atque ob id ipſum (uti ſuprà dictum eſt) ingenti labore & incommodo literis operam dedit, & in Societate inſtituenda nihil ſpectavit aliud, niſi ut errantes animos ad rectum ſalutis iter omni ratione reduceret. Barcinone, cùm in grammaticæ ſtudio verſaretur, eodémque tempore animorum quoque ſalutem acerrimè procuraret, Virginum quoddam collegium, cujus nomen conſultò reticeo, ſolutâ admodum diſciplinâ corruptíſque moribus, ad veterem ſanctimoniam ac ſobrietatem omni ſtudio revocare nitebatur, ſuadebátque illis præcipuè frequentem uſum ſacræ Confeſſionis & Euchariſtiæ. Quam ad rem, temporibus illis inſolitam, quò faciliùs eas adduceret, præire ipſemet illis palàm decrevit, adhibito ad id Puialto ſacerdote, quo ipſe ad confeſſiones utebatur, ſpectatæ virtutis ac ſanctitatis viro. Igitur ex ejus manu, corpus Domini cùm ſubinde ſumpſiſſet, fœminis ex odæo ſpectantibus; tam præclaro exemplo & aſſiduis hortationibus incitatæ, pleræque ad ſalutarem pœnitentiam officiúmque traductæ ſunt. Quod nefarij quidam amatores ubi ſenſere, aditúmque ſibi ad optata flagitia magis in dies obſeptum videre; in extremam

efferati rabiem, Ignatium & Puialtum ex insidiis adoriri constituunt: ac die quodam è templo redeuntem utrumque fustibus ita malè acceperunt, ut Puialtus paulo pòst è vulnerum dolore sit mortuus; Ignatius verò, dies aliquot in lecto jacuerit: Sed vixdum receptis viribus, nec alterius nece nec suo malo perterritus, ad instituta charitatis officia rediit alacer; cúmque eum vulgò monerent, ac per Deum obtestarentur amici, ne denuò in capitis discrimen daret sese: Quid mihi optatius, inquit ille, quâm pro Christo Domino meísque proximis emori? Parisiis, amicum à turpi cujusdam fœminæ consuetudine, frustrâ sæpe revocare conatus, cujus ille flagitij causâ, vicum subinde petebat non longè ab urbe positum; denique egressus hominis & itinera dissimulanter explorans, deterrendi ejus consilium tale commentus est: Stagnum erat propter viam quà transeundum erat illi de more; eò maturè prævertens Ignatius, tempestate perfrigida, sese nudus aquis collo tenùs immersit; ibíque salutares amico tetendit insidias: Nam ut appropinquantem aspexit, Deum precatus, ut ea res utrique feliciter eveniret, horribili repentè in adversum intonuit voce: Quò, quò miserrime properas? non intelligis in quanto verfere pe-

riculo? nónne intentum in te divinæ justitiæ gladium vides? Perge porrò, perge nefariam istam explere libidinem. Ego me hic tandiu tuâ causâ macerabo, quoad cœlestes iras, meo malo avertam abs te. At ille subita voce perculsus, atque ad Ignatij aspectum veluti deprehensus, obstupuit: demiratúsque charitatem viri, nec dubio pudore concepto, retulit pedem, & in posterum Deo adjuvante sese ab illa pestifera familiaritate continuit. Alius quidam Ignatij alumnus, præstanti vir ingenio, magnos in virtute processus effecerat, ac deinde (quæ humana fragilitas est) labore victus, Dæmone solicitante, circumspiciebat fugam; quod ubi sensit Ignatius, variis ad eum retinendum hortationibus monitisque incassum adhibitis, eò denique descendit, ut pro discipuli sanitate, totum triduum omni cibo potúque abstineret, precésque cum lachrymis ad superos funderet; quâ pœnâ, tamquam remedio, languenti animo applicito, resipuit ille, suumque errorem gemebundus agnovit, ac deinde in suscepto genere vitæ cum laude perstitit. Parisiis, ut antea dictum est, depositâ pecuniâ fraudatus à contubernali, sic, ut ad sese alendum, stipem emendicare deinde cogeretur magno studiorum detrimento, non modò iratus amico non est,

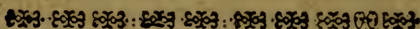
verùm etiam insigni beneficio rependit injuriam. Cum enim fraudator ille postea Hispaniam repetens, gravi morbo ex itinere implicitus, Rhotomagi substitisset; (quæ urbs, tridui ferme iter, distat Lutetia) ingravescente valetudine paulatim ad omnium rerum inopiam est redactus, cúmque ut ignotus in alieno solo, spem nullam subsidij cerneret, licèt præterita meminisset, ac præclarè sibi esset conscius, quàm malè de Ignatio meritus fuisset; tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, ut non dubitaverit illum de suo casu per literas facere certiorem, & aliquid opis ab eo suppliciter petere. Tum Ignatius, quasi hæreditas aliqua sibi obvenisset, sic alacer nullâ interpositâ morâ se in viam dat; Deum pro amici salute etiam atque etiam obsecrans: Quin etiam (quod longè mirabilius est) ad propitiandum illi Numen, iter illud totum pedibus nullo prorsus cibo potúque, ingenti celeritate confecit. Urbem ingressus, conquisitum hominem amicissimè invisit, affectum semianimemque sedulo ministerio recreavit, atque ubi morbo levatus est, literas ei commendatitias ad amicos in Hispaniam dedit, & mendicato ab se viatico instructum, in navem imposuit; cùm ille simul pudore gaudióque confusus,

dexteram Ignatij tenens, Deum superósque omnes invocaret ad gratiam illi pro se referendam, satísque mirari non posset, senescente jam mundo, tantum charitatis exemplum in terris existere. Per idem studiorum tempus, tametsi multum de spirituali functione remiserat, nunquam tamen potuit se continere, quominùs ereptum ex literariis occupationibus quotidie tempus aliquod in proximorum salute consumeret: Itaque & condiscipulos ad virtutem ac pietatem ex occasione incitabat; & ex collatitia pecunia multorum sublevabat inopiam, & ægrotos visendo recreandóque humanissimè solabatur. In iis cùm ad quendam adiisset, gravi & contagioso ulcere laborantem, & ministrandi causâ, ut fit, decumbentem subinde attrectasset; in discessu metus Ignatium subiit, ne ex eo contactu dextera pestilentiam contraxisset: quæ suspicio cùm solicitaret hominem vehementiùs, eumque ab hujusmodi charitatis officio in posterum avocaret: ille cognita fraude confestim in semetipsum exarsit; dexteramque in os identidem inferens, increpuit ultro: Qui de una manu tam anxius es, quid universo corpori facies? Atque hac fortitudine & præsentem depulit metum, & ad eadem porrò exequenda pietatis opera, sese vege-

tum atque hilarem præstitit. Atque hanc ægrotos adjuvandi consuetudinam non modò privatus, ubicumque terrarum fuit, verùm etiam Societati præpositus diligentissimè tenuit. Nam è nostris, ut quisque in morbum inciderat, cujuslibet esset ordinis, & extemplo acciri medicum imperabat, ac nihil prorsùs omitti eorum, quæ is præscripsisset, oppigneratis etiam divenditisque, si opus esset, lancibus, stragulisque, & cætera supellectili. Sanè, cùm ex laïcis adjutoribus quidam sæva conflictaretur febri; ad eumque refocillandum delicatiori cibo opus esset, quidquid nummulorum domi erat, denarios tres, eam unam in rem insumi jussit; Ac resistenti paulisper obsonatori, nihilque prætereà pecuniæ ad cæteros alendos superesse dicenti; Atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti esse poterimus: Atque ita languenti coëmptum obsonium est. Ipsos verò decumbentes invisebat subinde ipsemet, confirmans unumquenque verbis planè divinis atque cœlestibus; dabátque operam, ut omni deposita solicitudine, superioribus esse curæ, se suamque salutem, sine ulla dubitatione sentirent. Homines vel de se ipso privatim, vel de Societate communiter bene meritos diligentissimè coluit, nullumque in eos neque vivos, neque mortuos

grati ac memoris animi officium prætermisit. Quippe non modò pro ipsorum salute Dominum per se suósque precabatur assiduè; sed etiam, dum viverent, sæpe domum veniebat salutandi causâ; eosdemque adeuntes ad se, quanquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter: deque Societatis progressu, ac rebus præsertim Indicis, quarum ipsa longinquitas habet delectationem, pergebat amicissimè facere certiores: atque etiam, cùm opus esset, quibus rebus poterat, benignè adjuvabat. Hieronymo quidem Arzio, Hispano doctori, (quicum erat ei magna necessitudo) non modò graviter ægrotanti frequens adfuit ipsemet, sed etiam fidelibus famulis destituto, probos & industrios è Societate viros ministrandi gratia submisit. Andreas Lipomanus patritius Venetus, quem Trinitatis Priorem appellabant, vir non pietate minùs quam genere nobilis, Collegio nostrorum hominum constituendo Patavij, opimum sacerdotium ejusdem urbis addixerat, dimidia tantùm parte vectigalium sibi quoad viveret reservata. At verò Ignatius, ne se vinci pateretur officio; patentibus litteris eum ultrò perpetuum sacerdotij administratorem declaravit; neque è vectigalibus attigit quidquam, nisi quod ab ipso Priore quotannis ad paucos

é nostris alendos per eleemosynam præberetur. Quin etiam ejus fratris filio pensionem decrevit annuam aureorum ad quadringentos; quam tamen bonus ille Prior nequaquam admisit. Ac cæteros item, quorum beneficiis provocatus esset, eximio quodam studio & observantia prosequutus est.

Mansuetudo ejusdem & Comitas.

CAP. V.

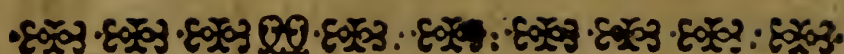
AB omni fastu & moribus imperiosis vehementer abhorruit: vestigium in eo contumaciæ cerneres nullum; & quod difficillimum est, lenitatem ita cum gravitate miscebat, ut neque facilitas de auctoritate, neque severitas quidquam de suavitate detraheret. Parisiis per jocum invitatus à nobili quodam, vellet ne trudiculis ludere: (quibus in oblonga mensa per angustum fornicem eburnea pila trajicitur.) Ego verò ludam, inquit Ignatius. At enim qua sponsione, subjicit ille, qui pecuniâ careas? Tum Ignatius: Hac sponsione, respondit, ut certo utique dierum numero tibi defer-

viam: veruntamen, arbitratu tuo, si viceris tu; meo, si superior ipse discessero. Cùm ea conditio placuisset: Age sanè, in certamen descenditur: cúmque nihil minùs calleret Ignatius divinitùs factum est, ut in singulos omninò trajectus victor evaderet: subinde exclamante adversario, se meritò plecti, qui Ignatium provocasset: séque divinum judicium prorsùs agnoscere. Peracto deinde certamine, victum victor ab inanibus curis & occupationibus in aliquot dies abductum, è sponsione, spiritualibus exercitationibus diligenter excoluit, torpentémque situ ac deliciis animum ipsius, ad salutarem Dei metum æternæque vitæ cogitationem excitavit. Venetiis Patavium pedibus cùm iter haberet, domesticâ eâque admodum attritâ lacernâ ob inopiam indutus, Jacobo Laïne comite; pecuarius quidam puer, qui à via non lõgè armenta pascebat, conspectis eminùs peregrinis, ad eos repentè propiùs advolat: habitúsque fortasse novitate permotus, defixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eidémque licentiùs cœpit illudere: cúmque Ignatius vultu placidò substitisset; conversus ad eum comes: Quin, ait, acceleras gradum pater, téque istius pueri petulantiæ subtrahis? Imo verò, inquit ille: cur puerum oblata sibi

præter spem hac tanta oblectatione fraudemus? Itaque consultò etiam diutius hæsit in iisdem vestigiis, ac se curiosiùs intuendum ridendúmque affatim protervo adolescentulo præbuit: plus nimirum ex hoc qualicumque sui contemptu ac ludibrio hauriens voluptatis, quàm alij ex vulgi plausu faustáque acclamatione percipiunt. Atque hunc mansuetudinis tenorem diligenter in omni vita servavit: ac satis constat, annis ipsis triginta, quibus Christum sequutus est, neminem prorsùs ab eo fuisse non modò contumeliosè tractatum, sed ne appellatum quidem acerbiùs. Si quid præciperet; roganti erat propior quàm jubenti. Alloquendi verò ejus causa, nihil erat necesse tempus opportunum, aut molles captare aditus: quâlibet adiisses horâ, sive corpore meliùs haberet, sive deteriùs, prosperis æquè atque adversis in rebus, & accipiebat benignè, & patienter ad finem usque sine interpellatione audiebat: ac nullum quamvis infimæ sortis hominem stare coram se, nedum aperto capite patiebatur esse; nec modò ex destinato congressu, verùm etiam ex occursu fortuito, fratres ita lætis intuebatur oculis, ut vel ex hoc, insitam animo in omnes benevolentiam satis ostenderet. Amicos præterea, tum domesticos tum exter-

nos, interdum ad prandium aut cœnam, ſive, ut appellabat ipſe, ad pœnitentiam invitabat; nec repudiabat ſi quis ultrò ſe offerret: quin etiam intervenientes cœnæ vel in ipſo jam exitu, nihilominùs jubebat accumbere, & fruſtula panis ipſe carpendo, & ſimulandâ appetentiâ, convivium conſultò extrahebat, quoad noviſſimus quiſque ſine rubore aut ſolicitudine per otium abſolveret. Si quis ab eo quidpiam ſibi aliíſve peteret; vel dabat hilarè, verbis etiam, quod aiunt, munus exornans; vel ſi abnueret, cauſas afferebat ejuſmodi; ut ille ſeſe contemptum nullo modo exiſtimare poſſet: Ac tanta ipſius erat in eo genere vel efficacitas vel ſuavitas, ut qui ad eum legati à quopiam venerant, cùm id quod volebant, minimè impetraſſent, Ignatij rationibus interdum ita victi pacatíque diſcederent, ut ultrò ipſi mutata ratione, apud eos, à quibus miſſi fuerant, ipſius cauſam pertinaciſſimè tuerentur.

Gravitas ejuſdem, & in cuſtodia diſciplinæ, Severitas.

CAP. VI.

AB hac porrò comitate, quemadmodum auſteritas, ſic etiam levitas omnis aberat & ineptiæ. Ita enim compoſitus fuit moribus, ut neque manum, neque oculum membrúmve aliquod ſine cauſa & ratione moveret; & in ſtatu, inceſſu, accubatione, ſeſſione, decorum teneret. Jam in loquendo fuit adeò conſideratus & parcus, ut nullum planè verbum, niſi conſultò ac meditatò proferret. Neque figuris vel amplificationibus utebatur, ſed rei geſtæ ſeriem & rationum momenta ſine fuco exponebat: Qua ſimplicitate plus valebat in perſuadendo, quàm alij calamiſtris & lenociniis. De ſe ipſo, deque ſuis rebus, niſi neceſſitas cogeret, vel Dei gloria poſtularet, nihil dicebat unquam: ab aliorum verò factis dictíſve exquirendis, niſi ad ſuam curam ſpectarent, omninò abſtinebat. Conſueverat etiam eos reprehendere, qui de ſoluta

Eccleſiæ

Ecclesiæ disciplina, déque emendandis Principum moribus temerè disputarent: quam tentationem se fugasse dicebat, consideratione extremi judicij, & eorum quæ tali tempore à semetipso propriè exigenda forent: Quæ si pro se quisque reputaret, haud ita facilè homines in aliorum vitam inquisituros. Denique tanta inerat in ejus sermone provisio, tarditasque longo usu parta, ut cùm biliosus ac præfervidus esset naturâ, pituitosus ob id ipsum ac lentus haberetur à medicis. Atque hi mores, cum admirabili vitæ sanctitate conjuncti, incredibile est, quantum illi conciliarent venerationis: nam ut quisque intimus erat Ignatio, ita suspiciebat eum maximè. Ludovicum quidem Consalvum Lusitanium, qui domus Romanæ minister aliquandiu vixit, magno rerum usu, magnâ prudentiâ virum, dicere solitum accepimus: antequam cum Ignatio coram egisset, præclarè sese utique de illo existimare solitum, qui tali Societati præesset: at verò, postquam ipso familiariter usus est, Societatem magnifacere cœpisse, quam Deus tali præside ac moderatore donasset. Jacobus verò Laines, qui proximus ab illo Societatis gubernacula tenuit, cæteríque Patres, quamvis humanissimè cum illis Ignatius ageret, tamen eximiam viri virtutem ita

reverebantur, ut bene moratos vel parenti liberos, vel magiſtro diſcipulos, adſtare diceres. Quòd ſi quando, (quod tamen perrarò fiebat) rei neceſſitate coactus, vultum indueret ſeveriorem, & aliquem increparet aſperitùs; tanta erat vis pondúſque verborum, ut contra ne hiſcere quidem auderet quiſquam. Idque præſertim in cauſa viri cujuſdam inſignis apparuit; qui cùm turbulentior eſſet, quàm ut eum diutiùs ferri oporteret; cumque ejus animum Ignatius blandis monitis præceptíſque nequicquam ſanare tentaſſet; ad extremum oratione converſa, divinam teſtatus juſtitiam, ac cœleſtis iræ minas intentans, tantum ardorem ſpiritus præ ſe tulit, ipſi ut parietes tectáque non dubio motu nutare & concuti viderentur. Quo terrore perculſi qui aderant, illicò procumbentes, Dei pacem precibus ac votis expoſcere: Ipſe verò qui accuſabatur, exanimis ad pedes Ignatij ſeſe confeſtim abjecit, ac ſupplex confuſa voce, culpæ veniam petiit, séque poſthac in officio fore pollicitus eſt. Continebat autem in diſciplina cùm cæteros omnes, tum eos maximè, qui vel inſigni eruditione, vel generis nobilitate præſtarent: quippe quorum dicta factáve, ad exemplum in omnes partes valeant plurimùm. Otium verò,

ut omnium vitiorum fomitem ac ſeminarium, in primis oderat: Itaque duos tréſve rei familiaris adjutores, cùm ad januam alieno tempore confabulantes è ſuperiore loco aſpexiſſet, illico juſſit acervum lapidum in proximo ſitum, in ſummam ædium contignationem ſine cunctatione transferre: Eoſdem tertio poſt menſe cùm ibidem iterum otiantes animadvertiſſet, illam ipſam lapidum congeriem ut in eundem locum referrent, unde aſportaverant, imperavit: amicè inſuper admonens, nihil in Dei famulatu periculoſius eſſe deſidiâ. Cùm quendam in tradito ſibi munere valde remiſſum atque oſcitantem inveniſſet, quæſivit ex eo, cuinam in tali miniſterio daret operam, Deo ne, an hominibus? cùm ille ſe Deo utique deſervire dixiſſet: Plectêris igitur, inquit Ignatius; nam in rebus humanis minùs accuraté verſanti, jure forſan ignoverit quiſpiam, at immortali Deo miniſtrari negligenter, id verò nullo pacto ferendum eſt. Spectaculis publicis, quamvis alioqui licitis, vel etiam ſacris, adeſſe noſtros non ita facilè permittebat: quòd ſi qui, facta poteſtate, ſe ad ea conferrent; eos etiam atque etiam jubebat, ſine ullo arrogantiæ ſeu levitatis judicio, modeſtiam ac ſubmiſſionem tenere, cedere omnibus, & infimum ſemper

locum (nisi aliter à circumstantibus cogerentur) eligere. Cùm è Romano ab se nuper instituto Collegio, adolescentes quosdam solutiùs in publico ambulantes vidisset; castigandos curavit palam, hortandósque gravi oratione, ut quem haberent insitum animis pudorem ac verecundiam, eum externo item corporis habitu præ se ferrent: & quoniam Apostolo teste spectaculum facti essent omnibus, caverent etiam atque etiam, ne supervacanea locutione, curioso oculorum obtutu, alióve incondito gestu motúve corporis, quenquam offenderent; præsertim cùm eo de genere toto, multa cum precatione lachrymísque, conscripta pulcherrima ipse præcepta paulo antè edidisset. Nihil novi moris in Societatem induci, se inscio est passus; principiísque vigilanter & acriter obstitit: quippe qui exempli vim nosset, & rerum incrementa fallentia. Quosdam, qui ad vineam injussu luserat pilâ; laicum etiam, sapone manus lavantem, haud impunè abire permisit; seditiosos verò, & alienæ laudis obtrectatores, & rerum novarum cupidos, non diu tulit: sed omnia expertus, quæ ad revocandam dubiam indolem, & pejore loco positam, facere viderentur; si parum proficeret, ad extremum è Societate pellebat. Neque per ea tempo-

ra, carcerem compedésve in Societatis mores induci permisit; negans, qui vinculis constringendi forent, eosdem esse ad nostrum institutum idoneos. Itaque custodiæ loco, januam ostentare consueverat; acciditque aliquando, ut justa de causa complures adolescentes exauctoratos unà dimiserit; atque hujusmodi ferè (quod silentio prætereundum non est) è Societate pulsi homines, exitialem exitum sortiti sunt; satísque constat, alios inter symphoniam lascivè saltantes repentè occidisse, alios contractâ rixâ interfectos, alios denique alio miserabilis lethi genere periisse. In puniendo autem id sequebatur in primis, ut noxæ responderet animadversio, & in suo quisque vitio plecteretur: supervacanea verba silentio, ignaviam labore, honoris cupiditatem ignominiâ lueret. Ac ferme animadversionum Ignatij genus erat illud; circulum humi describere, ex quo noxij ne injussu excederent: colloquiis certorum hominum nominatim interdicere, verberationes ad præfinitum temporis spatium injungere, & alia ejusmodi: Noxas autem leviores & quotidianas intelligo; cujusmodi in homines etiam studiosos perfectionis cadunt: nam graviores Ignatius minimè tolerasset. Solebat etiam sontibus, ad humilem men-

ſam in triclinio accumbentibus, objurgatorem inducere, infimæ plerumque conditionis hominem, ſed ingenioſum & acrem; qui cunctis audientibus, vitia reorum increparet, exprobarétque religionis annos & negligentiam: idémque cæteros carptim nec opinantes repentè perſtringeret; nimirum edomandæ ſuperbiæ cauſa, mentiſque è pigritiæ veterno excitandæ. Sed qui deliquerant, priuſquam ex conſuetudine punirentur, quàm leniſſimé operam dabat, ut ſuam ipſi culpam agnoſcerent; atque ultro ſibimet mulctam irrogarent: quæ tamen ſi gravior videretur, confeſſione contentus, ita moderabatur, ut multùm ſæpe de acerbitate minueret.

Ejuſdem animi Submiſſio, & quidnam de virtute Obedientiæ ſenſerit.

CAP. VII.

NEGABAT, ſuo quidem judicio, quenquam probè intelligere, quàm vehementer in ſe quiſque divinæ Bonitatis operationem impediat; quantáve illius beneficia & dona-

per socordiam ignaviámque corrumpat. Quo crimine sese accusabat in primis, atque ita de suis demissè & humiliter sentiebat, ut se mortalium omnium infimum, & opis divinæ maximè egentem putaret: sibíque cæteros omnes ad virtutem pietatémque, & exemplo & incitamento fateretur esse. Privatæ verò vitæ quanto desiderio teneretur, & initio declaravit in recusando magistratu; & deinde, cùm ut redigeretur in ordinem, aliúsque sibi succederet, omni ope contendit. Quod tametsi consequutus non est; tamen obedientiæ studium, quibuscunque rebus potuit, semper ostendit. Romano quidem Pontifici, cujus in verba præcipuo Sacramento juraverat, ita erat præstò, ut ad ipsius nutum sese paratum exhiberet, confecta jam ætate, unius baculi adminiculo, pedibus quócumque opus esset peregre proficisci; vel etiam navigium ascendere planè exarmatum, seque, eodem Pontifice jubente, mari ventisque sine ullà dubitatione committere. Quem ipsius animum, vir quidam primarius cùm haud satis probaret, & in ejusmodi re consilium prudentiámque requireret; prudentiam quidem, non obedientis, verùm imperantis esse, respondit Ignatius. Et sanè cùm in Societate nostra virtutem hanc cæteris omnibus anteferret,

tum nihil huic laudi tam contrarium dicebat esse, quàm in superiorum jussis & consilio examinando moram, vel potiùs arrogantiam; negabátque obedientis nomine dignum haberi oportere, qui legitimo superiori non cum voluntate, judicium quoque submitteret. Id enim demum esse Deo gratissimum holocaustum, cùm omnes animi vires, ac præsertim intelligentia & mens, quæ summum in homine obtinent locum, in obsequium Christi coguntur: Qui verò inviti ac dissentientes, actu exteriore duntaxat, jussa præpositorum exequerentur, hos inter vilissima mancipia vel pecudes potiùs numerandos aiebat. Extat ejus epistola ad socios Lusitanos in hanc sententiam scripta, (qua nihil ego quidem in eo genere vidi subtilius) quam qui accuratè perlegerit, facilè intelliget, quàm jure Ignatius, tantùm huic uni mentis & rationis obsequio, tribuendum putarit. Quin etiam in sermone quotidiano sæpissimè usurpare consueverat; qui ad superioris nutum, voluntatis propensionem solummodo, non etiam judicij consensionem accommodarent; eos altero tantum pede intra religionis septa versari. Neque verò ejusmodi præcepta verbis tantùm explicabat ille; sed, quantùm ei res & persona concederet, etiam factis. Medico quidem,

quoties ægrotaret, ita se dicto audientem præbebat, ut ejus monita pro oraculis duceret, ac quodammodo prudentiam penitùs exuisse, & omnem suæ salutis curam & solicitudinem, in eundem projecisse videretur. Cum stomacho gravissimè laboraret aliquando, ex nimio videlicet hepatis calore, ut suprà diximus; adhibitus medicus, quo domus eo tempore utebatur, adolescente, nec peritissimo, frigidæ corporis constitutioni causam illicò tribuit. Nec mora, quidquid excogitare potuit ad corpus & præcordia calefacienda, præscripsit. Ac primùm fenestras, foréſque cubiculi, ne quid afflaret auræ, obserari diligenter jussit; deinde languentem multa sub veste continere sese; postremò quàm calidissimo cibatu, & exiguo mero, sed quàm austerissimo refici: Quæ omnia Ignatius licèt sibi, non levibus argumentis, minimè accommodata sentiret, ac medicum ipsum nec literatissimum, neque exercitatissimum sciret esse; tamen, ne cum extremo quidem vitæ periculo, contra ejus edicta, nihil unquam effatus est. Æstus erat summa: calores ut in urbe maximi: ingenti stromatum pondere premebatur Ignatius: manabat è mēbris omnibus tanta sudoris copia, ut culcitræ ac vestes maderent; ac nihilominus ex præcepto, se intra calida fomenta

cohibebat ægrotus; ardebat siti, nihil omnino poscebat; discruciabatur doloribus acerbissimis, nullam edebat vocem; linquebatur animo interdum, neque tamen significabat; denique perversa curatione eò adductus est; ut cum ultimum sibi discrimen adesse intelligeret, Societatis administratione Patribus delegata, aditu cubiculi domesticos prohiberet omnes, uno excepto valetudinarij curatore: atque id demùm extitit signum, desperata jam valetudine, se ad vitæ exitum comparantis. Itaque Patres in re tam subita consilio habito, cùm non deessent, qui medici præsertim junioris placita reprehenderent; Alexandrum Petronium, ætate provecta virum, & medicæ artis laude præstantem, extemplò acciri jubent. Is ut inspexit Ignatium, genusque & ordinem adhibitæ medicinæ cognovit; per summam indignationem vociferatur, hominem calore necatum esse: pandi confestim fenestras & ostia, levari stragulis lectum, frigidæ haustus affatim dari æstuanti imperat: quæ res prioris medici inscitiam planè coarguit; siquidem refrigerato hepate, ventriculi tormina quievêre, & obedientiæ meritis Pater auctus, pristinam insuper valetudinem brevi recepit. Rursùs, cum jejunia cineralia seu Quadragesimam, quamvis as-

fecto corpusculo perseveranter nihilominus observasset; ipsâ denique feriâ quartâ sanctioris hebdomadæ, febri correptus est, nec dubitavit idem Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia proveniret; quocirca pulli gallinacei esum, ad vesperam illi præscripsit; abiitque admodum incertus animi, utrùm Ignatius tali tempore jussa facturus esset. Redit deinde postridie, quæritque solicitus, num se refecerit pullo. Cùm annuisset Ignatius: Fatebor, inquit Alexander, ingenuè id quod res est. Complures non custoditâ solemni abstinentiâ nihilominùs hoc triduo in morbum incidêre: quibus ego cùm accersitus, carnium cibatum indixerim, vix ægréque ab iis impetravi ut obtemperarent; propterea quòd per hos dies carnibus vesci, nimis grave piaculum ducerent: tu contrà, peracto jam penè curriculo, ad ipsas metas meo monitu non recusasti desistere; hoc ego, Pater, satis mirari non possum. Ad ea Ignatius, serena fronte, quæ animi tranquillitatem indicaret: Atqui obediendum est, inquit: nec plura in eam sententiam effatus est. Quo responso mirificè delectatus Alexander, & sanctitatem viri magis magísque suspiciens, totam rei gestæ seriem ipsemet mihi deinde narravit. Atque ad sapientem hanc sanctámque stultitiam cæca, ut ipse

appellabat, obedientiæ; ſuos, ut eſſent ad ſubita ac ſeria promptiores, interdum fictis etiam in rebus erudiebat. Sacerdos quidam, edito jam ſigno, paratus ad ſacrificium, & calicem tenens, cum è veſtiario pedem efferret, per nuntium ab Ignatio, qui totam rem è propinquo obſervabat, repentè jubetur, ſacro depoſito ornatu, pallium ſumere prodeundi cauſa. Paruit ille ſine tergiverſatione, ac palliatus Patri confeſtim apparuit. Tum Ignatius quærit ex homine; ſitne ægrè paſſus, in procinctu jam ad immolandum, ſubitò ſe juberi ſacra deponere veſtimenta, rémque divinam omittere? Cùm ille ſe ne tantulum quidem eſſe commotum affirmaret: Atqui me, ſcito (inquit Ignatius) non quo te in præſentia opus habeam, ſed periclitandi tui obſequij gratiâ, id feciſſe de induſtria: & ſic habeto; plus te ſacrificio deferendo eſſe meritum, quàm ſi id ipſum, ut deſtinaveras, illicò peregiſſes: nam etſi Altaris myſterium tanti apud Deum eſt, quanti profectò eſt; tamen, ut ſcriptum legimus, melior eſt obedientia quàm victimæ. Quendam etiam, cùm maximè confeſſionem nobilis cujuſdam exciperet, conſultò vocari ad ſe juſſit: Cùm ille ſe peracto myſterio mox affuturum dixiſſet: accerſit eum denuò: at ipſe nihilominus confitentis rogatu hæſit pau-

Iulum. Ac venienti demum Ignatius: Ita ne verò? iterum, inquit, evocandus es? Et gravioribus verbis accepit hominem: non quò illius tum quidem operâ egeret, sed obſervantiam & agilitatem experiri voluerat. Sic enim aiebat: cupere ſe, quemadmodum cæteræ Deo dicatæ familiæ, ex inſtituto, aliæ paupertatem, aliæ ſilentium, aliæ pſalmodiam, aliæ denique aliud præcipuo ſtudio colerent: ſic in Societate nihil haberi prius aut potius alacritate amoréque parendi: & maximè proprium inſigne noſtrorum hominum eſſe Obedientiam; quippe quæ, divo Gregorio teſte, virtus una cæteras omnes animo virtutes inſerat, inſertaſque cuſtodiat. Hiſce ergo artibus, & hujuſmodi, ſubinde alumnos exercere conſuevit: ut ad quanlibet Præfecti vocem aut ſignificationem parati, vel inchoatum apicem in ſcribendo relinquerent; séque expeditos, ubi opus eſſet, illicò ſiſterent,

Paupertas ejus & Castimonia.

Cap. VIII.

OLUNTARIAM paupertatem (quam ille religionis murum appellabat) ád extremum uſque conſtantiſſimè coluit; nec modò ipſe proprium habuit nihil, ſed ne alios quidem, quamvis genere nobiles, ac deliciis olim aſſuetos, quidquam habere permiſit. Quin etiam quenquam è profeſſa domo apud Germanicum Románúmve Collegium, niſi admodùm raró & juſta de cauſa prohibuit veſci: quò nimirum, ſi opus eſſet, jurare veriùs poſſet, nihil omninò ad ipſam domum, ex Collegiorum fructibus perveniſſe. Pauperem autem ſpiritu, eum ſibi denique aiebat videri, qui erga ea quibus uteretur, ſic eſſet affectus animo, ut inſtar ſtatuæ cujuſdam videretur eſſe, quæ nullo pacto reſiſtit recuſátve, quominus omni quamvis pretioſo amictu & ornatu confeſtim exuatur. Caſtitatis verò laudem, Dei beneficio tantam adeptus eſt, ut ex quo die ſeſe in beatæ Virginis fidem ac patrocinium contulit voto, nullam, ut initio

dictum eſt, deinde, quamvis præfervidus naturâ, carnis tyrannidem ſenſerit. Porrò in Societate, nobiliſſimam hanc virtutem tanto ſtudio cuſtodiri volebat, ut nihil omnino neque in dictis, neque in factis laſcivum aut petulans appareret, ac quoad fieri poſſet, noſtri cœleſtem vitam in terris agerent, ab omni corporis contagione ſejuncti. Quin etiam in ſcholis, Terentium explicari, (ni perpurgatus eſſet) quanquam optimum Latinitatis auctorem & Romanæ comœdiæ principem, vetuit nominatim, quòd eum videlicet parum verecundum, ac parum pudicum arbitraretur. Noluit igitur ea lectione puerorum animos imbui, ne plus moribus noceret, quàm prodeſſet ingeniis; ex quo facilè exiſtimari poteſt, in cæteris rebus quàm acer & vigilans cuſtos pudicitiæ fuerit.

Æquitas animi, & Constantia ejusdem.

CAP. IX.

ADversus ea quæ videntur acerba, & contra omnes varietates quæ in vita versantur, animo fuit semper ita præsenti, ut nunquam, vel à religiosi dignitate discederet. Romæ cùm apud nobiles quosdam, ut solebat, de rebus divinis familiariter ageret, instituto jam sermone, trepidus ab domo nuntius ei repentè in aurem insusurrat, lictores in domesticam supellectilem à creditoribus immistos, cuncta miscere & evertere; vix ab eis impetratum, sustinerent tantisper, dum ipse tota de re certior fieret; Et inchoatam disputationem admirabili tranquillitate animi absolvit. Quærentibus dein amicis quid subitæ rei accidisset: Noster, inquit, œconomus, ad necessariam ædificationem ære alieno contracto, in præsentia solvendo non est; impatientes moræ creditores, ad auferenda pignora ministerium forense miserunt; ij

perturbare dicuntur omnia ; sed me res non movet ; nam strata si abstulerint, humi pro nostra paupertate cubabimus; unum vereor, ne inter tumulum, commentarij de religione pereant, magna cura & labore confecti ; hos ego sanè velim salvos : cætera negligo. Tum ij qui aderant, Patris patientiam admirati, facinus indignum exclamant ; domum nostram advolant ; prædésque pro Ignatio facti, satellitum protervitatem magno convitio cohibent ; neque ea res cuiquam amicorum fraudi fuit : siquidem aureis ducentis ab Hispano doctore, cujus modò meminimus, Hieronymo Arzio, & quidem quid accidisset ignaro, postera die submissis, nullo ipsorum incommodo, æs alienum est persolutum. Suscepta negotia in finem usque perseveranter urgebat ; neque verò, quos sibi socios expeditionum assumpserat, torpere patiebatur. Ubi necessarium iter, vel quid aliud gravioris momenti destinasset in diem certam, præsertim si postularet occasio, nulla vi tempestatis, aut alia quavis difficultate deterrebatur, quominùs ad constitutum tempus cogitata perficeret. In adeundis principibus viris, quod ille necessariò & sæpè faciebat, cunctas aulæ molestias, & indignitatem,& aulicorum con-

tumaciam deliciásque vorabat alacritate mirabili; acciditque aliquando, ut aditu exclusus, commodam admissionem horas ipsas quatuordecim jejunus obsederit. Si quid, re bene perspecta, consiliariis etiam adhibitis, decrevisset; haud ita facilè se ab eo deduci patiebatur. Ad Ecclesiasticam disciplinam pro sua parte adjuvandam statuerat, ne quis ex aliis ordinibus, quamvis eruditione, aut eloquentia, aut alia qualibet laude clarus, in Societatem admitteretur: Quin etiam, si quis per imprudentiam irrepserat, qui vel diem unum in alienis castris fuisset, contra nitentibus interdum advenæ propinquis, amicísque gratiosis, remittebat ad pristina signa, vel si minùs parêret, certè è Societate pellebat: ne cæteri nimirum Ordines de nobis conqueri possent, aut Societas quasi quoddam perfugium desertoribus esse putaretur. Neque minorem animi fortitudinem præstitit in iis tuendis, quos, probato ipsorum spiritu & vocatione, in Societatem adscripsisset; quorum constantia cum à parentibus (ut fit) per amplissimos etiam viros acerrimè interdùm oppugnaretur; Ignatius, ubi opus fuit, coram summo ipso Pontifice, suorum causam contra opes & gratiam, divino fretus auxilio, sine ulla dubitatione me-

túve, non ſolum defendit, ſed etiam obtinuit. Itaque principes etiam viros, Julius III. Pontifex maximus feſtivè admonebat, ne cum Ignatio contenderent; utique ni vellent è certamine victi diſcedere. Cùm lege caviſſet, ne quis è noſtris vel exequiarum, vel ſacrificij, vel cujuſpiam omnino miniſterij nomine pecuniam aut eleemoſynam ullam acciperet, nedum cogeret: eam ipſe legem diligenter ſanctéque in omni vita ſervavit: neque commiſit unquam, ut fidem ſuam, in rebus præſertim ſacris, temere obligaret, vel (quod vitandum eſt maximè) ſpecie pietatis, quæſtum facere videretur; quo in genere illud inſigne memorant: Graviter ægrotabat ætate jam devexa idem Hieronymus Arzius; ad hunc, viſendi cauſa (fuit enim in colendis amicitiis diligentiſſimus) cùm veniſſet Ignatius, hominemque benigno & ſpirituali alloquio recreare conatus eſſet: ille de futura vita ſolicitus, aureos ducentos ad piacularia ſacra pro ſe facienda, ſudario involutos, inſtitit Ignatio obtrudere; quos cùm obfirmato animo rejeciſſet Pater, quòd diceret ſe alieno periculo doctum, ab hujuſmodi conventis jam pridem abſtinere, neque plus oneris velle ſuſcipere, quàm quantum præſtare cum fide poſſet: admi-

ratus ille ſanctimoniam & integritatem viri, eam ipſam ſummam paulo pòſt ad eundem ſine ulla conditione tranſmiſit. Tum Ignatius ſponte complures hoſtias ad expianda amici peccata decrevit: neque in officij & charitatis certamine vinci ſe ab laico paſſus eſt. Pacem & concordiam (quoad officium & Dei gloria pateretur) non modò cum ſuis, verùm etiam cum alienis, omni cura ſtudióque retinuit ſemper; & cavit ne, aut per ſe aut per ſuos, facto dictóve quenquum offenderet. Cùm Martinus Olavius, qui collegio Romano annos aliquot magna cum laude præfuit, excellenti vir ingenio doctrináque, theſes aliquot de more propoſuiſſet, in quibus erat caput de Immaculato, ut appellant, Conceptu beatæ Virginis; licèt ea de re Ignatius pro ſua egregia in Deum & Virginem pietate minimè dubitaret, tamen ne Fratres Dominicani, qui ad diſputationem invitabantur, id ægrè ferrent, séque nominatim provocari putarent, (contrariam enim ſententiam tuentur eorum plerique) eam theſem induci tollique omnino imperavit. Anno Chriſti nati M. D. LIII. cùm Societas in Hiſpania, Deo adjuvante, majorem in modum creſceret; gravia in noſtros crimina repente

confiсta ab iniquis, & Exercitiorum ſpiritualium præcipuè liber, in ſuſpicionem apud ſacros Inquiſitores, magno apparatu artificióque vocatus eſt; quo nuntio Romam allato, multi auctores Ignatio fuêre, ut ſe ſuoſque omni ope tueretur; accuſatorum calumnias & improbitatem in tanto præſertim ſuæ exiſtimationis ac famæ periculo redargueret. At ille, conſcientiæ teſtimonio ac Dei bonitate ſubnixus, nihil extimuit, remque totam ſine ullo tumultu magiſtratibus cognoſcendam reliquit, quorum operâ & veritas brevi patuit omnibus, & ex eo tempore Societas in iiſdem provinciis feliciores in dies habuit progreſſus. Nec minor anno inſequente in noſtros, qui in Gallia verſabantur, procella deſæviit: Siquidem gravi ab aliquot illuſtribus Theologiæ doctoribus decreto propoſito, uſque adeò lacerata ac tantam in invidiam adducta Societas eſt, ut eam non modò profanum vulgus, verùm etiam concionatores ipſi quotidian s probris & convitiis è ſuperiore loco proſcinderent. Ei decreto, ciminibúſque ſcripto refutandis, cùm ſe aliquot è noſtris Ignatio paratos offerrent; ac res indigna miniméque toleranda cunctis videretur eſſe; verbis ex Evangelio deſumptis Ignatius: *Pacem*, inquit, *do vobis*;

pacem meam relinquo vobis : neque certamen cum adversariis ullo pacto suscipi est passus, quòd diceret, procul dubio fore, ut ipsa dies & nostrorum innocentiam satis probaret, & inimicorum cogitationes & consilia frangeret : idque non ita multo pòst, Dei beneficio est factum : nam & accusatio tota brevi consenuit, & ipsis criminationibus illustrata Societas, radices in iis regionibus egit altiores. Admirabilem verò facilitatem, vel potiùs animi altitudinem, Romæ ostendit Pater in acerbissimis viciniꝫ cujusdam injuriis perferendis; namque is, ut nostros in proximam sibi domum immigrasse cognovit; cùm Ignatium sociósque, ut alij multi, sine causa pessimè odisset, una re valde lætatus est, quòd vendendi suas ædes, quippe nostris valde opportunas, & conficiendæ pecuniæ præclaram sibi occasionem oblatam putaret. Ergò, ut peregrinum ad conditiones quamlibet iniquas cogeret, variis artibus patientiam hominis exercere constituit: ac primùm in atrij cujusdam interjacentis, quod finibus nostris contineri constabat, possessionem impudenter invasit : neque tamen Ignatius eam rem judicio persecutus est. In id atrium deinde pavones & alia demisit altilia; quæ obversis in eam partem cubiculis, Nostris mo-

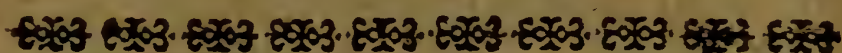
lestissimo clangore diu noctúque obstreperent; nequaquam expostulavit Ignatius: eidem, triclinij parietes in eam partem, luminis causa perforare volenti, per summam contumeliam restitit ille; nihilominùs quievit Pater, atque ob idipsum cœco aliquot annos triclinio est usus. Cùm hæc maximè ageret vicinus, ultrò Ignatium ac socios tota Urbe institit criminari; bipedúmque nequissimos & cupidissimos dicere, qui in alieno solo, contenti malè partâ ingenti pecuniâ, domibusque per falsam religionem occupatis, possessiones in dies continuare, séque ipsum patriis ædibus penè per vim exturbare contenderent. Quæ res cùm delatæ ad Ignatium essent, non modò sedato animo tulit, ut cætera, sed etiam ex eo die Dominum deprecari pro adversario cœpit ardentiùs. Denique cùm ille diuturna importunitate Nostros ad quamlibet iniquum pretium perduxisset, & piorum subsidiis domus tandem esset coëmpta, ita ex ea migravit, ut, quasi mox æquanda solo esset, sic omnia inde ferramenta, fores, fenestrarum obices, atque adeò elaborati lapidis quidquid potuit, secum asportaverit; neque tamen graviùs ea de re questus Ignatius est, neque tali homini, aut ulli omnino mortalium, ullo un-

quam nomine litem intendit. Neque verò ab hominibus tantum, ſed etiam ab ipſis penè temporibus, invictum animum præſtitit; ſiquidem nulla unquam vel domeſtica inopia vel publica annonæ caritate adduci potuit, ut contra Chriſti conſilium de craſtino ſolicitus eſſet; aut, qui nomen Societati profiterentur, modò ad inſtitutum idonei forent, eos, quanquam ingenti preſſus familia, repudiaret. Atque hoc eò magis homines mirabantur, quòd illo ipſo tempore viri locupletes, ac principes, inopiæ metu, multos è domeſticis convictoribus non ſine rubore dimitterent. Itaque cùm ex Ignatio quidam è familiaribus pro amicitia ſciſcitaretur, quid ita alij divites & pecunioſi in tantis annonæ difficultatibus familiam ſumptuſque minuerent; contrà ipſe nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus, eandem augeret? Non ſatis attendis, inquit ille, quæ ſit vis ac natura virtutis illius, quam in Theologicis virtutibus ſecundam Apoſtolus numerat; cui, certis & exploratis in rebus, locus eſſe qui poteſt? *Spes enim*, ut idem ait, *quæ videtur, non eſt ſpes; nam quod quis videt, quid ſperat?* Neque verò timendum eſſe, ne qui aves cœli paſcit, & agri lilia ſplendidiſſimo veſtit ornatu, quæ neque ſerunt,
neque

neque nent, neque in horrea congregant; idem suis operariis, in Ecclesiæ vinea nullo stipendio laborantibus, necessaria ad exigendam vitam alimenta deesse patiatur. Quod ille videlicet; cùm jam inde ab ipsa conversione multis documentis præclarè didicisset; tum verò post suscepta Societatis gubernacula, magis magísque experiebatur in dies; quo in genere, ne sim longior, nonnulla subnectam. Cùm in sumptus quotidianos aliquando esset opus præsenti pecunia; atque nescio quid coëmendum Joannes Gruceius rei domesticæ curator exisset, incertâ etiam tum luce, quidam ei repentè sacculum auro plenum obtulit, ac nihil effatus, illicò sese è conspectu proripuit. Joannes verò, qua erat simplicitate, ut auri speciem vidit, illusionem ac præstigias diaboli suspicatus, in proximam ædem beatæ Mariæ supra Minervam sese recipiens, divinam opem suppliciter imploravit; domum deinde regressus, pecuniam inspectam & formâ & materiâ probam reperit; Deíque clementiam ac benignitatem admirans, in ea quæ destinaverat, sine cujusquam damno vel molestia insumpsit. Idem, cùm in magnis rei familiaris angustiis, Deo superísque in Laterano supplicasset, in reditu ad Colossæum thea-

trum illi ſubitò vir quidam ignotus aureos centum in manum dedit, ac ſtatim apparere deſiit. Quare Joannes non tam lætitiâ quàm horrore perfuſus, pecuniam domum attulit. Ignatius verò gratias quidem egit Domino, ſed talibus jam pridem aſſuetus, nihil rei novitate commotus eſt. Rurſus noſtris pecuniæ inopiâ laborantibus, quidam è Patribus dum neſcio quid exquirit in arcula tomento ſcrutiſque viliſſimis plena; nihil minus opinanti venit in manus chartaceum involucrum, aureis refertum ita nitidis atque micantibus, ac ſi tum primùm ex officina prodirent: quo tam inſperato ſubſidio, præſenti egeſtati peropportunè ſubventum eſt. Quodam die ſub veſperam, cùm domi panes, vinum, ligna penitùs defeciſſent; poſtridie manè, præter omnium expectationem, à nobili matrona vehes lignis onuſta ſubmittitur; ea ligna dum in cella vinaria, ut fit, condit janitor; januam domus patentem reliquit imprudens: recordatus deinde, cùm ad occludendum accurriſſet, repentè modios aliquot frumenti, & vini cados in ipſo veſtibulo reperit: neque adhibitâ quantâvis diligentiâ unquam reſcire potuit, quis ea dona miſiſſet. Hæc igitur & alia ejuſmodi ſubinde accidebant, quæ, politico ſupercilio rem æſti-

manti, frivola cuipiam fortaſſe videantur; ſed certè & paternam in famulos, Dei providentiam ſatis declarant; & Ignatij ſecuritatem atque fiduciam ab omni ſtultitiæ vel temeritatis infamia vindicant.

Ejuſdem Ratio gubernandi.

CAP. X.

IN conſilio capiendo, & rebus gerendis, cùm Deum ſemper, ut dictum eſt, accurata ſupplicatione conſuleret, tum verò (quod mirum fortaſſe cuipiam videatur) non pietatis guſtum, ſed rationis ductum præcipuè ſequebatur: ut non rationem ſpiritus dulcedo præiret, ſed dulcedinem, ratio. Hoc enim aiebat uno maximè, belluis homines antecellere, quòd hi ratione utantur, illæ nequaquam. Idem ad exequenda conſilia, quoad fas eſſet, omnes artes & humana præſidia ſic adhibebat, quaſi omnem ſpem in iis repoſitam haberet: rursùs ita Deum orabat, & ex eo pendebat uno, ac ſi nihil omnino in rebus humanis opis aut perfugij collocaret: Atque hoc pacto (quod longè

optimum ac perfectiſſimum eſt) prudentiam cum pietate jungebat ; ipsáque negotia, tanquam onera paribus examinata ponderibus, quamvis difficili ac lubrico itinere, ad optatos plerúmque exitus perducebat. Ad conſultandum autem illud obſervabat in primis, ut in quaque re ſemper ejus rei peritiſſimos adhiberet ; qua communicatione ac lenitate nimirum aſſequebatur, ut & rationes iniret optimas, neque in arte ſua ſe quiſquam ab eo vel præteritum, vel contemptum, jure conqueri poſſet. Ac cæteris etiam in rebus videbat etiam atque etiam, ut uniuſcujuſque dignitatis, ætatis, ac meriti ratio haberetur. Petronius erat Piſaulenſis, qui ante aliquot annos mortuus eſt, egregia pietate & virtute preſbyter ; is, cùm tres minores natu germanos fratres ad Societatem ſuis adhortationibus perduxiſſet; eum ſemper Ignatius adoleſcentulis, loco parentis ac præſidis voluit eſſe : neque de iis gravius quidquam, niſi ex illius auctoritate ac ſententia, ſtatui paſſus eſt. Ad officia vel negotia, quæ per ſe obire non poſſet, cum viris principibus tranſigenda, viros eligebat, rerum uſu ac dicendi copiâ præditos ; atque iis ita vel ſcripto vel verbis mandata dabat, ut liberum iis omnino relinqueret, cùm in rem præſentem

venissent, suo ipsorum arbitratu, cuncta ex re & ex tempore moderari. Idémque sub vesperam ad se redeunti cuipiam ex iis, cùm rei gestæ rationem ab eo reposceret, primùm omnium: Satin (aiebat) ex animi tui sententia? Quæ liberalitas hominis & ipsi causæ proderat multum, & suorum illi mirè devinciebat animos: & eosdem ad exequenda negotia perquàm alacres promptósque reddebat. Anno post Christum natum M:D.LIJI. cùm ad res in Lusitania componendas Michaëlem Turrianum legaret, haud ita pridem in Societatem admissum, licèt ei varias præceptiones ac monita ediderit consignata litteris; tamen cùm probè nosset fidem ac prudentiam viri non modò permisit, ut, cùm in provinciam pervenisset, suo arbitratu consilia rebus aptaret; sed etiam permulta ei dedit folia pura, suo munita chirographo, quibus ille, prout opus esset, quidquid videretur, inscriberet; ac deinde obsignatas epistolas, cuicumque expediret, ipsius nomine redderet. Atque hanc consuetudinem laxè cum procuratoribus ac nuntiis agendi, semper magno cum emolumento retinuit. Quin etiam præfectis inferioribus minimè malignè suum cuique jus ac potestatem impertire consueverat: cavebátque diligenter, ne, quæ

per eos agenda forent, usurparet ipse; vel ea re quidquam omnino apud subjectos, de illorum auctoritate vel existimatione minueret. Veruntamen iis ita laxabat habenas, ut easdem adduceret quoties vellet; nec non in eorum instituta moresque & administrandi genus dissimulanter inquireret. Exstat epistola ipsius ad Præpositum provinciæ Lusitaniæ, in hanc sententiam scripta; cujus mihi partem hoc loco inserere visum est: *Neque verò Provincialis aut Generalis Præpositi officium est*, inquit, *minuta quæque; ac temporaria præsertim, in administrando sectari: sed, cùm ad personæ dignitatem honestius, tum ad tranquillitatem animi tutius est, ea præfectus inferioribus delegare, & rei confectæ rationem, ab eis deinde repetere. Equidem in meo fungendo munere id ipsum sequor: atque hujusce consilij majorem in dies fructum capio; quippe cùm & labore & solicitudine levari me magnopere sentiam: Ac tibi, quoque valde sum auctor, ut curas & cogitationes tuas defigas in commodis & salute potissimùm universæ provinciæ: & in rebus quidem singulis ordinandis ac disponendis, cùm opus est, & ipse versere, & hominum tuo judicio peri-*

eorum sententiam exquiras : Cæterùm ab iisdem rebus per te curandis transigendísque, ut plurimum abstineas; sed instar excelsi cujusdam motoris, orbes tibi subjectos æquabiliter & cum gravitate ciere pergas : á quibus deinde, ut à proximis causis, propria cujúsque effecta proveniant : Quod si feceris, & plura, & magis tuo muneri convenientia, sine tumultu ac trepidatione confeceris. Præterea illud est in hac ratione commodi. quòd si quid in agendo peccetur, ejus peccati præstat in tuis administris, quàm in te, residere culpam : ac multo magis decet, quidquid ipsi deliquerint, corrigi abs te; quàm si tu erraveris, (quod perfacilè est singula curiosiùs persequenti) te ab inferioribus emendari. Quod reliquum est, nobis Dominus JESUS CHRISTUS *ad ipsius voluntatem & clarè intelligendum & ritè exequendam pro suâ benignitate lumen ac vires impertiat. Romæ XI. Kalendas Januarias M. C. L I I.*

Hanc igitur Societatis gubernandæ regulam instinctu planè divino tenebat Ignatius, eámque in omnes partes plurimùm aiebat valere. Primùm, quòd inferiores Præfecti, quò plus credi sibi, & quò liberaliùs tractari se vident, eò libentiùs,

ne videlicet humanitate vincantur, ultro ipsi cum superiore communicent: Deinde, quòd multò acriùs ac studiosiùs versentur in opere: nam ut quisque maximè suum habet negotium, ita summam in ejus procuratione vigilantiam præstat. Accedit, ut major sit in dispiciendo ac statuendo claritas, majus auxilium Dei; quippe sicut in rebus communibus cum universali Præposito, Numen cæleste præcipuo favore conspirat; sic idem propriis cujusque Præfecti muneribus, suo quodam ac peculiari munere assistit: Quorum si facultas & auctoritas à superioribus nimis arctè circunscribatur, & quæ per hosce tractanda sunt, illi suscipiant; primùm ipsa diffidentia odiosa est; Et, ut in alienis quodammodo rebus, continuò languescit industria. Ad hæc per eam cupiditatem & ambitionem, peculiaris ille, de quo dictum est, divinæ gratiæ quasi concursus amittitur. Præterea, cùm ad rem bene gerendam & facultas & scientia necessariò requirantur; scientia plerumque inest ei, qui rem ipsam ex officio tractat, habétque subjectam oculis; huic si minuatur jus, & Superior ipse, causâ non æquè benè cognitâ, rei transigendæ se immisceat; ingenti prorsus malo potestas à cognitione sejungitur: atque hinc nimirum in omni

cœtu ſuſpiciones, diſcordiæ, rixæ; cùm rectores & curatores non contenti ſuo munere, alter in alterius partes invadunt: pérque ſummam confuſionem tollitur diſcrimen officiorum, & ordo ille, quo nihil eſt in hac rerum univerſitate præſtantius. Denique ubi is, qui deſtinatus eſt quópiam, certis alligatur præceptis, rarum eſt ut quidquam è ſententia poſſit efficere: magna enim conſilij pars eſt in tempore; & novis quotidie caſibus interdum ipſa negotiorum ſpecies immutatur: quibus in rebus dum religione occupatus animus hæret, dum fluctuat apud ſe, dum cogitur ad abſentes referre: interim, irreparabili ſæpe damno videlicet, occaſionis prætervolat opportunitas. Quæ cum præclarè Ignatius noſſet, cum ſuis adjutoribus procuratoribúſve, niſi ſic res aliter poſtularet, eâ quam dixi facilitate utebatur. Itaque & in magnis & arduis plerúmque actionibus voto reſpondebat eventus; & tanta erat ipſo regente concordia, is ordinum conſenſus, ut Societas tota uno eodémque ſpiritu ductúque agi videretur. Benevolentiam & charitatem ſuorum erga ſe non ſolum affabilitate, manſuetudine, cæteríſque virtutibus, verum etiam induſtriâ quâdam alebat: cavebátque diligentiſſimè, ne quid admitteret, cur eorum quiſpiam ab illo

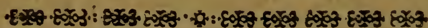
ſe minùs vel diligi vel probari putaret; quod in creando primùm Generali Præpoſito ſervavit, ut dictum eſt; ac deinde retinuit in ſufficiendo ſibi, cùm ægrotaret, Vicario Generali: nec non in eligendis, qui Marcello Pontifici maximo, ut item ſupra dictum eſt, Pontificis ipſius juſſu, in Palatio adſiſterent; quam nominationem ad ipſorum Patrum conſilium rejecit; ne certos ipſe appellando, cæteros ad ejuſmodi munus minùs idoneos judicaſſe videretur. Præterea, ſi quid pro imperio aſperiùs exequendum eſſet; ejus invidiam ad inferiores adminiſtros rejicere ſolitus eſt, ipſis videlicet non invitis; communémque parentem piè ac religiosè tuentibus. Qui hominibus cum poteſtate præſunt, hôs cùm aliæ fraudes & mala circumſtant, tum illud in primis, de quo ſanctus Bernardus ad Eugenium: *Eſt item vitium*, inquit, *cujus ſi te immunem ſentis, inter omnes qui cathedras aſcenderunt, ſedebis me judice ſolitarius; quia veraciter ſingularitérque levaſti te ſupra te, juxta Prophetam: Facilitas credulitatis hæc eſt, cujus calidiſſima vulpecula, magnorum neminem comperi ſatis caviſſe verſutias.* Ab hoc igitur ſcopulo, ſicut à cæteris, magnopere Ignatius declinabat: quippe

ſatis ad omnem animadverſionem ipſa varietate ſuorum temporum eruditus; ac delatoribus ita unam aurem præbere conſueverat, ut ſemper alteram reo reſervaret abſenti, Quin etiam accuſatoris ipſius, inter dicendum, geſtus, oculos, vultúſque omnes attentè obſervabat; crebríſque ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendæ gratia, fatigabat hominem: totam deinde rem, ſi opus eſſet, per ſe & per idoneos viros omnibus veſtigiis indagabat leniter ac ſine tumultu: cavebátque non modò ne quenquam damnaret indictâ causâ, verùm etiam ut ne quid omnino præjudicati ad cauſæ cogntionem afferret. Illud etiam, in rebus præſertim gravioribus, obſervabat interdum, ut accuſatorem juberet ſua manu ſcribere, quæ deferret: primùm quòd hominum naturam pronam eſſe ad maledicendum intelligeret, & ſtylum quàm linguam longè faciliùs contineri: tum etiam, ut ſi quod mendacium, ut fit, tempore procedente extitiſſet, id ipſo delatoris chirographo teneri & coargui poſſet. Atque hoc temperamento fiebat, ut neque ſi quid gravius accidiſſet, ignoraret Ignatius; neque innocentes per calumniam aut per factionem circumveniri vel opprimi ſineret. Idem omnes reipublicæ partes vigilanter

curabat, neque committebat (in quo graviter à magistratibus ferè peccatur) ut dum unam amplecteretur, desereret alteram. Veruntamen præcipuâ quâdam fuit observatione in hominibus ad Societatem adscribendis: Quam ille rem tanti momenti ducebat esse; ut cùm alioquin é custodia corporis evolare quàm primùm optaret, hanc unam ob causam in aliquot annos propagari sibi vitæ spatia cuperet; quoad nimirum tyrocinij formula ac disciplina ad Societatis usum & institutum probè constituta foret. Tyrones autem ille, non à naturali quadam bonitate, vel potiùs tarditate; sed à vigore magis ingenij, & rerum gerendarum adjumentis, legebat; negabatque, qui ad populi negotia factus non esset, eundem esse ad ministeria Societatis idoneum. Quòd si quis bardum quempiam eo nomine obtruderet, quòd ipsum utique è sæculi naufragio diceret evasurum; nihilominus recusabat Ignatius, neminem affirmans è Societate IESU dicendum esse, qui ad suam unius, non etiam ad aliorum salutem, & acriter & scienter posset incumbere. Quos autem ad probationem admiserat, eorum spiritum dabat operam ut quàm plurimis experimentis cognosceret penitùs: neque illos tantùm ad suavem quendam sensum

pietatis (quo imperiti omnia metiuntur) ſed ad veras ac ſolidas virtutes erudiebat: ac præſertim (quod ſæpe jam diximus) ut ad nullius rei quamvis cæteroqui laudabilis amorem, tanquam ad ſcopulum adhæreſcerent; ſed ab omni alia cupiditate vel etiam propenſione ſoluti ac liberi, ex uno tantùm ſuperiorum nutu ac voluntate penderent: neque aſſueſcerent abditos eorum ſenſus exquirere, vel imperia ſciſcitari; vel quem, quibúſve de cauſis, iidem, aut ſupra cæteros tollerent, aut etiam infra, ſuo arbitratu deprimerent: ſed illis omne judicium & conſilium à ſuperis datum, ſibi ſimplicitatis & obſequij gloriam eſſe relictam putarent: eſſentque proinde ad omnia quamvis ardua & abſurda & ſubita paratiſſimi. Omnes omnium querimonias perbenignè audiebat, ac ſolabatur verbis humaniſſimis; atque etiam diligenter curabat, ut ſalvâ religionis diſciplinâ, & Præfectorum dignitate, unicuique ſatisfieret. Neque verò minori vigilantia & ſeveritate Præfectos ipſos, quam reliquos omnes in officio continebat; quin etiam tantò plura majoráque ab illis, quam ab his, exigere ſolitus eſt, quantò ſuperiores inferioribus, gradûs & virtutum inſignibus, antecellunt. Idem, in reſpondendo agendóque, ſimplicitatem ita cum

cautione conjunxit, ut satis appareret, alteram alteri non modò impedimento non esse, verum etiam ornamento atque præsidio Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexum de industria incertúmque sermonem, uti barbaras artes, & subdola mendacij tegumenta, fideíque ac societatis humanæ perniciem, semper est detestatus; ac suo monstravit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam & calliditatem intersit.

Ejusdem Ratio proximos adjuvandi.

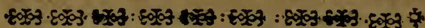
Cap. XI.

MIRÆ fuit solertiæ in solicitandis mortalibus, & à diaboli servitute ad Christi Domini obsequium traducendis: ac quibus artibus Dæmon ad animarum perniciem utitur, easdem ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem ac beneficium transferebat. Voluntates ac naturas eorum, quibuscum ageret, festinè odorari; ambitiosis splendida, avaris utilia, voluptuosis jucunda proponere; & suo, quod aiunt, hamo vel escâ quemque piscari.

Jam in congressu, maximé Principum, id observabat in primis, ut sermonis initia illis daret, extrema reservaret sibi: cavebátque ne de rebus etiam divinis ineptè, vel ad satietatem ac fastidium ageret. Tristem verò & horridam sapientiam, utique postquam in lucem hominum prodiit, semper vitavit: cúmque philosophiæ nomen ipsum intelligeret, etiam si modestè tractetur, tamen satis odiosum esse per se; nihil in habitu suo, vel in genere vitæ, rarum aut notabile conspici voluit; ac semper sese, quibus rebus honesté ac religiosè potuit, ad communem consuetudinem accommodavit; neque commisit, ut quod ipse non faceret, id in aliis reprehendere putaretur: prorsus ut, ejus mores prima fronte vel eminùs intuenti, unus aliquis è populo videretur esse: verùm quò propius illum inspiceres, quò diutiùs ac familiariùs uterere: eò magis præstantiam virtutésque viri, tanquam odorem ex affrictu, sentires; atque id ipsum est causæ cur Nostris nullam in vestitu ornatúve religionis injunxerit notam: sed quò faciliùs in hominum cœtus & consuetudinem irreperent, ac tempestivis colloquiis unumquenque adjuvarent; ubicumque gentium versarentur, quàm modestissimo ejus gen-

tis habitu juſſit incedere: neque ullum dare ſignum animi à ſenſu communi vel ab humanitate abhorrentis. Idem valde vituperabat moderatores animarum eos, qui vel unâ eadémque viâ, ac ferme quam ipſi tenuiſſent, cæteros etiam ad ſtudium virtutis conarentur adducere; vel duntaxat ſi quis ad pietatem eſſet ſua ſponte propenſus, formandum regendúmque ſuſciperent: ſed ipſe nimirum vel feros & barbaros homines non dubitabat aggredi, ſic, ut à ſingulis quod dabatur acciperet: & quos ad conſilia Chriſti provehere non poſſet, certè ad præcepta ſenſim allicere nitebatur: Atque ut bonus agricola non tantùm rectas & fructuoſas arbores, ſed etiam depravatas neque ita fertiles colit: eáſque vel adminiculis erigit, vel circumcidendo caſtigat, vel ſub aliena latentibus umbra cœlum aperit, vel telluris vitio laborantibus mutat locum: ſic ille, rerum difficultate nequaquam exterritus, diſpiciebat in primis quod ingenium qua ratione tractandum eſſet; iiſdemque ſæpe morbis, pro varietate naturæ, non diverſas modò, ſed etiam contrarias inter ſe medicinas adhibere conſueverat. Quòd ſi quem, omnia expertus, tamen è cœno peccatorum extrahere nequiviſſet; non ideo contrahebat animum, vel ſe angori

dabat, quasi oleum & operam perdidisset: sed conscientiæ & officij fructu contentus, acquiescebat in alto Providentiæ divinæ consilio. De spirituum discretione, (quam ille scientiam habuit maximam) déque moderandis affectibus, multa præcepit egregiè: quæ quoniam extant scripta, (quemadmodum initio diximus) nihil est quòd à nobis hoc loco ingerantur.

Vita ejus quotidiana & domestica.

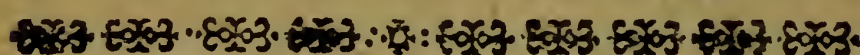
Cap. XII.

Societati Præpositus, devexa jam ætate, vivendi privatim hanc ferme normam tenebat. Manè, ut primùm evigilasset, certum tempus dabat precationi & contemplationi bonorum cœlestium: deinde, si sacrificandum illi esset, (quod munus, propter summam animi attentionem, & corporis imbecillitatem, sæpe intermittere cogebatur) sacro, sub vesperam pridie, ad Urbis consuetudinem ordinato, & accuratè præcognito, rem divinam faciebat: quæ recitanda forent, vel

in privato ſacello, nemine præter adminiſtrum adſtante, contra morem Hiſpanienſem, elatâ pronuntians voce: uſque adeò Eccleſiæ Romanæ ritus omnes & cæremonias adamaverat. A pſallando quanquam invitus abſtinebat, quòd ei propter vim lachrymarum, & frequentem ecſtaſim, quâ corpus mirè affligebatur, ejuſmodi officio ſummus Pontifex nominatim interdixerat. A ſacro, ſi cujus negotij causâ prodeundum eſſet, comite uno prodibat: ſi minùs, admittendis audiendíſque vel domeſticis, vel externis operam dabat, ſerena paríque ſemper, ut diximus, fronte: minimè ſuſpicioſus ille quidem aut timidus; attamen apprimè circùnſpectus ac providus; ut illi non facilè quiſquam poſſet imponere. Actiones autem omnes è divi Baſilij præcepto condiebat tacitæ precationis ſale: séque ipſum, ut dictum eſt, excutiebat ſubinde, nequid labis ex quotidiano mortalium rerum uſu contraheret. A prandio, poſt gratiarum actionem, remiſſionis causâ, de rebus haud ita ſeriis moleſtíſve ſermones habebat jucundos; qui tamen, ut plurimùm, ad agendi & gubernandi ſcientiam facerent. Inde vel actibus publicis, vel ſubſcriptioni lectionique epiſtolarum, tempus dabat; ac multa etiam, prout res exigeret, ſuâ manu

exarabat ipſe. Tum, ſi hora ſuppeteret, ſuorum acta recognoſcebat. A cœna verò, inſequentis diei negotia diſponebat; acceſſitiſque adminiſtris vel procuratoribus, ſua cuique ſeparatim dabat mandata; deinde cum eo, quem ſibi à ſecretis elegerat, per otium agebat: eo dimiſſo, ad multam noctem ſolus inambulabat innixus baculo, majorem in modum attentus meditanſque apud ſe: poſtremò, quod ſupererat temporis, neceſſariæ tribuebat quieti; id erat ſpatium horarum circiter quatuor. Cubiculo uſus eſt peranguſto ac tenebricoſo: cujus formam nec ſucceſſores quidem adhuc, religionis, ut puto, causâ mutarunt. Cibi potúſque fuit adeò parcus, ut guſtatum funditùs perdidiſſe videretur: niſi ſi quando pauculis veſceretur caſtaneis, quibus patrio more puer olim aſſueverat. Nulli unquam ferculo, quamvis famelicus ac jejunus, arriſit: nullum edulij vel condimenti genus cuiquam indixit; nihil umquam inter edendum eſt queſtus: licèt per adjutorum inſcitiam incuriámve, cibaria malè cocta conditáque, vinum etiam fugiens aut acidum præberetur. Nihil denique ſibi propriè apponi voluit unquam: & graviter adminiſtrum aliquando puniit, quod uvæ racemum uni ſibi præter cæteros attuliſſet. Quæ ſanè

peritus rerum æſtimator haud ita levia duxerit, ſi hominis vel ætatem ipſam, cui multa dantur, vel infirmitatem valetudinis, plura imperantem; vel denique ſummam inter ſuos poteſtatem; & licentiam, ut ita dicam, ſub arbitratu vivendi, conſideret. Munditias in victu cultúque dilexit, ſed faciles, & nequaquam exquiſitas: cujuſmodi & viatorem & Chriſti famulum decent: placuitque ei ſemper, ad alliciendos præſertim homines, ut dictum eſt, non incompta frugalitas. Ac de Ignatio quidem (quod me non fugit) alia id genus multa narrantur: verùm ſingula perſequi neceſſe non eſt: tantùm ad viri mores virtutémque intelligendam, hæc pauca libavimus.

Pietatis opera publicè per eum inſtituta.

Cap. XIII.

INTER ipſam Societatis adminiſtrationem, cui potiſſimùm inſerviebat, non exiguam partem curarum aliis quoque rebus impertiit, atque iis maximè, quæ ad ſalutem & commo-

dum populi, atque ad splendorem ac dignitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ pertinerent. De curandis ægrotis, & Pœnitentiæ Sacramento, Innocentij III. Papæ lex esti Ægrotos, nisi peccata ritè confessos, à prima inspectione medici, néve adeunto, néve curanto. Ea lex cùm ipsa desuetudine propemodum antiquata esset, perfecit Ignatius ut salutaris illa consuetudo longo intervallo revocaretur; visendi tamen spatio in alteram usque vicem extracto: qua moderatione videlicet, simul & publicæ existimationi, & singulorum animis corporibúsque consultum est. Mulierculas à maritis cum pudicitiæ capitisve periculo diffidentes, matronis ditioribus in officio continendas ac sustentandas dividere consueverat: sed cùm cresceret numerus; ne cui gravior esset impensa, locum iisdem recipiendis alendisque publicè parare constituit; suúmque consilium impertiit primoribus civitatis: quibus rem ita probantibus, ut nemo tamen se profiteri vellet tam gloriosi operis principem, hanc rationem Ignatius iniit, rei ad exitum perducendæ: Ex area templi nostri Petrus Codatius procurator, lapides ingentes effoderat, cujusmodi multi ruinis veteribus continentur: Hos igitur lapides in magna rei familiaris inopia vendi, & summam

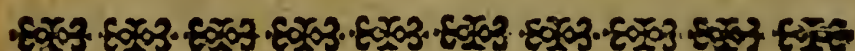
ex iis confici aureorum centum Ignatius imperavit: Eam pecuniam cùm ad opus inchoandum primus in medio posuisset, tantum reliquis ardorem injecit, (insitâ mortalibus naturâ properè sequendi quæ inchoare piguit) ut ex voluntaria collatione institutum sit cœnobium, quo ejus generis fœminæ sese reciperent; ibique securæ tandiu delitescerent, quoad compositis controversiis in gratiam cum maritis redirent: Atque idcircò cœnobium (ut supra diximus) Malè nuptarum vulgò appellatum est. Ad ejus autem loci custodiam atque administrationem, Ignatius piorum hominum sodalitatem adhibuit, prudenti sanè consilio. Etenim in communem utilitatem intentus, ne uno duntaxat munere implicitus teneretur, ut quodque opus absolverat, confestim ejus operis procuratione certis atque idoneis hominibus demandata, ipse animum & cogitationem ad alia deinceps atque alia transferebat. Parthenonem etiam sanctæ Catharinæ, cùi à Funariis, vel à Rosa cognomen est, Ignatius idem instituit: quo in Parthenone, puellæ forma eleganti, quarum pudicitia periclitaretur ob angustias rei familiaris, magnâ præfectorum diligentiâ conquisitæ, interdum etiam pro potestate, si res exigat, è complexu pa-

rentum abreptæ, hodie ad centum & quinquaginta ſub clauſtris, & ſanctimonialium fœminarum diſciplina, magno labore & impenſa educantur; eædémque, ſimul atque maturum eſt, vel perpetuæ religioni & caſtitati ſponte ſe conſecrant; vel idoneis viris dantur nuptui, dote à loci præſidibus perſoluta. Non minùs laudabile quod ſequitur. Cùm plurimi bonæ interdum indolis pueri & puellæ, ut in urbe plena peregrinis & advenis, deſtituti vel orbi parentibus, miſerandum in modum per plateas & compita ſeminudi & egentes errarent; utriúſque ſexus & commodis & ſaluti, eodem Ignatio ſuadente, proviſum eſt. Itaque ex eo tempore, duabus in ædibus, hoc eſt ſanctæ Mariæ in Aquiro, & ſanctorum quatuor Coronatorum, maſculi ſeorsùm ac fœminæ, & gratis aluntur, & rudimentis Chriſtianæ fidei, ac partim literis partim etiam neceſſariis ad uſum reipublicæ artibus atque opificiis imbuuntur. Utriuſque autem ſexus eſt hac tempeſtate numerus capitum ampliùs ducentorum; quorum illi præter domeſticas exercitationes, ad funera quoque proſequenda pſallentes & candidati procedunt; hæ, ubi adoleverint, vel maritantur, vel in ſacratarum virginum collegia ſeſe conferunt. Quin etiam

quod olim in patria sua perfecerat, id ipsum Romæ quoque molitus est: ut ulcerosi ac mendici per compita miserè queritantes, unum in locum coacti, publicâ impensâ ex censu & collationibus alerentur; eamque rem ingenti civitatis approbatione ad exitum perduxisset, ni pauci potentes, nescio quo spiritu impulsi, huic tam præclaræ actioni obstitissent. Ad hæc, è quisquiliis Hebræorum si cuipiam Evangelij lumen affulserat, hunc hospitio confestim acceptum Ignatius pro sua tenuitate liberaliter ac benignè tractabat, quoad Christianis præceptionibus eruditus baptismatis fonte renasceretur: neque à procurandis neophytorum commodis antè destitit, quàm ex auctoritate summi Pontificis ædes paratæ sunt, quas Catechumenorum appellant: quibus in ædibus hodie, masculos seorsum ac fœminas; cùm aliorum, tum præcipuè Gregorij XIII. Pontificis maximi munificentia, largè sustentat. Atque etiam (quod expressius charitatis argumentum est) baptizati ex eo loco non antè mittuntur, quàm aut literarum præsidio, quas interim edocentur, aut artis cujuspiam, necessaria sibi in reliquam vitam adjumenta paraverint: quo pietatis officio multi ex eadem secta permoti, magno bonorum gaudio, sese quotannis

quotannis ad Christum adjungunt. Illud verò optimum, quòd ad Catholicæ fidei reliquias in Septentrionali plaga fovendas augendásque, auctore atque adjutore in primis Joanne Morono Cardinali amplissimo, Seminarium clericorum in Urbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonæ indolis adolescentes, Romam ex iisdem regionibus mitterent: atque id Seminarium, sive collegium Germanicum, ut appellant, acerbissimis deinde tempestatibus, ingenti labore ac perseverantia tutatus Ignatius est; præstantissimis è tota Societate doctoribus ad eam juventutem & literis & moribus instituendam adhibitis: quod opus & Ecclesiæ Romanæ ornamento, & Germaniæ magno adjumento & fuisse & esse hodie, vel maximè constat, cùm in ejus penè collapsi instaurationem & amplificationem, idem Gregorius XIII. pro sua præcipua in eas nationes clementia & voluntate vehementer incubuit. Nec Germanicæ modò, sed cæterarum quoque gentium pueros & adolescentes Ignatius, piis ac liberalibus disciplinis imbuendos, (quam unam expeditissimam emendandi generis humani rationem ducebat esse) per se suósque, admonitu planè divino suscepit: atque ob id ipsum gymnasia, quibus æquè

infimi ac summi gratis erudirentur, non Romæ solùm, sed etiam toto penè terrarum orbe constituit, summâ adhibitâ curâ, ut ne quid professores nostri, quamvis acutum & plausibile, afferrent peregrini vel novi dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis; verùm in singulis quæstionibus, celeberrima quæque & probatissima doctorum placita sequerentur.

Quædam de Ignatio mira.

CAP. XIV.

PRÆTER ea quæ superioribus libris Ignatio divinitùs accidisse retulimus, non pauca de eodem admirabilia prædicantur; quorum aliqua nobis hoc loco exponere visum est. Recenti conversione, Hierosolymam petens, dum Barcinone transmissionem expectat, interea divinam rem, sacras conciones, & alia religionis officia quàm accuratissimè obire non destitit. Accidit autē aliquando, ut cùm in templo verbum Dei audir , conspicata hominem fœmina princeps, peregrini habitu, fæci plebis immistum, videre sibi visa sit ejus caput ac fa-

ciem eximio quodam fulgore ſplendentem, idque tanta ſua cum animi voluptate, ut quanquam invita ac repũgnans modeſtīæ cauſa, tamen ab eo aſpectu oculos nulla ratione poſſet avertere. Igitur concione dimiſſa, nihil ei fuit antiquius, quàm ut mariti permiſſu, peregrinum per idoneos homines oppido conquiſitum, hoſpitio acciperet; qui domum ingreſſus, percunctantibus illis, quis aut cujas eſſet, peregrinari ſe Hieroſolymam dixit, neque de ſe ipſo verbum ultra addidit: verum enim vero, ſermonem de rebus divinis inſtituens, omnes,qui aderant, cæleſti quodam ſolatio lætitiaque perfudit. Qua re vehementiùs etiam permoti, operam dedêre,ut nobilis quidam vir, ipſorum propinquus, in Italiam trajecturus, unà cum Ignatio conſcenderet, rati, navigium utique tali vectore perire non poſſe; neque eos fefellit opinio: ſiquidem alia navis, cùm eodem ferè tempore vela feciſſet, non longè à portu vi tempeſtatis abſorpta eſt;at verò qua Ignatius vehebatur,celerrimo curſu Caietam incolumis tenuit; poſt reverſionem verò, dum Barcinone, ut initio dictum eſt, Grammaticæ rudimentis operam dat,res accidit ad viri ſanctitatem illuſtrandam, haud levis momenti. In parœcia Beatæ MARIÆ, cui à Mari co-

gnomen eſt, ad plateam Lullianam, Liſſani duo fratres de patrimonio diutiùs litigaverant. Ac denique à judicibus latâ ſententiâ, is qui cauſa ceciderat, præ nimio dolore ad ultimam deſperationem redactus, impulſu Dæmonis, è cubiculi trabe laqueo ſe ſuſpendit: ea re cognita, vicini ad tetrum illud ſpectaculum confluunt, mirantes hominis facinus, miſerantes inſaniam. Id ſimul atque Ignatius audivit, confeſtim advolat, pendentem ex infelici tigillo reſtem præcidit, hominem vel cadaver potiùs collocari jubet in lectulo; deinde ſeorsùm nixus genibus pro ſalute ipſius, Deum orare non ſine lachrymis inſtitit. Res mira; deprecante Ignatio, cunctis qui aderant in lectulum obverſis, & expectatione ſuſpenſis; miſer ille repentè ſuſtulit oculos, vocíſque uſum eatenùs duntaxat recepit, quoad vocato celeriter in id ſacerdoti peccata ritè confeſſus, ac demum expiatus, animam è Tartari faucibus ereptam Domino reddidit; cujus rei fama totam urbem finéſque illos magna cum omnium admiratione pervaſit; & ſuperſunt hodie, qui meminerint: à quibus ego id ipſum Barcinone diligenter quæſivi. Ac multo pòſt, Romæ, conſtituta jam Societate, aliud non minùs mirum Ignatio contigit. Cum Alexandro Petro-

nio, cujus antè meminimus, & medico & philosopho insigni, magnum usum amicitiámque contraxerat. Ad eum ægrotum aliquando vicissim ipse visendi causa cùm adiisset, quanquam alieno tum tempore, tamen pro familiaritate à domesticis introductus, occlusis fenestris in lectulo quiescentem invenit: & ex tenebris ratus hominem sopori sese dedisse, suspenso vestigio tacitus adrepens, pulvino sensim assedit; ac nihilominùs Alexander è somno excitatus, & repentè Felicitatem uxorem reclamans: Quis novus hic splendor, quæ tanta, inquit, lux cubiculum complet? At illa simpliciter, id quod erat, unum Ignatium introisse respondit. Tum Alexander, homo gravis & prudens, non dubio argumento, viri sanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatium, tanquam humano fastigio celsiorem, magis magísque suspexit: totámque deinde rem ipse mihi aliisque seriò exposuit. Parisiis, Michaël quidam Hispanus, quem Romæ deinde falsæ criminationis ministrum in Patres fuisse diximus, impatienter ferens patronum suum Franciscum Xaverium, è medio honorum cursu ad studium humilitatis Christianæ traductum fuisse; irâ percitus, Ignatium, utpote ejus rei auctorem interficere omninò constituit: cúm-

que in hoſpitium ipſius ultrò invaſiſſet, ſtrictóque jam gladio ſcalas furibundus aſcenderet, divina repentè voce perterritus: Quò tendis infelix? retulit gradum, totamque rem conſcientiâ victus poſtmodum ipſe confeſſus eſt. Anno à Virginis partu, M. D. LIV. Rodulphi Pij Cardinalis operâ, Societatis collegium ad Lauretanam ædem inſtitutum eſt; accidítque, ut domus noſtris ad habitandum attributa, Lemurum terroribus & Faunorum ludibriis admodum eſſet infeſta; cúmque noctu præſertim, modò hi, modò illi, detractis è cubiculi ſtragulis, vel inſolito quodam cachinno excitati, per cæcas tenebras trepidarent; ad eam peſtem avertendam multa nequicquam experti, denique per epiſtolam ad ſacrificia & preces Ignatij, tanquam ad ſacram anchoram communi conſenſu confugiunt. Ille re cognitâ, Deum attentè precatus, reſcripſit ſociis, bono eſſent animo, Divino præſidio freti, (quod in tali re fecerat ipſe non ſemel) Dæmonum terriculamenta nihili ducerent. Mirum dictu, recitatis literis, omnes confeſtim eâ moleſtiâ ſpectriſque non modò in præſens, verùm etiam in poſterum liberati ſunt. Cùm Ignatij defuncti corpus, exequiarum causâ jacêret in feretro, Bernardina quædam Romana, filiam, ſtrumis

jam diu laborantem, quam arte nulla medici ſanare valuerant, ad oſculandas mortui manus admovere vehementer optabat; certam ex eo contactu, filiæ valetudinem ſibi pollicita: ſed cùm præ turba, impetu ſæpe capto, puella nunquam ad feretrum accedere potuiſſet; denique mater, quippe quam filiæ charitas valentiorem audacioremque reddebat, non antè deſtitit, quàm ex Ignatij veſtimentis fruſtulum adepta eſt; id fruſtulum virginis collo ſimul atque alligatum, velut præſenti Numinis ope, morbus evanuit: cujus miraculi rumor cunctis, ut par eſt, admirantibus, longè latéque manavit. Ac ne prophetiæ quidem inſigni dono caruiſſe putandus Ignatius eſt, ſiquidem aliqua partim abdita aperuit, partim longè à conſpectu remota monſtravit, partim etiam multo pòſt futura, ſine ullo errore prædixit. In iis, qui Barcinone Ignatium maximè coluêre, ac præcipuum ex ejus conſuetudine & monitis fructum utilitatémque cepêre, vidua quædam fuit nomine Agnes, è Paſchala familia; hæc cùm cætera charitate Ignatium adjuvit, ejúſque ſuſtentavit inopiam, tum Pariſios proficiſcentem, ad uſque templum S. Andreæ, tria millia ab urbe paſſuum, officij causâ proſecuta eſt, unà cum Joanne filio, optima ſpe ſummæ virtutis ac pie-

tatis adolescentulo. Hunc in digressu cùm oscularetur Ignatius, eíque præcepta in reliquam vitam paterna daret: Cur, inquit ille, cùm alij abs te exculti, tuísque monitis incitati, vel CHRISTI consilia sint sequuti, vel certè in virtute magnos progressus effecerint, me unum, parens optime, rudem informémque destituis? quid misero mihi te absente futurum est? Atqui bono animo esto, fili, respondit Ignatius, nequaquam tibi deerit exercendæ patientiæ, déque DEO bene merendi materies: námque ubi adoleveris, uxorem duces, multísque incommodis afflictaberis, quæ te solvi deliciis, & in auxilio divino implorando torpere minimè patientur. Neque abfuit dicto fides; siquidem post aliquot annos, ille contracto matrimonio, multos suscepit liberos; cúmque haud ita dives esset, debitorum fraude, quibus non exiguam pecuniæ summam crediderat, rei familiaris naufragium fecit, hodiéque confecta jam ætate senex, séque familiámque suam quotidianis laboribus ægré sustentat. Ejus deinde Agnetis mortem, Barcinone sanctissimè obitam, Romæ Dei monitu præsensit Ignatius, ut literæ Antonij Araozij, qui morienti viduæ affuerat, nihil ei super illa re novi postmodum attulerint. Quidam haud ita

pridem in Societate versatus, cùm ex imposito sibi munere tanta molestia afficeretur, ut somnum capere vix posset, ac de repetendo sæculo cogitaret; Ignatius rem divinitùs odoratus, adolescentem nocte intempesta è lectulo vocari ad se jussit, alioqui fratrum necessitatibus, mirum in modum parcere solitus. Is cùm animo valde perturbato venisset, fictâ personâ quæsivit ex eodem Ignatius, si quis hac vel illa tentatione solicitaretur, quidnam ei consilij daturus esset? ac per eam sermocinationem, omnes illi obstupescenti, sensim ejus animi recessus ac latebras patefecit simul, & perturbationes admirabili dexteritate sedavit: Eodémque charitatis officio erga alios quoque multos pari perspicacitate perfunctus est; qui cùm suos morbos propter inscitiam aperire non possent, ultrò iis ipsemet ante medicinam, & genus ægritudinis & causas detegebat. Vicetiæ, Fabro & Laine comitibus, dum ex voto finem anni vertentis expectat, cæteris item Patribus ob idipsum Veneta ditione dispersis, repentè affertur, Simonem Roterigium, Bassani, gravissima febri correptum, in extremo versari vitæ discrimine; quo nuntio perculsus Ignatius, licèt ipse quoque febricula teneretur, tamen illico surgit, ac Iacobi Lainis, qui

gravius laborabat, curâ piis hominibus demandatâ, ſequente Fabro, ſe pedes in viam dat, eodémque die paſſuum octodecim ferè millia confecit, eâ quidem celeritate, ut præcedentem vix Faber conſequi poſſet: Cúmque ex itinere, de Simone ſolicitus, orandi cauſa paululum è ſemita divertiſſet, ſupplicatione peracta, ſenſit auditas preces; atque ad Fabrum rediens, pro certo affirmavit, Simonem è morbo evaſurum: Ad quem ut venit, arctè complexus hominem, læta omnia ſperare & certam ſanitatem expectare juſſit. Nec ſanè fruſtra; quãdoquidem Simon paulo pòſt, contra omnium opinionem, priſtinæ valetudini redditus eſt: atque id beneficium, hodiéque ſecundum Deum, Ignatio ſeſe acceptum referre teſtatur. Haud longè à Baſſani mœnibus, loco edito, templum cernitur beati Martyris Viti, ex quo in ſubjectam cõvallem deſpectus eſt, cùm cætero cultu viſendam, tum crebris aquarum è Medoaco amne derivationibus. Id templum eo tempore tuebatur ſolitarius quidam, Antonius nomine, vir doctrinarum expers & idiota quidem ille, veruntamen ſeverus & gravis, & ipſo totius corporis atque oris habitu venerabilis; ac proinde apud illas gentes magnâ virtutis & ſanctitatis opinione. Is Ignatium nihil inſigne præ ſe fe-

rentem, elato supercilio (ut ipse postea fatebatur) contemnere apud se cœpit, ac parvi facere; quoad intentiùs aliquando supplicanti demonstrare dignatus est Dominus, qui vir & quantus esset Ignatius, quamque multorum adjumento & saluti, divinâ providentiâ destinatus; ex quo suam ille temeritatem dolenter accusans, Ignatium studiosè dein colere, atque observare instituit. Per eosdem fortè dies quidam ex Ignatij sociis, partim Anachoretæ consuetudine, partim etiam ipsius loci amœnitate captus, ita cogitare cœpit apud se; Hem, Ignatij comites, vexatis tanto labore, tanta rerum omnium difficultate corporibus, de animorum insuper salute periclitamur: rarò, quam extulimus domo mentem spiritumque referimus: nimium pulveris sordiumque campestri hoc opere & exercitatione colligimus; ac cæteris quidem major forsan gratiæ divinæ fiducia, plus virium fuerit ad obvia quæque superanda; mihi verò meæ infirmitatis præclarè conscio nónne conducat, procul negotiis tumultibúsque cœlestem in terris vitam, unà cum hoc sancto eremi cultore transigere, & abjectis multiplicibus curis, uni Deo vacare? Hæc apud se identidem reputanti occursabant ex altera parte Ignatij charitas, dulcedo sociorum, cœpta com-

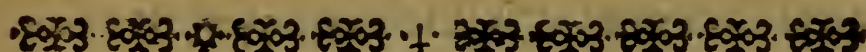
munia, datæ dexteræ, & deferendi nefas. Ejusmodi cogitationum æstibus cùm aliquandiu fluctuasset, denique consultandi causa Anachoretam ipsum adire constituit; sed nequaquam cessit illi res è sententia; quippe vixdum extra oppidum extulerat pedem, cùm ei uni spectrum est objectum, armatus vir trucibus oculis, stricto gladio minitans. Exterruit primò ea species hominem: dein impetu capto cùm nihilominùs pergeret; iratus ille ac furens in obvium irruere visus. Tum verò peregrinus haud dubiè terga dat, ac sine respectu in oppidum avolat, mirantibus incolis, quod tam effusè fugientem aspicerent, nemine persequente. At ille à præcipiti cursu non antè destitit, quàm in ipsius Ignatij diversorium sese cum insana trepidatione conjecit. Cui subridens Pater (totam quippe rem Deo revelante cognorat,) Siccine titubas? inquit: Modicæ fidei, quare dubitasti? Qua ille interrogatione, & in præsentia valde compunctus; & in posterum, ne ab instituto deficeret, magnopere confirmatus est. Cùm Joan. Codurius, è primis Patribus unus, è gravi morbo in ultimum vitæ periculum esset adductus, ad rem divinam pro socij salute faciendam, Ignatius ædem sancti Petri in Monte aureo petiit; cujus & loci, & Apo-

ſtoli, ut ſupra diximus, præcipua quadam religione tenebatur; cùm ad medium ferè perveniſſet pontem Janiculenſem, qui Sixti pons hodie dicitur; ſublatis intentiſque repentè in cœlum oculis, retulit pedem attonito ſimilis; ac deinde converſus ad comitem, (is erat Baptiſtà Viola Parmenſis, ex quo hæc ipſa cognovi) Domum redeamus, inquit: Codurius noſter migravit è corpore. Creditus eſt Ignatius ex illo ſtupore, & ſiderum intuitu, & repentina reverſione, ut olim Hozij, ſic tum Codurij animam vidiſſe cælum intrantem: licèt juſtis fortaſſe de cauſis de hoc celaverit, quod juſtas item ob cauſas, de illo non reticuerat; nam & id ipſum alius aſpexiſſe ferebatur, & ex horarum ratione compertum eſt, eo ipſo temporis momento Codurium expiraſſe: & alioqui non fuit, cur amiciſſimi viri cognito exceſſu domum extemplò reverteretur, vel ad piaculare ſacrum ejus cauſa de more faciendum rectà pergere omitteret. Id autem accidit anno poſt Virginis partum M. D. XLI. quarto Kalendas Septembris. Eodem ferè loco deinde quiddam aliud accidit non abſimile. Cùm Stephanus Baroëlius Novocomenſis, qui vivit adhuc, periculoſo morbo implicitus teneretur, & cunctis de illius vita ſolicitis, Ignatius pro viri valetu-

dine in eadem illa quam diximus æde sancti Petri in Monte aureo perlitasset; in reditu comitem læto vultu compellans (is fuit Petrus Ribadeneira Toletanus, qui hæc ipsa mandavit litteris) non moriturum ex eo quidem morbo Stephanum constanter asseveravit; nec vana fuit prædictio: siquidem haud ita multo pòst, ægrotus non sine magna omnium admiratione convaluit. Cùm Patavij nostris ad gymnasium, & reliqua Societatis munera, sanctæ Mariæ Magdalenæ templum & ejus templi vectigalia tribuisset Andreas Lipomanus egregia pietate vir, cujus mentionem antea fecimus; de adeunda loci possessione grave certamen à nobilissimis viris injectum est. Venetiis tum Laines & Salmeron Societatis causam agebant; ij ad rem perficiendam omni conatu nequicquam adhibito, cùm adversariorum potentiâ valde premerentur, ac penè ab incœpto desistere decrevissent; postremò (quod unum reliquum videbatur esse perfugium) per litteras totam rem Ignatio commendant. Ille, cùm quintâ circiter feriâ literas accepisset, postridie (qui dies erat natalis Deiparæ Virginis) re divinâ peractâ, respondit CHRISTI causam ne desererent; eodem adjuvante, voti compotes fore, nec vana fuêre promissa: quippe, re in Senatu diu multúm-

que agitatâ, denique possessio nostris adjudicata est cunctis ferme suffragiis: atque à peritis rerum æstimatoribus non leve miraculum est habitum, in ejusmodi civitate, à duobus ignotis & peregrinis hominibus, clarissimorum civium opes & gratiam superatam fuisse. Paulo IV. Pontifice maximo, cùm inter bellicos tumultus vir quidam princeps, qui nuper est mortuus, Collegij Germanici tutelam ac patrocinium, oneris & impendij gravitate defatigatus, abjicere cogitaret, idémque auctor esset Ignatio, ut, ne in re jam desperata ac penè collapsa diutiùs operam & oleum perderet; sanè fortiter Ignatius illi respondit: Faceret ipse quod vellet: se quidem, quoad viveret, eam procurationem nunquam esse depositurum; neque verò dubitáre se, quin tam præclarè inchoatum opus divina providentia conservatura esset; ac datura aliquando Pastorem, qui non modò necessariis, verùm etiam copiosis ad victum cultúmque vectigalibus, id Collegium instrueret. Per eadem ferè tempora, vir quidam pecuniosus, templi nostri miseratus angustias, ædem nobis ædificare voluit laxiorem, sed cùm is descriptionem quandam suam sequeretúr, cum dignitate quidem illam & elegantia, verumtamen ad religionis nostræ usus parum idoneam,

Ignatius piam viri voluntatem utique accepit, egitque, ut debuit, gratias: rem verò ipſam animo fidenti rejecit, quòd ſibi compertum eſſe diceret, non defuturum olim, qui templum noſtris muneribus accommodatum exſtrueret. Quarum duarum præſenſionum alteram, Gregorij XIII. Pontificis maximi ſumma, ut dictum eſt, pietas atque benignitas; alteram, Alexandri Farneſij Cardinalis ampliſſimi eximia religio, & regia planè magnificentia comprobavit. Alia item de Ignatio miranda narrantur: quæ quia mihi haud ſatis explorata ſunt, neceſſe non habui adſcribere; præſertim quòd clarorum hominum ſanctitas, non tam ſignis atque miraculis, quàm charitate in Deum, & vitæ innocentiâ continetur.

Ejuſdem Forma, & Statura corporis.

Cap. XV.

STATURA fuit modicâ, & grato & pleno dignitatis aſpectu, colore inter album & aquilum; exporrectâ lataque fronte, vivacibus oculis, oblongo & incurvo naſo, quam vel in primis certam prudentiæ notam metopoſcopi exiſtimant;

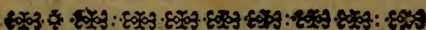
claudicavit nonnihil è vulnere olim in propugnatione Pompelonensis arcis accepto, sed citra ullam deformitatem; ut nemo ferè nisi curiosus animadverteret. Effigies circumfertur illius, non admodum ad vivum, ut familiares affirmant; siquidem ex mortui demum facie, gypso imaginem expressere plastæ; quoniam ipse, dum viveret, neque pingi se, neque fingi permisit, omnibus in rebus humanæ gloriæ contemptor egregius; ac dignus profectò, cujus vitæ sanctimoniam præstantissimasque virtutes, pia posteritas, tanti parentis memor, in omne tempus imitetur & celebret,

FINIS.

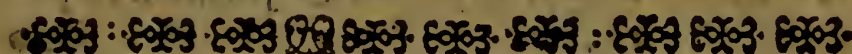

CAPITUM INDEX.

LIBRI PRIMI.

LIBRI SECUNDI.

LIBRI TERTII.

FINIS.

PERMISSION.

VEu la Requeſte dudit MOLIN; Je n'empeſche pour le Roy, que ledit Livre ſoit Imprimé par ledit MOLIN; avec deffences à tous autres en tel cas requiſes Fait ce dernier jour de Janvier 1658.

VIDAUD.

SOit fait ſuivant les Cõncluſions du Procureur du Roy ; ce dernier jour de Janvier 1658.

SEVE.

P 1/2 [illegible]

